

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filosofická fakulta
Ústav pro klasickou archeologii
Historické vědy – Klasická archeologie

David Lužický

**MINCOVNICTVÍ OBDOBÍ ŘÍMSKÉ TETRARCHIE
284-312 N. L.: ORGANIZACE, NOMINÁLY,
IKONOGRAFIE**

**COINAGE OF ROMAN TETRARCHY
284-312 A.D.:
ORGANIZATION, NOMINALS, ICONOGRAPHY.**

Disertační práce

vedoucí práce - Doc. PhDr. Václav Marek, CSc.

2015

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Českých Velenicích dne

David Lužický

ABSTRAKT

Předkládaná disertační práce se zabývá obdobím, kterému dosud nebylo v české numismatice věnováno tolik místa, kolik by si pro svou důležitost zasloužilo. Jedná se o jedinečnou numismatickou práci plně věnovanou období tetrarchie v českém jazyce. Její těžiště spočívá v podrobném studiu produkce mincí a ikonografie, a to jak před reformou v roce 294, tak i po ní.

Pro snažší pochopení monetárního vývoje a politiky tetrarchie je podán popis předcházejícího období konce třetího století n. l.

Studium numismatického materiálu a literatury umožnilo zaujmout některá nová stanoviska k problematice týkající se rozpadu tetrarchie, měnových reforem z konce 3. století n. l. a vedle nich se vyjádřit k problematice používaných značek, které na mincích bývají vykládány jako hodnotové označení.

Součástí práce je také detailní studie 1752 zlatých mincí druhé poloviny 3. století, která byla vyhotovena pro potřebu vyjasnění nejasné klasifikace zlatých mincí a jejich standardů.

Předložen je katalog římských císařských mincí z let 284-337, které jsou uloženy ve sbírce antických mincí UK, která se nachází na Ústavu pro řecká a latinská studia. Jedná se o doposud nepublikovaný soubor mincí.

This thesis deals with the period, which was not fully researched until now by the czech numismatists. It is a unique numismatic work fully dedicated to the tetrarchic period in czech language. Its center of gravity lies in the detailed study of the production of coins and iconography, both before the reform, in 294, and afterwards.

It is also given a description of previous period of the end of the third century AD to facilitate the understanding of monetary developments and policies of the tetrarchic period.

The study of the numismatic material and literature allow to deliver new opinions concerning the disintegration of tetrarchic system and of the monetary reforms

from the end of the third century AD. It is discussed the problematic of using marks on coins, which are usually interpreted as an indication of nominal value.

The work includes a detailed study of 1,752 gold coins of the second half of the 3rd century, which helps to clarify the vague classification of gold coins and their standards.

Attached is a catalog of the Roman imperial coins from AD 284-337, which are deposited in the Charles University collection of ancient. These coins have not been published until now.

Klíčová slova: Tetrarchie, Diocletianus, Constantinus, nummus, peněžní reformy, mincovnictví, hodnotové značky, XXI, Heraclea, zlaté ražby, ikonografie

Key words: Tetrarchy, Diocletian, Constantinus, nummus, monetary reforms, coinage, marks of value, XXI, Heraclea, golden coinage, iconography

OBSAH

Abstrakt.....	2
Obsah	4
Úvod.....	7
Monetární vývoj od 1. století do roku 284.....	11
Monetární vývoj od roku 284 do roku 313	28
Měnová politika v letech 284-313.....	33
Předreformní období 284-294	33
První měnová reforma z roku 294	41
Druhá měnová reforma z roku 301.....	56
Moneta Comitatus Heraclea?	64
Metrologie zlatých mincí	67
Vývoj zlatého standardu do roku 268	67
Vlastní výzkum zlatého standardu v letech 268-305	71
Váha libry.....	73
Vyhodnocení zpracovaných zlatých mincí	76
Shrnutí a interpretace	87
Ikonografie.....	92
Avers mincí	92
Portréty tetrarchů	92
Opisy aversů	102
Ženský portrét.....	103
Dětský portrét	104
Revers mincí.....	105
284-294.....	105
294-313.....	111
Závěr	121
Seznam použitých zkratek	124
Použitá literatura	125
Literatura	125
Antické zdroje	149
Depoty	149

Internetové zdroje	151
Aukční katalogy.....	152
Catalogue fo the Roman Imperial Coins in the Charles University Collection (284 - 337 A.D.)	153
Introduction	154
Note to the Catalogue.....	157
Symbols and Abbreviations	158
Part 2. From Diocletian to Constantine A.D. 284-337.....	159
Diocletianus	160
Maximianus Herculus.....	175
Constantius I.	186
Galerius.....	193
Valeria	199
Severus	200
Maxentius	200
Maximinus Daia	202
Licinius I.....	207
Licinius II.	216
Constantinus the Great	219
Crispus.....	264
Constantinus II.....	272
Constantius II.....	289
Constans	299
Fausta.....	302
Helena.....	303
Urbs Roma.....	305
Constantinopolis	309
Licinius I. or Constantinus the Great.....	315
Uncertain	316
Indexes	318
Authorities	318
Mints.....	319
Denominations.....	320
Obverse Legends	321

Reverse Legends.....	324
Obverse Types	327
Reverse Types	330
Concordances	336
Catalogue Number/Inventory Number	336
Inventory Number/Catalogue Number	341
Bibliography.....	349
Přílohy disertační práce	350
Tabulka 4.....	351
Tabulka 5.....	352
Tabulka 6, graf 6 a 7.	353
Graf 8	354
Graf 9	355
Graf 10	356
Přehled minimálních, průměrných a maximálních vah aureů s procentuálním rozsahem mezi minimální a maximální váhou, v rozpadu na jednotlivé vladaře a mincovny.....	357
Claudius II. 268-270.....	365
Aurelianus 270-274 (do mincovní reformy)	366
Aurelianus 274-275 (po mincovní reformě)	367
Severina 275.....	368
Tacitus 275-276.....	369
Florianus 276.....	370
Probus 276-282	371
Carus <i>et sui</i> 282-285.....	372
Tetrarchie 284-286	372
Tetrarchie 286-294 (do mincovní reformy)	374
Tetrarchie 294-301 (od mincovní reformy po edikty)	375
Tetrarchie 301-305	376
Seznam zpracovaných zlatých ražeb 268-305	377

ÚVOD

Dobou římské tetrarchie bývá obecně považováno období od počátku Diocletianovy vlády (20. 11. 284)¹ do bitvy na Mulvijském mostě (28. 10. 312),² kde se proti sobě postavila vojska Maxentia a Constantina, a jejíž výsledek nasměroval římské císařství do křesťanského středověku.³ Dozvuky tetrarchie je možné sledovat ještě v následujícím období spoluvlády Constantina a Licinia, kteří vládli společně se svými syny (Crispem, Constantinem II., Liciniem II.), a které vyústilo v definitivní porážku Licinia v bitvě u Chrysopole 18. 9. 324.⁴ V pravém slova smyslu a při bližším pohledu na dějiny výše popsaného období se ukáže, že skutečná tetrarchie, tj. vláda čtyř vladařů (dvou augustů a jejich dvou nástupců, kteří nosili titul císařů a kteří byli považováni za příslušníky rodu Joviů či Herculiů), začala jmenováním Constantia 1. 3. 293 a Galeria 21. 5. 293.⁵ Období předcházející roku 293 je v některé literatuře označováno za diarchii, vládu Diocletiana s Maximianem, resp. se jednalo o samovládu Diocletianovu od 20. 11. 284 do prosince 285/1. 4. 286.⁶

Ohraničení konce tetrarchie není tak jednoznačné. Její idea byla po abdikaci Diocletiana a Maximiana Herculia k 1. 5. 305 nadále naplňována tzv. druhou tetrarchií. V ní náležel titul staršího augusta Constantiovi, titul mladšího augusta připadl Galeriovi, Constantiovým císařem byl jmenován Severus a Galeriovým Maximinus Daia. Úmrtím Constantia 25. 7. 306 dochází jednak k zániku druhé tetrarchie a zároveň s tím k vlně uzurpací, které předznamenávají postupnou

¹ všechny letopočty jsou n. l., pokud není uvedeno jinak; pro datum proklamace augustem viz Kienast 1996, s. 266; Demandt 1989, s. 46; Williams 1985, s. 37; Bowman 2005, s. 68; Potter 2004, s. 280; John et al. 2008, s. 1030.

² Kienast 1996, s. 291; Demandt 1989, s. 66.; Cameron 2005, s. 90.; Odahl 2004, s. 84 nn.; Williams 1985, s. 203; Alföldi et al 1961; Potter 2004, s. 357 n.; Clauss 2001, s. 36 nn.

³ popřípadě se za konec tetrarchie považuje 30. 4. 313, kdy byl Liciniem poražen Maximinus Daia v bitvě u Hadrianopole, který v létě stejného roku zemřel v Tarsu, viz Kienast 1996, s. 288.; Demandt 1989, s. 69.; Cameron 2005, s. 93; Potter 2004, s. 366 n.

⁴ Kienast 1996, s. 294; Demandt 1989, s. 69 nn.; Odahl 2004, s. 154 nn.; Potter 2004, s. 379 nn.

⁵ Kienast 1996, s. 283; Potter 2004, s. 288; Demandt 1989, s. 48 udává obě jmenování k 1. 3. 293.

⁶ v případě Maximiana Herculia je sporné, zda byl nejdříve jmenován císařem a až poté augustem, či zda ke jmenování augustem došlo rovnou. Kienast 1996, s. 272 se vyjadřuje pro jmenování Maximiana císařem koncem roku 285 a následně augustem 1.4.286; obdobně i Demandt 1989, s. 47 včetně pozn. 6 a 7; také Češka 2000, s. 33; Williams 1985, s. 44 nn. včetně pozn. 5 a 12 klade jmenování císařem do léta 285 a augustem do 1. 4. 286; obdobně i Bowman 2005, s. 69 včetně pozn. 8., Potter 2004, s. 280 nn.

demontáž systému, který roku 293 zavedl Diocletianus.⁷ Ten se ještě jednou pokusil z pozice nastoupivšího konsula, na Galeriovu přímluvu, zachránit koncept tetrarchie svoláním konference do Carnunta na listopad roku 308.⁸ Jejím výsledkem bylo odstoupení Maximiana Herculia z postu augusta, jmenování Licinia jako nového augusta pro západní část říše,⁹ kterému se měl podřídit Constantinus mimo jiné tím, že se vzdá titulu augusta a přijme titul césara. Situace na východě zůstala beze změny. Galerius byl nadále starším augustem, Maximinus Daia jeho césarem. Maxentius spolu s Domitiem Alexandrem byli prohlášeni za nepřátele státu.¹⁰

Krátce po skončení konference došlo ke krachu ujednaného pořádku. S ohledem na jmenování Licinia napřímo augustem bez toho, aniž by prodělal dráhu césara, odmítl se Constantinus vzdát titulu augusta a společně s Maximinem Daiou s několika měsíčním odstupem obdržel od Galeriana na počátku roku 309 titul *filius augustorum*.¹¹ De facto tím v říši vládlo vedle sebe 6 augustů,¹² což už je samo o sobě možné vykládat jako krach tetrarchie, ačkoliv Maximinus Daia a Constantinus stáli formálně v podřízeném postavení ke Galeriovi, resp. Liciniovi. Maximianus Herculus, který po své abdikaci odešel na dvůr Constantina,¹³ využil na jaře roku 310 Constantinovo zaneprázdnění v bojích s Franky a nechal se v Arelate prohlásit potřetí augustem. Jeho vláda netrvala dlouho, konec jí učinil Constantinus již v létě téhož roku,¹⁴ nicméně měla za důsledek rozchod

⁷ ihned po smrti Constantia je v Eburacu povolán augustem jeho syn Constantinus, Kienast 1996, s. 298, Demandt 1989, s. 62, Clauss 2001, s. 21; v Římě je za augusta 28. 10. 306 povolán syn Maximiana Herculia Maxentius, Kienast 1996, s. 291, Demandt, s. 63, Cullhed 1994, s. 32 nn., Cameron 2005, s. 90; Maximianus Herculus vystupuje v souvislosti s uzurpací svého syna opět aktivně, na podzim roku 307 se znovu ujímá titulu augusta, Demandt 1989, s. 63, RIC 6, s. 342 nn.; v souvislosti s vývojem událostí v Itálii se po 20. 4. 308 prohlašuje za císaře Domitius Alexander, Kienast 1996, s. 293, Demandt 1989, s., Cullhed 1994, s. 44.

⁸ Kienast 1996, s. 264 nn.; Demandt 1989, s. 64; Cameron 2005, s. 91; Williams 1985, s. 196; Odahl 2004, s. 77

⁹ západními částmi říše se v disertaci rozumí oblasti ležící západně od Balkánu. V případě mincoven je dělítkem mezi západními a východními mincovnami považován Bosporský průliv.

¹⁰ Demandt 1989, s. 64; Williams 1985, s. 196; Česka 2000, s. 50; Clauss 2001, s. 26;

¹¹ Kienast 1996, s. 288 a 299; Demandt 1989, s. 64; Williams 1985, s. 196; Odahl 2004, s. 78; Clauss 2001, s. 26; Česka 2000, s. 50

¹² Williams 1985, s. 197; Demandt 1989, s. 65; Clauss 2001, s. 26; Maximinus Daia vládl v Sýrii, Galerius v Thrákii, Licinius v Pannonii a Raetii, Maxentius v Itálii, Domitius Alexander v Africe, Constantinus v Gallii.

¹³ Demandt 1989, s. 64; Odahl 2004, s. 77

¹⁴ Kienast 1996, s. 273; Demandt 1985, s. 64; Odahl 2004, s. 80; Cullhed 1994, s. 75.

Constantina s ideemi tetrarchie, postavení se pod patronaci *Sola invicta*¹⁵ a odvození svého původu od Claudia II. Gothica.¹⁶

Smrtí posledního žijícího a současně vládnoucího člena první tetrarchie, tj. Galeria v květnu 311,¹⁷ bylo završeno období tetrarchie. Následující období od května 311 až října 312, resp. dubna 313, je dobou, ve které se jednotliví pozůstalí vladaři snaží najít *modus vivendi* a uzavírají spojení, která mají dočasně upevnit jejich pozice před nadcházejícím střetem o moc.¹⁸ Z tohoto střetu vycházejí v prvním kole jako vítězové Constantinus s Liciniem,¹⁹ kteří spolu s odstupem 9 let svedou rozhodující válku o vládu nad císařstvím, ze které jako vítěz vzejde Constantinus se svými syny.²⁰

Shrneme-li výše uvedený přehled, pak za skutečnou tetrarchii z pohledu historického lze považovat období od 21. 5. 293 po léto 310/jaro 311 s přechodem do podzimu 312/jaro 313. V předkládané disertační práci přesto pod pojmem tetrarchie rozumím i období, které předcházelo roku 293. Činím tak s vědomím, že z numismatického pohledu nelze takto jednoduše rozčlenit monetární vývoj na přelomu 3. a 4. století, kdy za Diocletianovy vlády docházelo v několika krocích k reformě monetárního systému, a to snad až s jednou výjimkou bez ohledu na politický vývoj. V rozmezí let 284–305 se setkáváme se dvěma mincovními systémy. První, který vyplňuje první polovinu Diocletianovy vlády, je zděděný systém 3. st., který byl roku 274 reformován císařem Aurelianem. Druhý systém, který vyplňuje druhou polovinu jeho vlády, je vlastní Diocletianův systém, který byl zaveden v několika krocích, nejprve reformou zlatého oběživa roku 286, poté reformou stříbrného, pseudostříbrného a měděného oběživa v roce 294.

¹⁵ k solárnímu bohu se přiklonil již jeho otec Constantius, čímž jakoby demonstroval nepatrnou nezávislost na Galeriovi, viz Odahl 2004, s. 65 a s. 81 pro odmítnutí tetrarchálního uspořádání v roce 310.

¹⁶ Kienast 1996, s. 280 (Constantius) odvození původu od Claudia II. Gothica bylo propagandou Constantina převedeno i na jeho otce. Jedná se o fiktivní původ, který Constantinova propaganda šířila po roce 310. Viz také Williams 1985, s. 197; Claus 2001, s. 27; Češka 2000, s. 51.

¹⁷ Kienast 1996, s. 284; Demandt 1989, s. 65; Williams 1985, s. 198; Odahl 2004, s. 82; Claus 2001, s. 35; Češka 2000, s. 51.

¹⁸ přesto, že po Galeriově smrti byl jediným, kdo nadále naplňoval Diocletianův odkaz Maximinus Daia, viz Demandt 1989, s. 65.

¹⁹ nejdříve však Maxentius poráží na počátku roku 310 Domitia Alexandra, viz Kienast 1996, s. 293, Demandt 1989, s. 65 n., Cullhed 1994, s. 96 klade tuto událost do roku 309; následně Constantinus Maxentia 28. 10. 312, viz pozn. 2; a nakonec Licinius Maximina Daia, viz pozn. 3.

²⁰ viz pozn. 4.

Na první pohled by se mohlo zdát, že oba dva mincovní systémy spolu nemají příliš společných bodů. Monetární vývoj prvních tří století n. l., zejména pak turbulentní třetí století, měl za následek kvalitativní zhoršení stříbrných mincí, váhový a později i kvalitativní propad zlatých mincí, omezení produkce nominálů z běžných kovů. V Diocletianově reformě z roku 294 najdeme několik reminiscencí mincovního systému 1. až 3. století. Je otázkou, do jaké míry v tomto případě můžeme hovořit o zavedení nového mincovního systému či o reformě stávajícího mincovního systému. Stejně tak si můžeme zcela oprávněně položit otázku, co má společného starý a nový mincovní systém? Jakou roli sehrál Diocletianův edikt o cenách? Jaké byly důvody pro váhovou redukci nummu? Proč nebyly před rokem 294 raženy plnohodnotné stříbrné mince? Co mají v tomto ohledu společného značky XX/K na mincích před rokem 294 a po něm?

Předkládaná práce se snaží najít odpověď nejen na výše uvedené otázky. Její vznik byl iniciován katalogizací mincí tetrarchů, které se nacházejí ve sbírce antických mincí Univerzity Karlovy. Anglická verze tohoto katalogu²¹ je připojena na konci disertační práce.

Na závěr úvodu bych chtěl poděkovat všem těm, bez jejichž podpory by tato práce vznikala jen obtížně: panu doc. PhDr. Václavu Markovi, CSc., za vstřícnost, ochotu, trpělivost a přátelský přístup, který doprovázel celou dobu mých studií, svým rodičům za jejich podporu ve studiích a zejména své manželce Lence za velkou trpělivost, kterou se mnou při práci měla.

²¹ jedná se o verzi, která v současné době prochází recenzním řízením a k disertační práci je připojena její druhá část týkající se mincí z let 284-337. Nicméně úvod, poznáky ke katalogu jsou ponechány v původním znění určené i pro mince z let 235-284.

MONETÁRNÍ VÝVOJ OD 1. STOLETÍ DO ROKU 284

Římské císařství vstupovalo do třetího století s mincovním systémem, který byl založen na stejných nominálech, které zavedl Augustus a reformoval v roce 64 Nero.²² Jednalo se ve své podstatě o trimetalický systém s pevně ukotvenými poměry mezi jednotlivými mincemi ze zlata, stříbra a méněhodnotných slitin mědi. V římské mincovně, která byla od Neronovy reformy jedinou mincovnou v západní polovině říše,²³ byly raženy mince z ryzích kovů, které byly určeny pro oběh na celém území říše, a také mince ze slitin mědi, které byly určeny převážně pro oběh v západních provinciích.²⁴ Tento systém byl původně doplněn řadou lokálních mincoven, které razily mince především z méněhodnotných kovů, výjimečně i ze stříbra. Zatímco v západních provinciích přestaly tyto mincovny fungovat již v 1. století, ve východních provinciích je patrný jejich postupný růst směrem ke 3. století, přičemž největšího rozmachu dosahují za severovské dynastie, kdy jejich počet dospěl k počtu 375.²⁵ Mince ražené v těchto mincovnách jsou postavené na lokálních standardech, ryzost stříbrných mincí dosahuje nižších hodnot, než je tomu u říšských ražeb ražených v Římě,²⁶ ale i tak byly směnitelné za říšské oběživo v pevně stanovených kurzech, tak jako např. alexandrijská tetradrachma, která byla rovna jednomu denáru.²⁷

Nejdůležitější a nejrozšířenější římskou měnovou jednotkou v 1. až počátku 3. století byl denár, který postupně vytlačoval sestercius z pozice hlavní účetní jednotky.²⁸ Denár tak, jak jej do oběhu uvedl Augustus o váze 3,9 g, tj. jako 1/85 libry stříbra s ryzostí téměř 98 %, byl v roce 64 reformovaný Neronem na váhu 3,4 g, tj. na 1/96 libry s ryzostí 93,5 %. Snížení váhy proběhlo také u aureu.²⁹ Důvody pro tuto reformu jsou shledávány v akutní potřebě peněz vzniklé po

²² Walker 1978, s. 110; Corbier 2005a, s. 333; Wolters 1999, s. 81 nn.; Crawford 1978, s. 151 n.

²³ Wolters 1999, s. 81 nn.; Ehling 2008, s. 843; Corbier 2005a, s. 348.

²⁴ Bland 2012a, s. 523.

²⁵ Harl 1996, s. 109 n.; Estiot 1996, s. 37 nn.; Estiot 2012, s. 538; Corbier 2005a, s. 347.

²⁶ Walker 1978, s. 72 – 105; Harl 1996, s. 139.

²⁷ Ehling 2008, s. 844.

²⁸ pro kvantitativní růst denáru v oběhu viz Hopkins 1980, s. 106 nn. včetně grafu 2 na s. 109; pro nahrazování sestercie denárem na pozici hlavní účetní jednotky říše viz Corbier 2005a, s. 333.

²⁹ viz níže kapitolu Vývoj zlatého standardu do roku 268, pozn. 350; pro vývoj denáru viz Duncan-Jones 1994, s. 223 nn.; Dle názoru Duncan-Jones 1994, s. 227 se Neronův denár rovnal 1/100 libry stříbra, kontra např. Corbier 2005a, s. 333 uvádějící zde citovanou váhu 1/96 libry.

vyhoření Říma, který nechal Nero nákladně opravovat. Další snížení ryzosti denáru probíhalo za občanské války v roce 68 a za Vespasianovy vlády v době, kdy byla říše vystavena vyšší potřebě finanční hotovosti související s financováním občanské války jednotlivými pretendenty, ale také z potřeby financování války v Judeji.³⁰ Vespasianus ruku v ruce se snižováním ryzosti denáru zvyšoval efektivitu státní správy, která měla pozitivní dopad na výběr daní, což za Domitiana nakonec vedlo ke zvýšení ryzosti denáru, přesto-že Domitianus navýšil žold vojsku o výplatu 4 stipendia.³¹

Za vlády císaře Traiana došlo k dalšímu snížení ryzosti stříbra v denáru. Důvody pro tuto redukci jsou vysvětlovány potřebou financovat nákladnou dáckou válku nebo jsou naopak dávány do souvislosti s potřebou udržet pevný kurz mezi zlatem a stříbrem poté, co Traianus zaplavil trh zlatem ukořistěným v Dacii.³² V tomto ohledu nesmíme nicméně zapomínat na nákladnou výstavbu, která za Traiana probíhala a která mohla být další z řady příčin, jež vedly k redukci denáru, a to i přesto, že dácká kořist měla představovat částku rovnající se třicetinasobku ročního římského rozpočtu.³³

Pro konec vlády Antonina Pia máme zachovalé zprávy, které uvádějí, že po jeho smrti oplývala státní pokladna přebytkem 675 milionů denárů.³⁴ Přesto došlo k další nepatrné redukci obsahu stříbra v denáru. Tato redukce se vysvětluje potřebou hotovosti, kterou bylo financováno 900. výročí oslav založení Říma.³⁵ Současně v této době z oběhu mizí nejnižší ražený nominál quadrans, za Commoda pak i semis.³⁶ Následující redukce ryzosti denáru provedená Marcem Aureliem je s největší pravděpodobností odpovědí na zvýšenou potřebu určenou pro krytí výloh spojených s parthskou a markomanskou válkou, které státní pokladnu zatížily natolik, že byl Marcus Aurelius dokonce nucen přistoupit

³⁰ Wolters 1999, s. 399; Howgego 2000, s. 136.

³¹ pro zvýšenou efektivitu státní správy viz Wolters 1999, s. 226, kdy i přes 50% nárůst státního úřednictva za Vespasiana oproti počtu státních úředníků za Augusta, byli Vespasianovi úředníci schopni vybrat na daních v Gallii 300 milionů sesterciů oproti 40 milionům vybraných za Augusta.

³² Jones 1974, s. 191 včetně pozn. 3.

³³ Wolters 1999, s. 401 nn.

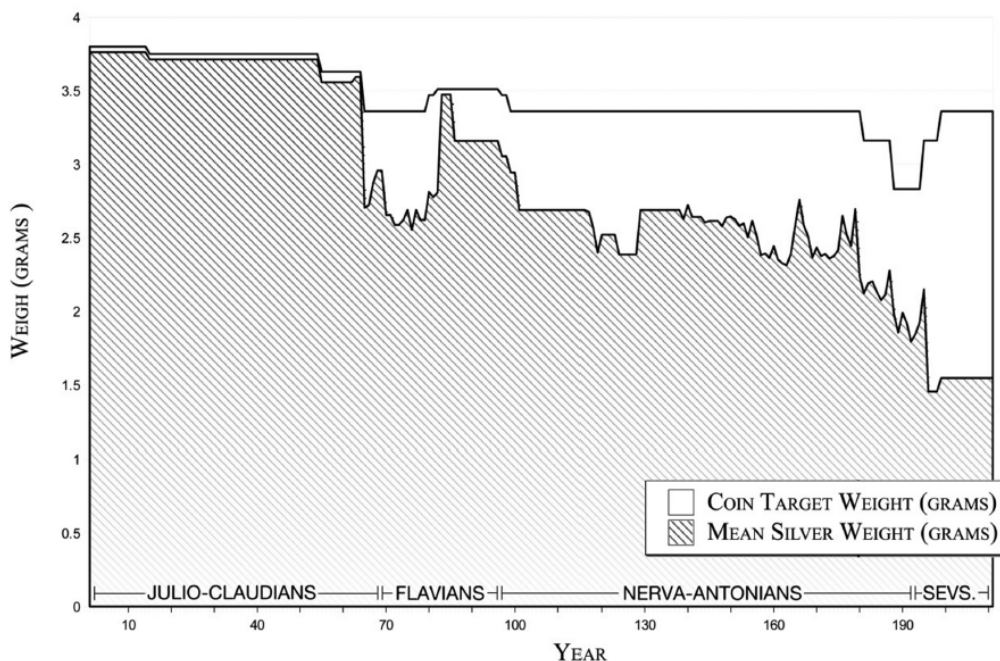
³⁴ Dio 74.8.3; Duncan-Jones 1994, s. 14 včetně tab. 1.1 na s. 15; Butcher et al. 2014, s. 15; Elliot 2014, s. 136.

³⁵ Wolters 1999, s. 403, v souvislosti s výplatou *congiaria*.

³⁶ Crawford 1972, s. 561; Bland 2012a, s. 523.

k dražbě vlastního majetku.³⁷ Za jeho syna Commoda bylo provedeno dvojí snížení ryzosti denáru. Jako důvod pro první redukci se uvádí potřeba výplaty *donativa*, nicméně pravá příčina druhé redukce z roku 190 není doposud zcela objasněná, často bývá dávána do souvislosti s rozmařilým životním stylem Commoda.³⁸

Před vládou Septimia Severa se tedy potýkáme s redukcí ryzosti denáru, která vycházela z hodnoty 93 % v roce 64,³⁹ přes 84 % za vlády Antonina Pia, po konečných 74 % za Commoda v roce 190,⁴⁰ nicméně samotná váha denáru i přes jeho kvalitativní zhoršení zůstává stejná, pohybuje se kolem 3,3 g.⁴¹



Graf 1. Váha stříbra v denáru v letech 1-211 n. l. Zdroj: Elliot 2014, fig. 2.

Po celou dobu popisovaného období nedošlo ke zhoršení slitiny aureu, nicméně jeho váha byla redukována v roce 64 z 1/42 libry na 1/45 libry. Domitianus se v rozmezí let 82–85 vrátil ke standardu zavedeným Augustem, tj. na 1/41 libry a v letech 85–96 razil aurey o váze 1/42 libry, tj. o váze, která byla používána před rokem 64. Traianus se na počátku své vlády vrátil ke standardu, který v roce 64

³⁷ Duncan-Jones 1994, s. 14.

³⁸ Harl 1996, s. 125; Wolters 1999, s. 403.

³⁹ Harl 1996, s. 92.

⁴⁰ Harl 1996, s. 127, tab. 6.1; Walker 1978, s. 124 nn.

⁴¹ Harl 1996, s. 127.

zavedl Nero, tj. na 1/44 libry zlata a na této váhové úrovni aureus vydržel až do Commodovy vlády, který od roku 180 razil aurey o váze 1/44,5 libry zlata.⁴²

U drobných mincí došlo jednak k výše uvedenému ukončení ražby quadrantu a semisu v průběhu druhého století a u vyšších nominálů ražených z bronzu, tj. u dupondie a sestercie, pak k postupnému snižování obsahu zinku ve slitině. Od vlády Marca Aurelia vykazují uvedené nominály shodnou načervenalou barvu. Tato redukce bývá vysvětlována snahou o snížení výrobních nákladů při výrobě uvedených nominálů v době, kdy dochází k výraznému snižování ryzosti stříbra ve slitině denáru. Jiným vysvětlení pro tuto skutečnost může být přetavování starších ražeb, během kterého se odpařuje zinek.⁴³

Vládou Septimia Severa doznalo římské mincovnictví hned několik změn, na které plynule navazovali další vladaři 3. století. Zpočátku Septimius Severus následoval Commodovu monetární politiku. Nicméně patrně v souvislosti s východním tažením proti Pesceniu Nigrovi, které pro státní rozpočet představovalo zvýšení nákladů na financování armády, došlo ke znehodnocení denáru ze 74 % na 51 %. Výsledkem zvýšené potřeby finanční hotovosti za Septimia Severa bylo zřízení mincovny v Emese, Laodice ad Mare, aj. určených pro ražbu denárů, trend předznamenávající budoucí vývoj expanze mincoven razících říšské oběživo v provinciích.⁴⁴

Dopad na státní finance a s tím spojené zlehčování mince, tj. proces, při kterém dochází k přidávání méněhodnotného kovu do slitiny s drahým kovem, byl způsoben také zvýšením žoldu za vlády Septimia Severa. Jak již bylo výše uvedeno, došlo za Domitianovy vlády k přidání čtvrtého stipendia, čímž byl roční žold vojáka legie⁴⁵ navýšen z 900 sesterciů na 1.200 sesterciů. Za Septimia

⁴² Duncan-Jones 1994, s. 216 nn.; Vývoj zlatých mincí je v následující části kapitoly vynechán, pojednávám o něm samostatně na jiném místě, viz kapitola Vývoj zlatého standardu do roku 268 a nn.

⁴³ Corbier 2005a, s. 334; Wolters 1999, s. 343; King 1978, s. 76; pro procentuální zastoupení cínu ve slitině viz Duncan-Jones 1994, tab. 15.11 na s. 236, s. 237 k diskusi nad ubýváním zinku ve slitině.

⁴⁴ RIC 4.1, s. 135 nn.; Corbier 2005a, s. 344.

⁴⁵ výše žoldu vojáků pomocných oddílů dosahovala úrovně 5/6 žoldu vojáka legie, viz Speidel 1992, s. 90 nn.; kriticky k němu Alston 1994, s. 113 a 120 nn.; k žoldu vojska viz také Jahn 1983, Duncan-Jones 1978 a Wolters 1999, s. 211 nn.; Heichelheim 1933, s. 105 uvádí Speidlem neprokázané navýšení žoldu za Commoda.

Severa pak došlo k dalšímu navýšení žoldu pravděpodobně o 100 %, čímž roční žold vojáka představoval obnos ve výši 2.400 sesterciů.

Stoupající význam armády, které byl Caracallou navýšen žold o dalších 50 % na 3.600 sesterciů u základního vojáka a které ještě Maximinus Thrák zvýšil žold o dalších 100 % na 7.200 sesterciů, představoval pro státní rozpočet již za Augusta zátěž ve výši $\frac{3}{4}$ státního rozpočtu ve výdajové složce.⁴⁶

Od doby Severovců je vedle zvyšujících se státních výdajů patrná také snaha o zajištění dostatečného příjmu, kterým by tyto výdaje byly náležitě pokryty. Přestože zvyšující se daňová zátěž není patrná např. v Egyptě, dochází za Septimia Severa o vtažení vrchních složek městského obyvatelstva do daňových povinností. Zvýšení počtu prokurátorů o 40 osob napovídá o snaze zvýšit výběr daní.⁴⁷ Caracalla patrně převýšil výdajové stránky státního rozpočtu nad stránkou příjmovou, což se neobešlo bez daňových reforem, které měly pokrýt výpadek v rozpočtu.⁴⁸ Nejznámějším opatřením na tomto poli představuje *Constitutio Antoniniana*, tj. rozšíření římského občanství na všechny svobodné občany říše, kteří tímto byli povinováni platbou daně z hlavy, tj. *tributum capitis*.⁴⁹ I přes dočasné snahy o snížení daňové zátěže a žoldu vojska, společně s kvalitativním zlepšením stříbrného oběživa,⁵⁰ bylo pokračováno v trendu, který nastínil Septimius Severus, a to v devalvací stříbrného oběživa.

Caracalla v tomto případě přistoupil ještě k dalšímu kroku, který mu měl zajistit dostatečné množství finančních prostředků. Tímto krokem bylo uvedení nového stříbrného nominálu v roce 215, dnes všeobecně nazývaném antoninianus, který svou přibližnou vahou 5,11 g, tj. 1/64 libry stříbra, představoval 1,5 násobek denáru, nicméně pro vyobrazení císaře s radiatem na hlavě, popř. císařovnou na

⁴⁶ Wolters 1999, s. 219 nn.; Estiot 2012, s. 540; Duncan-Jones 1994, s. 33 nn.

⁴⁷ Drexhage et al. 2002, s. 195 n.

⁴⁸ Walker 1978, s. 131; Duncan-Jones 1994, s. 17, tab. 1.1 pro vývoj římské pokladny od roku 31 př. n. l. do roku 197.

⁴⁹ Wolters 1999, s. 204; Drexhage et al. 2002, s. 196.

⁵⁰ všechny tři vyjmenované body se snažil provést Macrinus, nakonec vedly k jeho pádu. Vylepšení slitiny stříbrných mincí je patrné také u ražeb Balbina a Pupiena, nicméně se jednalo o krátkodobý trend, ve kterém nebylo pokračováno, viz Walker 1978, s. 138 nn. a graf 14 na s. 141; Wolters 1999, s. 342.

měsíčním srpku, byl tento nominál vydáván za dvojnásobek denáru.⁵¹ Radiatus v tomto případě, podobně jak tomu bylo na dupondiích od Neronovy reformy, odkazoval na minci s vyšší, dvojnásobnou hodnotou. Společně s uvedením nového stříbrného nominálu přistoupil Caracalla ke snížení váhy aureu z dosavadní 1/45 na 1/50 libry zlata.⁵²



Obrázek 1, antoninianus, Caracalla, Roma, 215, 5,12 g. Zdroj: CNG, 859033.



Obrázek 2, antoninianus, Julia Domna, Roma, 216, 5,49 g. Zdroj: CNG, 770385.

Antoninianus byl vedle denáru ražen až do roku 219, kdy jeho ražbu na začátku své vlády ukončil Elagabalus.⁵³ V letech 219–238 byl v případě stříbrného oběživa ražen výhradně denár, který byl nadále zlehčován. K opětovnému zařazení antoninianu do repertoáru stříbrného oběživa došlo ve druhé emisi Balbina a Pupiena, kteří si tímto krokem snažili zajistit dostatečnou hotovost nezbytnou pro financování války s Maximinem Thrákem.⁵⁴ Jimi uvedený antoninianus byl však o 1/6 lehčí než antoninianus ražený do roku 219, dosahoval váhy mezi 4,50 až 4,75 g a obsah stříbra ve slitině nepřesahoval 50 %.⁵⁵

Na tento váhový standard plynule navázal Gordianus III., za jehož vlády dochází v roce 240 k poslední masové ražbě denárů. Ty jsou raženy i nadále, nicméně ve značně omezeném množství především pro ceremoniální účely.⁵⁶ Od této doby přebírá úlohu hlavního stříbrného oběživa antoninianus. Přes jeho téměř výlučnou ražbu je z depotů zřejmé, že jeho distribuce a následný oběh nebyl ve všech provinciích stejný. Zatímco v Podunají dochází k rychlému výskytu antoninianu v depotech, je situace v Porýní jiná, zde si denár dlouho dobu udržuje roli hlavního oběživa, které je postupem času se vzrůstající tendencí nahrazováno

⁵¹ Bland 2012a, s. 515 n.; Estiot 2012, s. 540; Corbier 2005a, s. 333; Howgego 2000, s. 133; Harl 1996, s. 128; Ehling 2008, s. 849; RIC 4.1, s. vi; Wolters 1999, s. 343; Jones 1974, s. 194; Crawford 1975, s. 565; Carson 1965, s. 227.

⁵² k vývoji zlatých mincí viz dále 15 n.

⁵³ Bland 2012a, s. 516; Estiot 2012, s. 540; Katsari 2003, s. 50; BMCRE 6, s. 19 klade konec ražby antoninianu do pozdější doby.

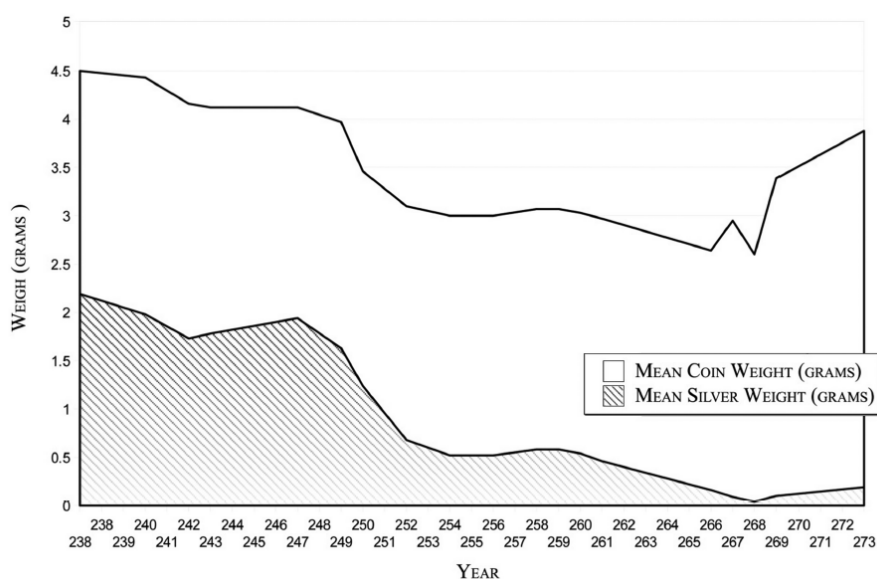
⁵⁴ Estiot 2012, s. 540; Corbier 2005a, s. 334.

⁵⁵ Harl 1996, s. 129; Bland 1996, s. 71; Corbier 2005a, s. 334.

⁵⁶ Pink 1935b, s. 27; Bland 2012a, s. 516 klade ražbu Gordianových denárů do roku 241 podobně jako RIC 4.3, s. 6 nn.; pro jejich další fungování viz Weiser 1983, s. 280; Bastien 1972b, s. 107.

antoninianem.⁵⁷ Traianus Decius do nominální soustavy uvádí nový nominál, dvousestercius o váze 41 g a obnovuje ražbu semisu, navíc za jeho vlády a vlády Treboniana Galla dochází k přeražbám denárů na antoniniany.⁵⁸

Za následujících vladařů docházelo k dalšímu zlehčování antoninianu, které bylo doprovázeno snižováním váhy aureu a postupným omezením ražby nižších nominálů, ze kterých byl ještě za Philippa I. Araba v hojnějším počtu ražen sestercius. Váha a obsah stříbra ve slitině antoninianu nadále postupně klesal.⁵⁹ za Philippa I. Araba při váze 4,12 g obsahoval 42 % stříbra. Za Traiana Decia při váze 3,97 g obsahoval 41 % stříbra, za Aemiliana vážil 3,4 g a obsahoval 35 % stříbra. Ke konci spoluvlády Valeriana s Gallienem v roce 260 dosahoval průměrně váhy 3 g a ryzosti 15 %, aby v době Gallienovy samovlády spadl na váhu 2,7 g s ryzostí okolo 3 %. Nejnižších naměřených hodnot bylo zjištěno při zkoumání antoninianů císaře Claudia II. Gothica, jehož mince se na váze propadají na hodnotu 2,5 g a jejich ryzost dosahuje minima o 1,71 %.

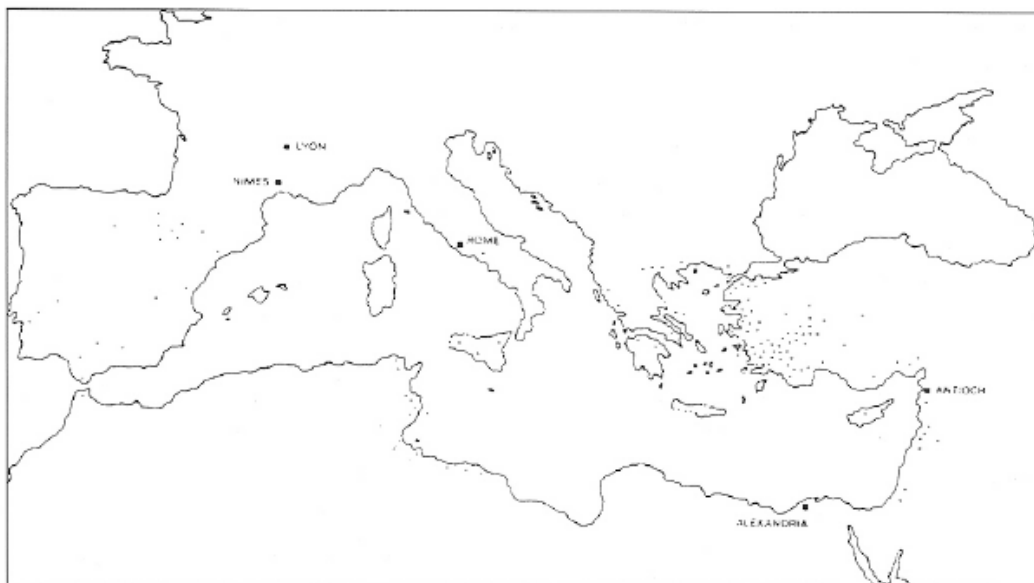


Graf 2. Vývoj váhy a ryzosti antoninianu v letech 238-274. Zdroj: Elliot 2014, fig. 1.

⁵⁷ Schubert 1992; Fitz 1992; Howgego 1996; Bland 1996, s. 77 n.; Harl 1996, s. 131 uvádí, že v Illyricu v letech 238-249 tvoří z 66 % depoty nově ražené mince, zatímco v Porýní ve stejném období jsou nové mince zastoupeny jen ze 32 %; Kränzl 1996, s. 268 uvádí, že zavedení antoninianu se v Pannonii Superior a Carnuntu projevuje ještě za Caracalova života, zatímco v Noricu Mediterraneu a Vindoboně je patrné teprve až za vlády Elagabala. K problematice oběhu mincí viz také Crawford 1970 a Bursche 1996.

⁵⁸ Pro přeražbu denárů na antoniniany viz Bland 2012a, s. 516 n.; Harl 1996, s. 133; Katsari 2003, s. 52; Szaivert 1983, s. 65 n.; Mattingly 1936, s. 37 a 41 n.; Lužický 2012, s. 26 a 29; Lužický 2007, s. 146 n.; Pro zavedení dvousestercie viz Corbier 2005a, s. 334; Pink 1936, s. 17 umísťuje ražbu semisu do jedné emise společně s dvousesterciem a tuto emisi označuje za slavnostní, raženou k příležitosti vstupu císaře do Říma.

⁵⁹ popsané hodnoty jsou převzaty z následující literatury: Walker 1978; Harl 1996, tab. 6.2 na s. 130; Bland 2012a, s. 517; Cope 1967; Cope 1969; Cope 1972; Cope 1974; Cope et al. 1997.



Obrázek 1. Říšské a lokální mincovny v době Augustovy. Zdroj: Estiot 1996, Fig. 2.

Slitina, která byla použita k ražbě pozdních mincí císaře Galliena v římské mincovně,⁶⁰ se svým složením podobala slitině, ze které byly raženy mince císaře Claudia II. Gothica. V obou případech tato slitina obsahovala vyšší množství cínu a olova, než jak tomu bylo u ostatních mincoven. To mělo za následek praskání střížků mincí při jejich ražbě, protože slitina byla z důvodu přidání výše uvedených kovů křehká.⁶¹ Cope takové zacházení se slitinou dává do souvislosti s hromadným falšováním mincí v římské mincovně, které bylo prováděno římskými mincmistry na přelomu vlády Claudia II. Gothica a Aureliana.⁶² Jiní se domnívají, že se tak dělo z důvodu přerážení sesterciů ražených od doby Marca Aurelia, které se po polovině 3. st. začínají vytrácet z oběhu.⁶³

Přibližně s rokem 262 ustává ražba méněhodnotných nominálů na západě.⁶⁴ Nicméně již kolem roku 250 význam sestercie v oběhu upadá.⁶⁵ V severní Itálii a Africe podíl sesterciů ražených ve 3. st. postupně roste do vlády Treboniana Galla,

⁶⁰ nicméně jednotlivé mincovny v říši nevyráběly slitinu podle jednotného vzoru. Stalo se tak, že zatímco hodnoty ryzosti v římské mincovně klesaly za samovlády císaře Galliena popisovaným způsobem, tak mincovna v Antiochii razila z kvalitnější slitiny, která dosahovala 9,3–9,9 % stříbra, viz Bland 2012a, s. 519; pro podobné chování mincoven za vlády Claudia II. Gothica a Valabatha viz Cope 1974.

⁶¹ Cope 1969, s. 156 n.

⁶² Cope 1969, s. 158.

⁶³ Morriison et al. 1987, s. 196 n.; Estiot 2012, s. 543; Bland et al. 1988, s. 133; Abdy 2003, s. 143 nn.; Corbier 2005a, s. 332.

⁶⁴ myšleny jsou as, dupondius a sestercius, viz. MIR36, 43, 44, tab. 1 nn., pro jejich datování viz Pfisterer 2004, s. 103 nn.; Estiot 2012, s. 543.

⁶⁵ přesto existují doklady o používání sestercie kolem roku 257 – viz nález mincí ve vraku lodí u Baleárských ostrovů – Coribier 2005, s. 350.

přesto z jeho vlády pochází téměř 50 % sesterciů v tomto teritoriu z 1. a 2. století. V jižnějších částech Itálie a na Sardinii se podíl sesterciů 3. století zvyšuje rychleji, za Valerianovy vlády tvoří sestercie ražené po roce 192 až 90 % všech sesterciů v oběhu.⁶⁶

V západních oblastech císařství, jmenovitě na území Gallo-římského císařství etablovaného v roce 260,⁶⁷ obíhaly ve velkém množství sestercie 1. a 2. století, které vykazují znaky dlouhodobého oběhu. Je tedy patrné, že čerstvě ražené mince nebyly rozdělovány do všech oblastí císařství rovnoměrně. Postumus těchto sesterciů využil pro ražbu svých dvousesterciů.⁶⁸ Jiný byl naopak vývoj antoninianu v Gallo-římském císařství. Obsah stříbra do pozdních Postumových let převyšuje ryznost konkurenčních ražeb centrální části říše.⁶⁹ V prvních 4 emisích se ryznost pohybuje okolo 15 % a váha antoninianu zůstává nezměněna na 3,4 g. Teprve s pátou emisí v roce 268 dochází k redukci stříbra ve slitině na 7-8 % a poklesu váhy na 3 g a před Postumovou smrtí v roce 269 klesá ryznost dále na 4 %. Za jeho následovníků pokles ryznosti antoninianů nadále pokračuje. Za Victorina váží 2,5 g při ryznosti kolem 1 % a nejnižších hodnot dosáhl v době jmenování Tetrica II. císařem roku 273. Antonianus v té době vážil 2,25 g a jeho ryznost dosahovala hodnot 0,5 %. Přesto byl ke konci existence Gallo-římského císařství učiněn pokus o kvalitativní zlepšení antoninianu, přičemž jeho ryznost vzrostla nad 0,5 % a váha se posunula směrem k 2,75 g.

Téměř ve stejnou dobu, ve které je ukončena ražba sesterciů a nižších nominálů na západě, dochází v některých mincovnách ve východní polovině říše na jedné straně k ukončení ražby lokálního oběživa, na straně druhé u měst, které v ražbě pokračují, ke snížení váhy ražených mincí.⁷⁰ Jiné lokální mince dostávají přeražbou vyšší nominální hodnotu.⁷¹ Všeobecně po roce 260 většina měst rezignuje na vlastní ražbu. Pouze města v Pamfýlii a Pisidii razila mince až do

⁶⁶ Buttrey 1972, s. 50 nn.; Bursche 1996, s. 64; Buttrey Jr. 1972.

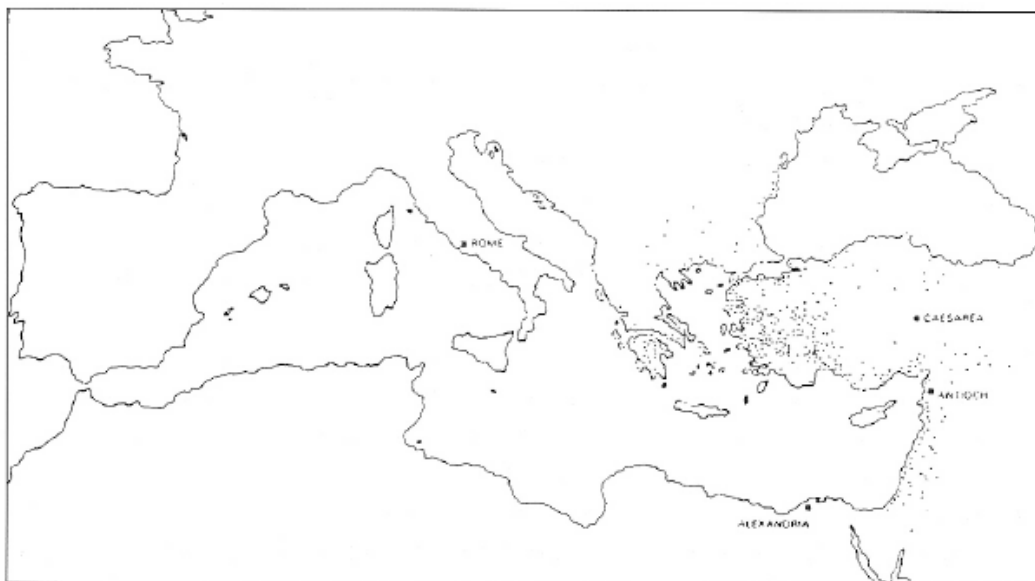
⁶⁷ Gallo-římským císařstvím jsou rozděleny oblasti ovládané uzurpátory v letech 260 – 274, tj. Germanie, Gallie, Britanie a Hispanie, která za vlády Claudia II. Gothica přešla pod vládu císaře sídlícího v Římě.

⁶⁸ Buttrey 1972; Abdy 2003; Drinkwater 1987, s. 212.

⁶⁹ Centrální částí říše je míněna ta část císařství, která byla pod kontrolou císaře sídlícího v Římě. Níže uvedený přehled je učiněn na základě Cope 1974; Besley et al. 1983; Bland 2012a, s. 518 n.; Schulzki 1996, s. 5 nn.; Drinkwater 1987, s. 154 nn.; Corbier 2005a, s. 334; Estiot 2012, s. 542.

⁷⁰ Harl 1996, s. 140 nn.

⁷¹ Harl 1996, s. 140; Weiser 1983, s. 287.



Obrázek 2. Říšské a lokální mincovny na začátku 3. st. Zdroj: Estiot 1996, Fig. 3.

vlády císaře Tacita.⁷² Nicméně po jeho vládě zůstává jediným městem v říši, které razí lokální oběživo, Alexandria v Egyptě.⁷³

Egypt tvořil v rámci říše uzavřený ekonomický celek. Jeho oběživo ražené v Alexandrii je pro dobu před Diocletianovou reformou nejvýstižněji charakterizované tetradrachmou. Ta byla směnitelná za jeden denár, přičemž na území Egypta směla obíhat výlučně místní měna. Říšské oběživo za ni bylo směňováno na vstupu a výstupu do a z provincie, dokonce i říšské jednotky umístěné v Egyptě byly vypláceny místní měnou.⁷⁴ Přestože byla jedna tetradrachma směnitelná za jeden denár, její obsah stříbra byl nižší, než tomu bylo v případě denáru.⁷⁵

Jak již pro první století poznamenal Wolters, musel se římský stát při vyplácení armády potýkat se značnými logistickými problémy, které byly spojeny s ražbou mincí v jedné centrální mincovně, tj. v Římě a zejména pak s jejich následnou distribucí. Jeho přesvědčivé závěry prokazují používání denáru jako hlavního platebního prostředku státu.⁷⁶ Lugdunum, které přestalo razit říšské oběživo za

⁷² za vlády císaře Aureliana razily lokální oběživo města Cremna, Perge, Side a Syllium, do vlády císaře Tacita se ražba udržela jen ve městě Perge, viz Watson 1999, s. 127.

⁷³ Harl 1996, s. 141; Weiser 1983, s. 279 nn.; Estiot 2012, s. 543.

⁷⁴ Ehling 2008, s. 844; Corbier 2005a, s. 338 a 347; Christiansen 2004, s. 43; Heesch 2002, s. 37.

⁷⁵ Christiansen 2004, s. 44 nn. včetně fig. 1 na s. 44.

⁷⁶ Wolters 2001, s. 581 uvádí, že pro výplatu legie v 1. st. při odečtení všech srážek, které byly vojákům z žoldu odečítány, představoval plat vojsku ve formě asů objem peněz, který bylo možné přepravit na 120 vozech (s nosností 250 kg), zatímco v případě platby v denárech ta samá hotovost

Neronovy reformy v roce 64, bylo v roce 15 př. n. l. vybráno za sídlo nové mincovny, pravděpodobně z toho důvodu, že se jednak nacházelo nedaleko zlatých a stříbrných dolů, dále pak také proto, že leželo v centru tří Gallií, jejichž daňové odvody byly dle antických autorů značně veliké, a pak také proto, že bylo svou polohou blíž k armádě než mincovna v Římě.⁷⁷

Ze stejných důvodů přistoupil k ražbě na východě Septimius Severus, který s jejich pomocí financoval svou východní kampaň. Gordianus III. natrvalo přenesl část produkce říšského oběživa do provinční mincovny v syrské Antiochii. Zde paralelně s místními tetradrachmami razil ve dvou emisích antoniniany s nepatrným množstvím aureů.⁷⁸ Důvodem pro jejich ražbu byla potřeba krytí vojenských výdajů spojených s operacemi proti novoperské říši.⁷⁹ Tetradrachmy, které byly raženy společně s antoninianem, obíhaly jak s ním, tak i s denárem a zjevně sloužily k výplatě žoldu.⁸⁰ Mincovna v Antiochii stála vedle římské mincovny na počátku vznikající sítě mincoven, které razily celoříšské oběživo.

Do vlády císaře Aemiliana se v mincovním materiálu vyskytují ražby, které by svým provedením mohly vypovídat o existenci třetí, eventuálně polní mincovně. Nicméně s jistotou až od jeho vlády je potvrzena existence třetí říšské mincovny ve Viminaciu.⁸¹ Valerianus tuto mincovnu při tažení na Řím obsazuje a razí v ní své první mince.⁸² Přesunem Gallienova štábu z Podunají do Porýní v roce 257/258 dochází k přemístění mincovny z Viminacia do Trevíru nebo Kolína nad

představovala jen 3 vozy. Na s. 587 vyslovuje názor, že od 1/2 2. st. př. n. l. byli vojáci placeni ve stříbře, od konce republiky se zdá, že byla část jejich žoldu placena i ve zlatých mincích, čímž se snižoval počet vozů potřebných pro převoz žoldu; o výplatě vojska ve stříbře a pro dataci této změny viz také Crawford 1970, s. 47.

⁷⁷ Heesch 2002, s. 36.

⁷⁸ Bland 1991a, s. 52 nn.; Lužický 2012, s. 19 nn.; definitivní určení ražeb první emise do Antiochie provedl Pink 1935a. Mince první emise byly pro jejich hojný výskyt na Balkáně považovány za produkt lokální mincovny – viz také Lužický 2012, s. 20.

⁷⁹ Harl 1996, s. 139 uvádí, že Gordianem III. byly v Antiochii ročně raženy tetradrachmy v hodnotě 50 milionů denárů a antoniniany v hodnotě 235 milionů denárů.

⁸⁰ Ehling 2008, s. 844; Corbier 2005a, s. 345; Heesch 2002, s. 36 n. v této souvislosti hovoří i o tetradrachmách ražených v Sýrii Vespasianem a Caracallou.

⁸¹ Mincovna ve Viminaciu byla založena Gordianem III., razila lokální oběživo s latinskými opisy, které bylo určeno pro oběh v Moesii a Dacii. Někteří vědci kladou počátek ražby říšského oběživa ve Viminaciu do doby Philippa I. Araba. Jejich teorii má potvrzovat epizodní role Viminacia za Pacatianovy uzurpace, viz Lužický 2012, s. 24 nn. pro literaturu na toto téma; Mince Traiana Decia, Treboniana Galla a Volusiana, které RIC 4.3, s. 124 nn. umísťuje do Milána, byly ve skutečnosti raženy v římské mincovně, viz. Elks 1972, s. 111 nn.; Carson 1978, s. 65 nn.

⁸² MIR 36, 43, 44, s. 96.

Rýnem.⁸³ Produkce mincí ve Viminaciu je ukončena. Ještě předtím v roce 255 buduje Valerianus na východě v Samosatě v místě, kde sídlí jeho štáb, další mincovnu, která podobně jako Viminacium slouží vedle Antiochie k zásobování vojska finančními prostředky. Roku 258 vzniká v Miláně další mincovna. Její založení probíhá za pomoci římské a porýnské mincovny a má přímou souvislost s umístěním jízdní armády do tohoto města. S pomocí římské mincovny vzniká v Sicii roku 263 další mincovna a o tři roky později, pravděpodobně v důsledku odpadnutí východních oblastí od říše a tím způsobenou ztrátou v podobě Antiochijské mincovny, zakládá Gallienus roku 266 mincovnu v Cyzicu.

S rostoucí decentralizací ražby bylo zapotřebí zvýšené kontroly mincovní produkce, což vedlo k postupnému budování značek, které byly pro účely kontroly na mince umístovány. Dělo se tak zpravidla na reversu mince, nicméně mincovna v Antiochii a pak i mincovna v Cyzicu, označovaly příslušnou dílnu dokonce i v aversu mince. S prvními kontrolními značkami, které jsou umístěny na mincích, se setkáváme v roce 246. Děje se tak na tetradrachmách, které byly raženy v Římě, ale místem jejich určení byla Sýrie.⁸⁴ V roce 248 jsou značky umístěny na antoninianech, které jsou římskou mincovnou raženy při příležitosti tisícího výročí založení města Říma.⁸⁵ Následující ražby kontrolní značky nenesou, výjimkou zůstává jen Antiochia.⁸⁶ Postupně se značky začínají opět objevovat od Gallienovy vlády, přičemž součástí značky bývá již i označení mincovny.⁸⁷

Aurelianus byl hned na počátku své vlády konfrontován s tíživou situací říše. Přes hranice pronikaly na několika místech germánské kmeny, Juthungové s Alemanny dokonce vpadli až do Itálie a Aurelianovy počáteční neúspěchy na bitevním poli vyústily v povstání v Římě. Na východě Zenobia obsadila Egypt a přerušila tím

⁸³ Pro vznik popisovaných mincoven viz MIR 36, 43, 44, s. 96 nn., k datacím viz také Pfisterer 2004; K diskusi na téma umístění mincovny do Porýní Gallienem v roce 257/258 viz MIR 36, 43, 44, s. 99, Besley et al. 1983, s. 43 nn., Bland et al. 1988, s. 147 nn., Drinkwater 1987, s. 132 nn., Schulzki 1996, s. 9., Zschucke 1993, s. 16 nn.

⁸⁴ Baldus 1969; McAlee 2007, s. 325; Bland 2012a, s. 527.

⁸⁵ RIC 4.3, s. 58 – 59; Pink 1935, s. 31 – 32, nejprve jsou použita latinská čísla I – VI, poté písmena řecké abecedy Α – Σ.

⁸⁶ Lužický 2012, s. 25 n.

⁸⁷ MIR 36, 43, 44, s. 81 nn.

zásobování Říma obilím, na západě dále existovala Gallo-římská říše.⁸⁸ Porážkou povstání v Římě, které mělo souvislost i s falšováním mincí římskými mincmistry, došlo k uzavření římské mincovny a k roztroušení jejího personálu mezi ostatní mincovny.⁸⁹ Úlohu hlavní mincovny přebírá mincovna v Milánu, která ze svých řad poskytuje personál potřebný pro zřízení vojenské putující mincovny, která je nakonec umístěna do Byzantia, ze kterého je společně s mincovnou v Serdici a Cyzicu zajištěna produkce mincí potřebná pro Aurelianovo východní tažení.⁹⁰ Během tohoto tažení Aurelianus obsazuje mincovnu v Antiochii a zakládá pomocnou mincovnu v Tripolisu.⁹¹

Po porážce Palmýrské říše a znovuotevření mincovny v Římě a s tím souvisejícím zánikem mincovny v Byzantiu přesouvá Aurelianus z Milána mincovnu do Ticina.⁹² Přesun mincovny z Milána do Ticina je součástí již delší dobu chystaného reformního plánu, který je prováděn v několika krocích (zastavení falšování mincí, zlepšení jejich vzhledu, vylepšení slitiny). Göbl vyjmenovává 11 bodů, které tuto reformu charakterizují, přičemž prvních 5 se týká samotné mince, dalších 6 se týká organizačních opatření.⁹³

1. váha
2. ryzost slitiny
3. technické provedení mince (střížek, velikost, vycentrování ražby)
4. styl/zobrazení
5. uvedení hodnotových značek
6. sjednocení veškeré ražby mincí v rukách císaře
7. uvedení kontrolních značek pro jednotlivé mincovny
8. pravidelnou ražbu

⁸⁸ Watson 1999, s. 49 nn.; <http://www.ric.mom.fr/en/info/hist#aurelien>; Demandt 1989, s. 42 n.; Hrtmann 2008, s. 312 nn.

⁸⁹ konkrétně do Serdicy, která začala razit mince na přelomu roku 271/272, viz MIR 47, s. 41 nn.; Estiot 2012, s. 546; <http://www.ric.mom.fr/en/info/hist2>.

⁹⁰ vznik putující mincovny je MIR 47, s. 60 kladen před vznik mincovny v Serdici, tj. do roku 271, zatímco Estiot <http://www.ric.mom.fr/en/info/hist2> se vyjadřuje pro přelom roku 271/272.

⁹¹ Antiochia již před jejím obsazením razí pro Aureliana společně s Vabalathem antoniniany, Aurelianus ji obsazuje v roce 272 a od té doby razí výhradně jeho jménem, viz <http://www.ric.mom.fr/en/info/hist3>, MIR 47, 65 nn. s odlišnými datacemi; Tripolis v dnešním Libanonu je činný od roku 273, viz <http://www.ric.mom.fr/en/info/hist4>, MIR 47, s. 68 klade počátek ražby do začátku roku 274; viz také Watson 1999, s. 134 n.

⁹² <http://www.ric.mom.fr/en/info/hist4>, MIR 47, s. 40 a 43; Watson 1999, s. 135.

⁹³ MIR 47, s. 80; podobně také Estiot 2012, s. 546 a Watson 1999, s. 136 n.

9. uvedení podrobnějších značek, usnadňujících lepší kontrolu vývoje jednotlivých emisí
10. převzetí reversů ve všech dílnách
11. uniformita mincoven a centrální řízení programů

Všechny výše uvedené body, s výjimkou bodů 2 a 5, je možné vypořádat i v mincovní reformě císaře Diocletiana z roku 294. Nejmarkantnějším znakem reformovaných mincí, které jsou v moderní literatuře označovány za aureliany kvůli potřebě odlišit je od starších antoninianů, je jejich opatření hodnotovou značkou XXI, popřípadě KA.⁹⁴ Po dobytí Gallo-římského císařství v roce 274 byla tato reforma vztažena i na mincovnu v Lugdunu,⁹⁵ do které Aurelianus přesunul personál z mincovny v Trevíru, již nechal uzavřít.⁹⁶ Společně s reformovaným antoninianem, tj. aurelianem, byly raženy také denáry a nižší bronzové nominály, jejich ražba se až na výjimky omezovala výlučně na Řím.⁹⁷

Cílem Aurelianovy reformy bylo obnovit trimetalický systém podobný tomu, který existoval za Caracally. Napovídaly by tomu i podobné váhové standardy, kterých bylo užito v Aurelianově reformě. Jeho reformovaný aureus byl ražen jako 1/50 libry zlata, váhový poměr mezi aurelianem a denárem byl 1:1,5, podobně jako v případě antoniniana a denáru v roce 215.⁹⁸ Zlepšení ražby aureliana bylo doprovázeno reorganizací mincoven. Těch Aurelianus využíval 8, což představovalo 39 dílen. Jednalo se o mincovny: Lugdunum, Ticinum, Roma,

⁹⁴ pro jednotlivé termíny viz např. MIR 47, které tyto mince označuje za neo-antoniniany; za antoniniany pak Hendy v SBME, Bastien 1972b a 1976, Pink 1949, včetně dalších jeho prací, Ermatinger 1996; za radiaty Watson 1999; za aureliany Estiot 2012, Corbier 2005a, Abdy et al. 2010; za aurelianiy Bastien 1969. Osobně dávám přednost označení aurelianus, aby tak bylo na první pohled zřejmé, že se jedná o reformní oběživo ražené v letech 274 – 294.

⁹⁵ datum reformy bývá v literatuře udáváno rozličně: pro jaro roku 274 viz MIR 47, s. 79, Kreucher 2003, s. 232, Estiot 2012, s. 546; <http://www.ric.mom.fr/en/info/hist4>; pro léto 274 viz Carson 1965, s. 233 nn.; pro podzim 274 viz Bastien 1969, s. 323, Kienast 1974, s. 574.

⁹⁶ Estiot 2012, s. 546; <http://www.ric.mom.fr/en/info/hist4>; MIR 47, s. 33 n.; Drinkwater 1987, s. 147.

⁹⁷ názvosloví nižších nominálů se různí, Estiot <http://www.ric.mom.fr/en/info/hist4> je označuje za sestercie, dupondie a asy, Göbl v MIR 47, s. 79 za dvousestercie a sestercie. Denáry byly raženy z horší slitiny, která obsahovala přibližně 2 % stříbra, viz Kreucher 2003, s. 233 včetně pozn. 304.

⁹⁸ aurelianus byl ražen jako 1/80 libry, denár jako 1/130 libry, viz Estiot 2012, s. 546 a King 1978, s. 77.

Siscia, Serdica, Cyzicus, Antiochia a Tripolis.⁹⁹ Reforma oběživa se týkala také egyptských tetradrachem. Dle alexandrijského datování se v Egyptě odehrála v pátém roce Aurelianovy vlády, tj. v letech 273/274 a znamenala 15% úbytek váhy mince a změnu v tradičním způsobu datování mincí. Jejím provedením měla být monetární situace v Egyptě stabilizována.¹⁰⁰

Hodnocení úspěchu Aurelianovy reformy není jednoznačné. Údaje pořízené na základě studia depotů a jednotlivých nálezů poukazují na regionální odlišnosti. V Británii se až na pár výjimek aureliany nenacházejí. Mattingly tento fakt vysvětluje odporem obyvatelstva v přijímání nových peněz, nicméně vše spíše hovoří o nemožnosti či neschopnosti centrální vlády zásobit Británii novými mincemi, čemuž by nahrávala i skutečnost, že Británie byla od roku 286 ovládána uzurpátorem Carausiem.¹⁰¹ Podobně je tomu i v Gallii s drobnými lokálními rozdíly, které ukazují na vyšší či nižší míru používání imitací. Používání a výroba imitací, která je hojná v severní Gallii, hovoří ve prospěch teze, že takové oblasti byly kráceny na dodávkách nového oběživa.¹⁰² O vyšším zastoupení aurelianů můžeme hovořit pouze v případě jižní Gallie, údolí horního toku Rýna, částečně pak i u východní Gallie. V Hispánii se tyto mince vyskytují ojediněle, zato v Itálii je jejich použití v oběhu běžné, podobně jak v Noricu, Pannonii a na Balkáně.¹⁰³

Počet nominálů uvedených Aurelianovou reformou byl za vlády Tacita navýšen ještě o *quinarius*,¹⁰⁴ který byl ražen z podobné slitiny, ze které byl vyhotovován aurelianus a o nominál, na kterém je císař vyobrazený stejně jako na aurelianu, přesto-že v úseči reversu tato mince nese označení XI nebo IA na místo

⁹⁹ Estiot 2012, s. 546.

¹⁰⁰ Christiansen 2004, s. 121; Estiot 2012, s. 548; Harl 1996, s. 147 mluví o vylepšení oběživa v Egyptě.

¹⁰¹ viz Mattingly 1951 (neochota mince přijímat) kontra King 1981 (problémy se zásobováním); Bland 2014, s. 12 nn. o specifickém postavení Británie v tomto období.

¹⁰² King 1996, s. 242 nn.; Estiot 2012, s. 550 nn.; Harl 1996, s. 148 včetně pozn. 50. Kopírování či falšování peněz a jejich další používání v oběhu stojí v ostrém kontrastu k římským zákonům, které falšování peněz zakazují, viz *Lex Cornelia de falsis* z konce římské republiky a zákonné úpravy z 12.7.393, King 1996, s. 245, také Crawford 1970, s. 47; nebo *Lex Papiria* přibližně z roku 92 př. n. l., Lo Cascio 1996, s. 277 n.

¹⁰³ ke skladbě oběživa v jednotlivých provinciích viz Reece 1967, Reece 1971, Reece 1972, King 1981, Mirnik 1981, Ruske 2005, Abad 1996; Kränzl 1996; Heesch 2002; Bland 2013.

¹⁰⁴ RIC 5.1, s. 10; Estiot 2012, s. 552.; Bastien 1972b, s. 108.

XXI/KA.¹⁰⁵ Stejně tak jako v případě všech ostatních nominálů, vyjma aurelianusu a aureu, byl i quinarius ražen při slavnostních příležitostech a primárně nebyl určen k oběhu.¹⁰⁶ To je patrné i z depotů, kde je z výše uvedených nominálů nejhojněji zastoupený aurelianus, který byl hlavním raženým nominálem. V několika depotech je možné nalézt i denáry, nicméně jejich počty jsou nízké.¹⁰⁷ Tacitus a po něm krátce vládnoucí Florianus používají pro ražbu svých mincí stejné mincovny jako Aurelianus. Celkem využívají 40 dílen, při plném zapojení Serdicy pak až 42 dílen.¹⁰⁸ Za Tacitovy vlády dochází k uzavření poslední lokální mincovny, výjimkou z lokálních mincoven zůstává pouze Alexandria, ta razí dále až do Diocletianovy reformy.¹⁰⁹

Jednota typů, ve kterých po reformě převažovala témata týkající se armády a solárního kultu, se rozpadá s vládou císaře Proba. Ten nejen zvyšuje počet používaných typů, ale patrně ve snaze zastavit rostoucí inflaci navyšuje produkci aurelianusů a tetradrachem, čímž inflační spirálu roztáčí ještě víc.¹¹⁰ Pro ražbu svých mincí využívá 8 mincoven, stejně jako jeho předchůdci s tím, že západní mincovny razí bez přestávky s rozličnou intenzitou, zatímco východní mincovny, tj. Serdica, Cyzicus, Antiochia a Tripolis jen v přítomnosti císaře za účelem uspokojení potřeb vojska.¹¹¹ Produkce mincí je rozdělena mezi 46 dílen, přičemž dochází k navýšení počtu dílen v mincovně v Sicii v roce 279 o 1 dílnu, Cyzicus zvyšuje počet dílen o 2 v roce 281 nebo 282¹¹² a Antiochia zvyšuje počet dílen podobně jako Siscia také o 1.¹¹³ Aurelianus postupuje váhovou redukcí, kdy je

¹⁰⁵ Tato mince je označována za dvouaurelianus, je pravděpodobně vyhotovena z lepší slitiny, která na místo 5 % stříbra obsaženého v aurelianusu dosahuje až 10 % stříbra. Pro chemické analýzy viz Callu et al. 1979, Esty et al. 1993, Dearing 2007; Značka XI byla použita v Antiochii, značka IA v Tripolisu, viz RIC 5.1, Antiochia s. 347, 211 a Tripolis s. 348, 214.

¹⁰⁶ v případě denáru viz např. Bastien 1972b a 1976, Ehling 2008, s. 849; k ražbám z ostatních kovů viz Kreucher 2003 s. 235 nn., RIC 5.1, s. 390 nn., RIC 5.2, Pink 1949, Pink 1961, Pink 1963.

¹⁰⁷ viz Çanakale = 3043 mincí, z toho 14 denárů (Gallienus 1x; 13x Aurelianus a Severina); Gloucester = 15.376 mincí, z toho 54 denárů (Aurelianus a Severina); Milbrook = 4384 mincí, z toho 1 denár (Carus); Blackmoor = 1266 mincí, z toho 4 denáry (Aurelianus a Severina); Normanby = 47.912, z toho 1 denár (Severina).

¹⁰⁸ RIC 5.1, s. 319 nn.; Kreucher 2003, s. 233 n.; Weder 1984, s. 207 n. Počet dílen používaných Florianem je nižší, protože mincovny Antiochia a Tripolis byly ovládané Probem.

¹⁰⁹ viz pozn. 72 výše.

¹¹⁰ Christiansen 2004, s. 126 nn.; Ehling 2008, s. 854 včetně pozn. 81.; Kreucher 2003, s. 238.

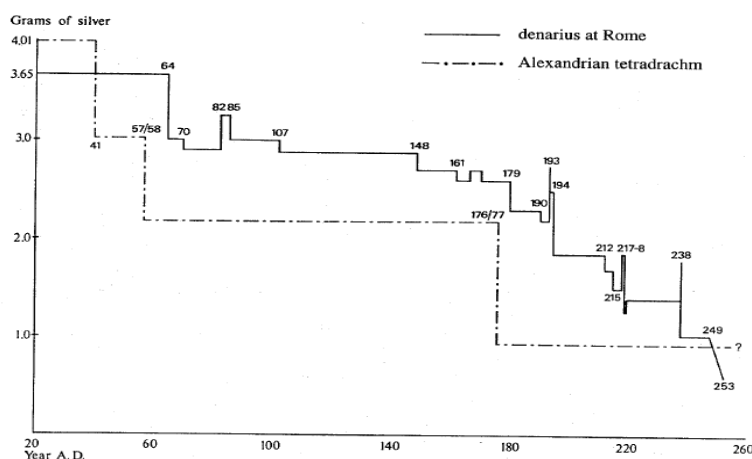
¹¹¹ Pink 1949, s. 27 n.; Kreucher 2003, s. 239.

¹¹² navýšení počtu dílen v případě Cyzicu mohlo být učiněno na úkor Serdicy, kde došlo v roce 280 k ukončení ražby, viz Pink 1949, s. 27; Kreucher 2003, s. 239.

¹¹³ RIC 5.2, s. 1 nn.; Pink 1949; Kreucher 2003, s. 239; Weder 1984, s. 209 n.

jeho váha oproti Aurelianově aurelianus snížena nejdříve na 4 g, v pozdějších letech Probovy vlády na 3,5 g.¹¹⁴ U Alexandrijských tetradrachem dochází ke snížení jejich ryzosti, zmenšení střížku a masivní produkci zejména v roce 280. Ve stejnou dobu je v masivním měřítku ražen také aurelianus.¹¹⁵ Toto počínání mělo vliv na růst cen, který je doložitelný z Egypta.¹¹⁶

Vláda Cara a jeho synů z pohledu numismatického neznamena žádná *novum*. Podobně jako Probus využívali k ražbě svých mincí 7 mincoven,¹¹⁷ které byly dohromady tvořeny 37 dílnami. Siscia, která se za císaře Proba etablovala na vedoucí říšskou mincovnu pracující o 7 dílnách, ztrácí za Cara a jeho synů vůdčí postavení a snižuje počet dílen na 3.¹¹⁸ Siscia je nicméně po Antiochii druhou mincovnou v říši, která v úseči reversu používá zkratku *S(acra) M(oneta)*, označení běžně používané zejména za tetrarchie a někdy mylně pokládáno za tetrarchální inovaci.¹¹⁹ Ještě jednou a tentokrát definitivně naposledy se na ražbách objeví značka XI. Carus ji na svých mincích použil v Lugdunum v září 282 a v Siscii začátkem listopadu téhož roku.¹²⁰ V případě aurelianus je zaznamenán další progresivnější pokles ve váze mince.¹²¹



Graf 3, vývoj obsahu stříbra v denáru a alexandrijské tetradrachmě. Zdroj: Christiansen 2004, Fig. 1.

¹¹⁴ Pink 1949, s. 34; Kreucher 2003, s. 240 n; Callu 1969, s. 341 n.

¹¹⁵ Christiansen 2004, s. 126 nn.; Kreucher 2003, s. 241 n; Ehling 2008, s. 859.

¹¹⁶ Kreucher 2003, s. 242.

¹¹⁷ Serdica byla v roce 280 uzavřena, viz výše pozn. 112.

¹¹⁸ Pink 1963, s. 9.

¹¹⁹ mincovna v Antiochii používá zkratku SMA poprvé v únoru roku 283, Siscia zkratku SMS ve druhé polovině srpna 284.

¹²⁰ Pink 1963, s. 21 a 42; Pink 1951, s. 47 n.; Bastien 1976, s. 125; Estiot 2012, s. 552.

¹²¹ Bastien 1976, s. 125; Carson 1981, s. 309.

MONETÁRNÍ VÝVOJ OD ROKU 284 DO ROKU 313

Odborná literatura do 70. let 20. století vnímala období 3. století jako dobu krize, za které došlo k velikému propadu cen, který způsobil inflaci do té doby nevídaných rozměrů.¹²² Heichelheim počátek krize klade již do vlády císaře Commoda a uvádí, že propad ryzosti denáru nemusel mít bezprostřední vliv na inflaci.¹²³ Pekáry naopak soudí, že k otřesení monetárního systému došlo až po roce 193 se zlehčením denáru za Septimia Severa.¹²⁴ Crawford naopak ve zvýšení počtu denárů v oběhu za Septimia Severa vidí pozitivní účinky, které měly dočasně vyvolat deflaci. Podle jeho názoru došlo k propadu měny až za Philippa I. Araba.¹²⁵ Wassink dobu krize posouvá k vládě Traiana Decia a jím nabízený následný „hororový scénář“ vývoje druhé poloviny třetího století je přehnaný už jen pro dobu, ve které měl začít.¹²⁶ Za hlavního viníka této krize bývá označován drastický úbytek obyvatelstva a s ním související ústup otrokářství, který vedl k přenesení zátěže na svobodné občany.¹²⁷ V numismatice za něj bývá označován úbytek stříbra v denáru a antoninianu.

Chemické složení mincí je přibližně od 70. let 20. století vnímáno jako univerzální prostředek, kterým je možné vysvětlit proces vývoje římské ekonomiky.¹²⁸ Původní snahy vysvětlit vývoj měny 3. a 4. století v návaznosti na chemické složení hlavního oběživa, tj. antoninianu, aurelianu a nummu, vedl k posunu interpretací monetárně-ekonomického vývoje těchto období do roviny metalismu. Interpretace vycházející z příslušných studií pak hodnotu mincí odvozovaly od jejich chemického složení.¹²⁹ Nutno podotknout, že jednotlivé

¹²² Johne et al. 2008, s. 1033 krizi definuje jako: Období velkých problémů, které nejsou stávajícím systémem zvládnutelné nebo jsou zvládnutelné s velkými obtížemi a které celý systém dokonce ohrožují.

¹²³ Heichelheim 1933.

¹²⁴ Pekáry 1959.

¹²⁵ Crawford 1972.

¹²⁶ Wassink 1991, s. 482 denár se podle něj měl vytrhat z oběhu již před rokem 240. Nicméně realita byla jiná, viz pozn. 57

¹²⁷ ke krizi otrokářství Oliva 1955.

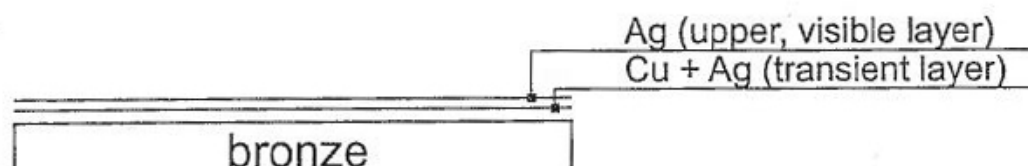
¹²⁸ Ruffing 2008, s. 821.

¹²⁹ k metrologii mincí 3. a 4. století viz West 1941; Sutherland 1961a; Cope 1967; Reece 1968; Cope 1968; Cope 1969; Cope 1972; Tylor 1972; Cope 1974; Cope 1977a; Cope 1977b; Walker

použité metody na mincích stejných vládařů často vykazovaly odlišné změřené hodnoty. Aplikované nedestruktivní metody dosahují vyšších procentuálních výsledků než metody destruktivní.¹³⁰

Tento fakt je v případě mincí 3. století vysvětlitelný římskou dovedností obohacování povrchu mince drahým kovem, ze kterého se mince skládala. V podstatě šlo o proces nahřívání střížku před jeho samotnou ražbou,¹³¹ čímž docházelo k chemické reakci na povrchu mince, která způsobila „vytažení“ stříbra z jádra mince na jeho povrch, kde stříbro vyoxidovalo společně s mědí. Při následném namáčení střížku v roztoku, např. vinného octa, došlo k odstranění vyoxidované mědi z povrchu mince.¹³² Takto upravený střížek se tvářil být opravdovou stříbrnou mincí a jeho zkoumání z pohledu chemického složení prozrazuje, že zatímco povrch mince dosahuje vysoké ryzosti, tak jádro mince je zlatavé až mosazné a převažuje v něm měď nad stříbrem.¹³³

Samozřejmě, že se snižující se ryzostí základní slitiny, ze které byly mince produkovány, tj. především za samovlády Galliena v letech 260-268 a pak za vlády Claudia II. Gothica 268-270, kdy došlo k největšímu propadu ryzosti



Obrázek 3, řez mincí s povrchem obohacným stříbrem. Zdroj: Drča 2004, s. 54.

1978; Callu et al. 1979; Callu et al. 1985; Morrison et al. 1987; Duncan-Jones 1994; Oberländer-Tárnoveanu et. al. 1996; Cope et al. 1997; Esty 2001; Drča 2004

¹³⁰ v souvislosti s nedestruktivními metodami je potřeba vzpomenout vynikající práci Walkera, Walker 1978, která ve třech svazcích analyzuje římské oběživo od prvního století do roku 253. Nicméně se tato práce stala několikrát cílem kritiky právě pro použitou metodu (rentgenové fluorescence), která reflektuje chemické složení povrchu mince. Hodnoty zjištěné Walkerem se tak u stejných mincí, na kterých byly použity destruktivní metody, rozcházejí v řádu 12 až 20 %. Přesto je Walkerova práce unikátní v tom ohledu, že za použití jedné metody pokrývá značný časový úsek a jednotlivé zjištěné hodnoty jsou vzájemně porovnatelné. Pro kritické připomínky k Walkerovi viz Wolters 1999, s. 342, pozn. 3; Ehling 2008, s. 851; Duncan-Jones 1994, s. 224, pozn. 46; Howgego 2000, s. 135; Bland 1996, s. 66; Ruffing 2008, s. 821.

¹³¹ Carson 1981, s. 311; Drča 2004, s. 49 nn.

¹³² Cope 1968, s. 144, pozn. 2; Cope 1969, s. 145, pozn. 3.

¹³³ Drča 2004, s. 49 nn.

antoniniánu (pod 2 %),¹³⁴ nebylo možné s ohledem na nízký obsah stříbra ve slitině provádět výše popsany proces obohacování povrchu mince stříbrem a bylo nutné přikročit k jiné metodě, která měla nabudit dojem stříbrného vzhledu mince. Těchto metod mohlo být více, nejčastěji diskutovanými je namáčení střížku do stříbra nebo s ohledem na některé výzkumy, které potvrzují relativně vysoký obsah cínu v povrchu, obohacování povrchu střížku cínem za pomoci jednoduché chemické reakce.¹³⁵ V obou případech mělo být ve finále dosaženo stříbrného vzhledu mince. Tím měla být u příjemce vyvolána iluze, že se jedná o pravou stříbrnou minci, nebo pravděpodobně od Gallienovy samovlády panovníci chtěli dát najevo, že takto upravené mince patří mezi stříbené oběživo, ač je stříbrný obsah v jejich slitině zanedbatelný.¹³⁶

Novější práce k tomuto tématu přistupují sofistikovaněji. Vývoj třetího a na něj následujícího čtvrtého století posuzují nejen na základě chemických analýz.¹³⁷ Období třetího století nenazývají dobou krize, spíše se k němu vyjadřují jako k době transformace římského císařství, které vyústilo v tzv. dominát.¹³⁸ Připouštějí, že jistá forma krize existovala, ale nejednalo se o všezahrnující pohromu ve všech částech císařství.¹³⁹ Postiženy měly být oblasti v okolí Rýna a Dunaje, ale např. oblasti Balkánu, Hispánie, Británie, Sýrie, Egypta aj. neměly být válkou dotčeny vůbec nebo jejich následné zotavení proběhlo hladce.¹⁴⁰ K hospodářským problémům došlo až následkem Aurelianovy reformy z roku 274, která vedla ke ztrátě důvěry obyvatelstva v nový systém.¹⁴¹ V Egyptě je možné tento okamžik spojovat s expanzí Palmýrské říše. Psychologický faktor spojený s pádem římské moci v Egyptě vedl ke ztrátě důvěry obyvatelstva

¹³⁴ Cope 1969; Cope 1974; Cope et al. 1997; Howgego 2000, s. 133.

¹³⁵ Drča 2004, s. 49 nn.

¹³⁶ Carson 1981, s. 309.

¹³⁷ Strobel 1989; Rathbone 1996; Drexhage 1987; Drexhage et al. 2002; De Blois 2002; Lo Cascio 1996; Lo Cascio 2005a; Ruffing 2008; Johne et al. 2008.

¹³⁸ Lo Cascio 2005a.

¹³⁹ Johne et al. 2008, s. 1033 v tomto směru hovoří o politicko-vojenské krizi, která svého vrcholu dosáhla v 1/2 3. století a ve které se politický systém vrcholného císařství krok za krokem transformoval v pozdně antický bez toho, aniž by sám zanikl.

¹⁴⁰ De Blois 2002, s. 204 nn., na s. 214 n. považuje za krizové oblasti ty, ve kterých byla koncentrována armáda a byly předmětem dlouhodobých válek, banditismu a moru; Bland 2013, s. 225 n.; Varbanov et al. 2011, s. 41 nn.; Johne et al. 2008, s. 1033 n.; Drexhage et al. 2002, s. 198 n.; Ruffing 2008, s. 834 nn.

¹⁴¹ viz Drexhage 1987; Drexhage et al. 2002; Strobel 1989; Rathbone 1996.

v egyptskou tetradrachmu a do popředí se dostala materiálová hodnota peněz.¹⁴² Od tohoto okamžiku je patrný růst cen a inflace, které císař Probus umocnil zvýšenou produkcí aurelianů a tetradrachem, přičemž chtěl původně patrně dosáhnout opačného efektu.¹⁴³ Podobně motivovaným krokem bylo pravděpodobně snižování váhy aureliana za Cara, jeho synů a Diocletiana.¹⁴⁴ Ceny od roku 274/275 bezprostředně reagují na změnu obsahu drahého kovu v mincích.¹⁴⁵

Oba dva výše popisované postoje souvisejí s otázkou, která se týká nejen moderního, ale i antického pohledu na peníze. Mluvíme o dvou teoriích monetární politiky: o metalismu a nominalismu, tj. zda byly peníze vnímány jako *merx* či jako *pretium*.¹⁴⁶ Pro nominalismus mluví propad ryzosti a váhy stříbrného a zlatého oběživa, zvýšení produkce antoniniana, růst počtu mincoven produkujících říšské oběživo, zavírání provinčních mincoven a ukončení ražby drobných nominálů či depoty.

Přesto ze třetího století existují zprávy, které se o penězích vyjadřují ve smyslu prostředku, jehož cena není závislá na kovu v něm obsaženém.¹⁴⁷ Peníze byly výtvozem státu a jejich primárním úkolem bylo krýt jeho potřeby.¹⁴⁸ Panovníkův portrét umístěný v aversu mince deklaroval, že mince, kterou uživatel dostal do ruky, má státem garantovanou cenu, za kterou bude přijata, např. při platbě daní.¹⁴⁹ Rozbor cen nejen z egyptských dokumentů prokázal, že minimálně do roku 260 nedošlo k jejich rapidnímu zvýšení, které by mohlo vyvolat inflaci, a to i přesto, že egyptská tetradrachma podléhala vyššímu úbytku stříbra, než tomu bylo

¹⁴² Drexhage et. al 2002, s. 201; Christiansen 2004, s. 123 nn.; Ruffing 2008, s. 824.

¹⁴³ Ruffing 2008, s. 823 n. a 830; Ehling 2008, s. 854 včetně pozn. 81; Kreucher 2003, s. 238 nn.; Christiansen 2004, s. 126 nn.; Ehling 2008, s. 854 včetně pozn. 81.

¹⁴⁴ viz pozn. 121

¹⁴⁵ Howgego 2000, s. 144.

¹⁴⁶ Lo Cascio 1996, s. 273.

¹⁴⁷ Buttrey 1961 s. 40; Lo Cascio 1996, s. 274; Ruffing 2008, s. 821 se dle mého názoru vyjadřuje zcela trefně, když jinými slovy říká, že pokud by byla nominální hodnota mince určována obsahem drahého kovu v ní obsaženém, pak by muselo docházet k neustálému přehodnocování její nominální hodnoty, což je nemyslitelné.

¹⁴⁸ Crawford 1970, s. 46.

¹⁴⁹ k psychologickým faktorům viz např. Crawford 1970, s. 47 či Drexhage et al. 2002, s. 200 n.

v případě denáru.¹⁵⁰ Kredibilita oběživa je také jedním z důležitých prvků Diocletianovy monetární politiky. Do jaké míry byla úspěšná, se pokusím vylíčit níže.

¹⁵⁰ viz pozn. 75

MĚNOVÁ POLITIKA V LETECH 284-313

PŘEDREFORMNÍ OBDOBÍ 284-294¹⁵¹

Diocletianus v počátcích své vlády ovládal pouze tři mincovny. Ty se geograficky nacházely nejbližší místu, kde byl povolán císařem. Jednalo se o mincovny Tripolis, Antiochia a Cyzicus. Po smrti Cara se jeho moc rozšířila na zbytek císařství, čímž ovládl mincovnu v Siscii, Ticinu, Římě a Lugdunu. Alexandria nadále razila oběživo, které bylo určené výhradně pro oběh v Egyptě.¹⁵²

Po dvou letech vlády podnikl v roce 286 patrně v souvislosti se jmenováním Maximiana císařem první ze svých reformních kroků.¹⁵³ Jedná se o reformu zlatého oběživa, aureu, která je považována za předstupeň reformy oběživa raženého ze stříbra a z méněhodnotných kovů v roce 294.¹⁵⁴ Touto předreformou došlo ke zvýšení váhy aureu z 1/70 libry na 1/60 libry. Mincovna v Antiochii v souladu s reformou označuje revers aureů značkou Ξ ,¹⁵⁵ která znamená 1/70 libry na místo dosavadní značky O. Používání značky Ξ je výhradou mincovny v Antiochii, Thessalonice a Serdice, ostatní mincovny mění standard bez toho, aniž by na mince značku umísťovaly.¹⁵⁶ Raženy jsou také slavnostní aurey o váze 1/50 libry zlata a násobky aureů, zlaté medialony.¹⁵⁷ Nadále pokračuje ražba aurelianů beze značky, či se značkou XXI,¹⁵⁸ příležitostně také nižších nominálů.

¹⁵¹ k ikonografii zde popisovaných mincí viz níže Ikonografie, Revers mincí, 294-313.

¹⁵² literatura: Voetter 1899a; Voetter 1899b; Voetter 1917; Voetter 1918; Voetter 1920; Voetter 1925; Pink 1931; RIC 5.2; RIC 6; Ermatinger 1996; Estiot 1987; Estiot 1995; Giard 1995; Gricourt 2000; Guillemain 20009; Margaretić 2012; Estiot et al. 2014.

¹⁵³ Estiot 2012, s. 548; Howgego 2000, s. 133; Pink 1931, s. 58; Mattingly 1946, s. 111; Sutherland 1955a, s. 116.

¹⁵⁴ k reformě z roku 294 viz níže.

¹⁵⁵ jedná se o řecké písmeno Ξ , [xí], které je na mincích psáno jako Ξ , často také jako Σ či Z .

¹⁵⁶ viz Pink 1931; RIC 5.2; RIC 6; Estiot 2012, s. 548; pro zobrazení viz Obrázek 16 a Obrázek 15.

¹⁵⁷ Harl 1996, s. 148.

¹⁵⁸ značka KA byla naposledy použita Carinem v lednu roku 285 v Římě, od té doby nebyla používána, viz Pink 1963 a Gricourt 2000.

Antiochia od první emise razí aureliany a aurey.¹⁵⁹ V poli reversu aureů se nejprve objevuje značka O, ta je v roce 286 vystřídána značkou Ž.¹⁶⁰ Narozdíl od mincovny v Cyzicu jejich ražba probíhá hned od začátku Diocletianovy vlády a podobně jako v Cyzicu je objemná.¹⁶¹ Aureliany jsou antiochijskou mincovnou raženy v devíti dílnách, které jsou označeny řeckými písmeny A až ΕΔ. Těsně před mincovní reformou v roce 294 je přidána desátá dílna, která mince značí řeckým písmenem I.¹⁶² V úseči je vždy použito značky XXI. Při pohledu na strukturu emisí ražených v Antiochii a Cyzicu je nápadná jejich vzájemná podobnost, která je navíc umocněna používanými styly.¹⁶³ Mincovna razí nesouvisle, což je charakteristický prvek východních mincoven již od Aurelianovy vlády.¹⁶⁴ Ražba aurelianů tím pádem není kontinuální jako v západních mincovnách.

Cyzicus se společně s Antiochií řadí mezi mincovny, které jako první razily pro Diocletiana mince. O jeho významu svědčí rozsáhlá počáteční ražba, která byla prováděná pouze ve zlatě, zatímco aureliany začaly být raženy teprve v roce 292, značně pozdě ve srovnání s ostatními mincovnami. Přesto byla jejich ražba rozsáhlá. Cyzicus pracoval v těsné spolupráci s Antiochií, což mnohdy znesnadňuje správnou identifikaci mincí. Podobné jsou si také styly, které byly v obou mincovnách používány. Není tomu poprvé, podobný problém se vyskytuje již od vlády císaře Proba.¹⁶⁵ Rozlišovacím znaménkem obou mincoven je vynechání titulu *P(ius) F(elix)* v Cyzicu, zatímco antiochijská mincovna titul používá.¹⁶⁶ Zprvu hrubý styl, ve kterém jsou raženy počáteční emise, se postupně zlepšuje, svého vrcholu dosahuje na aureech již v roce 286.¹⁶⁷ Aureliany byly raženy v šesti řecky značených dílnách, v úseči nesly vždy značku XXI a jediným

¹⁵⁹ RIC 5.2; Voetter 1899a a b; Pink 1930, s. 31 nn.; Ermatinger 1996, s. 50.

¹⁶⁰ blíže na toto téma viz kapitola Metrologie zlatých mincí.

¹⁶¹ pro debatu nad první raženou mincí jménem Diocletiana viz Ikonografie, Revers mincí, 284-294.

¹⁶² Voetter 1899b; Ermatinger 1996, s. 50; Pink 1930, s. 31 nn.

¹⁶³ schematizace zobrazení portréту císaře dělá problémy například v případě identifikace mincoven. Pink 1949, s. 36 n. takto v případě císaře Proba mluví o cyzickém a serdickém stylu. Pro debaty ohledně cyzického stylu a z něho vyplývající klasifikaci východních ražeb viz Weder 1984, s. 202 – 213, King 1984, s. 214 – 227, Ruske 2005, s. 156 – 158. Některé hůře zachovalé mince sledovaného období je bez možnosti přečtení opisu těžké identifikovat.

¹⁶⁴ viz MIR 47.

¹⁶⁵ viz také pozn. 163 výše.

¹⁶⁶ RIC 5.2, s. 216.

¹⁶⁷ Pink 1931, s. 39; RIC 5.2, s. 215 n.

používaným typem byla CONCORDIA MILITVM, která byla ražena také jménem císařů, což její datování odsouvá do doby po 1.5.293. Kromě aurelianů a aureů mincovna žádné jiné nominály nerazila.

V Tripolisu probíhala ražba antoninianů, které měly shodné vyobrazení a opis s ražbami z Antiochie. Aureliany byly raženy ve dvou dílnách, které nebyly označeny. Aurey nebyly vůbec raženy.¹⁶⁸ Množství aurelianů ražených v Tripolisu je malé, zaostává výrazně za produkcí Antiochie. Druhá emise z Tripolisu je ražena také ve dvou dílnách, již i jménem Maximiana Herculia. Poslední mince jsou raženy patrně v roce 290, nejpozději 293, ještě před jmenováním obou císařů. Posloupnost jednotlivých emisí je komplikována použitím stejných značek v úseči u více typů, přičemž IOV ET HERCV CONSER AVGG je známý i z Antiochie, ve které měl být ražen v roce 286.¹⁶⁹ Hendy uzavření mincovny v Tripolisu dává do souvislosti s otevřením mincovny v Heraclei.¹⁷⁰ Mincovna v úseči vždy používá značku XXI.

Otevření mincovny v Heraclei se vši pravděpodobností odráží změnu v Diocletianově monetární politice a souvisí se správní reformou, vznikem diecézí a potřebou umístit do každé diecéze alespoň jednu mincovnu.¹⁷¹ Mincovna od počátku své existence nerazí zlaté mince, věnuje se pouze ražbě aurelianů. Zcela otevřeně můžeme říci, že se zde setkáváme s podobným modelem, známým z fungování mincovny v Tripolisu, která pracovala jako pomocná mincovna pro Antiochii a za Diocletianovy vlády nikdy nerazila zlaté mince.¹⁷² Ke všemu, jak již bylo výše řečeno, mincovna v Cyzicu až do roku 293 nerazí aureliany a věnuje se pouze ražbě aureů. Máme tu tím pádem opět pár mincoven, které se svou produkcí navzájem doplňují. Heraclea v tomto případě funguje v páru

¹⁶⁸ RIC 5.2, s. 218; Voetter 1899b.

¹⁶⁹ Voetter 1899b, s. 113 a následně i RIC 5.2, s. 257 tuto ražbu datují do roku 285, což s ohledem na povýšení Maximiana Herculia teprve v roce 286 do hodnoty augusta není možné.

¹⁷⁰ SBME, s. 379.

¹⁷¹ viz níže kapitola První měnová reforma z roku 294.

¹⁷² poprvé a naposledy v Tripolisu zlaté mince razil Aurelianus, viz MIR 47.

s mincovnou v Cyzicu.¹⁷³ Aureliany zde ražené nesou v úseči vždy značku XXI, dílny jsou označené alfabetou od A po E.

V Pannonii ležící mincovna Siscia se v roce 284 přidala na stranu uzurpátora Iuliana, kterého zásobila oběživem (aurey a aureliany).¹⁷⁴ S porážkou Iuliana začátkem roku 285 muselo dojít k jejímu uzavření, možná právě pro podporu, kterou poskytla nelegitimnímu vladaři. Ať byl důvod pro její uzavření jakýkoliv, Diocletianus v ní na začátku vlády nerazí. K zahájení ražby dochází až ke konci roku 286.¹⁷⁵ Mincovna razí zlaté mince, patrné je v jejich případě ovlivnění římskou mincovnou.¹⁷⁶ Největší část produkce je vyhrazena aurelianu, který je ražený ve třech dílnách označovaných řeckými písmeny A – Γ. Zajímavá je emise aurelianů, které v reversu nesou vyobrazení obětujícího císaře se svým ochranným božstvem. Do úseče mincí jsou přidány tzv. skryté značky, které v případě Diocletiana tvoří nápis IOBI a v případě Maximiana Herculia nápis HPKOYAI. Mincovna razí až do reformy v roce 294.¹⁷⁷

Ticinum razí zlaté mince v letech 285 a 286. Podobně jako v případě Lugduna představují aureliany hlavní ražené oběživo, které je zpočátku raženo v šesti dílnách, nicméně v roce 287 čtvrtá, pátá a šestá dílna ukončují činnost a mincovna až do reformy používá jen tři dílny.¹⁷⁸ V první a druhé emisi nalezneme také quinarie, které byly shodně s Lugdunem raženy nejdříve k příležitosti obsazení mincovny Diocletianem a pak k prohlášení Maximiana Herculia císařem. Nejběžnějším raženým nominálem byl aurelianus, který je v úseči označený značkou XXI.¹⁷⁹ Ražba aurelianů probíhá pravidelně až do mincovní reformy.

¹⁷³ Pink 1930, s. 25 nn.

¹⁷⁴ pro ražby uzurpátora Iuliana nejnoveji viz Estiot 2010.

¹⁷⁵ Gricourt 2000, s. 91 nn.; Pink 1931, s. 52 nn.; RIC 5.2; Voetter 1899a a b.

¹⁷⁶ Pink 1931, s. 54 n.

¹⁷⁷ pro značky viz RIC 5.2; Voetter 1899b; Gricour 2000, s. 95 n. K jejich významu viz Kienast 1974, 556, pozn. 45. Uvedené nápisy jsou reminiscencí na nápis AEQVITI, který používal Probus v Ticinu, viz RIC 5.2, s. 5 nn. a RIC 5.1, s. 16.

¹⁷⁸ Gricourt 2000, s. 69 nn.; Ermatinger 1996, s. 50.

¹⁷⁹ Gricourt 2000, s. 69 nn.; Voetter 1899a a b. Voetter považuje mylně Ticinum za Taraco; RIC 5.2.

Římská mincovna podobně jako v historii razí nejrozmanitější nominály, zlatými medailony počínaje, asem konče. Stejně jako u mincovny v Lugdunu je ražba nižších nominálů než aurelianus prováděna při slavnostních příležitostech, mnohdy za účelem jejich rozdělení během slavnostního průvodu.¹⁸⁰ K dispozici bylo sedm dílen, které byly tradičně značeny alfabetou od A do Z.¹⁸¹ I přes širokou paletu ražených nominálů byl nejběžněji raženým nominálem aurelianus, který v úseči nesl značku XXI, podobně jako mince ražené v Ticinu. Jednotlivá výročí vlády jsou v Římě pravidelně předmětem bohaté ražby zlatých mincí a různých násobků aureů.¹⁸² Řím si touto výsadou buduje mezi mincovnami specifické postavení přesto, že nebyl sídelním městem augustů. Mincovna plynule přechází přes reformu v roce 294 do dalšího mincovního období.

Lugdunum¹⁸³ Diocletianovým jménem razí zlaté mince od okamžiku, kdy mincovnu ovládl. První emise je donativem, které bylo vyraženo pro vojáky v souvislosti s přechodem Gallie pod Diocletianovu vládu.¹⁸⁴ Druhá emise zlatých mincí má souvislost se jmenováním Maximiana Herculia na post augusta v roce 284.¹⁸⁵ Poté ražba zlatých mincí končí a po dobu námi sledovaného období není obnovena. Hlavním zde produkovaným nominálem raženým ve dvanácti emisích, byl aurelianus, který není stejně jako u Diocletianových předchůdců označen značkou XXI, jen značkou dílny, která ražbu prováděla. Počáteční emise aurelianusů jsou objemné a souvisejí s potlačením povstání Bagaudů, s válkou proti Germánům a proti Carausiovi. Vedle aurelianusů jsou raženy také denáry a quinarie, které představují pouze doplňkové oběživo, produkované při zvláštních příležitostech.¹⁸⁶ Ve 12. emisi dochází k uzavření dvou dílen ze 4 používaných a k přesunu personálu do nově zřízené mincovny v Trevíru.

¹⁸⁰ německy psaná literatura tyto mince označuje příznačně jako Auswurfmünzen, viz Sondermann 2010, s. 17.

¹⁸¹ Gricourt 2000, s. 69 nn.; RIC 5.2; Voetter 1899a a b; Ermatinger 1996, s. 50.

¹⁸² Pink 1931, s. 14 nn.

¹⁸³ Gricourt 2000; RIC 5.2; Pink 1931; Bastien 1972b; Bastien 1976.

¹⁸⁴ Lugdunum byla jediná mincovna na západ od Bosporu, která ve druhé polovině roku 285 razila aurey, viz Gricourt 2000, s. 91 nn.; Bastien 1972b, s. 107.

¹⁸⁵ Bastien 1972b, s. 107.

¹⁸⁶ Bastien 1972b, s. 107 uvádí 6 příležitostí, při kterých byly denáry a quinarie raženy: 1) obsazení mincovny Diocletianem; 2) jmenování Maximiana Herculia císařem; 3) ustanovení tetrarchie; 4) první oslava diocletianových *decennalií* 20.11.293; 5) první konsulát Constantia a

Trevírská¹⁸⁷ mincovna byla znovu otevřena na podzim roku 293.¹⁸⁸ Razí jménem obou augustů i císařů. Její provoz byl zajištěn personálem staženým jak z Lugduna, tak i z Říma. V případě personálu z Lugduna je tato skutečnost patrná v ukončení ražby mincí třetí a čtvrtou dílnou ve dvanácté emisi. Pro tyto dvě dílny bylo v Lugdunu charakteristické používání značek C a D, které jsou nyní k vidění na mincích z Trevíru.¹⁸⁹ Dále je tento přechod patrný ve shodném provedení portrétů císařů (Obrázek 23 a Obrázek 22).¹⁹⁰ Personál z římské mincovny se prozrazuje používáním shodných aversních opisů, převzetím reversních vyobrazení, které byly v Římě používány již před rokem 293 a pak v použití podobných značek v úseči reversu: *-//PR* v Římě a *-//PT* v Trevíru.¹⁹¹ Posloupnost a návaznost jednotlivých emisí, ve kterých byly raženy aureliany, je předmětem několika diskusí. Tyto diskuse se týká také ražby zlatých mincí. Posouzení a rozvržení zlatých ražeb v Trevíru komplikuje fakt, že zlaté oběživo bylo reformováno již v roce 286 a jeho programová náplň či její změna nereflektuje reformu stříbrného a pseudostříbrného oběživa.¹⁹² Pink uvádí hned několik typů zlatých mincí, které měly být raženy před reformou. Poslední pohled na počátky ražby v Trevíru naprosto obrací posloupnost jednotlivých emisí tak, že se vzájemně ve třech prvních emisích prolíná ražba aurelianů s ražbou argenteů, přičemž od čtvrté emise jsou aureliany nahrazeny ražbou nummů.¹⁹³

Galeria; 6) *saeculares* a druhá oslava diocletianových *decennalií* u příležitosti oslav *natalis Urbis Romae* 21.4.294.

¹⁸⁷ Voetter 1899b; Pink 1931; RIC 5.2; RIC 6; Sutherland 1955; Cahn 1955; Cahn 1965; Kienast 1959; Schulten 1974; Estiot et al. 2014.

¹⁸⁸ fungovala již za gallo-římského císařství, uzavřít ji nechal Aurelianus krátce po jejím ovládnutí, viz pozn. 96; Estiot et al. 2014, s. 278 n.; Schulten 1974, s. 9.

¹⁸⁹ Voetter 1899b, s. 299; Pink 1931, s. 29; RIC 5.2, s. 312; RIC 6, s. 141; Cahn 1955, s. 16 n.; Bastien 1971, s. 108; Schulten 1974, s. 10; Estiot et al. 2014, s. 254

¹⁹⁰ viz kapitola Ikonografie, **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů., Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**

¹⁹¹ viz Pink 1931, s. 14 nn. a s. 29 nn.

¹⁹² jak před mincovní reformou v roce 294, tak i po ní jsou na zlatých mincích používány stejné reversní typy, jejich obměna je učiněna zcela nezávisle na nižších nominálech. Proto například RIC 5.2 do Trevíru neklade ražbu zlatých mincí, zatímco RIC 6 klade část produkce do roku 293, tj. ještě před samotnou reformou.

¹⁹³ Estiot et al. 2014, s. 252 n. fig. 1 pro aureliany, s. 257 n. pro argenteý a s. 271 nn. pro aureý. První klade emisi C//PTR a D//PTR, pak *-//PTR*, a následně jako třetí umísťuje *-//PT*. Do tohoto rámce pak zařazují i první zlaté mince, přičemž stříbrné mince měly být raženy společně s aureliany již od první emise. Podobně také již před Estiot a Zanchi Schulten 1974, s. 9 nn., který reformu neohraničuje, nechává ji probíhat ve čtyřech emisích s tím, že je dle jeho slov završena teprve uvedením nummu ve čtvrté emisi roku 295. Argenteý jsou dle jeho názoru raženy od druhé emise, tj. od jara 294.

Společně s monetárním systémem zdědil Diocletianus po svých předchůdcích také jejich ekonomické problémy. Jejich hlavním projevem byla nižší efektivita výběru daní, pokles obyvatelstva a s tím související zemědělské produkce. Daně, které byly obyvatelstvem odváděny, se dělily na daň z půdy, *tributum soli*, a daň z hlavy, *tributum capitis*.¹⁹⁴ Mohly být placeny také v naturáliích, které byly následně poskytovány vojsku a státním úředníkům, v jejichž případě činily část platu. V této souvislosti bývá často zmiňována *annona militaris*, naturální daň, která se dotýkala většiny obyvatel říše a v porovnání s ostatními daněmi představovala výjimečnou daň. Od vlády Septimia Severa sloužila k zásobování přesouvajících se jednotek, což na provinční úrovni vedlo k nuceným výkupům a rekvizicím.¹⁹⁵ Do Diocletianovy doby *annona militaris* nepředstavovala regulérní daň. Poskytování naturálních daní mohlo svým způsobem chránit armádu a administrativu před následky znehodnocení peněz, nicméně není důkazem pro propad měny a z toho vyplývajícího nahrazení peněžních daní daněmi naturálními.¹⁹⁶ S ohledem na daňové potřeby bylo provedeno vyměření půdy a došlo k nařízení censu.¹⁹⁷ Základem nového daňového systému se staly daně nazývané *iugum* a *caput*. Obě dvě daně kombinovaly kvalitu půdy a její velikost s počtem pracovníků v dané oblasti. Systém daní se měl ke všemu měnit v závislosti na hustotě obyvatelstva.¹⁹⁸

V případě některých strukturálních změn, které měly proběhnout v souvislosti s Diocletianovými reformami, se ukazuje, že tyto změny proběhly s odstupem několika let a byly až jejich výsledkem. Tak tomu je například s kolonátem, který je typicky charakterizovaný jako důsledek nedostatku pracovních sil ve 3.

¹⁹⁴ o vývoji daně z hlavy nevíme téměř nic až na *Constitutio Antoniniana* z roku 212, další obavy o jejím zvýšení existují z doby vlády císaře Proba, viz Drexhage et al. 2002, s. 196; Ermatinger 1996, s. 14 nn.; Lo Cascio 2005b, s. 174.

¹⁹⁵ Drexhage et al. 2002, s. 194; Demandt 1989, s. 55; Ruffing 2008, s. 831.

¹⁹⁶ Lo Cascio 2005b, s. 175.

¹⁹⁷ Lo Cascio 2005b, s. 175; Ruffing 2008, s. 831.

¹⁹⁸ Lo Cascio 2005b, s. 176.

století,¹⁹⁹ nicméně k připoutání rolníků k půdě je doloženo teprve z doby Constantina. Povinná účast v kolegiích je doložitelná až ve 4. století.²⁰⁰

Diocletianus zvýšil početní stav armády,²⁰¹ což bylo z pohledu státního rozpočtu nákladná operace, která byla nad jeho možnosti a vyžádala si patřičnou odpověď.²⁰² Ta buďto mohla přijít ve formě zvýšení daní, všeobecně nepopulárního kroku nebo úpravou stávajícího monetárního systému. Diocletianus se rozhodl pro druhou uvedenou možnost a v roce 294 a 301 provedl dvě mincovní reformy, které měly na jednu stranu zvýšit hodnotu vybraných nominálů, na straně druhé zastavit inflaci a růst cen.

199

viz

Měnová politika v letech 284-313

²⁰⁰ Pink 1931, s. Drexhage et al. 2002, s. 195 n.

²⁰¹ k jejímu zdvojnásobení, které zachycují antické prameny, nedošlo, viz Demandt 1989, s. 55.

²⁰² pro vývoj plateb vojsku za Diocletianovy vlády viz Duncan-Jones 1990, který uvádí, že důležitější než samotný žold byla v době Diocletianově donativa, kdy díky nim narostl žold vojáka šestinásobně oproti době Domitianově, přestože základní žold, *stipendium*, nedržel krok s inflací, viz s. 106 a 115 nn. tamtéž. Viz také Lo Cascio 2005b, s. 175, Wassink 1991, s. 488; Ermatinger 1996, s. 9 nn.; RIC 6, s. 8 n.

PRVNÍ MĚNOVÁ REFORMA Z ROKU 294

Přesné datum první Diocletianovy reformy je předmětem mnoha debat. Neexistuje jednotný pohled, který by byl univerzálně přijímán. Přesné stanovení data reformy se mění v závislosti na stanovení posloupnosti emisí v jednotlivých mincovnách, tzn. na stanovení termínu, ve kterém začalo být nové oběživo raženo. Datum tudíž osciluje mezi roky 293 a 296 s tím, že nejčastěji je uváděný rok 294.²⁰³ Nejasné také je, zda proběhla ve všech mincovnách najednou, nebo postupně.²⁰⁴ Její součástí bylo definitivní zavření mincovny v Alexandrii pro ražbu lokálního, řecky psaného oběživa.²⁰⁵

Nominály

Její provedení je nejlépe patrné na dvou nominálech, argenteu a nummu. Pro nově zavedenou stříbrnou minci známe z Diocletianova ediktu označení (*nummus* nebo *denarius*) *argenteus*.²⁰⁶ Jednalo se o minci, která by ražena ve stejném standardu



Obrázek 4, Galerius, argenteus, Roma, 295-297, 2,77 g. Zdroj: Roma Numismatics 5, 878.

a váze jako Neronův denár, tj. o 1/96 libry stříbra s váhou kolem 3,40 g.²⁰⁷ Obsah stříbra je odhadovaný na stejné úrovni, jako tomu bylo v případě Neronova

²⁰³ Pink 1930, s. 20 nn. (nejdříve 293, nejpravděpodobněji 294); Ermatinger 1996, s. 36 nn. (293); Bruun 1979, s. 133 (293); Ehling 2008, s. 860, pozn. 117 (293); Pink 1931, s. 13 (294); RIC 6, s. 1 (294); Sutherland 1955, s. 116 nn. (294); Sutherland 1961a, s. 56 (294); Cahn 1965, s. 124 (294); Callu 1969, s. 388 n. (294 argenteus, 295 nummus); Crawford 1972, s. 578 (294); Schulten 1974, s. 12 nn. (294); Giesen 1976, s. 282 (294); Demandt 1989, s. 55 (294); Böhnke 2004, s. 70 (294); Ruske 2009, s. 154 (294); Estiot 2012, s. 548 nn. (294); Howgego 2000, s. 153 (294/295); Corbier 2005a, s. 335 (295); Sydenham 1919, s. 76 (296); Sutherland 1955, s. 118 (začátek sice 294, ale provedení až 296); RIC 5.2, s. 206 (296); Mattingly 1949, s. 112 (296).

²⁰⁴ nejnověji na toto téma Estiot et al. 2014, kteří se vyjadřují pro postupné zavádění jednotlivých nominálů. Jimi zkoumaný sled emisí v mincovně v Trevíru vyznívá pro vzájemnou ražbu posledních aurelianů a prvních argenteů, po které pak přestávají být raženy aureliany, které jsou nahrazeny nummy. Pro jednotlivá data reformy viz pozn. 203 výše.

²⁰⁵ Estiot 2012, s. 548; RIC 6, s. 647; Geissen 1976, s. 284 nn.; Corbier 2005a, s. 347.

²⁰⁶ viz Jones 1974, s. 199, který pro argenteus používá označení *denarius argenteus* v souladu s používáním označení *denarius communis* v ediktu o cenách z roku 301; Pro diskuzi ohledně terminologie vztahující se ke stříbrnému oběživu pozdního císařství viz nejnověji Gambacorta 2014, s. 57 nn. nebo Ruske 2009, s. 184 nn. Pro označení argenteus viz níže pozn. 298 a s ní související citovaný text.

²⁰⁷ zde se údaje mění v závislosti na tom, jakou podle nás měla mít římská libra váhu, zda kolem 326, nebo 322 g. Že se tyto teoretické váhy rozcházejí se skutečně zjištěnými vahami, je patrné

denáru. Soudí se, že i Diocletianův argenteus obsahoval kolem 96 % stříbra.²⁰⁸ Počáteční emise argenteu byly objemné, což patrně odpovídalo dychtivému očekávání nové plnohodnotné mince v oběhu. V prvních 4 letech od provedení reformy byly argenteu raženy napříč celou říší nejprve v 10 dílnách, v roce 295 dokonce ve 22 dílnách, v roce 296 v 20 dílnách, v roce 297 už jen ve 12 dílnách a od roku 298 počet dílen sestoupil na hodnotu devíti. Do roku 300 se počet dílen udržel na pěti, aby v roce 301 klesl na pouhou jednu dílnu. Od roku 302 je pozorovatelný opětovný růst v počtu dílen. V roce 303 jejich počet stoupá na 6 a na tomto počtu se v průměru udržel až do roku 313. Londinium a Lugdunum argenteu nikdy nerazily.

Relativně vysoké číslo dílen zaznamenané krátce po reformě v případě antiochijské mincovny, tj. 3 dílny, má souvislost s přípravami na válku s novoperskou říší.²⁰⁹ Stejný počet používaných dílen v Alexandrii v roce 295 a 296 může také souviset s přípravami na válku s novoperskou říší, která jak známo pokračovala až do roku 298, kdy po počátečních neúspěších dosáhl Galerius vítězství, jež vedlo k téměř čtyřicetiletému míru, zvětšení římského území na horním Tigridu a postavení Arménie do role klientského státu vůči římské říši. Nebo je toto číslo naopak vysvětlitelné působením Diocletiana, který se měl vypravit do Egypta ve stejnou dobu, ve které vzrostl počet dílen razících stříbrné

např. u Pink 1930, s. 16 nn., který u vzorku 492 ks zjistil průměrnou váhu 3,1 g. Jeločnik 1961, s. 69, který počítá s váhou libry na 327,45 g, tj. s ideální váhou 1 argenteu na 3,411 g a všimá si následujících odchylek ve váze argenteu:

Siscia – 0,326 +- 0,026 g

Roma – 0,241 +- 0,032 g

Ticinum – 0,271 +- 0,024 g

Mincovna v Sicii tak ze stejného množství stříbra, které bylo zapotřebí k vyražení 1000 argenteů, dokázala vyrazit o 28 ks víc než mincovna v Římě a o 23 ks více, než tomu bylo u mincovny v Ticinu, Jeločnik 1961, s. 69.

²⁰⁸ nejsou mi známe nové chemické analýzy, které by se zabývaly složením argenteu. V literatuře se proto údaje o jeho ryzosti různí, Schulten 1974, s. 15 n. při rekonstrukci Diocletianova systému vychází z hodnot známých pro Neronův denár. Jeločnik 1961, s. 65 o něm mluví stejně; RIC 6, s. 99 vychází z ryzosti 90 %; Ermatinger 1996, s. 38 uvádí hodnotu 95 %; Bolin 1958, který je pravděpodobně pramenným zdrojem obou posledně jmenovaných odkazů, uvádí hodnoty u dvou zkoumaných mincí 90, resp. 94 % a odkazuje se přitom na Hammera J.: Der Feingehalt der griechischen und römischen Münzen. In: Zeitschrift für Numismatik 26, 1908. Estiot 2012, s. 548 uvádí ryzost 80 %. Corbier 2005a, s. 335 uvádí, že argenteus je „čistě stříbrná mince“ a v pozn. 20 tamtéž se odkazuje na nepublikované analýzy argenteů, které měl provést D. Walker.

²⁰⁹ RIC 6, s. 599; Demandt 1989, s. 52.

oběživo, aby zde potlačil povstání Domitia Domitiana.²¹⁰ Obdobně je nutné interpretovat narůst dílen razících stříbrné oběživo v Heraclei. Zde byla v první emisi používána jen jedna dílna, ve druhé a třetí emisi vzrostl počet dílen na čtyři. Tento růst je vysvětlitelný přítomností Diocletiana s Galeriem v Podunají v roce 294. Galerius zde setrval až do roku 297, kdy byl Diocletianem povolán proti novoperské říši, jak je již uvedeno výše.²¹¹ Bolin u argenteu vypočítal jeho nadhodnocení na úroveň 25. %.²¹²

Nummus,²¹³ který je další mincí uvedenou měnovou reformou, představuje pseudostříbrnou minci o váze o málo větší než 10 g, na které je císař vyobrazený s věncem na hlavě.²¹⁴ Mince byla ražena jako 1/32 římské libry ze slitiny



Obrázek 5, Diocletianus, nummus Augusta Treverorum, 303-305, 10,77 g. Zdroj: Auctiones GmbH 34, 119.

méněhodnotných kovů a 4-5% příměsí stříbra.²¹⁵ Její povrch byl chemicky upravený tak, aby mince budila zdání stříbrného oběživa.²¹⁶ Byla hlavním raženým nominálem ve všech římských mincovnách a při svém zavedení sesadila z tohoto pomyslného trůnu doposud hlavní ražený aurelianus. Charakteristické je pro nummus vyobrazení stojícího Genia, který je s ním spojený od roku 294 až do

²¹⁰ pro historické události viz Demandt 1989, s. 52; RIC 6, s. 22 n.; Kienast 1996, s. 283. Kienast tamtéž do roku 294 klade Galeriovu výpravu do Horního Egypta, nicméně ten se nacházel v Podunají, viz RIC 6, s. 22, o čemž svědčí i produkce mincí v Nicomedii. Správná interpretace historických událostí v souvislosti s produkcí mincí závisí také na době, do které umístíme povstání Domitia Domitiana. RIC 6, s. 647 jej datuje do roku 295-296, naopak Geissen 1976, s. 284 nn. do roku 297-298.

²¹¹; RIC 6, s. 22 a Demandt 1989, s. 51 uvádějí přítomnost Galeria v Podunají již k roku 294, kontra Kienast 1996, s. 283, podle kterého byl Galerius v Horním Egyptě.

²¹² Bolin 1958, s. 295. V případě Bolinovy studie je potřeba vzít v úvahu kritiku, která se na jeho dílo strhla, viz Grierson 1960, střídmější postoj zaujal např. Mattingly 1959.

²¹³ přejímám označení, které se běžně vyskytuje v novější literatuře a stranou tak nechává starší a tradiční označení follis, viz např. Callu 1969, s. 360; Crawford 1972, s. 580, pozn. 80; Bruun 1987, s. 1; Harl 1996, s. 147; Böhnke 2004, s. 70 kontra Mattingly 1946, s. 113.

²¹⁴ pseudostříbrnou mincí je myšlena taková mince, jejíž slitina obecně obsahuje méně než 50 % stříbra, především však taková mince, která pro svůj velmi nízký obsah stříbra (přibližně pod 10 %) a veškeré pokusy o zamaskování skutečného stavu věci (postříbřením povrchu mince) po krátkém setrvání v oběhu prozradí, že se jedná o minci raženou z velké většiny z mědi. Viz Cope 1967.

²¹⁵ Pro chemické analýzy nummu viz Sutherland 1955; Bolin 1958, s. Sutherland 1961a; Cope 1967; Cope 1968; Cope 1974; Cope 1977a; Cope 1977 b.

²¹⁶ Esty 1991, s. 227 vypočítal, že postříbření povrchu nummu tvořilo dalších 0,69 % stříbra v minci celkem obsažené.

roku 313, jak bude prokázáno v části věnující se ikonografii.²¹⁷ Svou uniformitou a kombinací používaných značek, které byly na mince uvedeny jako pomocný kontrolní prostředek již v dřívějším období a jejich používání bylo těsně před provedením reformy striktně nařízeno všem mincovnám,²¹⁸ se Diocletianův nummus přibližuje aurelianu, který reformou antoninianu v roce 274 uvedl císař Aurelianus.²¹⁹ Pokud bývá argenteus některými numismatiky označován za obnovený Neronův denár, pak bývá nummus pro svou váhu přirovnáván k jeho asu. Ten byl sice ražen jako 1/30 libry, takže dosahoval větší váhy, ale neobsahoval stříbro, které cenu slitiny zvyšovalo.²²⁰ Jak bude dále ukázáno, jedná se o zcestnou teorii. Důvodem pro uvedení této mince do oběhu mohla být potřeba vyššího nominálu, který by zaplnil prostor mezi argenteem a radiatem.²²¹

Vedle již zmíněných kontrolních značek, které identifikovaly mincovnu a jednotlivé emise (např. srpek měsíce, hvězda, umístění značky díly do úseče nebo pole), se na mincích objevují ještě pomocné značky. Kienast provedl jejich výčet a uvádí níže uvedený seznam včetně hypotetického vysvětlení:²²²

- S|F = Saeculi Felicitas – Augusta Treverorum, Lugdunum
- T|F = Temporum Felicitas – Augusta Treverorum, Lugdunum
- S|A = Salus Augustorum – Augusta Treverorum
- S|C = Salus Caesarum – Augusta Treverorum
- I = Iovius – Carthago
- H = Herculus - Carthago
- SE|F = Senior Felix – Alexandria
- S|P = Salus Publica nebo Principi – Alexandria
- C|R = Claritas Reipublicae – Lugdunum

²¹⁷ viz Ikonografie, Revers mincí, 294-313.

²¹⁸ Sutherland 1955, s. 116; Heesch 2006, s. 51; Estiot 2012, s. 548.

²¹⁹ viz výše str. 23 a také Estiot 2012, s. 548.

²²⁰ takto například Sydenham 1919, s. 77; Mattingly 1927, s. 225 n.; Mattingly 1946, s. 112; Hellinger 1939, s. 116; kontra Schulten 1974, s. 15.

²²¹ podobně i RIC 5.1, s. 13 k uvedení dvouaurelianu za Tacita a Cara.

²²² Kienast 1974, s. 556.

Vedle těchto značek dochází na mincích ze Lugduna, Siscie, Antiochie a Alexandrie k umístění dalších značek, kterým se budu věnovat v souvislosti s druhou měnovou reformou provedenou v roce 301.²²³ Ražba nummu probíhala napříč říší od roku 294 do roku 304 průměrně ve 40 dílnách, nárůst je pozorovatelný od roku 305, kdy se roční průměr posune na 50 dílen. Od roku 309 je patrný růst ze 48 dílen v roce 308 na 53 dílen pro rok 309 a dál na 59 dílen v roce 312. Nejvyššího počtu je dosaženo v roce 313, kdy nummy razí 66 dílen. To souvisí s politickou situací v říši po Galeriově úmrtí v květnu 311 a s přípravami na válečné střetnutí v roce 312/313, které bylo příčinou redukování váhy nummu. První redukce váhy nummu proběhla již dříve, v roce 307, kdy jej Constantinus ve dvou krocích redukuje z dosavadní 1/32 libry na 1/48 libry. K němu se v zápětí přidávají všichni vladaři a uzurpátoři. Další redukce proběhla v roce 310, jejím iniciátorem byl opět Constantinus, a zatímco se východní oblasti říše k redukci nummu přidávají, Maxentius tak nečiní, ponechává si původní standard o 1/48 libry a Itálie s Afrikou na nový standard o 1/72 libry přechází teprve s dobytím Itálie Constantinem v roce 312.²²⁴ Jak již bylo naznačeno, souvisí redukce nummu s vojenskými operacemi.²²⁵ Nummus měl být určený zejména pro platby vojska a měl v něm být uskutečňován obchod v rámci císařství.²²⁶

Diocletianem ražený aurelianus se značkou XXI byl do nově zbudovaného systému přejet, nicméně se upustilo od používání značky XXI. Předstupně reformy a jeho plynulý přechod do nového systému, jsou nejlépe patrné ve východních mincovnách císařství. Tam těsně před uskutečněním reformy došlo k používání jednotného typu CONCORDIA MILITVM/AVGG a



Obrázek 6, Maximianus Herculius, radiatus, Cyzicus, 295-299, 3,67 g. Zdroj: VAuctions 229, 69.

²²³ viz níže str. 51

²²⁴ Böhnke 1994, s. 475; Böhnke 2004, s. 71; Corbier 2005a, s. 337; Bruun 1987, s. 2; Crawford 1972, s. 588; Haley 1989, s. 93.

²²⁵ argenteus měl být vyplácený hodnostně nižším důstojníkům, viz Böhnke 2004, s. 71, zatímco zlaté mince měly sloužit především k odměňování císařské tělesné stráže a vysokých důstojníků, viz Lact. mort. pers. 37, kde je zlato určeno pro příslušníky gótské tělesné stráže a stříbro pro obyčejné vojáky, viz Ehling 2008, s. 848; Howgego 2000, s. 145, pozn. 2.

²²⁶ Michell 1947, s. 10; Böhnke 2004, s. 70.

společně s tím k použití značek, které jsou signálem k přechodu na nový systém.²²⁷ Reformovaný aurelianus



Obrázek 7, Maximianus Herculius, dvouradiatus, Cyzicus, 295-299, 6 g. Zdroj: CNG 69, 1734.

bývá někdy pro snazší odlišení označován za radiatus.²²⁸ Jejich ražba je častější v počátcích reformy, postupně klesá, až je nahrazena $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ a jinými těžko specifikovatelnými frakcemi nummu.²²⁹ Z geografického

hlediska byly častěji raženy východními mincovnami než západními. Cyzicu je jedinou mincovnou, ze které jsou známy dvojnásobky radiatu, které v reversu nesou stejné zobrazení jako radiaty. Jejich odlišnost spočívá pouze ve vyšší váze, která je téměř dvojnásobná oproti běžnému radiatu. Nicméně se nemohlo jednat jen o těžší kusy běžně produkovaných radiatů, protože pro ražbu dvouradiatů došlo k použití jiných revezních značek.²³⁰ Podle chemických analýz nebyly radiaty záměrně obohacovány stříbrem, ani jejich povrch nebyl upraven tak, aby jako v případě nummu či ještě lépe staršího aurelianu, budil vzhled stříbrné mince.²³¹ Císař na jeho aversu nese na hlavě vždy radiatus. Váha radiatu se pohybovala kolem 3 g, tj. téměř o 1 g méně než Aurelianus aurelianus, byl ražen o standardu $\frac{1}{110}$ libry.²³²

Poslední mincí, která byla součástí reformovaného systému, byla drobná, velmi vzácně ražená mince, kterou nejvýstižněji charakterizuje opis VTILITAS PVBLICA. Její váha se pohybovala kolem 1,5 g, císař na ní byl vyobrazován s vavřínovým věncem. Pro svou podobnost s denárem předcházejícího monetárního období bývá považován za



Obrázek 8, Constantius laureatus/denár, Ticinum, 294-295 1,89 g. Zdroj: Numismatik Lanz 151, 899.

²²⁷ Pink 1930.

²²⁸ viz např. Sutherland 1961a, s. 60; Harl 1996, s. 151; Corbier 2005a, s. 335; RIC 6 jej např. nazývá radiate fraction.

²²⁹ viz RIC 6, v případě frakcí je potřeba mít na zřeteli, že v roce 307 a 310 došlo k úpravě standardu nummu.

²³⁰ úseč mince je na rozdíl od radiatů opatřena tečkou viz RIC 6, Cyzicus 13 n.

²³¹ Sutherlandem zachycené stopy stříbra jsou pravděpodobně nečistoty kovu, viz Sutherland 1961a, s. 60.

²³² Aubert 2003, s. 249.

pokračovatele denáru. Jedná se o nominál, který je v ediktu o cenách z roku 301 označený jako *denarius communis*.²³³ Ze struktury emisí vyplývá, že tato mince, denár, byla ražena velice vzácně a jen v západních mincovnách a Siscii. Největší počet reversních razidel je nám znám z Trevíru, kde byly použity k oslavě vicennalií augustů v roce 303.²³⁴ Tato mince, stejně jako radiatus, neobsahovala žádné vědomě přidávané stříbro. Jednalo se o měděnou minci raženou ve standardu 1/220 libry.²³⁵

Zlaté mince byly reformovány již v roce 286.²³⁶ Po provedení reformy byly raženy v 9 dílnách, v roce 295 v 8 a v roce 296 v pěti. Počet dílen se od roku 297 do roku 302 drží na dvou až třech dílnách, zvýšení jejich počtu je patrné teprve v roce 303, což má souvislost s *vicennaliemi* augustů. V tomto roce zlaté mince razí 6 dílen, stejně tak jako v roce následujícím. Na počtu dílen razících zlaté mince je nejlépe patrný politický vývoj v říši. Vzhledem k tomu, že zlaté mince byly vypláceny jako donativa vojsku a byly rozdělovány vysoce postaveným úředníkům říše, tak je při každé politické změně patrný jejich výrazný růst. Tak je tomu i v roce 305, kdy z postu augustů abdikují Diocletianus s Maximianem Herculiem a na jejich místo se posouvává Galerius s Constantiem. S touto změnou dochází k růstu dílen ze šesti na dvanáct a na tomto počtu se drží i v následujícím roce, ve kterém Constantius náhle umírá. Změna v uspořádání tetrarchie, kterou jeho úmrtí vyvolalo, měla na svědomí používání relativně vysokého počtu dílen razících zlaté mince i v následujících letech. Jejich počet byl v roce 307 deset, v roce 308 jedenáct, od roku 309 do roku 311 devět a v roce 312 a 313 osm.²³⁷

Mincovny

V některých mincovnách je pozorovatelný příklon k rozdělení dílen na ty, které razí jménem augustů, a na ty, které razí jménem císařů. V Carthagu jsou nummy

²³³ viz pozn. 286. tato mince bývá v numismatické literatuře nazývána také jako laureatus, viz Corbier 2005a, s. 335.

²³⁴ RIC 6, Augusta Treverorum 607 – 614.

²³⁵ viz pozn. 233. K váze mince Aubert 2003, s. 249.

²³⁶ viz výše Předreformní období 284-294

²³⁷ zlaté mince jsou dále studovány samostatně v části Metrologie zlatých mincí.

ražený první dílnou jménem císaře Diocletiana, druhá razí jménem císaře Maximiana Herculia a třetí jménem obou císařů. Rozšíření počtu dílen na 4 pak vede k rezervování třetí dílny pro Constantia a čtvrté dílny pro Galeria. Aquileia se chová stejně jako Carthago, první dílna je vymezena pro Diocletiana, druhá pro Maximiana Herculia a třetí pro císaře. Římská mincovna aplikuje stejný model od začátku roku 300. Naopak např. v Ticinu se s tímto systémem nesetkáváme.²³⁸

Tabulka 4²³⁹ podává ucelený přehled o jednotlivých emisích zlatých, stříbrných a pseudostříbrných/měděných nominálů ražených v letech 294-313. Tendence ve vývoji počtu dílen, které sloužily pro ražbu jednotlivých kovů, byly popsány již výše u příslušných nominálů.²⁴⁰ U skupiny tzv. „bronzových mincí“ (skupina AE) je patrné používání téměř konstantního počtu dílen. Podobně je tomu i v případě stříbrného oběživa, pomineme-li jeho počáteční vysoká čísla. To vše hovoří pro kontrolovanou a promyšlenou produkci mincí.²⁴¹ Jednotlivé mincovny je pak možné pro své charakteristické prvky, kterými jsou vedle typu a četnosti produkce také blízkost používaných stylů, geografická blízkost či používání podobných kontrolních znaků či znaků obecně, vyčlenit skupiny mincoven a ty posuzovat jako celek.

Sutherland tak v RIC 6 vytváří následující skupiny:

- západní mincovny – Londinium, Augusta Treverorum, Lugdunum
- centrální mincovny – Ticinum, Aquileia, Roma, Ostia, Carthago, Siscia
- balkánsko-maloasijské mincovny – Serdica, Thessalonica, Heraclea, Nicomedia, Cyzicus
- východní mincovny – Antiochia, Alexandria

²³⁸ RIC 6, s. 106 nn. a 412 nn.

²³⁹ mincovny v tabulce jsou označeny následujícími zkratkami: LON = Londinium; TR = Augusta Treverorum; LUG = Lugdunum; TIC = Ticinum; AQ = Aquileia; R = Roma; OST = Ostia; K = Carthago; SIS = Siscia; SD = Serdica; TS = Thessalonica; HE = Heraclea; NIC = Nicomedia; CYZ = Cyzicus; ANT = Antiochia; ALE = Alexandria. Ke žlutě vyznačeným emisím viz níže.

²⁴⁰ označení AU pro zlaté mince, AR pro stříbrné a AE pro bronzové mince, konkrétně v našem případě pseudostříbrné a měděné mince vychází z tradičních numismatických zkratků užívaných pro tyto kovy, viz např. RIC 6; Ermatinger 1996, aj.

²⁴¹ k podobnému názoru dospívá také Ermatinger 1996, s. 54.

Ermatinger mincovny ve své práci člení takto:²⁴²

- západní mincovny – Londinium, Augusta Treverorum, Lugdunum
- centrální mincovny – Ticinum, Aquileia, Roma, Carthago²⁴³
- balkánské mincovny – Siscia, Thessalonica, Serdica
- bosporské mincovny – Heraclea, Nicomedia, Cyzicus
- východní mincovny – Antiochia, Alexandria

Při porovnání přehledů je patrné, že oba autoři rozdílně chápou začlenění siscijské mincovny. Ermatinger navíc oproti Sutherlandovi rozděluje balkánsko-maloasijskou skupinu mincoven na dvě, balkánskou a maloasijskou skupinu. Osobně se domnívám, že Sutherlandův model je vhodnější v případě určení siscijské mincovny, ačkoliv má po roce 305 z ikonografického pohledu blíže k mincovnám ležících na východ od ní. To je dáno tím, že patřila do sféry vlivu císaře Galeria,²⁴⁴ její struktura ražby je bližší italským než balkánským mincovnám.

V případě mincoven na Balkáně a v okolí Marmarského moře se přikláním spíše k názorům prezentovaných Sutherlandem, nicméně s drobnými výjimkami. Již v předreformním období je patrné, že produkce mincovny v Cyzicu úzce souvisí s fungováním mincovny v Heraclei. V poreformním období k nim přibývá ještě mincovna v Nicomedii, která je sídlením městem císaře Diocletiana. Nicomedia společně s Cyzicem razí zlaté mince, mincovna v Heraclei ne, zato společně s Cyzicem razí nižší nominály v pěti dílnách. Všechny tři popisované mincovny vykazují společné prvky:²⁴⁵

- užívání opisu CAESAR na argenteích
- Constantius je zobrazovaný s kudrnatým plnovousem

²⁴² Ermatinger 1996.

²⁴³ Ermatinger 1996, s. 51 neuvádí Ostii, protože je jeho práce věnována období do roku 315.

²⁴⁴ původní rozdělení říše v roce 293 mělo být následující: Diocletianus – Thrákie, Malá Asie, Sýrie, Egypt, Libye; Galerius – Illyricum, Dalmácie, Pannonie, tj. střední podunajské oblasti; Maximianus Herculius - Raetii, Noricum, Itálie, Afriku a možná Hispánie; Constantius – Gallie, Germánie a Británie, viz Kienast 1996, s. 283; Demandt 1989, s. 48, včetně pozn. 16 týkající se nejistého přiřčení Hispánie Maximianovi Herculovi.

²⁴⁵ RIC 6, s. 520-595.; Pink 1930, s. 25 nn.

- styl zobrazování portrétu se vyvíjí pomalu od cyzického směrem k nicomedejskému
- všechny tři mincovny používají typ VICTORIA SARMATICA pro ražbu argenteů určených augustům, zatímco pro Galeria používají VIRTVS MILITVM a Constantia PROVIDENTIA AVGG

K tomuto systému se roku 298 připojuje Thessalonica, v jejímž případě jsou nummy raženy podle vzorů z Heraclee, zatímco argentej jsou raženy podle vzorů z Nikomedie, ačkoliv způsob ztvárnění písmen a portrétů pochází z Heraclee.²⁴⁶ Následně se začíná prosazovat vliv Siscie.²⁴⁷ V roce 303 je mincovna přesunuta do Serdicy. Zde mincovna působí v letech 303 až 308, zatímco mincovna v Thessalonice byla tou dobou uzavřená. Naopak znovuzprovoznění mincovny v Thessalonice souvisí s uzavřením mincovny v Serdici. Obě dvě mincovny by měly být považovány za jednu, pravděpodobně sdílely personál, čemuž by odpovídal jak styl,²⁴⁸ ve kterém byly mince raženy, tak i používání shodné formy značek pro označení mincovny (pro Thessalonice viz Obrázek 10, pro Serdici viz Obrázek 9).²⁴⁹ Provoz serdické mincovny byl pravděpodobně zapříčiněn vojenskými a administrativními potřebami.²⁵⁰ Její vojenská důležitost je patrná z ražby zlatých a stříbrných mincí, přestože zlaté mince nebyly raženy hned od první emise. Nezvyklé je v jejím případě používání značky *S(acra) M(oneta)* jak



Obrázek 10, Constantinus, aureus, Thessalonica, 308-309, 5,13 g. Zdroj: NAC 31, 144.



Obrázek 9, Galerius, aureus, Serdica, 305-306, 5,28 g. Zdroj: Heritage Auctions 3032, 23653.

²⁴⁶ Pink 1930, s. 28 n.

²⁴⁷ Pink 1931, s. 29; RIC 6, s. 510 nn.

²⁴⁸ k tomu blíže RIC 6, s. 486 n.

²⁴⁹ RIC 6, s. 54 n.; Handy 1972, s. 77; Ermatinger 1996, s. 49.

²⁵⁰ viz Galeriový operace v Podunaví v roce 303, přítomnost Diocletiana tamtéž v roce 304 a operace vedené v tomto prostoru do roku 305, viz Kienast 1996, s. 283; RIC 6, s. 25 n.; Demandt 1989, s. 51. V případě fungování této skupiny mincoven si nelze nevšimnout, že zatímco první ražba mincí probíhala v okolí Marmarského moře, dochází v prostoru Balkánu od roku 298 k přesunu těžišť ražby do Thessalonicy, z ní v roce 303 do Serdicy a přibližně od roku 306 opět do okolí Marmarského moře, viz Tabulka 4

ve zlatě, tak i ve stříbře a na nummech.²⁵¹

Podobně je nahlíženo také na mincovny v Carthagu, Ostii a Arelate. Carthaginská mincovna vznikla v souvislosti s vojenskými operacemi Maximiana Herculia v severní Africe v roce 296 nebo 297.²⁵² V Carthagu sídlil jeho hlavní štáb a mincovna zajišťovala přísun zlatých, stříbrných a méněhodnotných mincí vojsku. Ve velkém objemu byly raženy zejména argentey a nummy, včetně jejich frakcí. Zajímavostí je, že zde nikdy nebyl ražen typ *Genio Populi Romani*. Maxentius personál a vybavení mincovny přesunul pravděpodobně v roce 307 do nově budované mincovny v Ostii.²⁵³ Vzájemnou souvislost obou mincoven prozradí již stejný počet dílen, které obě mincovny používal, tj. 4.²⁵⁴ Carthaginská mincovna byla sice od roku 308 do roku 311 využívána Domitiem Alexandrem, nicméně stalo se tak pravděpodobně s pomocí zbylého pomocného personálu. Tomu by odpovídala i produkce Alexandrových mincí, které jsou stylově hrubé, zlaté mince jsou extrémně vzácné, stříbrné mince zatím neznámé a nummy i přes rozmanitost typů jsou také vzácné. Maxentiovo dobytí Afriky nebylo příčinou znovuotevření mincovny v Carthagu.

Mincovna v Ostii byla v permanenci pravděpodobně od začátku roku 308 do roku 313, ve kterém jí Constantinus přesunul do Arelate. Za Maxentia byla mincovnou, která razila jak aurey, tak i argentey a nummy. Po dobytí Říma Constantinem v roce 312 mincovna pokračovala dále v produkci mincí jménem všech tří zbylých vladařů, ale nerazila argentey. Ostijská mincovna udávala tempo ve způsobu ztvárnění panovníka. Již za Maxentia byla inovativní a přinesla na jeho mince portrét s účesem, který vybočoval z tetrarchální tradice.²⁵⁵

²⁵¹ RIC 6, s. 486.

²⁵² RIC 6, s. 411 nn. Ermatinger 1996, s. 49.

²⁵³ RIC 6, s. 411 nn.; Cullhed 1994, s. 40; SBME, s. 380.

²⁵⁴ RIC 6, s. 393.

²⁵⁵ viz kapitola níže **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**, Maxentius a tamtéž kapitola Constantinus

Mincovna v Londýně²⁵⁶ byla před dobytím Británie využívána Carausiem a Allectem. Ti vedle mincovny v Londýně razili své mince v dalších dvou mincovnách. První z nich bývá identifikována jako pevninská mincovna, která měla sídlit v Rotomagu (dnes Rouen ve Francii) a pro britské císařství byla ztracena v létě roku 293.²⁵⁷ Druhá mincovna se vyznačovala používáním signatury C v úseči mince a ležela pravděpodobně v Camulodunu nedaleko Londýna.²⁵⁸ Constantius druhou jmenovanou mincovnu po obsazení Británie nevyužíval.²⁵⁹ Jelikož se Británie od druhé poloviny roku 286 vyvíjela nezávisle na zbytku císařství, došlo k uvedení reformního oběživa do repertoáru londýnské mincovny teprve s jejím obsazením Constantinem v roce 296.²⁶⁰ Přesnou klasifikaci mincí ražených v londýnské mincovně znesnadňují nummy, které v úseči nenesou žádnou značku.²⁶¹ Mincovna byla využívána pouze k ražbě nummů, které zde byly produkovány s přestávkami od roku 297. Teprve až od roku 305 razí mincovna pravidelně každý rok, nicméně neustále v jedné dílně.²⁶²

Trevírská mincovna byla po celou dobu sledovaného období hlavní a nejaktivnější mincovnou v oblasti Gallie, Porýní a Británie. Byla také jedinou mincovnou, která razila mince z drahých kovů, Lugdunum ani Londýn z drahých kovů nerazily. Zlaté mince jsou od roku 294 do roku 296 raženy každý rok v jedné dílně. Stříbrné mince jsou raženy ve větším počtu hned na začátku existence mincovny, pak je ražba podobně jako u zlatých mincí přerušovaná.²⁶³ Ražba nummu je několikrát doplněna ražbou nižších nominálů. V roce 302, 303 a 305-306 je tímto nominálem laureatus, který je v roce 307 a 310-311 nahrazen ražbou frakce nummu, označovanou za jeho ¼.²⁶⁴

²⁵⁶ RIC 5.2; RIC 6; Kienast 1955; Bastien 1971; Shiel 1977; Casey 1994.

²⁵⁷ Kienast 1996, s. 278; Bowman 2005, s. 78 n.; Demandt 1989, s. 50; Cahn 1955, s. 20 a Casey 1994, s. 100 nn. mimojiné uvádějí, že ztráta pevninského území byla příčinou pádu Carausia.

²⁵⁸ pro přehled možných umístění viz Shiel 1977, s. 174 n. a Casey 1994, s. 73 n.

²⁵⁹ RIC 6, s. 113.

²⁶⁰ Casey 1994, s. 29 nn.; Kienast 1996, s. 280; SBME, s. 378.

²⁶¹ pro určení jejich příslušnosti viz RIC 6, s. 113 nn. kontra Bastien 1971, s. 151 nn., který udává odlišnou posloupnost emisí než RIC.

²⁶² RIC 6, s. 113.

²⁶³ viz Pink 1931, s. 29 nn. RIC 6, s. 163 nn.

²⁶⁴ RIC 6, Augusta Treverorum 141 nn.

Iantinum je mincovnou, které si jako první při studiu zlatých ražeb všiml Pink.²⁶⁵ Sutherland jí v RIC 6 věnuje pouze krátkou zmínku ve formě poznámky pod čarou.²⁶⁶ Pink zjistil, že malá skupina aureů s opisem VIRTVS AVGG ražených jménem Diocletiana a IOVI FVLGERATORI jménem Maximiana Herculia nese v úseči reversu označení –/–//IAN. Tyto ražby pak umístil do Iantina, které leží na křižovatce cest z Trevíru do Lutetie a mezi Durocortorem a Lutetií. Styl, ve kterém byly mince vyhotoveny, je podobný stylu, který byl používán v Trevíru. Pink ražbu těchto aureů spojuje s vojenskými operacemi, které v roce 293 vedl Constantius v Gallii. Estiot a Zanchi při zkoumání ražeb z Trevíru objevili další ražbu patřící k výše popsané skupině, která nese opis HERCVLI VICTORI a je ražená jménem Diocletiana.²⁶⁷ Dále se ukázalo, že razidla pro mincovnu v Iantinu zpracovávali stejní rytci, kteří pracovali pro mincovnu v Trevíru. Jejich výsledky hovoří pro existenci polní mincovny (*moneta comitatensis*) v Iantinu, ve které byly raženy pouze aurey určené k financování války v Británii. Impuls k založení této mincovny vzešel z Trevíru.²⁶⁸

Produkce mincí, jejich oběh

Reforma oběživa byla součástí reorganizace římského správního a finančního systému. V souvislosti s reorganizací dochází k přesunům a založení nových mincoven nebo také k uzavření jiných. Tetrachové budují systém, ve kterém má téměř každá diecéze vlastní mincovnu. Do nového, reformovaného systému, je vtažena i Alexandria, poslední mincovna, která razí lokální oběživo.²⁶⁹ Níže naznačený koncept souvztažnosti mincoven s diecézemi souvisí s restrukturalizací daňového systému, který začal v roce 293.²⁷⁰ Zřízení diecézí a zmenšení provincií společně s reorganizací mincovního systému reflektuje změny v administrativním přeuspořádání císařství.²⁷¹

²⁶⁵ Pink 1931, s. 37 n.

²⁶⁶ RIC 6, s. 164, pozn. 2.; RIC 5.2 se touto mincovnou nezabývá.

²⁶⁷ Estiot et al. 2014.

²⁶⁸ Estiot et al. 2014, s. 277

²⁶⁹ Sutherland 1955, s. 116; Ehling 2008, s. 844 pro rok 297.

²⁷⁰ Hendy 1972, s. 81 včetně pozn. 56 až 57; SBME, s. 380; Ermatinger 1996, s. 49.

²⁷¹ Harl 1996, s. 152.

Rozdělení mincoven napříč diecézemi vypadalo takto:²⁷²

Diecéze nebo fiskální jednotka	Mincovna
Britanniae	Londinium
Galliae	Augusta Treverorum Lugdunum Iantinum ²⁷³
Viennensis	Arelate (od roku 313)
Hispaniae	bez mincovny
Africa	Carthago
Italia	Aquileia, Ticinum
Italia Suburbicaria	Roma, Ostia (do roku 313)
Pannoniae	Siscia
Moesiae	Thessalonica, Serdica
Thracia	Heraclea
Pontica	Nicomedia
Asiana	Cyzicus
Oriens	Antiochia
Aegyptus	Alexandria

Jak je z přehledu patrné, některé oblasti mincovnou nedisponovaly (Viennensis a Hispaniae), zatímco v jiných oblastech byly umístěny dvě mincovny (Galliae a Italia). Hispanie, Viennensis a později i Africa nedisponovaly mincovnami pravděpodobně proto, že se jednalo o bezpečné oblasti, ve kterých nebylo umístěno vojsko.²⁷⁴ Umístění mincoven v přístavních městech (Ostia, Arelate), nemusí být čistě náhodné, může poukazovat na zásobení vojska novými mincemi za pomoci lodní dopravy. Doba životnosti drobných mincí, mezi které patřil nummus se odhaduje na 5 let.²⁷⁵ Tomu nasvědčuje i počet aktivních dílen, které byly určeny pro ražbu nummu.²⁷⁶ Rychlost a místo oběhu mincí v pozdním 3. století a počátku 4. století souviselo s místem jejich produkce. Z depotů a jednotlivých nálezů je patrná tendence k čím dál větší teritorialitě. V diecézích, ve kterých sídlila mincovna obíhaly především její mince.²⁷⁷ O tom, do jaké míry opouštěly či zůstávaly mince v příslušné ekonomické oblasti, se vedou diskuse.²⁷⁸ Nicméně Hopkinsem definované 3 prstence ekonomických oblastí, které

²⁷² SBME, s. 378 nn.; Henty 1972, s. 75 n.; Ermatinger 1996, s. 49 nn.

²⁷³ k této mincovně viz níže.

²⁷⁴ Henty 1972, s. 76 n.; SBME, s. 380; Ermatinger 1996, s. 42; Demandt 1989, s. 236.

²⁷⁵ Heesch 2006, s. 56.

²⁷⁶ viz výše 42

²⁷⁷ Ermatinger 1990, s. 116; Fulford 1996, s. 155 nn.; Ermatinger 1996, s. 55 nn.

²⁷⁸ Hopkins 1980 kontra Dunca-Jones 1994, s. 172 nn. Porovnání obou teorií viz Fulford 1996, s. 159; Corbier 2005a, s. 350

determinují pohyb mincí mezi těmito ekonomickými oblastmi lze s opatrností aplikovat i na přelom 3. a 4. století.²⁷⁹ Pozorovatelné je například, že v provinciích, ve kterých nebyla umístěna armáda, dochází ke smíchání mincí z většího počtu mincoven. Pro oblasti, ve kterých se nenacházela žádná mincovna, tj. ve 4. století pro Hispanii a Afriku, je charakteristická prezentace jak bližších západních, tak i vzdálenějších východních mincoven.²⁸⁰ Naopak v provinciích, ve kterých byla umístěna armáda, je pozorovatelná dominace nejbližších mincoven. V Porýní mezi nimi převládá Trevír, v Pannonii Siscia a Serdica. Thesaurace mincí v západních oblastech říše, nemusejí nutně souviset s barbarskými útoky či místními nepokoji. Jejich vysoký počet v Británii z konce 3. a počátku 4. století může být naopak znamením ekonomického růstu a bohatství provincie, které souviselo se zvětšením obchodní výměny mezi Británií a pevninskými oblastmi.²⁸¹

Uniformnost nebo naopak rozmanitost nominálů, které se spolu setkávaly v oběhu, je možné rekonstruovat jednak na základě nálezů mincí, ale také na základě rekonstrukce ražby mincí v mincovnách. Nápadné je, že v západních oblastech se od konce 3. století potýkáme s horším prosazením se aurelianus, zatímco od Balkánu směrem na východ je jeho používání běžnější. To muselo mít vliv i na oběh mincí po reformě v roce 294, obzvláště když vezmeme v úvahu, že Diocletianus nechal razit radiatus, minci, která svým vzhledem evokovala starší aurelianus. Tak se dělo i přesto, že Diocletianův radiatus byl ražen jako 1/110 libry, zatímco aurelianus při svém zavedení jako 1/84 libry. Radiatus byl v západních mincovnách ražen sporadicky a jak napovídají jeho reversy od roku 298, dělo se tak u zvláštních příležitostí.²⁸² Jeho vzácný výskyt vypovídá o tom, že na západě na něj bylo od této doby nahlíženo jako na slavnostní nominál. Jinou ekonomickou roli musel sehrát na východě říše, kde se jedná o nominál, který

²⁷⁹ Hopkins 1980, s. 101 nn.; Ermatinger 1990, s. 115 uvádí zvyšující se provinčnost původu mincí v době po tetrarchii.

²⁸⁰ Fulford 1996, s. 158; Ermatinger 1996, s. 54 nn.; Abad 1996, s. 15 n.; Ermatinger 1990, s. 112.

²⁸¹ Fulford 1996, s. 164 nn.; Drexhage et al. 2002, s. 199 nn.; Bruun 1987, s. 16 nn.; Reece 1981, s. 81 nn.; King 1981, 90 nn.

²⁸² radiaty z Ticina, Carthaga a Říma nesoucí v reversu nápis VOT X či VOT XX, viz RIC 6, Ticinum 36-42, Carthago 35-38, Roma 74-89. Aubert 2003, s. 250 jako důvod pro menší ražbu radiatu a laureatu uvádí nasycenost trhu aurelianem a denárem, mincemi, které byly raženy v době před reformou v roce 294.

nebyl nikterak vzácný a soudě dle počtu dílen, které jej razily, byla jeho produkce značná. Ražba radiatu napříč říší utichá kolem roku 303, jen mincovna v Alexandrii razí radiaty až do začátku roku 307.²⁸³ K ukončení ražby radiatu dochází v době, kdy je redukována váha nummu. Podobně se situace jeví i v depotech, ve kterých je radiatus společně s aureliany přítomný do roku 306, pak jejich zastoupení klesá.²⁸⁴

DRUHÁ MĚNOVÁ REFORMA Z ROKU 301

Druhou měnovou reformou nedošlo k fyzické proměně používaných mincí, jak by se dalo v případě slova „reforma“ očekávat, nýbrž došlo k přijetí legislativních kroků, které měly dopad na hodnotu mincí a jejich kupní sílu.²⁸⁵ Motivem této reformy či legislativní úpravy je, jedno, jak tento proces budeme nazývat, snaha vrátit do zpět do oběhu argentey, které i přesto, že se jich do dnešní doby nezachovalo mnoho, byly raženy ve značných objemech, nicméně zakrátko poté, co opustily mincovnu, byly deponovány.²⁸⁶

V závěru roku 301 byl publikován *Edictum de pretiis rerum venalium*, česky edikt o cenách, ve kterém byla u více jak 1400 zboží a služeb stanovená maximální cena.²⁸⁷ Dokument se nám zachoval v přibližně 140 fragmentech,²⁸⁸ kdy absolutní většina z nich pochází z východní, tj. Diocletianovy poloviny císařství.²⁸⁹ Pouze v jednom případě je známý také ze západní části říše, konkrétně z italského

²⁸³ RIC 6, Alexandria 84 n.

²⁸⁴ Kienast 1962, s. 72 nn.; MacDonald 1974, s. 284 n.

²⁸⁵ Jahn 1975, s. 95

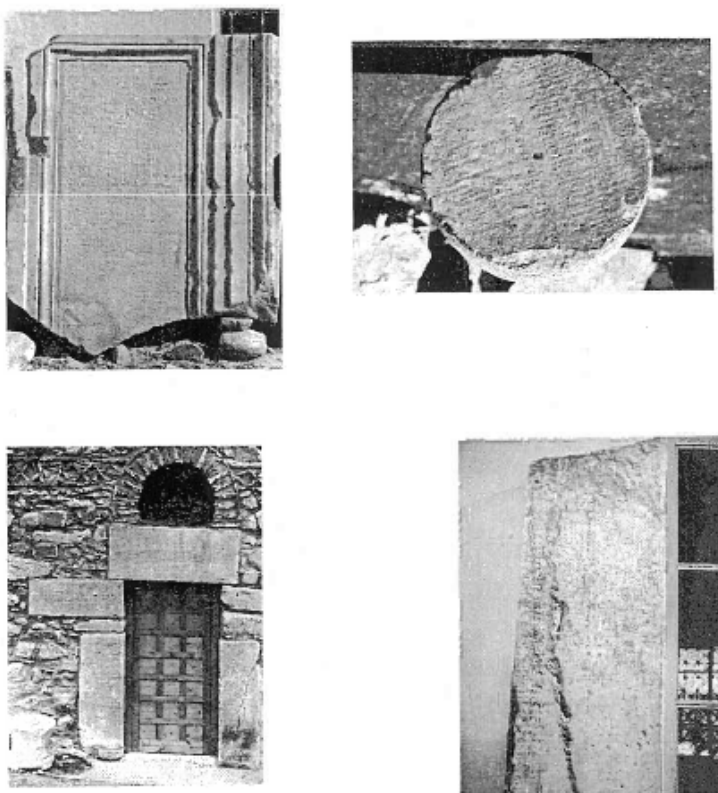
²⁸⁶ Jeločnik 1961, s. 59 nn.; Aubert 2003, s. 249 včetně pozn. 18. a s. 255; Lo Cascio 2005, s. 176. Podobně i Wassink 1991, který jako další důvod uvádí ohromnou inflaci v řádu 22,9 % mezi lety 293-301.

²⁸⁷ vznikl někdy mezi 20.11. a 10.12.301, viz Jungck 1976, s. 27, denár je v něm uváděný jako *denarius communis*, viz Jones 1974, s. 199; Demandt 1989, s. 237.

²⁸⁸ Erim et al. 1970; Erim et al. 1971; Giacchero 1974; Crawford et al. 1975; Carword et al. 1977; Crawford et al. 1979; Jungck 1976; Doyle 1976; Sironen 1992; Drča 2004; Lo Cascio 2005b. K jeho vyhlášení mělo dojít v Nicomedii, viz Corbier 2005b, s. 425.

²⁸⁹ Crawford et al. 1975 uvádí tato východní města: Aezani, Eumeneia, Synnada, Eucarpia ve Frýgii, Afrodiasias, Bargyilia, Halicrnassus, Heraclea Salbace, Mylas, Stratonicea v Kárii a jmenuje další nálezy ze Sámu, Kréty, Kyraneiky. Z Egypta je edikt znám zprostředkovaně z papyrů.

Pettorana. Tento fragment je dle všeho původem z Řecka a do Itálie se dostal až v moderní době.²⁹⁰ Text ediktu je známý jak v řečtině, tak i v latině, některá provedení v latinském jazyce vykazují chyby prozrazující řeckého pisatele.²⁹¹ Přesto všechno byla jeho platnost celoříšská, čemuž odpovídá vydání ediktu jménem všech čtyř panovníků.²⁹² Dle preambule bylo úkolem ediktu chránit obyvatelstvo a vojsko před růstem cen, které způsobovali lichváři.²⁹³ Dle novějších závěrů měly maximální ceny uvedené v ediktu ležet nad tržními cenami, čímž měl edikt působit stabilizačně na růst inflace a cen.²⁹⁴



Obrázek 11, zachovalé fragmenty ediktu o cenách. Zdroj: Drča 2004, s. 60.

²⁹⁰ Michell 1947, s. 7 fragment z Pettorana považuje za důkaz, že byl edikt platný jak pro východní, tak i západní oblasti císařství. K době dovezení fragmentu do Pettorana viz Lo Cascio 2005b, s. 177.

²⁹¹ Crawford et al. 1979, s. 197 v případě nápisu z Aezani; Sironen 1992, s. 224 u fragmentu z Corinthu potvrzuje, že přinejmenším v Achai byla preambule ediktu psána v latině a tarif samotný byl přeložený do řečtiny.

²⁹² Drča 2004, s. 63 nn.; Demandt 1989, s. 56; Lo Cascio 2005b, s. 177.

²⁹³ Michell 1947, s. 7 n.; Corbier 2005b, s. 426.

²⁹⁴ Demandt 1989, s. 56; Brandt 2004, s. 48 kontra Crawford et al. 1975, kteří hovoří o spíše spravedlivých, než maximálních cenách.

Z pohledu monetárního vývoje je edikt o cenách důležitý, protože zmiňuje cenu zlata a stříbra. Ve starší literatuře je cena zlata uváděna chybně, někde jako 50.000 denárů za libru, jinde jako 90.000 denárů za libru.²⁹⁵ Teprve s publikováním nálezů z Aezani byla cena zlata definitivně rekonstruována na 72.000 denárů za libru, ať již ve slitcích, zlatých drátech či mincích.²⁹⁶ Cena libry stříbra se rovná 6.000 denárů. Poměr zlata ke stříbru lze na základě nálezů fragmentu z Aezani rekonstruovat jako 1:12, což je hodnota známá již pro první století.²⁹⁷

V souvislosti s tímto objevem je důležitý další objev učiněný téměř ve stejné době. Je jím nalezení unikátního fragmentu z Afrodisias, který je na dlouhou dobu jedinou zachovalou zmínkou týkající se monetární politiky římských panovníků. Nápis zveřejněný 1.9.301 a do dnešních dnů zachovaný jen ve fragmentech nám bohužel nedovoluje rekonstruovat ty pasáže textu, které by osvětlily hodnotu drobného oběživa. Pasáž vyhlášky vztahující se k oběživu je následující:

*cos[...c.17..]IRE[...c.11.. a]rgenteus centum denariis [...c. 20..]ti quinque den[ari]orum potentia vige[ant? ? cui]us legis obseruantiae etiam fiscum no[st]rum subiectum/ esse scire te comu[...]lt ut scilicet ex kal(endis) Se[pte]mbribus Titiano et Nepotiano cons(ulibus) v hii debitores quicumque/ esse noui coeperint etim fisco **geminata p[ote]ntia** ae(n)dem tradant pecuniam parique condicione si usus e/ xigat etiam fiscus adnumeret vac.*²⁹⁸

Text dále pokračuje částí, ve které se pojednává o způsobu platby dluhů. Tučně jsem zvýraznil důležité části textu, které se týkají monetární politiky. Z textu jsou zřejmé hned tři věci.

²⁹⁵ pro cenu 50.000 denárů/libra viz např. Mattingly 1946, s. 113; Michell 1947, s. 4; Bolin 1958, s. 298; Jones 1959, s. 34; Sutherland 1961b, s. 94; RIC 6, s. 97; Sperber 1966, s. 195; Doyle 1976, s. 96; pro cenu 90.000 denárů/libra viz např. Erim et al. 1970, s. 121; Schulten 1974, s. 15.

²⁹⁶ Crawford et al. 1979, s. 164 nn.; Jahn 1975, s. 96; Jungck 1976, s. 26; Harl 1985, s. 265, pozn. 10; Corbier 2005a, s. 343; Ruschenbusch 1977, s. 203; Bagnall 1989, s. 70 považuje ceny zlata a stříbra za uměle nízké.

²⁹⁷ Duncan-Jones 1994, tab. 15.3 na s. 217. Nález ediktu o cenách v Aezani měl zásadní dopad na naší současnou představu o cenách zlata, viz Leiner 1980, s. 223.

²⁹⁸ Erim et al. 1971; Ermatinger 1996, s. 41; SBME, s. 456.

1. argenteem je považována mince v hodnotě 100 denárů
2. jiná mince je hodnocená minimálně pěti denáry
3. hodnota dvou výše uvedených mincí byla zdvojnásobena²⁹⁹

O jaké mince se jednalo, je v prvním uvedeném případě zcela zřejmé. Zde se mluví o argenteu, tj. o stříbrné minci, která byla do repertoáru uvedena reformou v roce 294. V případě druhého jmenovaného nominálu je text bohužel poničen na nejméně vhodném místě. Erim et al. tuto část textu interpretovali dvěma následujícími způsoby:³⁰⁰

1. *vigin]ti quinque denariorum potentia vige[ant*³⁰¹
2. *(nummi) radia]ti quinque denariorum potentia vige[ant*³⁰²

První případ hovoří o zdvojnásobení hodnoty nummu z 12,5 denárů na 25 denárů. Druhý případ hovoří o zdvojnásobení hodnoty radiatu z 2,5 na 5 denárů. Odpůrci první jmenované interpretační možnosti namítají, že ve stejném roce, kdy došlo ke zveřejnění vyhlášky měnící hodnotu mincí a ediktu o cenách, došlo na argenteích a nummech k ikonografické proměně. U argenteů byl dosavadní typ obětujících tetrarchů před táborovou branou v Ticinu, Aquileii a Carthagu nahrazen číslicí *XCVI*,³⁰³ která odkazovala na standard, ve kterém byly argentey raženy, tj. že se jednalo o mince ražené jako na 1/96 libry stříbra. U nummu je nahrazeno dosavadní používání typu *Genio Populi Romani* typem *Sacra Moneta*. Na argenteích dochází číslovkou *XCVI* k ujištění, že mince zůstává ražena ve stejném váhovém standardu. Těmito opatřeními měli tetrarchové ubezpečit obyvatelstvo, že prováděné reformy nemají vliv na kvalitu a stabilitu měny. Toto ujištění mělo být v mincovnách, ve kterých nedošlo k ražbě nummu s typem *Sacra Moneta*

²⁹⁹ Sperber 1974; Howgego 2000, s. 151.

³⁰⁰ Erim et al. 1971, s. 175 n.

³⁰¹ SMBE, s. 456; Aubert 2003, s. 251; Jahn 1975, s. 94; Corbier 2005a, s. 336; Harl 1996, s. 152 nn.; Böhnke 1994, s. 473; Ruschenbusch 1977, s. 201.

³⁰² Crawford 1972, s. 579.

³⁰³ RIC 6, Ticinum 20a-22, Aquileia 16a-17b, Carthago 15a-16b.

doplněno na mincích značkou XXI nebo K|V.³⁰⁴ Značky XXI bylo použito v mincovně v Siscii a Alexandrii.³⁰⁵ Obdobným způsobem a se stejnou provázaností bývá také interpretována značka K|V na Diocletianových nummech, které byly raženy v Antiochii ve stejnou dobu, jako výše uvedené nummy se značkou XXI.³⁰⁶ Ekvivalentem značky K|V měla být značka KA používána na aurelianech.

RIC 6 nicméně zná daleko větší množství značek, které se svým vzhledem podobají značce K|V. Jedná se o následující značky z mincovny v Alexandrii:

- X|A- ζ nad K//ALE, známá také ve variantě X nad A- ζ|K//ALE či X|K nad A- ζ//ALE – konec roku 308³⁰⁷
- K|A- ζ nad P//ALE – 308-310³⁰⁸
- * nad K| Γ nad P//ALE - 310³⁰⁹
- srpek nad K|A- Γ nad P//ALE – 311³¹⁰
- srpek nad K|A- Γ nad X//ALE – 311-312³¹¹
- X|A- Γ//ALE - 312³¹²
- srpek na X|A- Γ//ALE - 312³¹³

Z výše uvedeného přehledu je patrné, že ke kombinaci písmene K, které má být označením hodnoty 20 dochází s písmenem X, které je chápáno na aurelianech jako označení pro hodnotu 10, dále s písmen P. V emisích z roku 312 se pak objevuje na místě K samotné X.

Vysvětlit tyto značky bohužel nedokážu, ale vezmu-li v potaz, že jsou používány kontinuálně bez ohledu na redukci nummu,³¹⁴ tak si nemyslím, že bychom se

³⁰⁴ tj. obdobnými značkami, které byly zavedeny císařem Aurelianem v roce 274 a byly používány do reformy v roce 294.

³⁰⁵ RIC 6, Siscia s. 467 n., Alexandria s. 665, Sutherland v RIC klade počátek ražby těchto mincí do roku 300

³⁰⁶ RIC 6, Antiochia s. 620, stejně tak i tyto mince jsou Sutherlandem umístěny do roku 300

³⁰⁷ RIC 6, Alexandria 78-83

³⁰⁸ RIC 6, Alexandria 99-120

³⁰⁹ RIC 6, Alexandria 121-123

³¹⁰ RIC 6, Alexandria 124-130 pro počátek roku a 133-142 pro zbytek roku.

³¹¹ RIC 6, Alexandria 143-147

³¹² RIC 6, Alexandria 148-150

³¹³ RIC 6, Alexandria 151-153

v tomto případě setkávali s označením nominální hodnoty. Kienastovy námitky proti tradičnímu výkladu značek XXI a KA, které tyto značky považují za hodnotové označení, jsou v některých případech trefné, jindy bohužel zcela zcestné.³¹⁵ Zde v případě značek K|V jsou podle mne naprosto přesné.³¹⁶

Jakým jiným způsobem lze vysvětlit značky XXI a K|V? Robert Göbl si všímá, že značka XXI je shodná jak na Diocletianově nummu, tak i na Aurelianově nové minci, kterou nazývá reformovaným antoninianem. A doslova říká:

*„...doch scheint mir der Hinweis auf das diocletianische Wertzeichen auf den Alexandriner Folles nicht aus dem Weg zu räumen“*³¹⁷

Tímto pojátkem mezi oběma mincemi by podle nejnovějších názorů měla být stejná ryzost slitiny, ze které byly obě mince vyráběny. Ta měla podle Copových závěrů dosahovat 4-5 % a při zohlednění postříbření povrchu mince se 5% ryzost pokládá za samozřejmost.³¹⁸ Sylviane Estiot pak říká, že dvacet aurelianových mincí se značkou XXI/KA měly v součtu tvořit jednu plnohodnotnou stříbrnou minci, která však nebyla do Diocletianovy reformy ražena.³¹⁹ Tento koncept ovšem stojí a padá s množstvím stříbra, které bylo v minci obsažené. King a Bastien shodně uvádějí, že po dobu dvaceti let, po kterou byl ražen aurelianus, se množství stříbra v minci postupně snižovalo.³²⁰

Znamená to tedy, že i tyto interpretace značek, ač zatím nejlépe promyšlené, nejsou také úplně správně. Zbývá tedy ještě teorie, kterou zastává Pink a Webb,

³¹⁴ viz pozn. 224

³¹⁵ za příkladnou námitku považuji dotaz, proč je značka XXI uvedena na mince pouze ve dvou emisích, a po tak dlouhé době a pokaždé v jiné formě, viz Kienast 1974, s. 552; za zcela zcestné považuji jeho snahu značku XXI a XCVI interpretovat jako označení *tot* či jako interní označení mincovny, viz Kienast 1974, s. 556 nn.

³¹⁶ Kienast 1974, s. 552

³¹⁷ MIR 47, s. 81

³¹⁸ viz pozn. 215 a 216.

³¹⁹ Estiot 2012, s. 547 nn.

³²⁰ King v Cope et al. 1997, s. 69 nn.; Bastien 1972b, s. 108.

že takto značené mince měly představovat 1/20 zlatého aureu, mince, ve které byly dle slov Pinka počítán žold vojáka, nicméně k jeho vyplacení mělo dojít v aurelianech.³²¹ Tato teorie ovšem vychází ze starších názorů, které Caracallův antoninianus považovaly za 1,5 násobek denáru.³²² Navíc mnou provedená analýza zlatého oběživa z let 268 – 305 při nejmenším do roku 282 nevykazuje potřebnou stabilitu, na kterou by bylo možné kurz aurelianu vázat.³²³

Jediné vysvětlení, které pro tyto značky nacházím, vychází ze studia depotů, kdy u některých z nich se při opatrném zpracování nálezového materiálu zjistilo, že aureliany v něm uložené byly baleny po 20 ks do ruliček.³²⁴ Jednalo se tedy o početní značku, která odkazovala na vyšší početní jednotku či celek, mnou bohužel nezjištěný.³²⁵

Nicméně provedený rozbor prokázal, že není možné spojovat značky na nummu s pasáží výše uvedeného textu. Jediná možná správná interpretace textu je *vigin]ti quinque denariorum potentia vige[ant*. Mimo jiné také proto, že z antických textů název radiatus neznáme, jedná se o moderní označení mince, podobně, jako tomu je v případě follis.³²⁶

Diocletianova reforma ze září roku 301 byla s největší pravděpodobností reakcí na růst ceny drahých kovů, respektive cen celkově v letech 294-301. Hodnota stříbra obsažená v argenteu musela přesáhnout jeho nominální hodnotu, což minci

³²¹ Pink 1951, Webb v RIC 5.1, s. 12.; Webb 1919, s. 239.

³²² Webb 1919, s. 235; De Salis 1867, s. 321 n.

³²³ viz níže Vlastní výzkum zlatého standardu v letech 268-305

³²⁴ Overbeck 2009; Dembski 1981; Jahn 1979; Halley 1989, s. 95 pozn. 16; Gloucester hoard; podobná čísla, která jsou dělitelná dvaceti vykazují depoty: Tattershall Thorpe (211 ks), Monkton Farleigh (80 ks), Maltby (142 ks), Blackmoor hoard (1196 ks), Minster hoard (63 ks), Minster Sheppey (63 ks), Normanby hoard (40 ks).

³²⁵ v tomto případě mohu odkázat na papyrus z Panapolis, který v roce 300 zaznamenává používání *follu* (odtud starší označení pro Diocletianův nummus), tzn. měšce, který obsahuje 12.500 denárů. Podobný případ je známý také ze zobrazení ve vile v Piazza Armerina na Sicílii, kde je na pytlíku s mincemi značka 12.500 denárů, viz Jones 1959, s. 34. Na východě měl být používán *myriad*, který představuje 10.000 denárů. Viz také Ruschenbusch 1977, s. 201.

³²⁶ Jungck 1976, s. 30.

vytlačovalo z oběhu a vedlo k narušení nominálního systému.³²⁷ Argenteus byl deponován, pravděpodobně přetavován a prodáván jako surové stříbro ve sliticích. Zdvojnásobení jeho nominální hodnoty jej mělo vrátit do oběhu.³²⁸ Fatální chybou bylo v tomto případě zdvojnásobení ceny nummu. Nicméně tento postup naprosto odpovídá jeho roli v monetární soustavě. Nummus jakožto hlavní ražené oběživo, na kterém stál celý systém, byl důvodem jeho pádu.³²⁹ Nedůvěra v oběživo, které nebylo kryto kovem v něm obsaženém, sehrála hlavní roli v Diocletianově pokusu zastavit rostoucí inflaci. Té se snažil čelit ještě na konci roku 301 vydáním ediktu o cenách, u kterého zastropováním cen zboží a služeb doufal, že tím z pozice moci zarazí růst cen.³³⁰ Naopak tento krok vedl jen k rozšíření černého trhu.

Jedním slovem na závěr se k Diocletianovým reformám dá říct, že za jejich neúspěch ani Diocletianus příliš nemohl.³³¹ Psychologické faktory, které ovlivňovaly přístup lidí k oběživu, byly formovány při nejmenším od roku 270/274, jak jsem ukázal v první kapitole. Diocletianus nepřiměl příjemce mincí změnit své návyky. Budiž mu útěchou, že se tak stalo z nedostatku stříbra, se kterým si nakonec neuměl poradit nikdo.³³²

³²⁷ Corbier 2005a.; Aubert 2003, s. 253 n.; Jungck 1976, s. 27.

³²⁸ Cope 1977, s. 224 jeho nadhodnocení odhaduje na 60 %, Böhnke 1994, s. 478 také.

³²⁹ Harl 1996, s. 155; Böhnke 1994, s. 479 n.

³³⁰ Böhnke 1996, s. 480 soudí, že edikt o cenách nebyl původně vůbec zamýšlen.

³³¹ Böhnke 1996, s. 482 považuje reformu naopak za úspěšnou a jako důkaz uvádí, že k další úpravě standardu follu mělo dojít v roce 313. Nicméně stalo se tak již v roce 307, viz pozn. 224.

³³² Katsari 2003, s. 52 n.; King 1993, s. 449; Ruschenbusch 1977, s. 209.

MONETA COMITATENSIS HERACLEA?

Notitia Dignitatum zaznamenává tzv. *viri illustres*, tj. *magister officiorum*, *quaestor sacri palatii*, *comes sacrarum largitionum* a *comes rei privatae*. Třetí jmenovaná osoba, *comes sacrarum largitionum*, měla na starosti výplaty donativ, prováděla kontrolu příjmů a výdajů drahých kovů, zajišťovala výběr daní.³³³ V moderním pojetí slova smyslu bychom ji mohli považovat za jakéhosi ministra financí. Jeho úřad *rationalis summae rei* je pokračováním Diocletianova úřadu *rationalis summarum*. *Comes sacrarum largitionum* byli podřízení *comites largitionum* v jednotlivých diecézích.³³⁴ Existenci podobné osoby známe také z Aurelianovy doby, ve které je v nápisech z Placentie uváděný Gaius Valerius Sabinus jako *agens vice rationalis*. Na nápisu z Ticina z roku 274 je Sabinus uváděný jako *v. p. rationalis*, jeho funkce byla pravděpodobně pozměněna, s největší pravděpodobností byl Sabinus člověkem, který byl odpovědný za provedení reformy v roce 274.³³⁵

Comes sacrarum largitionum měl na starosti *monetu publicu* i *monetu comitatensis*. *Moneta publica* byla statická mincovna razící drobné oběživo, které bylo označeno značkou mincovny. *Moneta comitatensis* byla putující mincovnou, která byla součástí císařského dvora a razila mince z drahých kovů. Přibližně od roku 366 jsou některé ražby označeny značkou COM či COMT M, přičemž většina ražeb nese dodatečné označení místa, ve kterém ražba proběhla.³³⁶

Existenci *monety comitatensis* máme doloženou již z doby Aurelianovy,³³⁷ tak výše popsaným případem mincovny v Iantinu i z doby tetrarchie. V tomto případě se jednalo o putující polní mincovnu, která měla na starosti ražbu mincí, které byly určeny pro výplatu vojska či jako donativum. Na tetrarchálních nummech ražených v Nicomedii od přelomu roku 307/308 do roku 311 a v Cyzicu od roku

³³³ titul *comes sacrarum largitionum* je doložený od roku 345, viz Demandt 1989, s. 236

³³⁴ Demandt 1989, s. 236; Guest 2005, s. 22 n.; Heesch 2006, s. 52.

³³⁵ Watson 1999, s. 127 n.

³³⁶ Heesch 2006, s. 52 n.; Demandt 1989, s. 237. Jedná se o pozdně římskou praxi. Tento příklad slouží k vysvětlení níže uvedené teorie.

³³⁷ viz pozn. 23

311 do roku 312/313 se setkáváme s ligaturou CMH. Značka svým provedením připomíná jinou značku používanou na podzim 308 až na jaře 309 v Lugdunu.³³⁸ Zde je značka provedena takto: CI|H nad S//PLG. Sutherland tyto značky vysvětluje jako označení nominální hodnoty 100 sestertiů.³³⁹ Pomineme-li fakt, že sestercie nebyly do repertoáru mincoven zařazovány od Gallienovy samovlády a od Aurelianovy reformy byly raženy jen příležitostně, přičemž se z oběhu vytrahly kolem roku 260,³⁴⁰ pak hlavní účetní jednotkou v Diocletianově době byl denár, nazývaný v ediktu o cenách jako *denarius communis*.³⁴¹ Jak jsem již poukázal výše, byl nummus v tomto období dvakrát redukován na hmotnosti, jednou v roce 307, podruhé v roce 310.³⁴² Domnívat se tedy, že mince z rozmezí let 308/309–312/313 budou mít stejnou nominální hodnotu přes jejich odlišnou váhu, mi nepřijde příliš přesvědčivé.

Již výše jsem uvedl, že mincovny v okolí Marmarského moře je nutné posuzovat společně jako jednu skupinu. Do této skupiny přechodně patřila i mincovna v Thessalonice.³⁴³ Při bližším pohledu na strukturu ražby nummu v mincovnách Heraclea, Nicomedia a Cyzicus se ukáží zajímavé provázanosti, které mne vedou k přesvědčení, že ligatura CMH má naprosto jiný význam, než jaký jí přisuzuje Sutherland.³⁴⁴ Z tabulky je patrná provázanost všech tří mincoven, pokaždé ale v jinou dobu. Počet dílen v Cyzicu se od smrti císaře Severa pohybuje od šesti ke čtyřem v roce 308-309 a zpět na šest v roce 309/310-311. Heraclea ze začátku roku 307 razí ve 4 dílnách, ve zbytku roku ve dvou, aby od přelomu roku 307/308 do poloviny roku 310 razila opět ve 4 dílnách, přechodně ve 3 dílnách.

Nicomedia na začátku roku 307 pro ražbu nummu používá jen dvě dílny. Na přelomu roku 307/308 je jejich počet stejný, ale ze tří ražených typů je na jednom z nich použita ligatura CMH. Od roku 308 se počet dílen v Hicomedii navyšuje na 4. Tento stav vydrží až do května roku 310, kdy je jejich počet snížen na tři. Po

³³⁸ RIC 6, Lugdunum 286 – 303.

³³⁹ RIC 6, s. 104; Crawford 1978, s. 153

³⁴⁰ viz výše s. 19 nn.

³⁴¹ viz níže pozn. 287; pro denár jako hlavní účetní jednotku viz Corbier 2005a, s. 338.

³⁴² viz výše s. 43

³⁴³ viz pozn. 250

³⁴⁴ pro strukturu ražby viz Tabulka 5

celou dobu, kdy mincovna razí ve čtyřech dílnách, používá 4 mincovní typy, které doplňuje ligaturou. Ke změnám dochází po květnu 310. Nicomedia přichází o jednu dílnu a počet používaných typů je omezen jen na dva, přitom jeden s ligaturou. Mincovna v Heraclei se ve stejné době o jednu dílnu rozroste. V první polovině roku 311 je počet dílen v Heraclei nezměněný, zatímco v Nicomedii se navyšuje na 6. Počet používaných mincovních typů je stejný, ligatura je nadále umísťovaná jen na jeden z nich.

Po smrti Galeria v květnu 311 dochází ve všech třech mincovnách ke změně. Heraclea přichází o dvě dílny stejně jako Nicomedia, která přestává používat ligaturu. Cyzicus sice zůstává na svých šesti dílnách, ale u 3 ražených typů na jednom umísťuje ligaturu dosud používanou v Nicomedii. V následujícím období zůstává počet typů s ligaturou v Cyzicu nezměněný, přestože celkový počet ražených typů kolísá mezi třemi a pěti. Počet dílen, ve kterých jsou mince raženy, u Heraclei a Nicomedie během roku 312 roste, zatímco je v Cyzicu redukován ze šesti na tři. Na přelomu roku 312/313 razí Cyzicus v devíti dílnách a touto emisí ukončuje používání ligatury. Počet využívaných dílen v roce 313, jejich nízké číslo, souvisí s válkou mezi Maximinem Daiou a Liciniem.³⁴⁵

Fluktuace počtu používaných dílen a typů napříč mincovnami a absence ligatury v Heraclei mne vede k přesvědčení, že ligaturu CMH není možné vysvětlit jako nominální hodnotu 100 sesterciů neboli 25 denárů. Soudím, že se zde setkáváme s jistou podobou *monety comitatensis*, jejíž personál pocházel z mincovny v Heraclei, a proto na mince umísťoval značku CMH, tj. **M**(oneta) **C**(omitatensis) **H**(eraclea). Značku CI|H nad S//PLG z Lugduna je pak možné interpretovat tak, jak to provedl Kienast.³⁴⁶

³⁴⁵ Demandt 1989, s. 69; Kienast 1996, s. 288 a 294; Češka 2000, s. 54 n.; Cameron 2005, s. 93.

³⁴⁶ Kienast 1974, s. 556 o ní mluví jako o skryté značce, kterou interpretuje jako **H**(ercules) **C**(um) **I**(mperatore) **S**(uo).

METROLOGIE ZLATÝCH MINCÍ

Zlaté mince

[Aurum] obryzae in regulis sive [in] solidis

pondum unum D LXXII

[Au]ri neti pondum unum D LXXII³⁴⁷

VÝVOJ ZLATÉHO STANDARDU DO ROKU 268

Římské císařské mince prodělaly za první tři století s ohledem na jejich metalurgii značný vývoj. Pouze zlaté nominály, aurey a quinarie, byly ušetřeny podobného vývoje, který nejviditelněji postihl stříbrné oběživo. Jestliže v případě zlatých mincí došlo k nějaké změně, pak tato změna byla prováděna spíše na úkor váhy mince než na úkor její ryzosti. Se zlatými mincemi se v římské říši setkáváme již za republiky, nicméně až závěr republikánského období a zejména pak doba císařství jsou charakterizovány pravidelnou ražbou zlatých mincí.³⁴⁸ Ty byly Caesarem raženy ve standardu o 1/40 libry zlata.³⁴⁹ Augustus na tomto standardu setrval, podobně jako jeho následovníci, až do roku 64, ve kterém Nero provedl komplexní reformu oběživa, při které mimo jiné snížil váhu aureu na 7,25 g, tj. na 1,45 libry zlata.³⁵⁰ O tomto standardu byly aurey raženy po zbytku prvního století, po celé druhé století a v počátku třetího století až do roku 215, a to i přesto, že stříbrné oběživo, nejvýstižněji představované denárem, prodělalo úpadek jak ryzosti, tak i váhy. Dokonce ani snížení ryzosti denáru na přibližných 51 % za Septimia Severa není důvodem pro případnou úpravu váhy aureu. Ta nastává až za Caracally v roce 215, kdy byl do oběhu uvedený také větší stříbrný nominál, dnes běžně označovaný jako antoninianus. V této reformě dochází k ražení aureu ve standardu 1/50 libry zlata, tj. o váze 6,5 g a dvoj-aureu, binia, o váze 13 g.³⁵¹ Po Caracallově smrti se Macrinus pokouší vrátit k předchozímu váhovému standardu o 1/45 libry, který z počátku používá

³⁴⁷ Záznam o ceně zlata ve sliticích, solidech či zlatém drátu z Diocletianova ediktu o cenách z roku 301 z kopie nalezené v Aezani. Giacchero 1974, s. 151; Crawford et al. 1979, s. 197; S.M.B.E., s. 450.; Ermatinger 1996, s. 42.

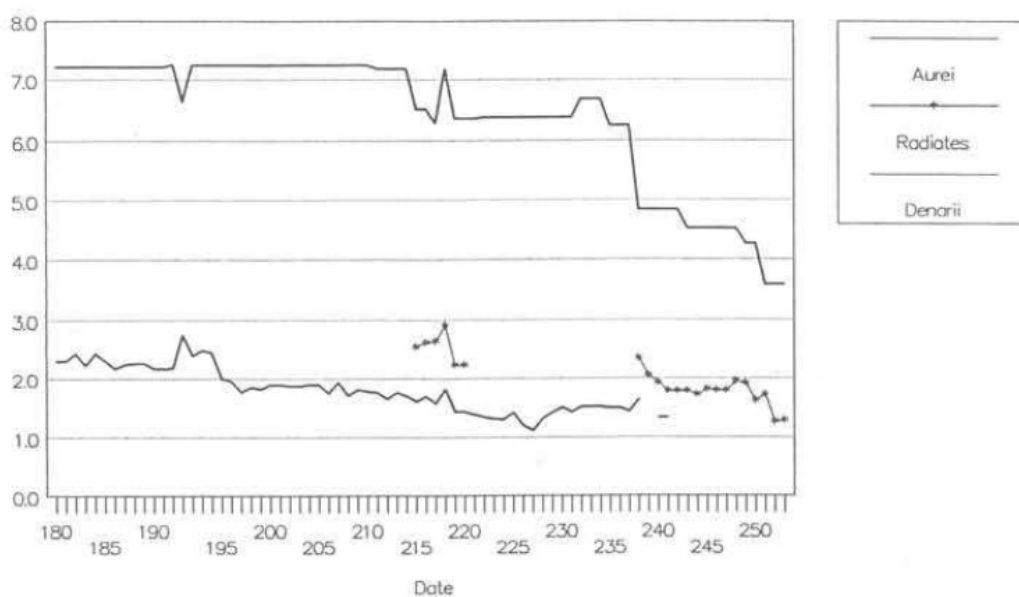
³⁴⁸ Crawford 1970, s. 41.

³⁴⁹ Raženy Hirtiem v roce 46 př. n. l., viz Buttrey 1961, s. 40.; Lo Cascio 2008, s. 160.

³⁵⁰ Pro reformu císaře Nerona viz: Duncan-Jones 1994, s. 215 – 232. Wolters 1999, s. 375.

³⁵¹ Bland 1996, s. 69.

i Elagabalus, aby jej nakonec definitivně odmítl a vrátil se ke standardu o 1/50 libry. V ražbě aureů v tomto standardu pokračuje i Alexandr Severus avšak, s tou výjimkou, že za jeho vlády přestává být striktně dodržován standard a zlaté mince jsou raženy v širším váhovém spektru.³⁵² Přesto je na konci jeho vlády, v letech 232-235, patrná snaha o zvýšení váhového standardu, přičemž podobná snaha je patrná i v chemickém složení denárů.³⁵³ Aureus o 1/50 libry je pak pro zbytek 3. století až do doby Diocletianovy považován za slavnostní standard, ve kterém byly raženy „prémiové“ aurey.³⁵⁴



Obrázek 12. Vývoj váhy aureů, antoninianů (radiates) a denárů v letech 193-253. Zdroj: Bland 1996, Fig. 19.

Počínaje vládou Maximina Thráka lze sledovat postupné snižování váhy aureu, které téměř paralelně kopíruje křivku snižování ryzosti stříbra v denáru, resp. antoninianu (viz obr. 1). Za Maximina Thráka jsou zlaté mince raženy v rozpětí 1/52 až 1/54 libry, Pupienus s Balbinem je razí ve standardu 1/55 až 1/60 libry, Gordianus III. pak jako 1/65 libry, přičemž v závěru jeho vlády standard klesá k 1/70 libry a tento standard používá i Gordianův následovník Philip I. Arab. Traianus Decius používá u svých aureů váhový standard přibližně 1/75 libry zlata, zatímco Trebonianus Gallus s Volusianem váhu aureu dále redukuje

³⁵² Bland 2013, s. 272.

³⁵³ viz Bland 1996, s. 69.

³⁵⁴ Harl 1996, s. 132 a s. 148; Pink ve své práci na téma zlatých mincí 1. tetrarchie správně předpokládá existenci takového standardu, viz Pink 1931, s. 57. K této domněnce dále viz níže na s. – dvě mince s N v poli o váze 1/50 lb AU.

až k 1/90 libry.³⁵⁵ Za jejich vlády dochází k ražení vyššího zlatého nominálu, na kterém je portrét císaře opatřen radiatem, což evokuje dvojnásobek základního nominálu, aureu, přestože mince je svou vahou rovna jen 1,6 násobku aureu.³⁵⁶ Nicméně je v tomto případě nově zavedený nominál s ohledem na umístění radiatu na hlavě císaře označován jako dvoj-aureus, binio. To svou vahou přibližně 5,74 g odpovídá 1/55 libry zlata. Například podle Harla mohly tyto těžké aurey obíhat vedle starších, již oběhem opotřebovaných, severovských aureů.³⁵⁷ Dalším důležitým aspektem, který za vlády Treboniana Galla a Volusiana postihuje zlatou měnu, je kvalitativní zhoršování slitiny zlata, ze které jsou mince raženy.³⁵⁸

Z tohoto sestupného trendu vybočují aurey uzurpátora Urania Antoninia, který v syrské Emese po dobu několika měsíců roku 253 a 254 razil aurey o relativně vysoké váze 5,7 g, která odpovídá 1/57 libry zlata. Důvod jeho konání není znám, nicméně podobné zhodnocení je pozorovatelné i ve stříbrném oběživu, tetradrachmách, které jsou v první emisi raženy ještě ze slitiny, která obsahuje pouze 15 % stříbra, zatímco tetradrachmy druhé emise vykazují ryzost přes 90 %.³⁵⁹

Za spoluvlády Valeriana s Gallienem dochází k dalšímu váhovému propadu aurea a společně s ním i binia. Aureus je ražený ze slitiny obsahující průměrně 89 % zlata, přičemž lehké aurey se zdají být raženy z ještě horší slitiny.³⁶⁰ Používaný standard osciluje v první emisi mezi 1/110 až 1/120 libry, zatímco v poslední společné emisi se pohybuje mezi 1/130 až 1/150 libry. Standard používaný k ražbě aureů se neliší jen od mincovny k mincovně, ale i v jedné mincovně dokonce od emise k emisi. Za Gallienovy samovlády se váha aureu propadá

³⁵⁵ Harl 1996, s. 132 n.; Bland 2012a, s. 521 nn.; Bland 1996, tab. 2, s. 83; Wolters, 1999, s. 372 – 379; West 1941a, s. 4 nn, který za Augusta připouští standart 1/41 libry, stejně tak jako Duncan-Jones 1994, s. 216, tab. 15.2.

³⁵⁶ Zlaté mince s radiatem jsou známy již za Caracalovy vlády, viz pozn. 343; pro dvojnásobek aurea ražený za Treboniana Galla a Volusiana viz Bland 1996, s. 72.

³⁵⁷ Harl 1996, s. 133.

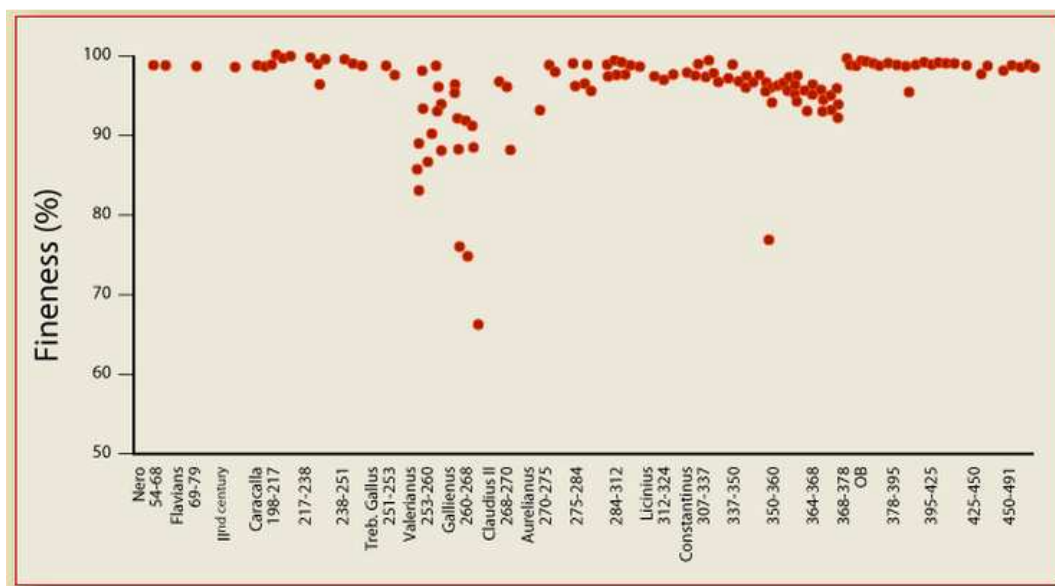
³⁵⁸ Harl 1996, s. 133, přičemž do té doby měly být aurey raženy v maximální možné dosažitelné ryzosti 99,3 %, viz Duncan-Jones 1994, s. 215 pozn. 11 (63-235 n. l.) kde je ryzost uváděna na 99,3 % v případě mincí ražených v Římě; viz také Carson 1981, s. 308.

³⁵⁹ Callu 1969, s. 432; Bland 1996, s. 72.

³⁶⁰ Bland, Roger 2012a, s. 522, přičemž mezní hodnoty jsou 99 až 66 %; Harl uvádí ryzost mezi 93 až 95 %, viz Harl 1996, s. 133; King pak mezi 90 a 80 %, viz King 1993, s. 445 n.; Callu et al. 1985, s. 80 – 111.

nadále tak, že se nejlehčí mince pohybují v rozmezí 1,62 g až 1,24 g, tzn., že jsou raženy ve váze představující standard 1/200, resp. 1/260 libry zlata.³⁶¹ Není ani výjimkou, že zlaté mince opatřeny portrétem císaře s radiatem dosahují nižších vah než zlaté mince, na kterých je císař vyobrazený s věncem na hlavě.³⁶² Přes všechno výše uvedené se Göbl domnívá, že i Gallienovy zlaté mince byly raženy přinejmenším ve dvou váhových standardech, které působily vedle sebe nezávisle na sobě, a kdy každý ze standardů byl určený jiným příjemcům.³⁶³

Podobně jako v případě Urania Antoninia jsou aurey gallo-římského císařství raženy na vyšším standardu než soudobé mince, které jsou raženy Gallienem. I zde je patrná sestupná tendence, nicméně používaný váhový standard za Postuma dosahuje 1/54 libry, za Victorina je sice nižší, 1/65 libry, avšak je srovnatelný se standardem používaným Claudiem II. Gothicem. Teprve ke konci Victorinovy vlády přichází další znatelný pokles váhy aureů, a to až ke standardu o 1/80 libry, přičemž za Tetrica k dalšímu podobnému propadu váhového standardu nedochází.³⁶⁴



Obrázek 13. Ryzost císařských zlatých mincí. Zdroj: <http://www.ric.mom.fr> - sestaveno na základě údajů z Morrison, C.; Brenot, Cl.; Callu, J.-P.; Barrandon, J.-N.; Poirier, J.; Halleux, R.: *L'or monnaye I. Purification et altérations de Rome a Byzance*. Paris, 1985.

³⁶¹ Callu 1969, s. 433 n.; West 1957, s. 100.

³⁶² Bland 1996, s. 73, pozn. 46; Jeden takový případ je k nalezení i mezi zlatými mincemi Claudia II. Gothica v přehledu zkoumaného materiálu, viz níže, kde je k nalezení pod číslem 92.

³⁶³ MIR 36, 43, 44 s. 92.

³⁶⁴ King 1993, s. 447.; Callu 1969, s. 434 nn.; Bourne, Richard John: *Aspects of the Relationship between the Central and Gallic Empires in the Mid to Late third Century AD with special Reference to Coinage Studies*, s. 236 n.; Sondermann 2010, s. 11 n.

VLASTNÍ VÝZKUM ZLATÉHO STANDARDU V LETECH 268-305

Pro následující období let 268-305 jsem s ohledem na nejasná stanoviska týkající se zlatého standardu provedl vlastní výzkum v oblasti zlatých mincí ražených Claudiem II. Gothicem až Diocletianem. Dle některých vyjádření mělo dojít k reformování zlatého standardu za vlády císaře Claudia II. Gothica na úroveň 1/60 libry,³⁶⁵ zatímco dle jiných až za Aureliana na úrovni 1/50,³⁶⁶ 1/70 nebo 1/72 libry zlata.³⁶⁷ Podobné nejasnosti okolo používaného zlatého standardu existují i v případě 1. tetrarchie. Objevují se hypotézy, že Diocletianus razil mince o váze 1/60 libry, 1/70 libry a také 1/50 libry, přičemž někdy bývá změna standardu dávána do přímé souvislosti z Diocletianovým ediktem o cenách.³⁶⁸ Všeobecně je přijímáno, že Diocletianus provedl v rámci své mincovní reformy úpravu aurea z 1/70 libry na 1/60 libry v roce 286, tj. ještě 8 let před samotnou reformou stříbrného oběživa a oběživa z obecných kovů. Obě dvě uvedené změny v mincovním systému, tj. z roku 286 a 294, bývají považovány za součást jedné rozsáhlé mincovní reformy, která byla provedena ve dvou krocích.³⁶⁹

Pro účely této studie se mi z internetové databáze portálu Monnaies de l'empire Romain AD 268-276, aukčních katalogů a RIC³⁷⁰ podařilo vytvořit přehled čítající 1752 zlatých mincí ražených v rozmezí let 268-305. V převážné většině se jedná o mince ve velmi dobrém stavu, které až na výjimky neprošly oběhem,

³⁶⁵ Harl 1996, s. 133.

³⁶⁶ MIR 47, s. 84 – 97.

³⁶⁷ Harl 1996, s. 146, který vyslovuje domněnku, že Aurelianus razil ve standardu o 1/50 libry a na západě říše pak ve standardu o 1/70 či 1/72 libry, tzn. ve standardu, ve kterém později razil i Constantinus. Nicméně toto přirovnání má svou slabinu ve spojitosti s Constantinem, protože ten svůj standard po dobytí východní části říše rozšířil i na nově nabytá území, viz např. RIC 7, s. 663; SBME, s. 466; Odahl 2004, s. 150; Jones 1974, s. 202 n.; Harl 1996, s. 158 nn.

³⁶⁸ Jedná se o starší názor, viz Sydenham 1919, s. 73 nn.

³⁶⁹ viz Sutherland 1961, s. 56.

³⁷⁰ Pro zlaté ražby z let 268-276 viz revizi RIC 5.1 Monnaies de l'empire Romain AD 268-276 na portálu <http://www.ric.mom.fr/>. Zlaté mince z let 276-305 byly získány zejména z aukčních katalogů umístěných na veřejně přístupném portálu <http://www.acsearch.info/home>, přičemž údaje o těchto mincích byly ještě konfrontovány s daty na portálu <http://www.coinarchives.com/> a <http://www.cngcoins.com/>. Pro každého vladaře či spoluvladaře (např. Cara, Carina a Numeriana, či tetrarchii) jsem se pokusil zajistit dostatečně vypovídající vzorek mincí (většinou kolem 170 ks). Pouze v případě císařů Proba a Iuliana I. by za použití uvedených zdrojů byl vzorek zkoumaných mincí nedostatečný, proto jsem pouze v těchto dvou případech použil data z RIC 5.2, přičemž jsem tato data ještě konfrontoval s údaji z internetových portálů, aby nedošlo k duplicitnímu vyhodnocování stejných mincí. U mincí 1. tetrarchie jsem mince neznámé RIC 6 ověřoval s daty na internetových stránkách Not in RIC <http://www.forumancientcoins.com/notinric/>.

popřípadě obíhaly zcela minimálně a jsou tím pádem s ohledem na svou zachovalost vhodné ke stanovení zlatého standardu.³⁷¹

Cílem zkoumaného vzorku nebylo podchytit všechny známé zlaté ražby z rozmezí let 268-305, ale shromáždit pro zkoumané období dostatečně reprezentativní vzorek zlatých mincí, na základě kterého by bylo možné provést vyhodnocení zlatého standardu jednotlivých panovníků a jejich rodinných příslušníků či spoluvladařů. Do zkoumaného materiálu jsem zahrnul i vzorek 16 aureů uzurpátora Iuliana I., který tyto mince razil v mincovně Siscii během své revolty proti Carinovi v letech 284-285.³⁷² Naopak do zkoumaného materiálu nebyly zahrnuty mince uzurpátorů Carausia a Allecta, protože jimi ražených zlatých mincí jsem měl k dispozici pouze šest, což nepovažuji za dostatečně reprezentativní vzorek.

Mince byly pro primární zkoumání rozděleny do skupin po jednotlivých vladařích. Rozdělení ražeb podle panovníků je patrné v tabulce 3, kde jsou mince dále rozděleny dle mincoven. Jak je z tabulky patrné, nejhojněji jsou zastoupeny ražby tetrarchů, které počtem 515 ks představují téměř 29,4 % zkoumaného materiálu. Jednotliví tetrarchové jsou zastoupeni následovně: Diocletianus 231 ks, Maximianus Herculius 179 ks, Constantius 58 ks, Galerius 47 ks. Počty mincí tetrarchů věrně kopírují délku jejich vlády v rámci první tetrarchie a takto početné zastoupení mezi zkoumaným materiálem je mimo jiné dáno celkovou dobou vlády první tetrarchie v porovnání s ostatními vladaři. Mince císaře Aureliana, včetně těch ražených pro jeho manželku Severinu, představují druhou nejpočetnější skupinu, čítající 501 mincí, čímž představují téměř 28,6 % ze zkoumaného materiálu. Je tomu proto, že pro Aureliana a Claudia II. Gothica, jehož zlaté ražby jsou ve zkoumaném materiálu zastoupeny 119 ks, tj. představují 6,79 %, máme k dispozici nález z Korsiky, ve kterém byly mince obou jmenovaných vladařů zastoupeny 402 zlatými mincemi.³⁷³ V případě

³⁷¹ Bourne ve své práci používá podobnou metodu získávání vstupních informací pro své vyhodnocení zlatých ražeb viz Bourne 2000, s. 237 n.

³⁷² Pro datum uzurpace viz Gricourt 2000, s. 57 n.

³⁷³ Estiot 2011, 91 – 152. Pro další zastoupení materiálu jednotlivých vladařů viz tabulka 6 a graf 6.

mincovny jsou nejčastěji zatoupeny ražby mincovny v Mediolanu (391 ks, 22,32 %), následuje Siscia (368 ks, 22 %) a Roma (250 ks, 14,27 %).³⁷⁴

Pro zjednodušení přehledů byly na některých místech mince spoluvladařů a jejich rodinných příslušníků, jejichž jménem byly mince raženy (Aurelianus pro Severinu, Carus a jeho rodina, tetrarchie), sloučeny do jedné skupiny, např. Carus *et sui*. Mince Severiny, které byly raženy po smrti Aureliana, tj. v období, do kterého SHA klade *interregnum*, jsou vyhodnoceny samostatně i přes jejich relativně malý počet, podobně jako u Göbla.³⁷⁵ Z detailního zkoumání byly vypuštěny *quinarie* a násobky aureů vyšší než 2 aurey. Tyto mince jsou zkoumány odděleně čistě za účelem potvrzení zkoumaného standardu.

V hlavních přehledových tabulkách jsou třemi liniemi naznačeny váhy 1/50, 1/60 a 1/70 libry. Jedná se o průměrnou váhu zaokrouhlenou na dvě desetinná místa, tj. o 6,46 g, 5,38 g, respektive o 4,61 g v případě nejlehčího standardu.

VÁHA LIBRY

Stanovení váhy římské libry je dlouhosáhlou vědeckou debatou. Böckhův výpočet z roku 1838 stanovuje váhu jedné římské libry na 327,45 g, Navillův z roku 1920 na 322,56 g, Jeločnikův z roku 1967 potvrzuje Böckhův výpočet.³⁷⁶ Thirion v roce 1972 vypočítává váhu libry na 326,34 g, Crawford v roce 1974 na 324 g.³⁷⁷ Hendy v SBME z roku 1985 uvádí váhu libry pro pozdní římskou říši na 324/5 g.³⁷⁸ Poslední zevrubné pojednání o váze římské libry provedl Elsen, kterému při analyzování nálezů solidů ze Szikáncse vyšla nejčtenější hodnota na 4,50 g a při započtení korekce 2/3 % dochází k váze 1 solidu na 4,53 g, tj. na váhu libry o 326 g (4,53 g x 72 ks = 326,16 g).³⁷⁹ K této váze se po prozkoumání nálezů solidů z Aldrans přiklání i Wolfgang Hahn, který uvádí hodnotu libry

³⁷⁴ Viz tabulka 6 a graf 6.

³⁷⁵ SHA, Divus Aurelianus, 40; MIR 47, s. 96.

³⁷⁶ Jeločnik 1967, s. 231 nn.; Elsen 2005, s. 102.

³⁷⁷ O tomto problému diskutoval ve své obhájené práci také kolega Federico Gambacorta, který podává výše uvedené váhy a pro svou práci používá libru o váze 326 g, která je odvozena od výpočtu Elseny. Viz Gambacorta 2014, s. 52.

³⁷⁸ SBME, s. 338.

³⁷⁹ Elsen 2005, s. 104. Celou problematikou se naposledy zabíral Butcher, Ponting 2014, s. 93.

na 326,58 g.³⁸⁰ Přesto Duncan-Jones ve své studii pracuje s váhou libry na úrovni 322,8 g, která vychází z kamenných vah nalezených v Herculaneu.³⁸¹

Ve své práci vycházím z váhy římské libry rovnající se 322,8 g, čímž se přikláním k váze stanovené Navillem a Duncan-Jonsem. Přestože je v dnešní době upřednostňována váha vyšší, pohybující se kolem 326 g, jak je výše patrné, je můj příklon v tomto případě učiněný z několika důvodů. Prvním z nich je fakt, že práce Elseny a Hahna, které dospívají k váze libry o 326 g a vyšší, jsou učiněny na vzorku mincí z pozdního římského císařství, z doby po roce 310, kdy Constantinus zavedl solidus o 1/72 libry.³⁸² Dalším aspektem je způsob výpočtu váhy libry Elsenem a Hahnem, kdy v prvním případě autor k vypočtení průměrné váhy solidu používá korekci 2/3 %, čímž váhu zjištěnou analýzou četnosti uměle navyšuje, ve druhém případě je to následné dohledávání zlatých mincí, které mají patřit k depotu nalezeném v roce 1991, přičemž toto dohledávání je činěno v soukromých sbírkách a aukčních katalozích s odstupem několika let (dokonce až 11 let) a na základě takového souboru je pak vypočítávána váha libry.

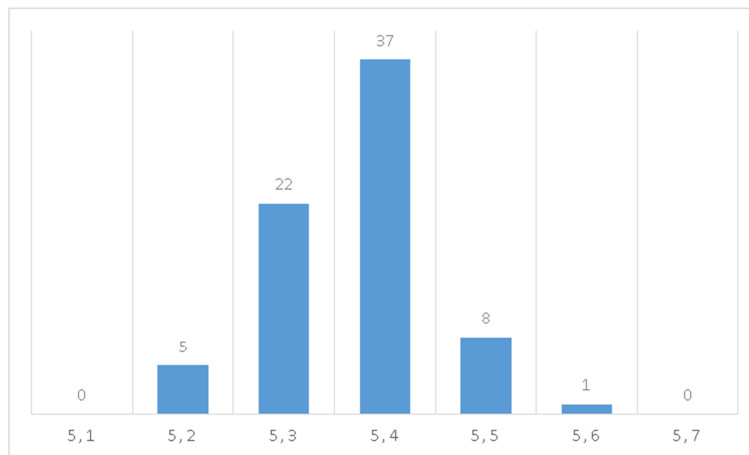
Posledním argumentem je můj vlastní výzkum provedený za tímto účelem na vzorku 73 aureů ražených v Antiochii v rozmezí let 286-303, kdy všech 73 mincí je opatřeno řeckým písmenem Ζ označujícím, že taková mince je ražena jako 1/60 libry.³⁸³ Nejčetnějšího zastoupení dosahuje s počtem 37 ks váha 5,4 g, druhá nejpočetnější skupina je zastoupena počtem 22 ks a váhou 5,4 g. To znamená, že dohromady 59 mincí označených značkou Ζ, tj. téměř 81 % vzorku, se pohybuje v rozmezí 5,3 g – 5,4 g., v průměru tedy váží 5,35 g, přičemž procentuelní zastoupení váhy 5,4 g : 5,3 g je 50,7 % : 30,1 %, tzn. v poměru 1,68:1, tudíž průměrná váha by se měla na základě tohoto poměru rovnat 5,363 g, což se při 60 kusech ražených z libry rovná libře o váze 321,78 g, tudíž číslu, které je blízké váze, se kterou pracuje Duncan-Jones.

³⁸⁰ Hahn, Wolfgang: Zur Metrologie des römischen Pfundes. Die Evidenz des langobardenzeitlichen Schatzfundes von Aldrans (1991). In: NZ 113/114, 2005, s. 281.

³⁸¹ Duncan-Jones, Richard: Money and Government in the Roman Empire, s. 213 n.

³⁸² RIC 6, s. 158 nn.

³⁸³ Jedná se o mince s pořadovým číslem 1363 – 1365, 1367 – 1371, 1426 – 1430, 1467 – 1470, 1534 – 1536, 1558 – 1592, 1684 – 1693, 1713 – 1716 a 1745 – 1748.



Graf 4 Četnost vah aureů 286-303.

Váha	Četnost
5,1	0
5,2	5
5,3	22
5,4	37
5,5	8
5,6	1
5,7	0

Tabulka 1 Četnost vah aureů 286-303.

VYHODNOCENÍ ZPRACOVANÝCH ZLATÝCH MINCÍ

Zatímco doba samovlády císaře Galliena je charakterizována propadem standardu až k 1/260 libry a k ražbě mincí v širokém váhovém spektru, dochází za vlády Claudia II. Gothica ke zvýšení standardu směrem k 1/60 libry, přičemž spektrum, ve kterém jsou aurey raženy, zůstává nadále poměrně široké (viz tabulka a graf četnosti vah císaře [Claudia II. Gothica](#)). Rozdíl mezi nejlehčí a nejtěžší mincí raženou v jedné emisi se pohybuje kolem 25 %. Z počátku vlády Claudia II. Gothica je patrné přetrvávání zmatků v ražbě zlatých mincí, které doprovázely vládu císaře Galliena. Přestože mincovny Mediolanum a Roma, které se v době proklamace Claudia II. Gothica císařem nacházely císaři nejbližší, produkují mince ve zvýšeném standardu, dochází k prosazování nového standardu v mincovně v Sicii poněkud pomaleji. Stane se tak, že první mince jsou raženy o váze 2,12 g a ještě na přelomu roku 268/269 dochází k ražbě „binia“, tj. mince opatřené portrétem císaře s radiatem na hlavě, o váze pouhých 1,66 g.³⁸⁴ Záměrně jsem termín binio v tomto případě uvedl v uvozovkách, protože pro ražbu této mince bylo použito aversní razidlo antoninianu.

Široký rozsah vah jednotlivých aureů pocházejících z mincovny v Sicii je patrný i na počátku vlády císaře Aureliana, kdy rozdíl mezi nejlehčí a nejtěžší mincí v prvním roce jeho vlády dosahuje téměř dvojnásobku. Aurelianova vláda je charakterizována třemi standardy. Na začátku vlády, tj. mezi let 270-272 přechází k lehčímu standardu, než který používal jeho předchůdce Claudius II. Gothicus, tj. na 1/70 libry. V těchto dvou letech dochází postupně ke koncentraci ražby aureů kolem průměrné váhy, rozdíl mezi nejlehčí a nejtěžší mincí se pohybuje okolo 15 %. Výjimku z tohoto standardu tvoří pro rok 270 zlaté mince z Říma, kde došlo k ražbě aureů o průměrné váze kolem 5,69 g (téměř 1/50 libry) a také k ražbě binií, kdy Aurelianus těmito mincemi pravděpodobně odměnil jednotky, které se podílely na potlačení římského povstání.³⁸⁵ Ještě roku 272 dochází v Cyzicu, patrně v souvislosti s kampaní proti Palmýrské říši, k ražbě mincí na vyšším váhovém standardu o 1/60 libry (viz tabulka a graf četnosti vah císaře [Aureliana](#) do mincovní reformy). Tento standard se postupně rozšiřuje do všech

³⁸⁴ Jedná se o mince s pořadovým číslem 83 a 92.

³⁸⁵ MIR 47, s. 95.

ostatních mincoven pod Aurelianovou kontrolou, přičemž ražba mincí v Antiochii na tomto standardu z roku 272-273 má přímou souvislost s donativem, které zde Aurelianus nechal vyrazit na oslavu vítězství nad Palmýrou.³⁸⁶ Standard 1/60 libry je v souvislosti s reformou pseudostříbrného oběživa z roku 274 nahrazen standardem o 1/50 libry, ve kterém Aurelianus, až na některé výjimky (ražba aureů z Mediolana z roku 274), razí aurey po zbytek své vlády (viz tabulka a graf četnosti vah císaře [Aureliana](#) po mincovní reformě). Některé z těchto aureů ražených v Siscii jsou opatřeny značkou IL, která odkazuje na skutečnost, že takto označené mince byly raženy jako 1/50 libry zlata. Zarážející je fakt, že u dvou ze třech známých takto označených mincí jsou dvě opatřeny portrétem císaře s radiatem na hlavě, přičemž k ražbě jedné z nich bylo použito aversní razídko nově reformovaného pseudo-stříbrného aurelianu (viz níže obr. 3).³⁸⁷ Nutno poznamenat, že i přes vyraženou značku ani jedna z mincí svou váhou neodpovídá 1/50 libry (oba dva exempláře s radiatem se jí blíží, aureus s věncem svou váhou odpovídá 1/45 libry). Ve skupině mincí ražených o váze 1/50 libry vedle sebe nalezneme jak aurey, tak i binia, lépe řečeno mince o stejné váze, kdy na některých z nich je portrét císaře opatřený věncem, na jiných radiatem.



Obrázek 3, č. 612, „binio“, Aurelianus, Siscia, 274-275, 6,31 g, přesně 1/51 lb. Zdroj: RIC temp n. 2345.



Obrázek 14, č. 613, aureus, Aurelianus, Siscia, 274-275, Obrázek 5, č. 614, binio, Aurelianus, Siscia, 274-275, 7,06 g, téměř 1/46 lb. Zdroj: RIC temp n. 2346. 6,31 g, přesně 1/51 lb. Zdroj: RIC temp n. 2347.

³⁸⁶ MIR 47, s. 96, přičemž Göbl tyto ražby datuje do roku 273.

³⁸⁷ Viz <http://www.ric.mom.fr/en/coin/2345>

Zlaté mince Severiny, které jsou z doby jejího dvouměsíčního interregna známé, jsou raženy jako 1/50 libry (viz tabulka a graf četnosti vah [Severiny](#)). Ve všech případech je portrét Severiny umístěný na měsíčním srpku, tudíž by tyto mince měly být považovány za binia. Z ikonografie mincí vyplývá, že byly raženy jako donativa po Aurelianově smrti za účelem udržení stability v armádě do doby, než bude nalezený nový císař.³⁸⁸ Tato binia vykazují poměrně silnou koncentraci váhy jednotlivých kusů kolem průměrné váhy, přičemž rozdíl mezi minimální a maximální vahou v poměru k průměrné váze činí 7,5 %.

Tacitus, který na trůn nastoupil po interregnu, razí své první aurey za účelem donativa v Lugdunu, avšak již na sníženém váhovém standardu o 1/70 libry (viz tabulka a graf četnosti vah císaře [Tacita](#)). Tento standard je používán napříč celou říší, nicméně v roce 275 dochází k ražbě zlatých mincí, na kterých je císař vyobrazený s věncem na hlavě, ale tyto ražby jsou raženy ve váhovém standardu 1/50 libry. Konkrétně se tak stává v římské mincovně, ze které je známý pouze 1 ks, dále pak v mincovně Antiochia a Tripolis. Ani jedna z uvedených mincoven v roce 275 nerazí další zlaté mince o nižším váhovém standardu, tudíž se lze domnívat, že aurey ražené ve standardu o 1/50 libry patří na samý začátek Tacitovy vlády a jsou raženy ještě ve standardu, který zavedl Aurelianus. Tuto domněnku minimálně v jednom případě potvrzuje převzetí reversního razidla Tacitem s opisem P M TB P VI COS II P P, které vzniklo a bylo používáno Aurelianem (viz níže obr. 6 a 7). V následujících emisích, ve kterých Roma a Tripolis zůstávají neaktivní, razí Antiochia aurey ve standardu 1/70 libry a společně s mincovnou v Cyzicu, Ticinu, Siscii a Serdice razí v roce 276 vedle aureů i binia, která jsou v aversu opatřena portrétem císaře s radiatem na hlavě a jejichž váha dosahuje standardu 1/50 libry. West si v případě mincovny v Siscii všimá, že aurey zde ražené v tomto roce dosahují mimo jiné váhy odpovídající standardu 1/60 libry.³⁸⁹ Ze zkoumaného vzorku je patrné, že vedle sebe došlo k ražbě aureů o váhovém standardu 1/70 až 1/60 libry, přičemž nejčastěji tyto mince nesou v reversu opis ROMAE AETERNAE.³⁹⁰ Ze 71 takto zdokumentovaných kusů není možné zcela jednoznačně určit nejčastěji se

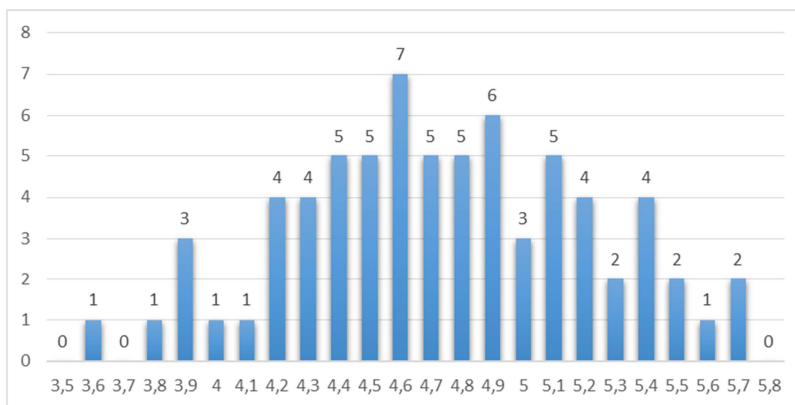
³⁸⁸ MIR 47, s. 96 n.; <http://www.ric.mom.fr/en/info/hist5>

³⁸⁹ West 1941a, s. 174.

³⁹⁰ Mince s pořadovým číslem 684 – 754.

Váha	Četnost
3,5	0
3,6	1
3,7	0
3,8	1
3,9	3
4	1
4,1	1
4,2	4
4,3	4
4,4	5
4,5	5
4,6	7
4,7	5
4,8	5
4,9	6
5	3
5,1	5
5,2	4
5,3	2
5,4	4
5,5	2
5,6	1
5,7	2
5,8	0

Tabulka 2. Rozsah vah aureů typu ROMAE AETERNAE.



Graf 5. Rozsah vah aureů typu ROMAE AETERNAE.



Obrázek 6, č. 610, aureus, Aurelianus, Tripolis, 274, 6,87 g, 1/47 lb. Zdroj: RIC temp n. 3230.



Obrázek 7, č. 670, aureus, Tacitus, Tripolis, 275, 6,58 g, 1/49 lb. Zdroj: RIC temp n. 4107.



Obrázek 8, č. 692, aureus, Tacitus, Siscia, 275-276, 5,31 g, 1/61 lb.



Obrázek 9, č. 693, aureus, Tacitus, Siscia, 275-276, 4,80 g, 1/67 lb.

vyskytující váhu (viz graf 2 a tabulka 2). Naopak je patrné, že od jednoho stejného typu mince byly raženy aurey o různých vahách, dokonce z jednoho páru razidel (č. 692 a 693, obr. 8 a 9 výše). Ve stejné emisi, ve které byly tyto aurey raženy, došlo k ražbě i ostatních nižších nominálů, z čehož lze vyvozovat slavnostní charakter emise, a není tedy možné tuto emisi interpretovat jako důkaz ražby ve standardu o 1/60 libry. Pokud po Aurelianově reformě a zejména za vlády Severiny byla patrná snaha o ražbu zlatých mincí co nejbližší k průměrné váze, pak se za Tacita tato snaha míjí účinkem. Tacitovy zlaté mince jsou raženy v relativně širokém rozpětí, které se pohybuje kolem 23 %, čímž je srovnatelné s prvními dvěma roky vlády císaře Aureliana.

Florianovy ražby na první pohled vykazují nejednotnost v používaném standardu (viz tabulka a graf četnosti vah císaře [Floriana](#)). Je možné je geograficky rozdělit na dvě skupiny, přičemž první skupina, západní, zastoupená mincovnami v Ticinu, Romě a Serdice, produkuje aurey ve váhovém standardu o 1/70 libry, skupina druhá, východní, reprezentována mincovnou v Cyzicu, razí aurey o váhovém standardu 1/50 libry. Jedna z těchto mincí nese v reversu opis VICTORIA GHOTTICA, ostatní pak CONSERVAT AVG. Tím odkazují na Tacitovu válku proti Gothům vedenou na území dnešního Turecka, respektive na jeho ochranné božstvo Sola, a dokládají společně se jedním aureem raženým v Antiochii ve stejném standardu ještě Tacitem, že se jedná o původní Tacitův koncept donativa, které mělo být vyplaceno po vítězství nad Góthy.³⁹¹ Ostatní východní mincovny, tj. Alexandria, která razila lokální oběživo určené pro egyptský trh, Antiochia a Tripolis nerazily nikdy mince pro Floriana, protože hned po Tacitově smrti přešly pod Probovu kontrolu.

Přesto však ve třech výše uvedených mincovnách Probus hned na začátku své vlády zlaté mince nerazil. Teprve až v roce 280 v souvislosti s tažením proti Isaurům razí zlaté mince mincovna v Cyzicu a Antiochii. I v souvislosti s ražbou zlatých mincí Probus poznamenává, že důvodem pro ražbu byla přítomnost císaře v oblasti, ve které se nacházela emitující mincovna, nebo byly důvodem různé oslavy, například vítězství nad nepřítelem. Řím zlaté mince razí

³⁹¹ Jsou to mince s pořadovým číslem 807 a 809, kdy aureus 807 byl z dalších analýz vypuštěn z důvodu sekundárního osazení ouška na hraně mince, díky kterému uměle vzrostla jeho váha.

hojně, stejně tak, jako tomu bylo již za předcházejících císařů.³⁹² Až na rok 277 v Lugdunu a možná i v Římě v roce 278, odkud mám k dispozici pro zkoumání pouze 2 aurey, razila prvně jmenovaná mincovna aurey s poměrně rozsáhlými váhovými výkyvy (na úrovni 45 %, tj. minimální váha 4,58 g, maximální 6,08 g). Všechny ostatní mincovny razily mince o váhovém standardu 1/50 libry zlata (viz tabulka s [přehledem minimálních, průměrných a maximálních vah](#)). Výše uvedený případ z Lugduna pro rok 277 jako by hovořil o pozvolném přechodu z 1/70 libry na preferovaný standard o 1/50 libry. Samotný váhový rozsah, ve kterém jsou jednotlivé aurey raženy, se postupně s přibývajícím časem vlády zúžuje směrem k průměru z přibližných 34 % na přibližných 20 %. Koncentrace ražby okolo průměru je tedy za Proba vyšší než za Tacita a Floriana, nicméně nedosahuje takové koncentrovanosti jako v případě aureů ražených Aurelianem po jeho mincovní reformě v roce 274. Ze zkoumaného vzorku mincí, který dosahuje 211 mincí, se zdá, že se Probus vrátil na Aurelianův reformovaný standard o 1/50 libry, a to i přesto, že quinarie ražené v Římě mezi roky 281-282 svou průměrnou váhou 2,6 g a s největší koncentrací vah okolo 2,7 g vypovídají o tom, že byly raženy ve standardu 1/120 libry, tzn. v případě aurea jako 1/60 libry. Domněnku o přechodu na těžší standard o 1/50 libry potvrzují i binia, která dosahují průměrné váhy 8,44 g a jsou ražena ve váhovém standardu 1/40 libry.

Přesto jsme však s vládou dalšího císaře Cara a jeho rodiny svědky dalšího přechodu k jinému standardu, než který udržoval předchozí vladař. Již od počátku vlády přechází Carus na standard o 1/70 libry (viz tabulka s [přehledem minimálních, průměrných a maximálních vah](#)). Váhový rozsah je srovnatelný s vládou Proba, pohybuje se v prvním roce vlády na úrovni 21 %. V následujícím roce 283 dochází v římské mincovně k výkyvu ze standardu, kdy některé mince vykazují váhy blízké se standardu o 1/50 libry, jiné naopak standardu o 1/60 libry. S hledem na skutečnost, že většina aureů byla ražena ve standardu o 1/70 libry, je spíše představitelné, že ražba na 1/70 libry nebyla přísně kontrolována, čemuž by napovídala skutečnost, že tyto mince byly raženy k příležitosti oslav Carinovy svatby s Magnií Urbicou a k příležitosti jejího jmenování augustou.³⁹³ Zvýšená produkce je v této souvislosti zaznamatelná i u ostatních nominálů a je tedy

³⁹² Pink 1949, s. 32.

³⁹³ Pink 1963, s. 35nn.

možné předpokládat, že hektická produkce mincí byla prováděna na úkor ražby v přesně stanoveném standardu. Lze se tak domnívat i proto, že ostatní mincovny říše razí ve stanoveném standardu o 1/70 libry a váhové výkyvy při vyloučení dat z Říma se pohybují na úrovni 25 %, tudíž v běžné hranici. Podobně jako mincovna v Římě se v roce 284 chová mincovna v Siscii. I zde jsou raženy mince v širokém váhovém spektru a důvodem pro takové počínání mohla být ražba mincí pro oslavu očekávaného setkání Carina a Numeriana v Siscii po ukončeném tažení proti novoperské říši. Stejně jako v Římě jsou i zde raženy mince ve všech možných nominálech, což jen podtrhuje slavnostní ráz celé emise.³⁹⁴

K oslavě z důvodu smrti Numeriana nedošlo, Carinus se odebral do Říma a moc v Pannonii uzurpoval Iulianus, který v Siscii plynule pokračoval v ražbě aureů o váze 1/70 libry s váhovým rozsahem 25 %.³⁹⁵ Mince Iuliana jsem pro účely některých analýz zahrnul do skupiny *Carus et sui* z důvodu zřejmého pokračování ražby mincí ve standardu zavedeném Carem. Carinus, který Iuliana poráží, razí do konce své vlády ve standardu 1/70 libry.

Ve stejnou dobu, kdy Carus očekával příchod svého bratra Numeriana do Siscie, došlo vedle výše uvedené uzurpaci v Pannonii k uchvácení moci na východě Diocletinem. Východní mincovny Cyzicus a Antiochia byly tím pádem prvními mincovnami, ve kterých Diocletianus razil své mince, a to včetně aureů. Mince Diocletiana a jeho spoluvladařů jsem rozdělil do 4 skupin:

- 284-286 – doba od prohlášení Diocletiana císařem do reformy zlata v roce 286, které se zároveň kryje se jmenováním Maximiana spoluvladařem
- 286-294 – období od spoluvlády Diocletiana a Maximiana do mincovní reformy stříbrného oběživa a oběživa z méně hodnotných kovů
- 294-301 – od mincovní reformy po vydání ediktů v roce 301
- 301-305 – od vydání ediktů do konce první tetrarchie v roce 305

³⁹⁴ tamtéž, s. 45 – 49.

³⁹⁵ tamtéž, s. 49 n.; Estiot 2010.

Učinil jsem tak proto, aby bylo možné pozorovat případné změny v chování zlatého standardu ve vztahu k jednotlivým reformám (286, 294, 301) a ukázat si tak, zda tyto reformy měly nějaký dopad na zlatý standard.

Diocletianus byl prvním ze sledovaných panovníků, pomineme-li krátce vládnoucího Floriana, který po nástupu na trůn nepřel na vlastní standard, ale aurey razil ve váhovém standardu zavedeném svým předchůdcem, tj. na 1/70 libry. Z rozsahu minimálních a maximálních vah mincí je patrné, že dochází k prosazování výraznější kontroly ražby. Mince ražené Diocletianem vykazují dokonce ještě větší koncentraci ražby okolo průměru než Aurelianovy aurey, které byly raženy po reformě oběživa v roce 274. Mincovna v Antiochii hned od první Diocletianovy emise umísťuje do pole reversu značku O, která je označením váhového standardu 1/70 libry (Obrázek 16). Zkoumaný vzorek mincí pocházející z této emise prokazuje vysokou přesnost ražby, která se od průměrné váhy 4,60 g pohybuje v rozmezí 4,31 g až 4,83 g, tzn. že váhový rozsah je 11,29 %.³⁹⁶ Vedle mincovny v Antiochii razí Diocletianus jako samovládce v letech 284-286 aurey v tomto standardu také v Cyzicu, Lugdunu a Římě.

Se jmenováním Maximiana augustem v roce 286 proběhla změna ve zlatém standardu. Zda tato změna předcházela nebo byla provedena následně po jmenování Maximiana císařem, není zřejmé, nicméně všechny Maximianovy mince jsou raženy v nově zavedeném standardu o 1/60 libry. Mincovna v Antiochii v souladu s touto reformou označujem revers aureů značkou Z, která znamená 1/70 libry, na místo dosavadní značky O (Obrázek 15). Používání značky Z je výhradou mincovny v Antiochii, Thessalonice a Serdice, ostatní mincovny ji nikdy nepoužívaly.³⁹⁷



Obrázek 16, č. 1281, Diocletianus, aureus, Antiochia, 284-286, 4,67 g, 1/70 lb. Zdroj: Gemini VI, 571.



Obrázek 15, Maximianus Herculeus, č. 1369, aureus, Antiochia, 286-289, 5,36 g, 1/60 lb. Zdroj: NAC 52, 584.

³⁹⁶ Jedná se o mince č. 1274 – 1284.

³⁹⁷ Mincovna v Serdice zlaté mince razí až po roce 305, viz RIC 6, s. 486 – 500.

Ražba mincí jménem obou spoluvladařů probíhá v mincovně v Lugdunu, Ticinu, Římě, Siscii, Cyzicu a Antiochii. Mincovna v Lugdunu v produkci plynule navazuje na ražby z Diocletianovy samovlády, přičemž náměty vyskytující se na aureech nalezneme i na pseudostříbrných mincích. Nicméně ražba zlatých mincí, narozdíl od pseudostříbrných mincí, byla v roce 287 zastavena a v prostoru Gallie/Germánie došlo k jejímu obnovení až o šest let později v souvislosti s ražbou zlatých mincí v mincovně v Augustě Treverorum. Pink se domnívá, že důvodem pro zastavení ražby zlata v Lugdunu byl přesun dvora Maximiana Herculia do Porýní v roce 287.³⁹⁸

V západní části říše udávala tón ražby zlatých mincí mincovna v Římě. První společnou emisi spoluvladařů zahajuje ražbou binií s radiatem. Váha binií se ve zkoumaném materiálu z této doby pohybuje v rozmezí 5,32 g až 9,2 g, tzn. že některá binia jsou dokonce ražena ve standardu 1/60 libry, podobně jako aurey, na kterých jsou panovníci zobrazováni s věncem na hlavě. Podobně je tomu i v případě aureů ražených v roce 286-287, kdy se váhy mincí jednoho typu z této emise pohybují v rozmezí 4,18 g až 6,56 g, tzn. že rozsah jejich vah vyjádřený v procentech dosahuje téměř 49 %. Tento fakt by nasvědčoval slavnostnímu rázu ražby, která byla učiněna v souvislosti s uvedením Maximiana na post augusta. V následujících letech se přesnost ražby v Římě zvyšuje, přesto ale neklesá pod 24 %.

Další italská mincovna, Ticinum, římskou mincovnu následuje do té míry, že na počátku spoluvlády Diocletiana s Maximianem razí podobně jako Řím binia, na kterých jsou panovníci ozdobeni radiatem. Pannonská mincovna v Siscii, ze které nejsou známy ražby jak ve zlatě, tak i z obecných kovů, které by představovaly přechodnou produkci mezi Carinem a Diocletianem, se znovuotevření dočkala v roce 286. Ražby probíhají od začátku jménem obou císařů, binia nejsou ražena. Pink u mincovny v Siscii poznamenává, že zde vládne nepořádek, který je charakterizovaný ražbou mincí v různých váhách.³⁹⁹ V mnou zkoumaných zlatých mincích je Siscia zastoupena poměrně malým počtem mincí,

³⁹⁸ Pink 1931, s. 29 – 37.

³⁹⁹ Pink 1931, s. 57.

na kterém se tato hypotéza nedá vyvrátit, ani potvrdit. Mince ze Siscie, které pocházejí z let 286-294 vykazují poměrně přesnou ražbu, avšak jak bylo řečeno výše, je tomu tak také s ohledem na malý vzorek zkoumaných mincí.

Mincovna v Cyzicu, pro kterou mám k dispozici větší soubor mincí, vykazuje při ražbě aureů v první společné emisi relativně nízkého rozpětí vah, které dosahuje 14,12 %. Z následujících emisí, konkrétně z roku 288-290 a 290-292, jsou zaznamenatelné aurey, které svou váhou dosahují standardu 1/50 libry, přestože většina mincí je ražena v lehčím standardu o 1/60 libry. Nicméně jsou obě skupiny mincí raženy ze stejných razidel, proto procentuelní vyjádření rozptylu vah přesahuje v obou uvedených obdobích 22 %. Pokud bychom chtěli přece jen hledat důvod, který mohl vést k ražbě v takto odlišných vahách, pak se z tematiky mincí, které slaví společné zastávání konsulátu, nabízí vysvětlení, že se u mincí ražených v těžším standardu mohlo jednat o slavnostní ražby.

O fungování dvou vedle sebe paralelně existujících zlatých standardů po roce 288 se vyjadřuje i Pink, nicméně není schopen tuto domněnku argumentačně dostatečným způsobem podložit.⁴⁰⁰ To naši pozornost v tomto případě přivádí k aureům z mincovny v Antiochii, které v poli reversu nesou značku N a které jsou raženy ve váhovém standardu 1/50 libry (viz obr. 12 a 13). Vedle značky O pro 1/70 libry a značky Z pro 1/60 libry bychom měli značku N pro 1/50 libry. Nicméně podobná značka není známa z ostatních mincoven říše. Obě dvě popisované mince nejsou známy literatuře a jejich dataci je možné provést na základě aversního a reversního vyobrazení. Přestože je první mince ražena jménem Diocletiana a druhá jménem Maximiana, jsou oba císařové vyobrazeni v konsulárním obleku s žezlem zakončeným orlem. Vyobrazení aversu



Obrázek 12, č. 1358, aureus, Diocletianus, Antiochia, 287, 6,33 g, 1/50 lb. Aukce Gemini I, 443.



Obrázek 13, č. 1359, aureus, Maximianus, Antiochia, 287, 6,1 g, 1/50 lb. Aukce Gemini I, 451.



⁴⁰⁰ Pink 1931, s. 57 n.

je provedeno schématicky a odpovídá předchozím ražbám, které Diocletianus razil jako samovládce. Revers mince zobrazuje císaře, kterému Jupiter předává Victoriolu. Tento typ reversu byl oběma císaři používán v Antiochii v rozmezí let 286-289. Konsulární obleky společně s váhou mincí musejí odkazovat na slavnostní ražbu, která byla provedena k příležitosti společně zastávaného konsulátu v roce 287.⁴⁰¹

Z případů pronikání jednotlivých mincovních námětů, typů a provedení ražby je patrné, že mincovna v Antiochii stála v hodně blízkém vztahu k mincovně v Cyzicu, která v tomto případě udávala tempo.⁴⁰² Na rozdíl od mincovny v Cyzicu razila mincovna v Antiochii, až na výše dvě popsané zlaté mince ražené o 1/50 libry, mince přísně podle váhového standardu s minimální odchylkou, a to nejen v letech 286-294, pro které je vzorek zkoumaných mincí relativně malý, ale i v následujícím období, ze kterého je zkoumaný vzorek dostatečně objemný.

V obou následujících obdobích 294-301 a 301-305 jsou aurey raženy ve standardu 1/60 libry. Zároveň nejsou z této doby známy zlaté mince, na kterých by byl císař vyobrazený s radiatem.⁴⁰³ Ražba zlatých mincí v Římě, Siscii, Cyzicu a Antiochii navazuje na předcházející období, nově je zlato raženo v mincovně v Augustě Treverorum od roku 293, která s časovou prodlevou šesti let navazuje na produkci zlatých mincí v mincovně v Lugdunu. V roce 294, v době okolo mincovní reformy, ukončuje ražbu zlatých mincí mincovna v Cyzicu, kterou v tomto směru nahrazuje mincovna v Nicomedii. Od roku 294/295 razí zlaté mince mincovna v Aquileii a mincovna v Alexandrii. V roce 296/297 je z důvodu Maximianovy kampaně v severní Africe založena v Carthagu mincovna, která pro účely této operace razí mimo jiné i zlaté mince.⁴⁰⁴ Poslední mincovnou, která od roku 300 razí zlaté mince, je Thessalonica. Ve všech mincovnách, až na pár výjimek, probíhá ražba zlatých mincí s malou odchylkou od průměrné váhy. Patrné je, že mincovny, ve kterých dochází k pravidelné ražbě zlatých mincí, dosahují větší

⁴⁰¹ Kienast 1996, s. 267 a 274. Diocletianus COS III, Maximianus COS I.

⁴⁰² Pink 1931, s. 46.

⁴⁰³ Pink 1931, s. 14 – 56; RIC 6, s. 113 – 686; Jedinou výjimkou je RIC 6, 11, AE odražek, který je RIC známý prostřednictvím Voettera a který se měl nacházet ve sbírce Tau. Pink jej ve své práci, Pink 1931, neuvádí.

⁴⁰⁴ Kampaň je vedená proti severoafrickým kmenům v letech 297/298, viz. Demandt 1989, s. 53; Kienast 1993, s. 273; RIC 6, s. 417 n.; Pink 1931, s. 22.

přesnosti ražby než mincovny, ve kterých jsou aurei raženy nepravidelně.⁴⁰⁵ Zlaté mince ražené římskou mincovnou v letech 298-299 na těžším standardu o 1/50 libry souvisejí s návratem Maximiana z Afriky a s jeho šestým konsulátem.⁴⁰⁶ Vedle mincí ražených na těžším standardu jsou raženy mince o váze představující standard 1/70 libry.

V souvislosti s oslavou decennalií, jmenováním císařů a pak také v souvislosti s provedením mincovní reformy v roce 294 je v případě zlatého oběživa patrná na jedné straně tendence ke zkracování aversních opisů, na druhé straně k zobrazování pouhých bust vladařů, často bez ozdoby hlavy. V roce 299 většina mincoven zastavuje ražbu zlatých mincí z důvodu všeobecného míru, který po tomto roce nastává. Potřeba razit zlaté mince opět nastává v souvislosti s oslavami Vicennalií v roce 303, kdy jednotlivé mincovny produkci zlatých mincí obnovují.⁴⁰⁷

SHRNUTÍ A INTERPRETACE

Po prozkoumání zlatého standardu z let 268-305 se nabízí otázka, jaké byly příčiny poklesu váhy aurea ve třetím století. Jedna z teorií pracuje s předpokladem, že aureus svým váhovým poklesem kopíroval propad ryzosti stříbrného oběživa a tím mělo být dosaženo udržitelnosti směnného kurzu 1 aurea k 25 denárům.⁴⁰⁸ Tato tendence je patrná i z výše uvedeného obrázku č. 1. Nicméně jak již bylo výše poznamenáno, od doby Alexandra Severa dochází k ražbě aureů v čím dál širším váhovém spektru, přičemž čím větší je propad váhy aurea, tím širší je rozpětí váhového spektra. Dále je namítáno, že pokud na všech takových mincích byl císař vyobrazený naprosto stejně, tj. s věncem na hlavě, pak je těžko představitelné, že mohl být za stejný počet denárů či jiných mincí směňován aureus jak o váze 5,38 g, tak i o váze 7,25 g.⁴⁰⁹

⁴⁰⁵ Pink 1931, s. 57; ze zkoumaného materiálu viz např. mincovnu v Antiochii v roce 296 s odchylkou jen 1,68 %, zatímco západní mincovny, např. Ticinum se pohybuje kolem 15 %.

⁴⁰⁶ RIC 6, s. 330; Kienast 1996, s. 273.

⁴⁰⁷ Pink 1931, s. 14 – 56; RIC 6, s. 113 – 686

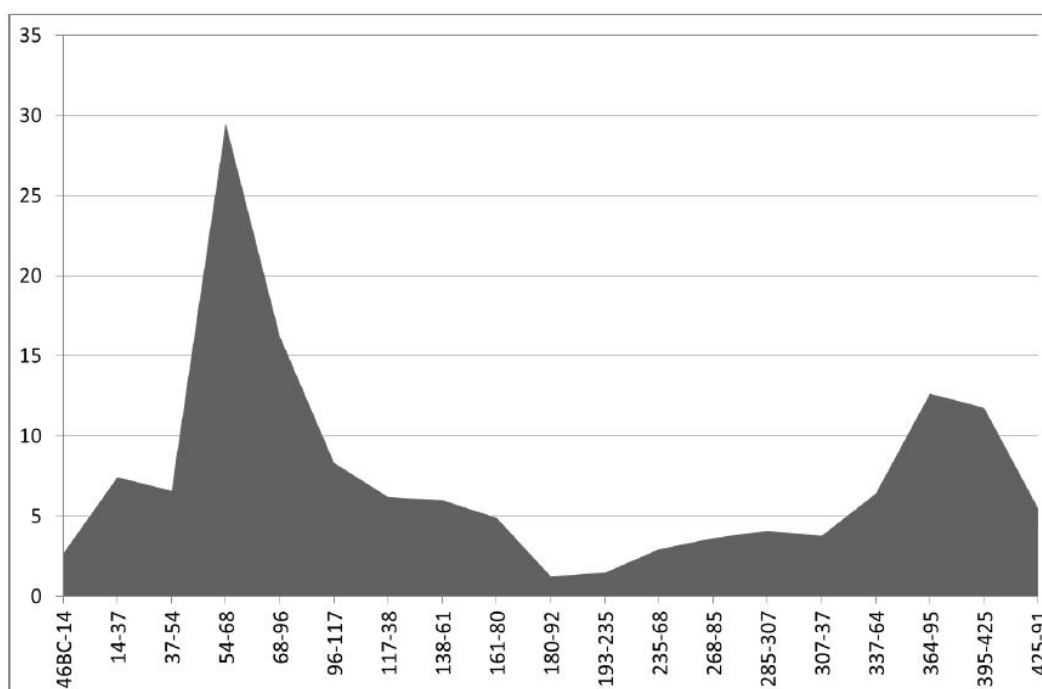
⁴⁰⁸ Bland 1993, s. 73 a pozn. 46 na s. 73; Katsari 2003, s. 51 n. včetně pozn. 15 na s. 52.; Ruffing 2008, s. 823 n.; Bland 2012a, s. 522.

⁴⁰⁹ Bland 2013b, s. 272.

I přes tyto zcela oprávněné kritické poznámky máme u Dia Cassia zachovanou pasáž textu, ve které se vyjadřuje následovně (v anglickém překladu):

*„I here use the name aureus, according to the Roman practice, for the coin worth one hundred sesterces.“*⁴¹⁰

Tento text byl T. V. Buttrem kriticky analyzován a bylo jím shledáno, že se Dio Cassius vyjadřuje k poměru aurea k níže postavenému nominálu za vlády Alexandra Severa, a tudíž při nejmenším ještě v této době i přes razantní pokles obsahu stříbra v denáru byl udržitelný směnný kurz 1:25.⁴¹¹



Obrázek 17. Nálezy zlatých mincí 46 př. n. l. - 491 n. l. Zdroj: Bland 2013, s. 263 – 280.

Další teorie pracuje s vyloučením zlata z nominální soustavy, přičemž tuto teorii mají potvrzovat neobjemné nálezy zlatých mincí v rozmezí 3. století a počátku tetrarchie (viz obr. 4). V porovnání s počtem nalezených zlatých mincí z 1. a 2. století a z doby po období tetrarchie se třetí století jeví opravdu jako období, ve kterém byly zlaté mince raženy v omezeném množství, a z tohoto důvodu nedocházelo k jejich ztrátám.⁴¹² Avšak Blandem provedená analýza

⁴¹⁰ Dio 55.12.4

⁴¹¹ Buttrey 1961, s. 40 – 45.

⁴¹² Burnett 1987, s. 112 n.; k této problematice také Bland 2013b, s. 266.

razidel Claudia I. až Floriana, prokázala, že v tomto období bylo vytvořeno srovnatelné množství aversních a reversních razidel jako v předcházejících obdobích.⁴¹³ Skutečnost, která sama o sobě vylučuje nižší produkci zlatých mincí ve 3. století. Nezodpovězenou otázkou tedy zůstává, kam se vytratily zlaté mince ze 3. století, když je jejich výskyt tak malý.

Úvahy se v této rovině ubírají několika směry. Jedním z nich může být vyvinutí většího úsilí při pátrání po ztracené minci s vysokou hodnotou narozdíl od mince s nepatrnou hodnotou.⁴¹⁴

Dalším důvodem mohlo být rychlejší a důslednější stahování starších ražeb z oběhu a jejich následná recyklace novou ražbou. Příčinou tohoto postupu mohly být omezené zdroje drahých kovů v různých částech říše během 3. století. V této souvislosti bývá některými badateli jako ukázkový příklad dáván oběh mincí gallo-římského císařství a „centrální“ říše. V obou případech nejsou až na doposud zcela ojedinělou výjimku nalézány aurey gallo-římského císařství na území centrální říše a naopak, zatímco na území barbarika dochází k nálezům mincí gallo-římské provenience. Tato anomálie bývá zdůvodňována právě rychlou recyklací starších, v tomto případě navíc konkurenčních mincí. Na gallo-římských aureech ražených za Victorinovy vlády má být také patrné promítnutí se ztráty zdroje suroviny pro ražbu zlatých mincí. Poté, co od gallo-římské říše odpadla Hispánie dochází k redukci váhy aurea.

Vedle výše uvedeného byly zlaté mince od počátku 3. století prostředkem, kterým byl vykupován mír od zahraničních nepřátel, ať již germánských kmenů, či novoperské říše a tímto způsobem došlo k vyjmutí nezanedbatelného množství zlatých mincí z oběhu.⁴¹⁵ V souvislosti s nepřátelskými aktivitami na území říše se mimo oběh dostaly také mince, které byly předmětem kořisti, a pak mince, které byly za hranice vyvezeny za účelem obchodu.

Počínaje třetím stoletím se v depotech začínají objevovat zlaté mince vedle nádob a šperků vyrobených z drahých kovů, nálezy zlatých mincí nejsou

⁴¹³ Bland 2013b, s. 269 a 279 n.

⁴¹⁴ Reece 1981, s. 81 nn.

⁴¹⁵ Pro případ novoperské říše viz vykoupení míru Philippem Arabem za 50.000 aureů

monometalické.⁴¹⁶ Mince tudíž v této rovině mohly jednak plnit funkci uchovatele hodnot, dále pak také funkci zdroje zlata pro výrobu nádobí a šperků. Ostatně rozbor zlatých mincí z druhé poloviny 3. století vykazují vyšší podíl stříbra ve slitině, což je příznakem, že takové mince byly raženy z kovu získaného z nádobí a šperků. Ryzost zlatých mincí byla snížena zejména za Gallienovy samovlády, jistý stupeň obnovy ryzosti byl učiněn za Caludiovy vlády, ale až za Aureliana došlo k opětovné ražbě zlatých mincí v ryzosti téměř 98 %.⁴¹⁷

Stejně tak bylo již výše uvedeno, že i za následovníků Alexandra Severa dochází k ražbám zlatých mincí v čím dál širším váhovém spektru a v souvislosti s tím i s váhovým propadem, kdy za Gallienovy samovlády dochází k ražbě zlatých mincí s váhou o něco málo vyšší než 1 g. Vedle aureů, tj. mincí, na kterých je císař vyobrazený s věncem na hlavě, dochází od vlády Caracally, běžněji pak od Treboniana Galla, k ražbě binií, tj. mincí, na kterých je císař vyobrazený s radiatem na hlavě, zatímco busta císařovny bývá umístěna na měsíčním srpku. I tyto mince paralelně s aurey klesají na váze. Z pohledu příjemce zlatých mincí musela pak samovláda Galliena a počátek vlády Claudia II. Gothica představovat dobu největších zmatků, ve kterých docházelo často k ražbě binií na střížky, které měly nižší váhu než střížky, na které byly raženy aurey.

Náprava tohoto chaosu byla učiněna za vlády Claudia II. Gothica, během níž je pozorovatelná tendence razit aurey jako 1/60 libry zlata, nicméně rozdíl mezi nejlehčími a nejtěžšími mincemi je pořád poměrně veliký. Za Aureliana jsou z počátku zlaté mince raženy ve standardu o 1/70 libry, postupně dochází k přechodu na 1/60 libry a po reformě oběživa v roce 274 na 1/50 libry a zároveň k pečlivější ražbě zlatých mincí. Na standardu 1/50 libry razí během interregna binia Severina, nicméně Tacitus s Florianem přecházejí na standard 1/70 libry a ve standardu 1/50 libry razí jen slavnostní zlaté mince. Za Proba je obnoveno ražení zlatých mincí na standardu 1/50 libry, některá binia dosahují vah 1/40 libry zlata. Pro všechny 3 vladaře, Tacita, Florian a Proba pak platí, že jejich zlaté mince jsou raženy v uvolněnějším režimu, rozsah vah mezi nejlehčí a nejtěžší mincí je větší než za Aureliana. Až s vládou Cara a jeho synů dochází

⁴¹⁶ Bland 2013b, s. 266; King 1993, s. 442.

⁴¹⁷ Pro ryzost mincí z let 260-275 viz Bland 1993, s. 73, včetně pozn. 46; King 1993, s. 445; Harl 1996, s. 146; Estiot 2011, tab. 11.; Bland 2012a, s. 522.

k opětovnému uvedení standardu na 1/70 libry a k důslednějšímu dodržování ražby zlatých mincí v uvedeném standardu. Jsou známy i mince, které byly raženy ke slavnostním příležitostem ve standardu 1/50 libry. Tento systém po svém nástupu na trůn udržuje i Diocletianus, který v roce 286 zavádí těžší standard o 1/60 libry pro standardní aurey. Slavnostní ražby jsou nadále raženy o váze 1/50 libry. Ražba zlatých mincí, po roce 286 již bez binií, pokračuje na těchto základech společně s velkou přesností ražby až do roku 309,⁴¹⁸ kdy se v západní části říše, pod kontrolou Constantina, prosazuje ražba zlatých mincí, solidů,⁴¹⁹ o váhovém standardu 1/72 libry. Územní expanzí Constantina dochází k rozšíření solidu na území Itálie, kde jej od roku 312 razí mincovny Ticinum, Aquileia, Roma a Ostia. Tento standard je po dobytí východní Liciniovy poloviny říše uplatňován ve všech mincovnách.⁴²⁰ Zvýšená produkce mincí za Constantinovy vlády je dáována do souvislosti s nalezením nového zdroje zlata v oblasti Thrákie a Makedonie, který se v chemických analýzách prozrazuje nápadně vysokým podílem platina. Dalším zdrojem o kterém jsme zpraveni prostřednictvím antických autorů byla konfiskace zlata z chrámových pokladnic.⁴²¹

⁴¹⁸ Pro podobné závěry viz Callu 1969, s. 436 – 443; Bastien 1972a, s. 55; RIC 6, s. 100; dále viz také graf 5, 6 a 7. Pro uvedení solidu viz RIC 6, s. 40 a k jeho rozšíření do Itálie viz tamtéž, s. 52.

⁴¹⁹ název solidus se objevuje již v Diocletianově ediktu o cenách z roku 301, viz pozn. 347.

⁴²⁰ Licinius si udržuje starý aureus ražený o 1/60 libry zlata, viz RIC 6. K rozšíření solidu viz RIC 7.

⁴²¹ Morrisson et al. 1987, s. 204; Corbier 2005a, s. 356 pro zlato z oblasti Thrákie a Makedonie, s. 359 pro konfiskaci chrámových pokladnic.

IKONOGRAFIE

AVERS MINCÍ

PORTRÉTY TETRARCHŮ

Portrétní umění tetrarchie lze s ohledem na omezené množství zachovalé skulptury nejlépe studovat z mincí.⁴²² U nich zpravidla platí, že zlatým mincím byla při jejich výrobě věnována větší pozornost, než tomu bylo u mincí z ostatních kovů, navíc byly zlaté mince raženy především ve městech, která byla zároveň sídly jednotlivých augustů a císařů.⁴²³ Portréty na argenteích a mincích ražených z méněhodnotných kovů jsou náchylnější na schematičtější pojetí zobrazení, které má tendenci klást důraz na císařská insignia spíše než na



Obrázek 18, porfyrové sousoší tetrarchů z nám. Sv. Marca v Benátkách. Zdroj: foto autora.

individuální portrétní rysy císařů.⁴²⁴ Je to dané také tím, že v zobrazení na mincích z obecných kovů převažuje snaha o ploché provedení portrétu, které minci umožňuje její snazší skládání na sebe.⁴²⁵ Všeobecně pak platí jedna zásada, že portréty na mincích z východních mincoven jsou provedené schematicky, zatímco portréty ze západních mincoven vykazují vyšší kvalitu provedení.⁴²⁶ Nicméně i v tomto případě existuje pravidlo potvrzující výjimku a tou jsou zlaté mince.⁴²⁷

⁴²² L'Orange 1984, s. 6 nn.; Kleiner 1992, s. 400 nn.; Pink 1931.

⁴²³ císařskými rezidencemi byly: Nicomedia – Diocletianus, Thessalonica a Serdica – Galerius, Mediolanum – Maximianus Herculeus a Augusta Treverorum – Constantius.

⁴²⁴ portréty všechny čtyř vládařů na argenteích se paralelně zrcadlí v nummech, čímž lecky usnadňují určení posloupnosti ražeb, viz Pink 1930, s. 11, Jeločnik 1961, s. 42 nn.

⁴²⁵ nicméně i přesto je na některých argenteích a nummech patrný charakteristický portrét panovníka, viz např. kudrnatý plnovous u Constantia, viz RIC 6, plate 10, č. 11a pro argenteus z mincovny v Serdice nebo RIC 6, plate 11, č. 20a pro nummus z mincovny v Thessalonice.

⁴²⁶ tendence patrné již ve druhé polovině 3. století, viz pozn. **Chyba! Záložka není definována.**

⁴²⁷ např. ražby z Cyzicu viz Pink 1931, s. 39 a Taf. 2, č. 43.



Obrázek 20, Maximianus Herculus, zlatý medailon, Augusta Treverorum, 303, 42,62 g. Zdroj: NAC 24, 245.



Obrázek 19, Diocletianus, zlatý medailon, Augusta Treverorum, 303, 26,05 g. Zdroj: NAC 27, 498.



Obrázek 21, Maximianus Herculus, AE medailon, Roma, 297-298, 28,13 g. Zdroj: Leu Numismatik 91, 671.

V každém případě jsou portréty jak na mincích, tak i ve skulptuře vymodelovány tak, aby nebylo možné rozpoznat jednoho panovníka od druhého. Jedná se o záměrnou podobnost vladařů (*similitudo*). U společných zobrazení ať už na mincích, medailonech nebo ve skulptuře jsou císařové stejně oděni, mají stejné účesy či pokrývky hlavy, v rukách drží stejné atributy a jejich fyziognomie si je zcela podobná. To vše je činěno záměrně tak, aby byla signalizována jednota a rovnoprávnost všech členů tetrarchie. Cílem tetrarchálního portrétního umění je zobrazit čtveřici vladařů jako homogenní celek, který symbolizuje nejen jednotu vladařů, ale také císařství jako celku (Obrázek 18).

Přes veškerou schematizaci v zobrazování tetrarchů na mincích, kdy je v mnoha případech nemožné bez přečtení opisu mince zjistit, který z tetrarchů je na minci vyobrazený, jsou pro jednotlivce vyzorovatelné charakteristické znaky. Diocletianus je běžně zobrazován s vrásčitým čelem na, některých zlatých ražbách bývá vyobrazen s aegis. Maximianus Herculus na pečlivěji provedených ražbách nezapře bambulovitý nos a na některých zlatých mincích bývá zobrazen se lví kůží (Obrázek 20). Constantius bývá, jak již bylo uvedeno v pozn. 425, zobrazován s kudrnatým plnovousem a někdy také s orlím nosem. Při slavnostních příležitostech, jako bylo nastoupení konsulátu, jsou všichni vladaři shodně

vyobrazení ve slavnostním obleku (*trabea triumphalis*) s žezlem zakončeným orlem v ruce (Obrázek 19). Známá jsou také rozličná vyobrazení císaře v pancíři s kopím, štítem, uzdou v ruce a s helmou či bez helmy na hlavě (Obrázek 21).



Obrázek 23,
Diocletianus, aureus,
Lugdunum, 285-286,
3,85 g. Zdroj: CNG,
Triton 7, 1040.



Obrázek 22,
Diocletianus, aureus,
Augusta Treverorum,
285-294, 5,48 g. Zdroj:
CNG 78, 1835.

Při klasifikaci portrétů obecně platí již výše uvedené, že východní styl je hrubší a schematictější, zatímco západní mincovny vykazují jemnější ztvárnění portrétů. U jednotlivých mincoven narážíme na pro ně charakteristická zobrazení císařů, která jsou v některých případech u mincovny vysledovatelná i v řádu několika let.⁴²⁸ Na základě těchto charakteristických rysů je možné studovat přesuny personálu mincoven, které byly činěny v souvislosti s potřebou zvýšení produkce v mincovně, do které byl personál vyslán, nebo je takto možné studovat zakládání nových mincoven. Do Lugduna byl takto přesunut v roce 282 rytec ze Siscie, v roce 286 rytec z Ticina, v roce 287 pak opět další z Ticina a jiný ještě ze Siscie.⁴²⁹ Z mincovny v Lugdunu byl naopak vyslán personál do Trevíru, který se zde podílel na závěrečné fázi výroby antoninianů a následně pak na produkci reformovaného oběživa (srovnej Obrázek 23 s Obrázek 22).⁴³⁰

Mincovna v Lugdunu je pro tetrarchální období, ve kterém byly raženy antoniniany, zajímavá také značnou rozmanitostí bust, která stojí v ostrém kontrastu k monotónním typům italských, balkánských a zejména východních mincoven. Důvodem tohoto počínání může být snaha tímto způsobem komunikovat a konkurovat bohaté paletě typů produkovaných Carausiem v Británii.⁴³¹

⁴²⁸ Pink 1931, s. 6.

⁴²⁹ Bastien 1976, s. 125, Bastien 1972b, s. 108.

⁴³⁰ k přesunu personálu z Lugduna do Trevíru viz Cahn 1955; Cahn 1965; Schulten 1974, s. 9 nn.; Bastien 1972b, s. 108; Estiot et al. 2014.

⁴³¹ Bastien 1972b, s. 108

Diocletianus a Maximianus Herculius



Obrázek 24,
Diocletianus, aureus,
Roma, 286, 5,81 g.
Zdroj: The New York
Sale 32, 49.



Obrázek 25,
Diocletianus, aureus,
Cyzicus, 293, 5,28 g.
Zdroj: H. D. Rauch 97,
776.



Obrázek 26,
Diocletianus, aureus,
Siscia, 293, 5,07 g.
Zdroj: CNG 99, 710.

Nejstarší Diocletianovy a Maximianovy portréty pokračují v tradičním zobrazení císaře tak, jak jej známe z doby vojenských císařů.⁴³² Jedná se o portrét, který je příbuzný s portréty Claudia II. Gothica, Aureliana a Proba. Jedná se o tzv. vojenský portrét, na kterém je císař zobrazený s vyhublým obličejem a tvrdými, zdatnými rysy. Vlasy jsou střižené nakrátko, na spáncích ustupují a tvoří zde charakteristické pravoúhlé zakončení. Stejně nakrátko jako vlasy jsou střiženy i vousy, které přerůstají až na krk. Tento typ portrétu byl oblíbený v 80. a počátku 90. let třetího století. Císař je v případě tohoto portrétního typu zobrazovaný v pancíři, v paludamentu a nebo v pancíři s paludamentem, což odpovídá jeho roli panovníka-vojáka. Hlava bývá v poměru k části zobrazeného těla malá, krk dlouhý a hubený, zobrazeno je vždy celé rameno včetně části zad či horní části hrudníku. Císaře na mincích můžeme spatřit s věncem nebo radiatem na hlavě.⁴³³ Diocletiana výše uvedená forma zobrazení vlasů doprovází po celou dobu jeho vlády (Obrázek 24, Obrázek 28).

Druhý portrétní typ, tzv. tetrarchální, se prosazuje v 90. letech 3. století, vznikl pravděpodobně pod vlivem zobrazování Galeria na východě říše a je považován za charakteristický tetrarchální portrét.⁴³⁴ Obličej je otlý, široký, na minci vyplňuje prakticky čtvercovou plochu. K

těžkopádnému vzezření portrétu navíc přispívá těžká brada. Vlasy podobně jako ve vojenském typu portrétu tvoří ostrý lem, nicméně jsou ještě kratší. Vousy pruh,

⁴³² níže popisovaný přehled portrétní typů, včetně charakteristiky jednotlivých císařů, byl utvořen na základě: L'Orange 1984; Kleiner 1992; Delbrück 1933; Pink 1930; Pink 1931; RIC 5.2; RIC 6

⁴³³ s věncem v případě aureů, denárů a nižších měděných nominálů, s radiatem také v případě aureů, nicméně ty není možné považovat za binia, dále pak na aurelianech.

⁴³⁴ L'Orange 1984, s. 16 nn.; Kleiner 1992, s. 406.



Obrázek 28, Maximianus Herculeus, aureus, Cyzicus, 287, 5,20 g. Zdroj: Naville Numismatics 1, 186.

který jen kopíruje zakřivení tváře. Krk je krátký a široký. Zobrazení busty se zkracuje tak, že je patrná jen část ramen, vytrácí se jak paludamentum, tak i pancíř, císař je většinou zobrazovaný nahý. Na hlavě mívá zpravidla umístěný vavřínový věnec, méně často také radiatus.⁴³⁵ Charakteristickým znakem portrétů jsou nadměrně veliké oči. Tento typ vyobrazení císaře na mincích má také odpovídající ekvivalent ve skulptuře, např. v porfyrových sochách tetrarchů (Obrázek 26, Obrázek 27).



Obrázek 27, Maximianus Herculeus, aureus, Roma, 306-307, 5,21 g. Zdroj: Ira & Larry Goldberg 70, 3389.

Z aureů ražených v Antiochii kolem roku 290 známe portrét, který je mezistupněm mezi prvním a druhým vyjmenovaným portrétním typem, jedná se o tzv. přechodný styl. Jeho používání je patrné na aureech císaře Diocletiana z doby kolem roku 290 a v 90. letech se podobně, jako výše uvedený tetrarchální typ, rozšiřuje i do západních oblastí císařství (Obrázek 25).

Constantius



Obrázek 29, Constantius, nummus, Heraclea, 296-297, 10,20 g. Zdroj: Tkalec May 2010, 449.

Mincovní portréty Constantia I. jsou ze všech portrétů prvního císařského kolegia nejméně ovlivněny druhým, tj. tetrarchálním typem. V jeho případě se na mincích nejdelší dobu udržuje první vojenský typ portrétu. To platí zejména pro západní mincovny, tj. Romu, Augustu Treverorum, Lugdunum, Aquileiu a Ticinum. Na mincích ze Siscie jsou již patrné vlivy východního způsobu zobrazování, u kterých chybí individuální rysy, které jsou patrné na mincích ze západních mincoven. Portréty ostatních mincoven, tj. Thessalonica, Heraclea, Cyzicus, Antiochia a Alexandria, jsou silně ovlivněny východním způsobem

⁴³⁵ věnec bývá užíván v případě aureů, argenteů, nummů a porefromních denárů či pozdějších ½ a ¼ nummů, radiatus je používán pouze na radiatech.



Obrázek 33, Maximinus Daia, nummus, Lugdunum, 307, 7,02 g. Zdroj: Zentralkartei Wien č. 1525.

(Obrázek 32). Některé jeho portréty ze západní poloviny říše, které byly vyhotoveny po roce 307 v Trevíru či Lugdunu, se podobají Constantinovi Maximinus Daia je na nich zobrazený s účesem, který vychází z východních předloh, nicméně na portrétech někdy chybějí vousy, takže je Maximinus zobrazený hladce oholený, podobně jako Constantinus (Obrázek 33).

Severus



Obrázek 34, Severus, aureus, Ticinum, 305-306, 4,63 g. Zdroj: NAC 54, 607.

Severovy portréty, které nalézáme na mincích, nevykazují žádné individuální rysy. Je to možná způsobeno také krátkou dobou panování, které trvalo od 1.5.305 do března 307. Přesto z některých mincí z Ticina vzniká dojem, že se jedná o přepracované Diocletianovy portréty. Vlasy i vousy ostře lemují obličej, výrazné je i pravouhlé zakončení vlasů na spáncích (Obrázek 34).

Maxentius



Obrázek 36, Maxentius, nummus, Ostia, 309, 6,80 g. Zdroj: Monnaies 49, 782.

Maxentiovy rysy jsou jemnější, nápadný je lehce zahnutý nos, úhledně tvarovaná brada, pusa a čelo. Vousy na některých portrétech přerůstají až na krk, čímž se Maxentiův portrét vrací



Obrázek 35, Maxentius, aureus, Ostia, 310-312, 5,51 g. Zdroj: Leu Numismatik, 93, 128.

k původnímu Diocletianovu portrétu vojenského císaře. Nejosobitější je v tomto případě mincovna v Ostii (Obrázek 36). Nejvýraznější rozdíl oproti soudobým portrétům tetrarchů je viditelný ve ztvárnění vlasů, které jsou na čele zakončeny v jednotlivých lóknách. Maxentius se na některých aureech nechal zpodobnit *en face*. U takových ztvárnění je patrná blokovitost, strnulost, vlasy s vousy tvoří jakoby helmu kolem hlavy (Obrázek 35).

Licinius I.



Obrázek 38, Licinius, nummus, Siscia, 313, 3,87 g. Zdroj: Monnaies 55, 327.



Obrázek 37, Licinius, solidus, Roma, 312-313, 4,27 g. Zdroj: Gerhard Hirsch 279, 2804.

Charakteristický Liciniův portrét vychází z portrétu císaře Galeria, který byl ve východní polovině císařství obecně preferovaným typem. Jedná se o blokovitý portrét s hlavou posazenou na širokém krku, krátce stříženými vlasy i vousy, které tvoří hranu ostře lemující obličej. Vlasy na spánkách ustupují a tvoří typické pravouhlé zakončení, do této míry reflektují Diocletianovy nejstarší portréty. Nicméně schematické podání obličeje jako jednolitého masivu bez náznaku lícních kostí, s rovným špičatým nosem, drobnou pusou a vousy, které kopírují zakřivení tváře, připomene portréty Maximina Dai (Obrázek 38). V případě západních portrétů je u výše popsaného typu patrné pracnější a jemnější provedení, nicméně si tyto portréty drží v hlavních rysech formu východních portrétů. V souvislosti se změnami v portrétech, které v roce 312 učinil Constantinus (viz níže), dochází i na Liciniových portrétech ražených v mincovnách pod Constantinovou vládou k proměně vyobrazení císaře. Portrét si udržuje svou typickou formu ve ztvárnění vlasů, ty jsou opět podány jako krátce střížené se všemi odpovídajícími detaily – pravouhlé zakončení na spánkách, vlasy tvořící ostrou hranu lemující obličej. Podobně je tomu i u vousů, ale orlí nos, úzké rty, jemně modelovaná pusa a vystouplá brada jsou rysy převzaté od Constantina. Na čele se začínají objevovat náznaky vrásek, portrét se snaží přiblížit reálnému vzhledu císaře (Obrázek 37).

Constantinus



Obrázek 39, Constantinus, argenteus, Roma, 306-307, 2,87 g. Zdroj: Numismatik Lanz 100, 521.

Constantinovy portréty na mincích prodělaly za dobu jeho vlády největší množství proměn. Jeho nejstarší portréty odpovídají portrétům tetrarchů. Constantinus má na nich krátce střižené vlasy, které ustupují na spáncích, kde tvoří pravouhlé zakončení. Vousy tvoří pruh, který kopíruje zakřivení tváře, čelo je patřičným způsobem vrásčité, oči jsou veliké, na některých zobrazeních je patrný mírný orlí nos. Constantinovo zobrazení na těchto portrétech neodpovídá jeho aktuálnímu věku (Obrázek

39).

První portrétní typ je v krátké době vystřídán druhým, který je pokládán za první oficiální Constantinův portrét. Constantinovo zobrazení na těchto portrétech odpovídá jeho věku. Tvář nadále vychází z tetrarchálního portrétu, patrná je těžká brada a veliké oči. Obočí bývá vyklenuté, nos někdy zobrazený jako rovná linka, jindy jako orlí nos. Pusa je malá, čelo a brada bývají jemně modelovány, ztrácejí se vrásky na čele. Nejmarkantnějším rozdílem oproti oficiálnímu



Obrázek 40, Constantinus, argenteus, Augusta Treverorum, 306-307, 3,61 g. Zdroj: Nomos 3, 245.

tetrarchálnímu portrétu je hladce oholená tvář, prvek, který se do císařských portrétů vrací po stodevadesátileté odmlce.⁴³⁶ Dalším výrazným odlišovacím znakem oproti portrétům tetrarchů je způsob podání vlasů. Ty jsou sčesány od temene hlavy směrem do čela, kde jsou vlasy delší než v prvním popisovaném portrétním typu a jsou uspořádány do volně se rozpadajících pramenů (Obrázek 40).

⁴³⁶ nepočítáme-li mladistvé portréty vojenských císařů 3. století, u kterých je nicméně patrná snaha je při první příležitosti zobrazit s rostoucím vousem – viz portréty císaře Gordiana III., které v jeho závěrečných emisích vykazují kotlety a knírek, přestože panovníkovi bylo 16-17 let, Delbrück 1940, s. 70 nn. Posledním císařem, který byl zobrazován s hladce oholenou tváří, byl Traianus, pro jeho portréty viz MIR 14.



Obrázek 42, Constantinus, solidus, Ticinum, 313, 4,47 g. Zdroj: NAC 25, 591.

V roce 312 Constantinus dobývá Řím a jeho oficiální portrét doznává další změny. Jeho nový oficiální portrét, který vznikl v Ostii, je v odborné literatuře označován jako neo-traianovský portrét.⁴³⁷ Předlohou mu byly portréty Constantina z Trevíru, nicméně jak už pojmenování portrétu naznačuje, jedná se o portrét, který v sobě nese prvky reflektující rysy císaře Traiana. Nově, oproti dřívějším portrétům, se dostává více prostoru pro vyjádření individuálních portrétních znaků císaře. V portrétu tak nechybí ani prvky, které by se v soudobém tetrarchálním portrétu neobjevily. Jsou jimi výrazná čelist, vystouplé lícní kosti a brada, nápadný orlí nos. Tvář je stejně jako na portrétech z Trevíru hladce oholená. Nejvýraznějším prvkem jsou opět vlasy, ty Constantina nejvíce spojují s Traianem. Jsou hladce sčesány z temene hlavy směrem do čela, kde tvoří od ucha k uchu klenutý oblouk, který je na středu čela přerušený pramenem nerozčleněných vlasů. Tímto portrétem se Constantinus definitivně rozchází s tradicí tetrarchie (Obrázek 42).⁴³⁸ A ke všemu, aby podtrhl svůj rozchod s tetrarchií, nechává Constantinus razit solidus, prostřednictvím jehož se přihlašuje k Traianovu odkazu. V aversu mince je použitý nový portrét, v reversu mince, který nese vypovídající opis SPQR OPTIMO PRINCIPI, jsou umístěné vojenské standardy (Obrázek 41).⁴³⁹ Kombinace opisu a vyobrazení byla naposledy k vidění na mincích císaře Traiana.⁴⁴⁰ Jisté náznaky v použití částečně traianovského portrétu jsou patrné již na solidech z Ticina, které byly raženy před samotným tažením na Řím. Constantinus se použitím tohoto portrétu zároveň staví do role ochránce Říma, který jej zbavil vlády tyrana, který byl pro své kroky



Obrázek 41, Constantinus, solidus, Augusta Treverorum, 312-313, 4,46 g. Zdroj: NAC 54, 613.

⁴³⁷ Alföldi 1963, s. 59; Kleiner 1992, s. 434; Delbrück 1933, s. 36 n.

⁴³⁸ Alföldi 1963, s. 58 nn.

⁴³⁹ RIC 6, Ostia 69, pro zde zobrazenou minci viz RIC 6, Augusta Treverorum 815, kterou Sutherland datuje do roku 310-313, přičemž správná datace je 312-313.

⁴⁴⁰ Alföldi 1963, s. 59, zejména pozn. 2-4 na kterých Alföldi detailně demonstuje záměrné a cílené zkopírování typu používaného za Traianovy vlády. Viz také Odahl 2004, s. 95.

nepopulární mezi senátory, zatímco Traianovi byl senátem a lidem římským propůjčen titul *optimus princeps*.⁴⁴¹



Obrázek 43, Constantinus, solidus, Augusta Treverorum, 312-313, 4,52 g. Zdroj: Gemini 8, 436

Neo-traianovský portrét se z Ostie šíří přes Řím do Ticina. S přesunem personálu mincovny v Ostii do Arelate se tento portrét rozšiřuje i do jižní Gallie. Mincovna v Trevíru přebírá formu zobrazení vlasů z Ticina, nicméně zobrazení tváře navazuje na starší portréty používané v Trevíru, u kterých je mladistvá tvář císaře doplněna novým způsobem podání nosu a brady. Nos je delší a špičatější, brada je drobná.⁴⁴² Tento typ je používán zejména po roce 313, Constantinus je v něm zobrazován na mincích, které jsou raženy u příležitosti jeho *decennalií* (Obrázek 43). Další formy portrétů, které byly používány na Constantinových mincích, již nespádají do námi sledovaného období, proto v práci nejsou zohledněny.⁴⁴³

OPISY AVERSŮ

Při pohledu na používanou titulaturu překvapí zjištění, že žádný z panovníků tetrarchie není na mincích označován titulem *dominus noster*, ačkoliv období tetrarchie je v historické literatuře považováno za počátek dominátu, ve kterém byli panovníci takto označováni.⁴⁴⁴ O to více je tento fakt zarážející, vezmeme-li v úvahu, že podobný titul nalézáme již na mincích císaře Aureliana, které byly raženy v Serdice. Aurelianus je na nich titulovaný jako DEO ET DOMINO, DEO

⁴⁴¹ osvobození Říma od tyranu je constantinovskou propagandou, která Maxentia líčila jako nelegitimního vladaře, tyranu a prostopášníka, viz Cullhed 1994, s. 10. K používání portrétu v Ticinu viz Alföldi 1963, s. 58 nn. K titulu *optimus princeps* u Traiana viz Bennett 1997, s. 109 nn.

⁴⁴² Delbrück 1933, s. 12 n.

⁴⁴³ Existence Delbrückem zaznamenaného neo-augustovského portrétu, který se často objevuje i v novější literatuře, byla na základě studia M. R. Alföldi vyvrácena. Viz Delbrück 1933, s. 37 pro neo-augustovský typ, v novější literatuře např. Kleiner, s. 434.; pro jeho vyvrácení viz Alföldi 1963, s. 59 nn. včetně pozn. 1 na s. 59.

⁴⁴⁴ Fleischhacker 2012, s. 15; Odahl 2004, s. 43.

ET DOMINO NATO.⁴⁴⁵ Titul D(*ominus*) N(*oster*) je na mincích trvale používán teprve od roku 317 nejprve u císařů Crispa, Constantina II. a Licinia II, od roku 321 je v reversech mincí používán i v souvislosti s osobou císaře.⁴⁴⁶ Panovníci tetrarchie používají na svých mincích stejnou titulaturu jako jejich předchůdci z konce 3. století. Běžné je použití titulu IMP(*erator*), P(*ius*) F(*elix*), TR(*ibunicia*) P(*otestate*), COS (zkratka pro latinské *consul*), P(*ater*) P(*atriae*), AVG(*ustus*), NOB(*ilissimus*) C(*aesar*). Legendy v aversech jsou v počátcích vlády tradičně delší, uvádějí celé císařovo jméno, postupně se zkracují, až se nakonec omezují jen na samotné jméno císaře.

ŽENSKÝ PORTRÉT



Obrázek 45, Valeria, nummus, Cyzicus, 308-309, 7,50 g. Zdroj: NAC 64, 2728.

Ženský portrét na mincích z období tetrarchů známe jen ve dvou případech. Jedinou ženou zachycenou v dostatečném množství zobrazení, které umožňuje detailnější studium, byla Diocletianova dcera Valeria, která je na mincích zobrazena jako augusta, manželka císaře Galeriana.⁴⁴⁷ V jejím mincovním portrétu rezonují charakteristické prvky tetrarchálního portrétu, to



Obrázek 44, Valeria, aureus, Serdica, 308, 5,40 g. Zdroj: NAC 31, 136.

jsou velké oči, rovný špičatý nos, těžká brada, malá pusa. Osobité je akorát podání účesu. Známe dva typy zobrazení účesu, které vychází z portrétů císařoven

⁴⁴⁵ viz RIC Temp. No. 2799, 2803, 2804, 2821, nicméně císař bývá jako *dominus noster* označován na nápisech čím dál častěji od doby Septimia Severa, viz. Fleischhacker 2012, s. 14.

⁴⁴⁶ viz RIC 7, s. 27 n.; Fleischhacker 2012, s. 45. Za první tetrarchie k jeho použití také došlo. Pomineme-li jejich používání v souvislosti s odstoupivšími augusty Diocletianem a Maximianem Herculiem, v jejichž případě použití titulu *dominus noster* přidává na vážnosti, dochází u ostatních členů tetrarchie k užití tohoto titulu velmi omezeně, známy jsou tři případy: Constantius RIC 6, Roma 13 a 25, rok 294; Maxentius, RIC 6, Roma 137 konec 306.

⁴⁴⁷ druhou ženou byla Fausta, dcera Maximiana Herculia, od roku 307 manželka Constantina. Pro období 307-313 je její portrét znám pouze z velice vzácných ½ argenteů, které byly jejím jménem raženy v Augustě Treverorum, viz RIC 6, Augusta Treverorum 756, včetně zobrazení na Pl. 2. Nedostatek Faustiniých mincí mi nedovoluje provést bližší studii, nicméně ze zobrazení v RIC 6 je možné říct, že Fausta v roce 307 používala druhý popisovaný typ účesu.



Obrázek 46, Valeria, nummus, Alexandria, 308-310, 7,0 g. Zdroj: MPO Auctions, 42, 369.

třetího století.⁴⁴⁸ V prvním typu portrétů jsou vlasy sčesány za uši a v pramíncích spuštěny na šíji, kde jsou spleteny do plochého copu, který je vytažen do čela (Obrázek 45). Ve druhém typu jsou vlasy rozčesány na středu hlavy, následně jsou ve vlnách spuštěny ze středu hlavy směrem k šíji, přičemž jsou podobně jako v prvním typu sčesány za uši. Na šíji jsou spleteny do plochého copu, který je vytažený směrem do čela, což není na některých mincích zcela viditelné (Obrázek 44).

Některá zobrazení na mincích kombinují oba výše popsané typy. Vlasy jsou v takovém případě nejdříve spuštěny ve vlnách až k uším, pak volně spadávají na šíji, odkud jsou v plochem copu středem hlavy vytaženy do čela (Obrázek 46). Všechny popsané typy provedení účesu jsou na mincích používány současně napříč mincovnami.

DĚTSKÝ PORTRÉT



Obrázek 47, Divus Romulus, nummus, Roma, 308-310, 6,02 g. Zdroj: Gitbud & Naumann 21, 840.

Dětské portréty jsou známy pouze v jednom případě. Jedná se o konsekrační ražby Maxentiova syna Romula, který zemřel ve věku přibližně 15 let. Některé pečlivěji vytvořené portréty zachycují dospívajícího chlapce, jehož portrét ale zrcadlí otcovu předlohu, která je nejpatrnější ve způsobu podání vlasů. Ty jsou v čele zakončeny jednotlivými loknami. Úhledně jsou stejně jako v případě otce tvarována ústa, brada i čelo (Obrázek 47).

⁴⁴⁸ pro portréty císařoven z období vojenských císařů viz Delbrück 1940, Taf. 4 nn

REVERS MINCÍ

284-294



Obrázek 49, Carinus, aureus, Antiochia, jaro 283, 4,51 g.
Zdroj: Leu Numismatik 87, 93.



Obrázek 48, Diocletianus, aureus, Antiochia, 284-285, 4,78 g.
Zdroj: Numismatik Lanz 145, 141.

Nejstarší mincovní typ, který pro tetrarchii, respektive Diocletiana známe, zobrazuje doprava jdoucí Victorii, která v pravé ruce nese věnec, v levé palmovou větévku. Vyobrazení je doplněno opisem VICTORIA AVGVSTAE (Obrázek 48). Najdeme jej na aureech ražených v Cyzicu a Antiochii. Muselo se jednat o první minci, kterou Diocletianus nechal razit bezprostředně po své intronizaci a která byla rozdělena jako donativum věrnému vojsku. Nabízelo by se, že první mincovna, která jménem Diocletianovým razila, byl Cyzicus,⁴⁴⁹ nicméně z mincovního repertoáru je patrné, že se tak stalo v Antiochii. Ta použila Numerianovo reversní razidlo,⁴⁵⁰ u kterého zakončení plurálem opravila na singulár, aby to tak odpovídalo aktuálnímu požadavku (Obrázek 49). Odtud se typ okamžitě rozšířil do Cyzicu, ve kterém byl také používán. V Antiochii byl navíc doprovázen ražbou aurelianů, které sice nesly stejný reversní opis, nicméně používaly jiného vyobrazení. Victoria na nich císaři předává vavřínový věnec.⁴⁵¹ Se stejným typem se ve stejnou dobu setkáváme i v Tripolisu, kde jsou raženy pouze aureliany.⁴⁵² Celkově se emise s Victoriou nese v duchu očekávaného vítězství a prosazení se v boji o císařský trůn.

⁴⁴⁹ pro svou geografickou blízkost s Nicomedií, kde byl Diocletianus prohlášen císařem.

⁴⁵⁰ z jara roku 283, viz Pink 1963, s. 56.

⁴⁵¹ Voetter 1899a, s. 23; RIC 5.2, Antiochia 326.

⁴⁵² Voetter 1899a, s. 27; RIC 5.2, Tripolis 332 a 333.



Obrázek 51, Diocletianus, aurelianus, Lugdunum, 285, 4,42 g. Zdroj: CNG 209, 398.



Obrázek 50, Diocletianus, aurelianus, Ticinum, 285, 4,04 g. Zdroj: CNG 210, 286.

Společně s tím, jak Diocletianus rozšiřoval svou moc na západ, se postupně rozšiřuje i jeho typ kráčející Victorie, která se jakoby příznačně otáčí a místo vpravo jde v západních mincovnách vlevo až se její pohyb v Lugdunu zcela zastaví. Jako by tím mělo být dáno najevo, že byla ovládnuta ta nejposlednější západní mincovna říše a již není potřeba v pochodu pokračovat (Obrázek 51).



Obrázek 52, Diocletianus, aurelianus, Ticinum, 285, 3,43 g. Zdroj: CNG 322, 610.

V Ticinu si Victoria ponechává svoji původní dynamiku. V první emisi se vedle typu samotné kráčející Victorie (Obrázek 50) setkáváme s naprosto shodným vyobrazením Victorie, která do města

uvádí císaře jedoucího na koni vlevo (Obrázek 52). Tento typ je známý i z quinariů (Obrázek 54), kde je již doplněný opisem ADVENTVS AVG a potvrzuje, že se jedná o ražbu související s příchodem nového panovníka do Ticina, který odtud pokračoval dál do Říma, aby jej římský senát ve druhé polovině roku 285 uznal císařem. Řím na počest příchodu císaře do města razí v první emisi nominály, které se až na



Obrázek 54, Diocletianus, quinarius, Ticinum, 285, 0,91 g. Zdroj: CGB.fr Monnaies 55, 279.



Obrázek 53, Diocletianus, aurelianus, Roma, 285, 3,15 g. Zdroj: wildwinds.com/coins/ric/diocletian/i.html.

výjimky neobjevují v jiných mincovnách. Tématem se také stává císařova starost o zásobování města, prezentovaná typem ANNONA AVG (Obrázek 53).

Po úvodní fázi, kdy Diocletianus sváděl boj o nadvládu nad římskou říší, dochází



Obrázek 55, Diocletianus, aurelianus, Ticinum, 285, 3,8 g. Zdroj: Gitbud & Naumann 11, 673.

je doplněno opisem IOVI CONSERVAT (AVG) nebo IOVI CONSERVATORI (AVG).⁴⁵³ Diocletianus se tímto programem jednoznačně distancuje od náboženských programů předchozích císařů, za kterých od Aureliana s výkyvy dominoval Sol, a staví se pod ochranu Jupitera (Obrázek 55). V Siscii, Antiochii a Tripolisu se Jupiter objevuje na mincích společně s císařem, kterému předává globus s Victorií. Jupiter, nejvyšší bůh, si vybral Diocletiana, kterému svěruje vládu nad světem. Je zde symbolicky znázorněno delegování moci Jupiterem na Diocletiana.⁴⁵⁴ Popsané vyobrazení je doplněno opisem IOVI CONSERVATORI AVG a společně s podobně znějícími ražbami ze západních mincoven byly tyto mince raženy v rozmezí let 285-1.4.286 (Obrázek 56).

V prosinci 285 mělo dojít ke jmenování Maximiana Herculia císařem.⁴⁵⁵ Dalo by se očekávat, že tuto skutečnost budou mincovny reflektovat ražbou mincí, která bude provedena jménem nového císaře. Nicméně z numismatického materiálu se nám žádná podobná mince nezachovala. To



Obrázek 56, Diocletianus, aurelianus, Antiochia, 285, ? g. Zdroj: Fritz Rudolf Künker 31, 315.

je již samo o sobě zarážející, protože by se jednalo o první známý případ z římské numismatiky 1. až počátku 4. století, ve kterém by pro nově jmenovaného panovníka nebyly raženy mince. Jediné možné numismatické vysvětlení by se nabízelo v případě, že by jmenování augustem následovalo bezprostředně po jmenování císařem nebo že by ke jmenování císařem vůbec nedošlo. Nicméně pokud v případě Maximiana Herculia mluvíme o proklamaci císařem v prosinci 285 a o povýšení do hodnosti augusta k 1.4.286, pak se jedná o dost dlouhou

⁴⁵³ IOVI CONSERVAT – Ticinum; IOVI CONSERVATORI – Lugdunum; IOVI CONSERVAT AVG – Roma, Lugdunum.

⁴⁵⁴ Kolb 1987, s. 100 n.

⁴⁵⁵ viz pozn. 6

dobu, ve které by mincovny stihly bez většího zaváhání mince vyrazit. Absence mincí s titulem císaře nestojí jen v kontrastu s bezprostřední ražbou mincí uzurpátory, ale také s okamžitou ražbou mincí pro nově jmenované císaře.⁴⁵⁶



Obrázek 57, Maximianus Herculeus, aurelianus, Antiochia, 285, 3,52 g. Zdroj: *Forum Ancient Coins*.

S jistotou můžeme říct, že se Maximianus Herculeus stal augustem k 1.4.286. Pro tuto událost již najdeme odpovídající ikonografické vyobrazení na mincích. Vedle Jupitera dochází k zobrazování druhého ochranného božstva Hercula. Jupiter v souvislosti s Maximianem Herculem převažuje na ražbách z Antiochie a Tripolis. Obě mincovny navazují na předcházející Diocletianovy ražby, zobrazení je shodné, jen opis reversu je zakončen plurálem AVGG (Obrázek 57). Vyobrazení, na kterém nadále Jupiter předává globus s Victoriolou do ruky císaře, může být chápáno dvojznačně. Na jednu stranu tak, že Jupiter pověřil Diocletiana, aby předal část své moci Maximianovi, a nebo na straně druhé v souvislosti s užitím plurálu a vyobrazením Maximiana v aversu tak, že Diocletianus na minci personifikovaný Jupiterem předává část své moci do rukou Maximianovi. Ve druhém případě by patrně bylo vhodnější zobrazit Jupitera s Herculem. Ten bývá nejčastěji zobrazovaný s kyjem a lví kůží. Jeho atributy někdy pronikají i do aversů mincí, na kterých je v takovém případě Maximianus zobrazovaný jako živoucí Hercules. V případě



Obrázek 58, Maximianus Herculeus, aureus, Augusta Treverorum, 295, 5,42 g. Zdroj: *Roma Numismatics 5, 877*.



Obrázek 59, Maximianus Herculeus, aurelianus, Lugdunum, 287-289, 4,24 g. Zdroj: *Gitbud & Naumann 16, 1145*.

⁴⁵⁶ srovnatelné případy ze 3. století, u kterých máme doložené mince: Alexander Severus, císař červen 221 až březen 222; Gordianus I. a II. augustové, leden 238; Gordianus III., císař, konec ledna až květen 238; Hostilianus, augustus, červen až červenec 251; Volusianus, císař, červen až srpen 251, atp., viz Kienast 1996 a RIC 4.2 a 4.3.

reprezentativních emisí, například při příležitosti jmenování císařů, se dostane i na zajímavější zobrazení. Mincovny u této příležitosti připomenou Hercula v sérii odkazující na dvanáct úkolů, které musel splnit. Objevují se Hercules zabíjející hydry (Obrázek 13), zápasící s nemejským lvem (Obrázek 59), či stojícím v zahradách Hesperidek.⁴⁵⁷

Hercules bývá na mincích nazýván jako *Conservator*, *Invictus*, *Pacifer* a *Victor*. V případě Jupitera bývá užíváno označení *Conservator*, *Fuligator*, *Propugnator*, *Tutator*, *Ultor* a *Victor*.⁴⁵⁸ Použití výše uvedených přívlastků podléhá jisté logice, proto na mincích ražených v Ticinu můžeme v jedné emisi najít mince ražené pro Diocletiana s opisem IOVI PROPVG NAT, zatímco Maximianus Herculius používá opis HERCVLI PACIF.⁴⁵⁹ Jupiter s Herculem se vzájemně doplňují, tak jako oba panovníci v rámci svých vladařských povinností. V jejich případě je na mincích propagováno rozdělení moci rovným dílem, *concordia* a rovnost obou vladařů.



Obrázek 60, Diocletianus, aureus, Antiochia, 292, 6,15 g. Zdroj: Maison Palombo 13, 108.

V Cyzicu a Antiochii nalezneme paralelní emise aureů, na kterých jsou vyobrazeni oba panovníci sedící vedle sebe, každý s jedním globem v ruce, přičemž jsou věnčeni Victorií. Zobrazení je doplněno opisem CONCORDIAE AVGG NN (Obrázek 60).⁴⁶⁰ Ve stejném duchu se nese také emise aurelianů ze Siscie z roku 292, kde oba panovníci stojí naproti sobě s Victorií mezi sebou. Mince je opatřena opisem VICTORIA AVGG.⁴⁶¹ V obou případech je zobrazením i opisem deklarovaná shoda mezi panovníky, jejich rovnost a harmonie.

⁴⁵⁷ hydra RIC 6, Augusta Treverorum 9; nemejský lev RIC 5.2, Ticinum 669; zahrady RIC 5.2, Ticinum 670.

⁴⁵⁸ RIC 5.2, s. 211.

⁴⁵⁹ IOVI PROPVG NAT, RIC 5.2, Ticinum 236; HERCVLI PACIF, RIC 5.2, Ticinum 553.

⁴⁶⁰ RIC 5.2, Cyzicus 291 a 601, Antiochia 313 a 615 n.

⁴⁶¹ RIC 5.2, Siscia 280-282 a 588 n.

Další emise aurelianů z roku 293-294 a s opisem IOVI ET HERCVLI CONS AVGG či IOV ET HERCV CONSER AVGG, které byly raženy v Siscii, resp. Antiochii a Tripolisu, zachycuje v reversu Jupitera s žezlem v ruce, který od Hercula přijímá Victorii (Obrázek 61).⁴⁶² Je tím nepřímo



Obrázek 61, Diocletianus, aurelianus, Antiochia, 293-294, 4,51 g. Zdroj: Guttus Auction 9, 81.

vyjádřen dík Herculovi, jehož prostřednictvím si Jupiter udržuje svou vládu nad světem.



Obrázek 62, Diocletianus, aurelianus, Heraclea 293-294, 4,71 g. Zdroj: Gitbud & Naumann 19, 707.

Dosavadní vyobrazení Jupitera s Herculem je před provedením reformy na aurelianech Siscie, Heraclee, Cyzicu a Antiochie nahrazeno již dříve používaným zobrazením vlevo stojícího Jupitera, který naproti stojícímu císaři předává Victorii na globu. Mince jsou opatřeny opisem CONCORDIA MILITVM (Obrázek 62).⁴⁶³ Vyobrazení na mincích připomene starší typy ražené v době Diocletianovy samovlády a počátku diarchie.⁴⁶⁴ I v tomto případě je vyobrazení použito jako symbol oznamující změny v uspořádání císařského kolegia, do něhož přibývají dva císařové, Constanus a Galerius. Opět odkazuje na prozřetelnost Jupitera, v jehož rukách třímá osud světové říše a ten se o ni prostřednictvím Diocletiana, resp. Maximiana Herculia, dělí s dalšími dvěma spoluvladaři. Použitý opis pak navazuje na propagandu diarchie, kdy vyzdvihuje rovnost a harmonické uspořádání nově nastoleného pořádku. Nejlépe je toto souznění všech spoluvladařů patrné na mincích z Říma a Ticina, kde je v opise namísto termínu MILITVM, odkazujícího na armádu, užito termínu AVGG(*ustorum*).⁴⁶⁵

⁴⁶² RIC 5.2, Siscia 275 a 584; Margetić 2012; RIC 5.2, Antiochia 323 a 622; RIC 5.2, Tripolis 327 a 624; Kolb 1987, s. 108.

⁴⁶³ RIC 5.2, Siscia 256-258; Heraclea 284 a 595; Cyzicus 306 a 606 n.; Antiochia 322 a 621. Pro poslední emise ze Siscie nejnověji Margetić 2012.

⁴⁶⁴ viz výše.

⁴⁶⁵ RIC 6, Roma 47 a 68a-70b; Ticinum 25a-26b.



Obrázek 63, Maximianus Herculius, nummus, Lugdunum, 297-298, 9,69 g. Zdroj: NAC 40, 841.

Tyto mince jsou již raženy po měnové reformě z roku 294, kterou se z aurelianu stává podružná mince. Pozornost je nyní věnována nově zavedenému nummu, který přebírá úlohu hlavního raženého oběživa. Celkově v případě ikonografie platí jedna zásada, pozorovatelná již těsně před provedením reformy. Dochází k ukončení používání rozmanitých typů, které byly charakteristické zejména pro západní mincovny, a dochází k unifikaci používaných zobrazení napříč celou říší. Nově použitý systém je z ikonografického pohledu fádňi, nicméně snadno kontrolovatelný, což bylo jeho hlavním smyslem.⁴⁶⁶



Obrázek 64, Maximianus Herculius, argenteus, Heraclea, 289-290, 2,7 g. Zdroj: Götter & Naumann 4, 384.

Na argenteu se objevují čtyři tetrarchové, kteří společně obětují před opevněním.⁴⁶⁷ Symbolizují tím společnou péči o říši. Opevnění bývá většinou vykládáno jako táborová brána, někdy jako schematické znázornění římského císařství. Použité opisy VIRTVS MILITVM, VICTORIA SARMATICA a PROVIDENTIA AVGG měly za cíl promlouvat k nižším důstojníkům vojenského sboru a oznámit jim, že prozřetelností císařského kolegia a statečností vojska bylo dosaženo vítězství nad Sarmaty (Obrázek 64). Zobrazení tetrarchů je vystřídáno táborovou branou, která má proměnlivé množství věží (Obrázek 65).⁴⁶⁸



Obrázek 65, Diocletianus, argenteus, Nicomedia, 295-296 3,16 g. Zdroj: VAuctions 252, 107.

⁴⁶⁶ podobně jako v případě reformy císaře Aureliana z roku 274, viz MIR 47, s. 79 nn.

⁴⁶⁷ Bruun 1979, s. 136 n. čteřici interpretuje jako dva panovníky a dva vojáky a na základě toho soudí, že ražba argenteů byla započata ještě před ustanovením tetrarchie.

⁴⁶⁸ Aubert 2003, s. 225; Jeločnik 1961; RIC 6. VICTORIA SARMATICA odkazuje na třetí vítězství nad Sarmaty v roce 294, viz Jeločnik 1961, s. 61, pozn. 5.

Fádnost mincovní reformy spočívá především v několikaletém užívání typu *Genio Populi Romani* se stojícím Geniem, který v pravici drží pateru a v levici roh hojnosti (Obrázek 63). V jednotlivých mincovnách je tento typ vytvářen s drobnými obměnami.



Obrázek 66, Maximianus Herculeus, nummus, Aquileia, 301, 10,57 g. Zdroj: Gitbud & Naumann 21, 835.

V Trevíru má Genius někdy na hlavě hradební korunu místo modiu, v Lugdunu je zobrazovaný s oltářem, na východě odlévá z patery.⁴⁶⁹ Jedná se o nejcharakterističtější typ tetrarchie, jehož ražba probíhala ve všech mincovnách od roku 294. Jednotlivé mincovny typ *Genio Populi Romani* používaly rozličně dlouho. Tradičně se soudí, že byl v roce 300/301 nahrazen typem *Sacra Moneta*, na kterém je zobrazená ženská postava,⁴⁷⁰ která v jedné ruce drží roh hojnosti, ve druhé váhy (Obrázek 66). Tento typ měl oznamovat druhou měnovou reformu.⁴⁷¹ Sutherland navíc dodává, že ve třech mincovnách v okamžiku provedení reformy sice nedošlo k výměně typu *Genio Populi Romani* za *Sacra Moneta*, nicméně příjemce mince byl o jejím uskutečnění informován umístěním značky na minci, odkazující na její hodnotu.⁴⁷² Změna na nummech měla být ve vybraných mincovnách doprovázena reformou stříbrného oběživa, na němž tradiční motivy vystřídal značka *XCVI* (Obrázek 67).⁴⁷³

Avšak při bližším pohledu na sled jednotlivých emisí a používání typu *Sacra Moneta* či *XCVI* zjistíme, že ražba typu *Genio Populi Romani* nebyla zastavena ve všech mincovnách najednou a k umístění značky *XCVI* došlo jen ve třech

⁴⁶⁹ odlévání z patery je patrné na ražbách z mincoven Heraclea, Cyzicus, Antiochia, Alexandria.

⁴⁷⁰ záměrně jsem použil termínu „ženská postava“ i s vědomím, že RIC 6 jí nazývá Monetou. Pro vysvětlení viz níže.

⁴⁷¹ RIC 6, s. 68 n. z neznalosti nápisu z Afrosias klade na základě ediktu o cenách reformu intuitivně do roku 300-301. Naopak Kienast 1959, s. 72 u Trevírské mincovny zaznamenává typ *Sacra Moneta* již na přelomu roku 297/298. Z mého pohledu příliš brzy, osobně se domnívám, že umístění ražby do roku 301 dává s ohledem na události v říši větší smysl.

⁴⁷² Sutherland tímto způsobem v RIC 6, s. 97 nn. vysvětluje přítomnost značek XXI a K/V na nummech ražených v Siscii, Antiochii a Alexandrii, viz RIC 6, Siscia 100-125 (XXI), Antiochia 54,55 (XXI), Alexandria 30-33 (KV).

⁴⁷³ ta měla pro změnu odkazovat na neměnnost standardu, ze kterého byl argenteus ražen, tj. jako 1/96 libry stříbra, viz RIC 6, s. 93.

mincovnách.⁴⁷⁴ V některých mincovnách byl *Genio Populi Romani* nadále používán až do roku 313.⁴⁷⁵ V italských mincovnách bylo jeho používání zastaveno jednotně v roce 300, kdy byl nahrazen *Sacra Moneta*, nicméně po dobytí Itálie Constantinem v roce 312 se do repertoáru mincoven opět vrací a je užíván i v Ostii, která svůj provoz zahájila v roce 308/309.⁴⁷⁶ V Sicii je jeho používání ukončeno také v roce 300, poslední emise *Genio Populi Romani* nese označení XXI a následuje na ni emise, ve které je *Genius* nahrazen *Moneta*.⁴⁷⁷ Do Siscie se *Genius* sice na přelomu roku 307 a 308 vrací, tentokrát již ne jako *Genius Populi Romani*, ale jako *Genius Augusti* či *Genius Caesaris*.⁴⁷⁸ V mincovnách nalézajících se východně od Siscie⁴⁷⁹ se *Sacra Moneta* vůbec neprosazuje. *Genio Populi Romani* je používán až do roku 307, jen Alexandria jej z repertoáru vypouští dříve v roce 305.⁴⁸⁰



Obrázek 67, Maximianus Herculius, argenteus, Ticinum, 301, 3,11 g. Zdroj: HD Rauch 94, 1308.

⁴⁷⁴ v Ticinu, Aquileii a Carthagu, viz RIC 6, Ticinum 20-22, Aquilea 16 n., Carthago 15 n. a 49, ač zde je značka umístěna v úseči mince.

⁴⁷⁵ bez přerušení typ *Genio Populi Romani* používaly mincovny Londinium, nepočítám-li období, ve kterém byla mincovna zavřená, a Lugdunum viz RIC 6, s. 113 nn. a 229 nn. Augusta Treverorum razí typ *Genio Populi Romani* bez přerušení, ale od roku 300 do roku 303 paralelně s typem *Sacra Moneta*, viz RIC 6, s. 141 nn.

⁴⁷⁶ RIC 6, s. 393 nn.

⁴⁷⁷ viz pozn. 472

⁴⁷⁸ v Sicii jsou zmíněné typy uvedeny s dvouletým zpožděním v roce 309, viz RIC 6, Siscia 198-203.

⁴⁷⁹ myšleny jsou mincovny Serdica, Thessalonica, Heraclea, Nicomedia, Cyzicus, Antiochia a Alexandria.

⁴⁸⁰ Thessalonica jej používá sice jen v letech 298-303, tj. od uvedení do provozu až do doby přestěhování mincovny do Serdicy, nicméně Serdica v jeho ražbě pokračuje až do roku 307, viz RIC 6, s. 486 nn. a 501 nn. Pro Alexandrii viz RIC 6, s. 645.

	<i>Genio Populi Romani</i>		<i>Sacra Moneta</i>	<i>XCVI</i>
LON ⁴⁸¹	297-313		x	
TR	294-313		300-303	
LUG	294-310		x	
TIC	294-300	312-313	300-305	300
AQ	294-300	312-313	300-305	300
R	294-300	312-313	300-306	300, 306-307
OST	x	312-313	x	
K	x		x	
SIS	294-300		300-305	
SD	303/304-307		x	
TS	298-303		x	
HE	294-307		x	
NIC	294-307/308		x	
CYZ	294-307		x	
ANT	294-307		x	
ALE	294-305		x	

Tabulka 3, používání typu *Genio Populi Romani*, *Sacra Moneta* a *XCVI* v letech 294-313. Zdroj: RIC 6.

Jaký by tedy mohl být smysl uvedení typu *Sacra Moneta* na mincích Trevíru, Siscie a v italských mincovnách? Zcela oprávněně a v souladu s RIC 6 za tím můžeme hledat reformu z roku 301, ale protože se používání typu koncentruje na italské mincovny,⁴⁸² je možné se domnívat, že je zde reflektováno nové správní a daňové rozdělení říše, během kterého Itálie ztratila své dosavadní výhradní postavení.

Diocletianus se pokusit napravit problémy v daňovém systému. V tomto případě se zabýval problémem nerovnosti daní. Jeho představa o rovnosti se zrcadlí v mincích typu *Sacra Moneta*, na kterých *Aequitas* drží v jedné ruce váhy symbolizující rovnost před zákonem a ve druhé roh hojnosti symbolizující prosperitu, hodnoty, které pramení z rovného danění. Ve skutečnosti se Diocletianus pokusil zajistit, aby se tak stalo prostřednictvím *iustitia*, téma, které

⁴⁸¹ mincovny v tabulce jsou označeny následujícími zkratkami: LON = Londinium; TR = Augusta Treverorum; LUG = Lugdunum; TIC = Ticinum; AQ = Aquileia; R = Roma; OST = Ostia; K = Carthago; SIS = Siscia; SD = Serdica; TS = Thessalonica; HE = Heraclea; NIC = Nicomedia; CYZ = Cyzicus; ANT = Antiochia; ALE = Alexandria.

⁴⁸² Siscia leží blízko Itálie, její mince se oběhem do Itálie dostávaly. Augusta Treverorum je Itálii vzdálená, zde bude souvislost s reformou patrně nejrozumnějším vysvětlením.

se objevuje v prvním odstavci preambule Diocletianova ediktu o cenách z roku 301. Diocletianova restrukturalizace daňového systému byla krokem k nové prosperitě prostřednictvím rovnosti. Tento nový systém s ediktem o cenách sliboval odstranit nerovnosti.⁴⁸³

Situace v Itálii se na základě vyhodnocení mincí zdá být napjatá již od počátku druhé tetrarchie. Je s podivem, že zatímco všechny ostatní mincovny v říši pokračují v ražbě typu *Genio Populi Romani*, tak mincovna v Ticinu a Aquileii v případě augustů



Obrázek 68, Severus, nummus, Aquileia, 307, 10,36 g. Zdroj: Gitbud & Naumann 16, 1153.

uvádí typ *Fides Militum*, kterým se panovníci odvolávají na věrnost vojska (Obrázek 68).⁴⁸⁴ Vojskem, které měli na mysli, byla pravděpodobně jízdní armáda, sídlící od Gallienovy vlády v Miláně.⁴⁸⁵ Můžeme pouze spekulovat, co bylo příčinou ražení tohoto typu, zda pocit křivdy, že Galerius do císařského kolegia na post císařů prosadil své chráněnce, zatímco legitimní potomek odstoupivšího a u vojska všeobecně oblíbeného Maximiana Herculia Maxentius se purpuru nedočkal. Bylo to zapříčiněno všeobecně špatnou náladou v Itálii, která souvisela s degradací významu Říma, kterou provedl Diocletianus? Souviselo to snad s odnětím daňových výhod nebo zmenšením počtu pretoriánské gardy, což provedl Galeius v roce 306?⁴⁸⁶

Ať již pravou příčinou byl jakýkoliv z výše uvedených důvodů, aktuálnost tohoto typu vzrostla po smrti Constantia v souvislosti s uzurpací moci Maxentiem v Římě.⁴⁸⁷ Ticinum zvyšuje produkci ražeb s typem *Fides Militum* z původních

⁴⁸³ Ermatinger 1996, s. 17 n.

⁴⁸⁴ RIC 6, Ticinum 55 z roku 305 a Ticinum 59 z roku 306. RIC 6, Aquileia 56 n. pro rok 305, 58-62 pro rok 306 a 76-79 pro rok 307.

⁴⁸⁵ byl to Gallienus, kdo toto speciální vojsko zřídil, usídlil do Milána a razil pro něj tzv. vojenské antoniniany, viz MIR 36, 43, 44, s. 100 nn. Bylo to právě toto vojsko, lépe řečeno jeho velitelé, kteří po Gallienově smrti vládli římské říši – Claudius II. Gothicus, Aurelianus, Probus. V případě Proba je doložena aktivita jízdní armády v Gallii, viz López Sánches 2007.

⁴⁸⁶ Demandt 1989, s. 63; Kienast 1996, s. 284; Česka 2000, s. 48.

⁴⁸⁷ Maxentius byl prohlášen císařem právě na popud pretoriánské gardy, senátu a lidu, viz Demandt 1989, s. 63.

dvou emisí na tři, přičemž v první a druhé emisi jsou mince raženy pouze jménem Galeriovým, zatímco ve třetí jen jménem Severovým.⁴⁸⁸ Galeriové mince jsou pro podobnost užití titulatury a shody jména s Maximianem Herculiem dosti často chybně považovány za ražby Maximiana Herculia.⁴⁸⁹ To by však nedávalo smysl, Maximianus Herculius stál na straně svého syna, krátce po jeho uzurpaci opět oblékl purpur.⁴⁹⁰ Mincovny v Ticinu ani v Aquileii nebyly v jeho moci, ta se koncentrovala na Řím. O to usilovněji se snažil působit na vojsko protivníka rozkladným způsobem.

Ražba typu *Fides Militum* má v tomto případě zcela jistě souvislost s tím, co se v Itálii odehrávalo. Severus se měl jakožto augustus, kterému do správy náležely západní oblasti císařství, vypravit s vojskem do Itálie a tam ztrestat neposlušného Maxentia. Odvolávání se na věrnost vojska, která z mincí číší dává smysl. Podle zpráv se Severovo vojsko nechalo Maxentiem uplatit a Severus musel prchnout do Ravenny, kde byl dopaden a zajat, což ve finále vedlo k jeho smrti.⁴⁹¹

Smrt Constantia v létě roku 306 vedla k svolání jeho syna Constantina císařem,⁴⁹² nicméně ten z počátku používá titul césara. Z numismatického materiálu je patrné, že až do 2. ½ roku 306, než se stabilizovala jeho moc na území, které bylo původně svěřeno do správy jeho otce, používal výlučně tetrarchální



Obrázek 69, Constantius, aureus, Augusta Treverorum, 302, 4,76 g. Zdroj: Leu Numismatik 87, 107.

motivy. Až poté začne pronikat jeho vlastní propaganda, která se obrací k Martovi jako otci, ochránci. Constantinus tedy ještě jako césar v létě 307 narušuje dosavadní dominanci typu *Genio Populi Romani* použitím Marta. Ten je na mincích označován jako *Propugnator*, *Conservator*, *Victor* či *Pacifer*, *Pater*.⁴⁹³ Nečiní tak náhodou, ale zcela vědomě. Použitím Marta odkazuje na svého otce,

⁴⁸⁸ RIC 6, Ticinum 60 (léto 306) a 64 (podzim 306 pro Galeria; Ticinum 73 (konec roku 306) pro Severa.

⁴⁸⁹ viz aukční katalogy.

⁴⁹⁰ Demandt 1989, s. 63; Kienast 1996, s. 273.

⁴⁹¹ Kienast 1996, s. 290; Demandt 1989, s. 63.

⁴⁹² Demandt 1989, s. 62; Češka 2000, s. 47; Cameron 2005, s. 90. Kienast 1996, s. 280.

⁴⁹³ RIC 6, Londinium 92 nn, Augusta Treverorum 724 nn., Lugdunum 240 nn.

který si Marta v rámci první tetrarchie zvolil za své ochranné božstvo.⁴⁹⁴ Ten se společně s ním objevuje na aureech ražených u příležitosti oslav jeho a Galeriových decennalií v Trevíru (Obrázek 69).⁴⁹⁵



Obrázek 70, Maximianus Herculeus, nummus, Londinium, 307, 6 g. Zdroj: London Ancient Coins 26, 226.

Maximianus Herculeus se po odražení Severova útoku odebral za Constantinem do Trevíru, kde spolu uzavřeli dohodu o vzájemné podpoře. Na důkaz úspěšné dohody oženil Maximianus Constantina se svou dcerou Faustou a povýšil jej do pozice augusta. Skutečnost, že byl Maximianus Herculeus považován za legitimního vládce v oblastech pod Constantinovou vládou,⁴⁹⁶ reflektuje nummus ražený jeho jménem v Londýně (Obrázek 13).⁴⁹⁷ Na nich je Maximianus Herculeus titulován jako senior augustus a v reversu mincí se objevuje herculovská tematika.

Ve stejnou dobu, kdy se Maximianus Herculeus zdržuje u Constantina v Trevíru, vpadl do Itálie Galerius hodlaje odstranit Maxentia. Ani on však nepochodí a raději se stáhne do Illyrica, kde požádá penzionovaného Diocletiana o svolání mimořádné konference do Carnunta, která má obnovit pořádek v tetrarchii. Na té je Maximiana Herculia přinucen vzdát se aktivní role v mocenských bojích a odstoupit z titulu augusta. Novým augustem pro západní polovinu císařství je jmenovaný Licinius, Constantinovi je uznána vláda nad Gallií a Británií, ovšem v pozici césara, který je podřízený Liciniovi.⁴⁹⁸ Uspořádání na východě zůstává

⁴⁹⁴ Demandt 1989, s. 48;

⁴⁹⁵ RIC 6, Augusta Treverorum 36 nn.

⁴⁹⁶ tj. v mincovnách Londinium, Augusta Treverorum a Lugdunum.

⁴⁹⁷ zajímavé je, že k ražbě mincí jménem Maximiana Herculia s jeho typickou tematikou došlo jen v Londýně, viz RIC 6, Londinium 91.

⁴⁹⁸ konference v Carnuntu se uskutečnila v listopadu 308, viz také pozn. 8, Maximianus Herculeus se po ní uchýlil do Trevíru na dvůr Constantina a Fausty. Stalo se tak na začátku roku 309, viz Odahl 2004, s. 80; RIC 6, s. 29 n.; Kienast 1996, s. 284; Demandt 1989, s. 63 n.; Williams 1985, s. 196; Cameron 2005, s. 92.

beze změny. Maxentius je společně Domitiem Alexandrem prohlášen za nepřítele státu.⁴⁹⁹



Obrázek 71, Galerius, nummus, Alexandria, 308-310, 6,81 g. Zdroj: H. D. Rauch 71, 955.

Galerius ve svých državách po konferenci v Carnuntu zařazuje do repertoáru mincoven nový program, který se skládá ze čtyř typů: *Genio Augusti*, *Genio Caesaris*, *Veneri Victrici* a *Virtus Exercitus* (Obrázek 71).⁵⁰⁰ První dva z nich odkazují na legitimní postavení Galeria a Maximina Daiy. Třetí z nich je ražený jménem Galeriovy manželky Valerie a poslední odkazuje na statečnost vojska, které má nově domluvené uspořádání zajišťovat vojenskou silou. Výše uvedený program je mincovnami ražený po konferenci v Carnuntu od roku 308 do roku 311, kdy Galerius umírá.⁵⁰¹ Pozdější používání typu *Genio Augusti* v mincovně v Nicomedii, Cyzicu a Alexandrii souvisí s mincovním programem Maximina Daiy (Obrázek 72). Jeho mincovní program sestával z typů *Genio Augusti*, *Herculi Victori*, *Iovi Conservatori* a *Soli Invicto*. Expanze typu *Genio Augusti* v roce 313 do Heraclee souvisí s obsazením této mincovny Maximinem Daiou v souvislosti s probíhající válkou proti Liciniovii.⁵⁰² Mincovní typy Maximina Daiy ve dvou případech odkazují na dva jeho spoluvladaře, Constantina typem *Soli Invicto* a na Licinia typem *Iovi Conservatori*. Obecně lze konstatovat, že z ikonografického hlediska je produkce východních mincoven konzervativnější a více cílená na hodnoty tetrarchie. Z tohoto důvodu se na mincích nadále objevuje Genius, i když nyní v ruce místo misky drží hlavu Sola nebo Lony, charakteristické atributy orientu, které se na mincích objevují také jako značky v podobě hvězdy nebo srpku měsíce.



Obrázek 72, Maximinus Daia, nummus, Antiochia, 312, 5,35 g. Zdroj: Dr. Busso Peus Nachfolger 400, 634.

⁴⁹⁹ viz pozn. 8

⁵⁰⁰ viz např. RIC 6, Nicomedia 54-60 pro skupinu vyjmenovaných typů.

⁵⁰¹ Siscia 309-311, RIC 6, s. 479 nn.; Serdica 308, pak dochází k jejímu přesunu do Thessalonicy, RIC 6, s. 499n; Thessalonica 308-311, RIC 6, s. 514 nn.; Heraclea 308-311, RIC 6, s. 535 nn.; Nicomedia 308-311, RIC 6, 562 nn.; Cyzicus 308-311, RIC 6, s. 585 nn.;

⁵⁰² viz pozn. 345



Obrázek 74, Licinius, nummus, Siscia, 311, 6,78 g. Zdroj: CGB.fr.

Mince ražené jménem Licinia v Siscii z rozmezí let 308 až 311 zapadají do programu, který ve stejnou dobu používá Galerius a Maximinus Daia.⁵⁰³ Licinius, ač augustus postavený na úroveň Galeria, vystupuje jako loajální spoluvladař. Změna

nastává s úmrtím Galeria v roce 311, kdy se do repertoáru mincoven prosazuje Liciniův osobní typ *Iovi Conservatori* s vlevo stojícím Jupiterem, který v jedné ruce drží žezlo, ve druhé Victorii na globu (Obrázek 74).⁵⁰⁴ Zobrazení bývá doplněno orlem. Svědectví o tom, že se jedná o Liciniův osobní typ, dokumentuje nejlépe mincovna v Heraclei, která po dobytí města Maximinem Daiou typ *Iovi Conservatori* vypouští z repertoáru.⁵⁰⁵

Maxentius, který od roku 308 vládne v Itálii sám bez přítomnosti svého otce, se kterým se po roztržce rozchází, stylizoval sám sebe a do roku 308 také svého otce a Constantina do role ochránců města Říma. Jím používaný typ *Conservator Urbis Suae* zobrazuje nejčastěji Romu sedící v chrámu (Obrázek 73).⁵⁰⁶ Zde nebudu daleko od pravdy, když se domnívám, že tímto chrámem je myšlen chrám Venuše a Romy, který nechal Maxentius opravit po požáru v roce 307.⁵⁰⁷ Constantinova propaganda tento typ obratně použije, když po dobytí města Říma v roce 312 Constantina vykreslí



Obrázek 73, Maxentius, nummus, Aquileia, 309, 6,28 g. Zdroj: Auctiones GmbH 30, 88.



Obrázek 75, Constantinus, nummus, Roma, 312-313, 2,88 g. Zdroj: Jean Elsen & ses Fils 94, 766.

⁵⁰³ pro Galeriovu typy viz výše. Liciniiovi byly konferencí v Carnuntu přiděleny oblasti Raetie, Pannonie a Itálie, kterou si měl vybojovat na Maxentiovi, viz. Demandt 1989, s. 64.; Češka 2000, s. 50; Kienast 1996, s. 284; Odahl 2005, s. 77 n.; Williams 1985, s. 196.

⁵⁰⁴ RIC 6, Siscia 222, 225 nebo Thessalonica 46 n.

⁵⁰⁵ srovnej RIC 6, Heracleia 73-75 s Heracleia 76-78.

⁵⁰⁶ viz např. RIC 6, Roma 194-201.

⁵⁰⁷ Richardson 1992, s. 409.

jako osvoboditele Říma od tyрана. Typ *Conservator Urbis Suae* mění na *Liberatori Urbis Suae* (Obrázek 75) a *Restitutor Urbis Suae*.⁵⁰⁸

Dějiny píšou vítězové, a tak se nám i v případě Constantinově zachovalo více detailů, než je tomu u ostatních tetrarchů. Constantinus se s tetrarchální ideologií rozchází v roce 310 po roztržce s Maximianem Herculiem.⁵⁰⁹ Panegyrika z roku 310 ohlašuje novou Constantinovu



Obrázek 76, Constantinus, nummus, Augusta Treverorum, 313-315, 2,84 g. Zdroj: H. D. Rauch GmbH 90, 936.

politiku. Constantinus odmítá tetrarchální systém, který nahrazuje systémem dynastickým a jak svůj původ, tak i původ otce odvozuje od Claudia II. Gothica.⁵¹⁰ Dále také z těchto zpráv víme, že měl mít sen, ve kterém mu Sol předal tři zlaté věnce znázorňující symbolicky 30 let jeho vlády.⁵¹¹ V mincovním repertoáru se toto podobenství projevuje od roku 310 ražbou typu *Soli Invicto Comiti* (Obrázek 76), na kterých je zobrazený Sol s jednou rukou zvednutou k pozdravu, zatímco ve druhé ruce drží globus symbolizující svět. Sol, císařův ochránce, mu propůjčuje vládu nad světem. Šíření tohoto typu koresponduje s rozšiřováním Constantinovy sféry vlivu. Nejdříve je ražen v Trevíru, Lugdunu a Londýně, od roku 312 v Ticinu, Aquileii, Římě a Ostii.⁵¹²

Solární kult měl být těsně před bitvou na Mulvijském mostě Constantinem vyměněn za křesťanství tím, že nechal na štíty svých vojáků nakreslit christogram, nicméně se na mincích ražených do roku 313 neobjevuje.⁵¹³

⁵⁰⁸ RIC 6, Roma 303 n. pro *Liberatori Urbis Suae* a Roma 312 pro *Restitutor Urbis Suae*. Oba dva typy jsou raženy výhradně Constantinem, což podtrhuje jejich důležitost v Constantinově propagandě.

⁵⁰⁹ ten využil Constantinova zaneprázdnění a pokusil se na sebe strhnout veškerou moc v oblastech, ve kterých byl ještě před necelými pěti lety augustem, viz Odahl 2004, s. 80; Češka 2000, s. 50 n.; Demandt 1989, s. 64 n.; Kienast 1996, s. 299.

⁵¹⁰ Kienast 1996, s. 299 uvádí, že Constantinus pravděpodobně od svého quinquennalia uvádí původ od Claudia II. Gothica. Pro panegyrika viz Odahl 2004, s. 81 včetně pozn 30-32.

⁵¹¹ Odahl 2004, s. 80 n.

⁵¹² RIC 6, Augusta Treverorum 865 nn, Lugdunum 307 nn., Londinium 279 nn., Aquileia 142 nn., Ticinum 127 nn., Roma 316 nn., Ostia 83 nn.

⁵¹³ Odahl 2004, s. 91; Demandt 1989, s. 66 n.

ZÁVĚR

Význam Diocletianových reforem a jeho nového uspořádání monetárního systému nejsme schopni pochopit bez znalosti dějin peněz konce 3. století. Jak správně uvádí Elio Lo Cascio,⁵¹⁴ třetí století nebylo dobou krize římského císařství, ale dobou jeho transformace, která přes Diocletianovy reformy vyústila do podoby pozdně římského císařství. Tetrarchie, jako vládní systém, který Diocletianus založil, navazovala v počátcích na předcházející období vojenských císařů.⁵¹⁵ Aby Diocletianus účinně čelil problémům, které znal z doby před nástupem na trůn, přenesl část svých kompetencí na spoluvládce, kterými byli od roku 286 Maximianus Herculius a od roku 293 Constantius a Galerius.⁵¹⁶

Diocletianus se vyznačoval také významnou reformní aktivitou. V roce 286 zvýšil hmotnost aureu na 1/60 libry z původní 1/70 libry. Tento krok byl doprovázen precizností ražby, která vykazuje minimální váhové rozdíly u jednotlivých kusů.⁵¹⁷ V roce 294 provedl měnovou reformu, kterou do oběhu po více jak 50 letech vrátil plnohodnotné stříbrné mince. Neúspěch jeho reformy spočíval především v nummu, který byl hlavním raženým oběživem, tváříci se sice jako velká stříbrná mince, nicméně po delší době v oběhu prozradil svou měděnou skrytou tvář. Nedůvěru obyvatelstva v oběživo, která je pozorovatelná již od Aurelianovy reformy v roce 274, se nepodařilo napravit ani Diocletianovy. Na inflaci, kterou zvyšování cen vyvolávalo, reagoval zvýšením nominální hodnoty nummu, který byl v roce 301 přehodnocený z 12,5 denárů na 25.⁵¹⁸ S ním došlo k navýšení nominální hodnoty argenteu z původních padesáti na sto denárů. Soudě dle cen uvedených v ediktu o cenách u stříbra, se nominální hodnota argenteu před reformou v roce 301 nacházela pod jeho kovovou hodnotou. I z tohoto důvodu musela být provedena retarifikace stříbrného oběživa, aby byl povzbuzen obchod a zejména, aby přestaly být argenteu deponovány a přetavovány.

⁵¹⁴ Lo Cascio 2005a, pozn. 7.

⁵¹⁵ Ruschenbusch 1977, s. 194.

⁵¹⁶ viz Demandt 1989, s. 46 nn.; Kienast 1996, s. 266 nn.

⁵¹⁷ tento jev byl patrný nicméně již před Diocletianovou vládou, konkrétně od roku 282.

⁵¹⁸ viz např. Aubert 2003, s. 251.

Tento pokus byl pravděpodobně nedostatečný, proto Diocletianus ještě tentýž rok přistoupil ediktem o cenách k zastropování cen zboží a služeb. Nakonec ani tento pokus nezabránil jejich dalšímu růstu a z toho plynoucí inflaci. Diocletianovi nástupci se problémem pokoušeli řešit postupným snižováním váhy a ryzosti nummu,⁵¹⁹ kterým mimo jiné financovaly své války, nicméně bezúspěšně. Jen tak roztočili další kolo spirály a dokázali, že se nedovedli poučit z vývoje třetího století, pro které bylo zlehčování mincí charakteristickým jevem. Na jejich obranu můžeme jen říct, že je k tomuto kroku, podobně jako jejich předchůdce ve třetím století vedlo nedostatečné množství drahých kovů.⁵²⁰

Ideály tetrarchie byly dále naplňovány i ve druhé tetrarchii, která následovala po abdikaci Diocletiana a Maximiana Herculia z postu augustů, ve kterých je v roce 305 nahradili Constantius s Galeriem. Jejich césary se stali Galeriovi chráněnci Severus a Maximinus Daia. Po smrti Constantia se v plné nahotě odhalila slabina tetrarchálního systému. Tím byli dospělí synové Maximiana Herculia, Maxentius, a zejména Constantiův syn Constantinus, kterého bezprostředně po smrti otce provolalo vojsko císařem. Tetrarchální vládní systém se začal bortit. O jeho rekonstrukci se pokusil Galerius svoláním konference do Carnunta, která za předsednictví Diocletiana hodlala obnovit původně ustanovený řád. Jak se ukázalo, pro jmenování Licinia císařem se tak nestalo. I přesto Galerius s Maximianem Daiou po celou dobu svých vlád vystupují na mincích jako pokračovatelé Diocletianova odkazu.

První kdo se nadobro s Diocletianovým systémem rozchází je Constantinus, který tak činí po neblahé zkušenosti s Maximianem Herculiem. Svůj původ začíná v roce 310 odvozovat od císaře Claudia II. Gothica a za hlavní božstvo prosazuje Sola na úkor tetrarchií upřednostňovaného Jupitera a Hercula.⁵²¹ Constantinus svůj rozchod s tetrarchií dává najevo i ve svých portrétech, jejichž předlohou byly

⁵¹⁹ Böhnke 1994, s. 478.

⁵²⁰ Corbier 2005b, s. 406 nn.

⁵²¹ RIC 6.

portréty císaře Traiana. Constantinem počínaje se opět prosazuje dynastické nástupnictví.

Značky kterými jednotlivé mincovny označovaly své produkty je možné rozdělit do dvou kategorií. První, která představuje označení mincovny, např. SERD pro Serdicu, SIS pro Sicii, H pro Heracleu a pak na kontrolní a pomocné značky, mezi které patří např. astrální symboly (hvězda, srpek měsíce) nebo počáteční písmena hesel, např. S|F pro Saeculi Felicitas a T|F pro Temporum Felicitas.⁵²² Značka XXI používaná na aurelianech má souvislost se značkou XXI na Diocletianových nummech ražených v Siscii a Alexandrii.⁵²³ Nelze jí ale vysvětlovat jako značku pro nominální hodnotu, je vnímat v kontextu s ostatními značkami, v tomto případě jako početní jednotku. Ligatura CMH, která je interpretována také jako označení nominální hodnoty,⁵²⁴ byla ve skutečnosti značkou označující pomocnou mincovnu, *monetu comitatensis Heracleu*.

⁵²² RIC 6; Kienast 1974, s. 556.

⁵²³ RIC 6, Siscia 110-125; RIC 6, Alexandria 54 n.

⁵²⁴ RIC 6, s. 104.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK⁵²⁵

AJA – American Journal of Archaeology
AJPh – American Journal of Philology
ANRW – Aufstieg und Niedergang der römischen Welt
ANSMN – American Numismatic Society Museum Notes
ANSNNM – American Numismatic Society Numismatic Notes and Monographs
BAR – British Archaeological Reports
BNJ – British Numismatic Journal
CAH – Cambridge Ancient History
CHRB – Coin Hoards from Roman Britain
DJN – Deutsches Jahrbuch für Numismatik
FMRÖ – Fundmünzen der römischen Zeit in Österreich
Historia – Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte
JNG – Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte
JRA – Journal of Roman Archaeology
JRS – Journal of Roman Studies
LNV – Litterae Numismaticae Vindobonenses
MBAH – Münstersche Beiträge zur antiken Handelsgeschichte
MIR – Moneta Imperii Romani
NAC – Numismatica e antichità classiche : quaderni ticinesi
NC – Numismatic Chronicle
NZ – Numismatische Zeitschrift
PACT - Revue du groupe européen d'études pour les techniques physiques, chimiques, biologiques et mathématiques appliquées à l'archéologie.
RIC – Roman Imperial Coinage
RBN – Revue belge de numismatique et de sigillographie
RIN – Rivista italiana di numismatica e scienze affini
RN – Revue numismatique
SBME – Studies in the Byzantine Monetary Economy c. 300 – 1450
SFMA – Studien zu den Fundmünzen der Antike
SM – Schweizer Münzblätter – Gazette numismatique suisse – Gazzetta numismatica svizzera
SNR – Schweizerische numismatische Rundschau – Revue suisse de numismatique – Rivista svizzera di numismatica.
TMon – Trésors monétaires
VAMZ – Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu
Zephyrus – Zephyrus: revista de prehistoria y arqueología
ZPE – Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik

⁵²⁵ Seznam zkratek dle L'Année Philologique Online: http://www.annee-philologique.com/files/sigles_fr.pdf a dle American Numismatic Society.

POUŽITÁ LITERATURA

LITERATURA

1. Abad 1996: Abad, Manuel: Currency Circulation in Hispania from A.D. 284 to A.D. 395. In: SFMA 10, 1996, 13 – 31.
2. Abdy 2003: Abdy, R. A.: Worn *Sestertii* in Roman Britain and the Longhorsley Hoard. In: NC 163, 2003, 137 – 146.
3. Alföldi 1963: Alföldi, Maria R.: Die Constantinische Goldprägung. Untersuchung zu ihrer Bedeutung für Kaisepolitik und Hofkunst. Mainz, 1963.
4. Alföldi et al 1961: Alföldi, Maria R.; Kienast, Dietmar: Zu P. Bruuns Datierung der Schlacht an der Milvischen Brücke. In: JNG 11, 1961, 33 – 41.
5. Alston 1994: Alston, R.: Roman Military Pay from Caesar to Diocletian. In: JRS 84, 1994, 113 – 123.
6. Aubert 2003: Aubert, Jean-Jacques: Monetary Policy and Gresham's Law in the late third Century A.D. In: *Credito e moneta nel mondo romano*, 2003, 245 – 263.
7. Bagnall 1989: Bagnall, R. S.: Fourth-Century Prices: New Evidence and Further Thoughts. In: ZPE 76, 1989, 69 – 76.
8. Baldus 1969: Baldus, Hans Roland: MON(eta) URB(is) - ANTIOXIA. Rom und Antiochia als Prägestätten syrischer Tetradrachmen des Philippus Arabs. Frankfurt am Main, 1969.
9. Barrandon et al. 1981: Barrandon, J.-N.; Brenot, C.; Christol, M.; Melky, S.: De la dévaluation de l'antoninianus à la disparition du sesterce: essai de

modélisation d'un phénomène monétaire. *Statistique et Numismatique*. In: PACT 5, 1981, 381 – 390.

10. Bastien 1971: Bastien, Pierre: Some Comments on the Coinage of the London Mint, A.D. 297-313. In: NC 11, 1971, 151 – 165.
11. Bastien 1972a: Bastien, Pierre: Les multiples d'or, de l'avènement de Dioclétien à la mort de Constantin. *Essai de classement métrologique*. In: RN 6, 1972, 49 – 82.
12. Bastien 1972b: Bastien, Pierre: Le monnaie de l'atelier de Lyon. Dioclétien et ses corégents avant le réforme monétaire (285 – 294). Wetteren, 1972.
13. Bastien 1976: Bastien, Pierre: Le monnaie de l'atelier de Lyon. De la réouverture de l'atelier par Aurélien a la mord de Carin (fin 274 – mi-285). Wetteren, 1976.
14. Bland 1991a, b: Bland, Roger: The Coinage of Gordian III from Antioch and Caesarea. London, 1991, 2 svazky. Nepublikovaná, obhájená disertační práce.
15. Bland 1996: Bland, Roger: The Development of Gold and Silver Coin Denominations, A.D. 193-253. In: King et al. 1996: *Coin Finds and Coin Use in the Roman World*, 1996, 63 – 100.
16. Bland 2012a: Bland, Roger: From Gordian III to the Gallic Empire (AD 238-274). In: Metcalf, William ed.: *The Oxford Handbook of Greek and Roman Coinage*, 2012, 514 – 537.
17. Bland 2012b: Bland, Roger: Marks of Value (Certain and possible) on late Roman Coins with Intrinsic Values (from Aurelian). In: Metcalf, William ed.: *The Oxford Handbook of Greek and Roman Coinage*, 2012, 655 – 662.
18. Bland 2013a: Bland, Roger: Hoarding in Britain: An Overview. In: BNJ 83, 2013, 214 – 238.

19. Bland 2013b: Bland, Roger: What happened to Gold Coinage in the 3rd c. A.D. In: JRA 26, 2013, 263 – 280.
20. Bland 2014: Bland, Roger: Hoarding in Iron Age and Roman Britain 2: the Puzzle of the late Roman Period. In: BNJ 84, 2014, 9 – 38.
21. Blois 2002: Blois de, Lukas: The Crisis of the Third Century A. D. in the Roman Empire: A Modern Myth? In: The Transformation of Economic Life under the Roman Empire, 2002, 204 – 217.
22. BMCRE 6 = Carson, R. A. G.: Coins of the Roman Empire in the British Museum. Volume 6. Severus Alexander to Balbinus and Pupienus. London, 1962.
23. Böhnke 1994: Böhnke, Horst: Ist Diocletians Geldpolitik gescheitert? In: ZPE 100, 1994, 473 – 483.
24. Böhnke 2004: Böhnke, Horst: Die Reduktion des Münzfusses der Nummi auf 1/96 des Pfunds durch Licinius. In: NZ 111/112, 2004, 69 – 88.
25. Bolin 1958: Bolin, Sture: State and Currency in the Roman Empire to 300 A.D. Stockholm, 1958.
26. Bourne 2000: Bourne, Richard John: Aspects of the Relationship between the Central and Gallic Empires in the Mid to Late third Century AD with special Reference to Coinage Studies. Obhájená magisterská práce. Durham University, Durham 2000.
27. Bowman 2005: Browman, Alan K.: Diocletian and the first Tetrarchy, A.D. 284-305. In: CAH 12, 2005, 67 – 89.
28. Brandt 2004: Brandt, Hartwin: Erneute Überlegungen zum Preisedikt Diocletians. In: Diocletian und die Tetrarchie, 2004, 47 – 55.

29. Bruun 1979: Bruun, Patrick: The Successive Monetary Reforms of Diocletian. In: ANSMN 24, 1979, 129 – 148.

30. Bruun 1987: Bruun, Patric: Die spätrömische Münze als Gegenstand der Thesaurierung. In: SFMA 4, 1987.

31. Burnet 1987: Burnet, Andrew: Coinage in the Roman World. London, 1987.

32. Burnett 1997: Burnett, Julian: Trajan Optimus Princeps. A Life and Times. London, 1997.

33. Bursche 1996: Bursche, Aleksander: Later Roman – Barbarian Contacts in Central Europe. Numismatic Evidence. Spätrömische Münzfunde aus Mitteleuropa. Ein Beitrag zur Geschichte de Beziehung zwischen Rom und den Barbaricum im 3. und 4. Jh. n. Chr. In: SFMA 11, 1996.

34. Butcher et al. 2014: Butcher, Kevin; Ponting, Matthew: The Metallurgy of Roman Silver Coinage. From the Reform of Nero to the Reform of Trajan. Cambridge, 2014.

35. Buttrey 1961: Buttrey, T. V.: Dio, Zonaras and the Value of the Roman Aureus. In: JRS 51, 1961, 40 – 45.

36. Buttrey Jr. 1972: Buttrey, T. V. Jr.: A Hoard of Sesteritii from Bordeaux and the Problem of Bronze Circulation in the third Century A.D. In: ANSMN 18, 1972, 33 – 58.

37. Cahn 1955: Cahn, Herbert A.: Die Trierer Antoniniane der Tetrarchie. In: SNR 37, 1955, 5 – 23.

38. Cahn 1965: Cahn, Herbert A.: Nachträge zu den Trierer Antoninianen der Tetrarchie. In: SM 59, 1965, 121 – 125.

39. Cameron 2005: Cameron, Averil: The Reign of Constantine, A.D. 306-337. In: CAH 12, 2005, 90 – 109.
40. Callu 1969: Callu, Jean-Pierre: La politique monétaire des empereurs romains de 238 a 311. Paris, 1969.
41. Callu et al. 1979: Callu, J. P.; Brenot, Cl.; Barrandon, J. N.: Analyses de Séries Atypiques (Aurélien – Tacite – Carus – Licinius). In: NAC 8, 1979, 241 – 254.
42. Callu et al. 1985: Callu, J. P.; Brenot, Cl.; Barrandon, J. N.: Aureus Obryziacus. In: L'or monnaie 1, 1985, 80 – 111.
43. Carson 1965: Carson, R. A. G.: The Reform of Aurelian. In: RN 6.7, 1965, 225 – 235.
44. Carson 1978: Carson, R. A. G.: Mints in the mid-third Century. In: Scripta Nummaria Romana. Essay presented to Humphrey Sutherland, 1978, 65 – 74.
45. Carson 1981: Carson, R. A. G.: Roman Coinage Metal and Coin Production. In: NAC 10, 1981, 301 – 313.
46. Casey 1994: Cassey, P. J.: Carausius and Allectus: The British Usurpers. London, 1994.
47. Clauss 2001: Claus, Manfred: Konstantin Veliký. Římský císař mezi pohanstvím a křesťanstvím. Překlad německého originálu z roku 2001, Praha, 2005.
48. Cope 1967: Cope, Lawrence H.: Roman Imperial Silver Coinage Alloy Standards: The Evidence. In: NC 7, 1967, 107 – 129.
49. Cope 1968: Cope, Lawrence H.: The Argentiferous Bronze Alloys of the Large Tetrarchic Folles of A. D. 294-307. In: NC 8, 1968, 115 – 149.

50. Cope 1969: Cope, Lawrence H.: The Nadir of the Imperial Antoninianus in the Reign of Claudius II Gothicus, A.D. 268-270. In: NC 10, 1969, 145 – 161.
51. Cope 1972: Cope, Lawrence H.: Surface-silvered Ancient Coins. In: Methods of Chemical and Metallurgical Investigation of Ancient Coinage, 1972, 261 – 278.
52. Cope 1974: Cope, Lawrence H.: The Metalurgical Development of the Roman Imperial Coinage during the first five Centuries A. D. Liverpool Politechnic University. 1974. Nepublikovaná obhájená disertační práce.
53. Cope 1977a: Cope, Lawrence H.: Diocletian's Price Edict and its Associated Coinage Denominations. In: SM 27, 1977, 7 – 12.
54. Cope 1977b: Cope, Lawrence H.: Diocletian's Price Edict and Second Coinage Reform in the Light of Recent Discoveries. In: NC 177, 1977, 220 – 226.
55. Cope et al. 1997: Cope, Lawrence H.; King, C. E.; Northover, J. P.; Clay, T.: Metal Analyses of Roman Coins minted under the Roman Empire. British Museum Occasional Paper 120. London, 1997.
56. Corbier 2005a: Corbier, Mireille: Coinage and Taxation: The State's Point of View, A. D. 193 – 337. In: CAH 12, Chapter 11, 327 – 392.
57. Corbier 2005b: Corbier, Mireille: Coinage, Society and Economy. In: CAH 12, Chapter 12, 393 – 439.
58. Crawford 1970: Crawford, Michael: Money and Exchange in the Roman World. In: JRS 60, 1970, 40 – 48.
59. Crawford 1972: Crawford, Michael H.: Finance, Coinage and Money from the Severans to Constantine. In: ANRW 2,2, 1972, 560 – 593.

60. Crawford 1978: Crawford, Michael H.: Ancient Devaluations: A General Theory. In: *Les dévaluations a Rome. Epoque républicaine et impériale.* Vol. 1, 1978, 147 – 158.
61. Crawford et al. 1975: Crawford, Michael H.; Reynolds, Joyce: The Publication of the Prices Edict: A New Inscription from Aezani. In: *JRS* 65, 1975, 160 – 163.
62. Crawford et al. 1977: Crawford, Michael H.; Reynolds, Joyce: The Aezani Copy of the Prices Edict. In: *ZPE* 26, 1977, 125 – 151.
63. Crawford et al. 1979: Crawford, Michael H.; Reynolds, Joyce: The Aezani Copy of the Prices Edict. In: *ZPE* 34, 1979, 163 – 210.
64. Cullhed 1994: Cullhed, Mats: Conservator Urbis Suae. Studies in the Politics and Propaganda of the Emperor Maxentius. In: *Acta Instituti Romani Regni Sueciae* 8, 20, 1994, 1 – 108.
65. Češka 2000: Češka, Josef: *Zánik antického světa.* Praha, 2000.
66. Dearing 2007: Dearing, Peter: A Double Radiate of Florian. In: *NC* 167, 2007, 165 – 169.
67. Delbrück 1940: Delbrück, Richard: *Die Münzbildnisse von Maximinus bis Carinus.* Berlin, 1940.
68. Demandt 1989: Demandt, Alexander: *Die Spätantike. Römische Geschichte von Diocletian bis Justinian 284-565 n. Chr.* München, 1989.
69. Dembski 1981: Dembski, Günther: Eine römerzeitliche Münzrolle aus Tulln. In: *NZ* 95, 1981, 25 – 34.
70. Depeyrot 1991: Depeyrot, Georges: The Disappearance of God from the Later Roman Empire and the Myth of the Seductive Orient. In: *Money, Coins, and Commerce: Essays in the Monetary History of Asia and Europe (from Antiquity to Modern Times)*, 1991, 491 – 502.

71. De Salis 1867: De Salis, J. F. W.: Roman Coins struck in Britain. In: NC 7, 1867, 321 – 328.
72. Doyle 1976: Doyle, E. J.: Two New Fragments of the Edict of Diocletian on Maximum Prices. In: *Hesperia* 45.1, 1976, 77 – 97.
73. Drča 2004: Drča, Branko: Diocletian and Constantine's Monetary System. Or why 50.000 = 1. Beograd, 2004.
74. Drexhage 1987: Drexhage, Hans-Joachim: Zur Preisentwicklung im römischen Ägypten von ca. 260 n. Chr. bis zum Regierungsantritt Diocletians. In: *MBAH* 6, 1987, 30 – 45.
75. Drexhage 2002: Drexhage, Hans-Joachim; Konen Heinrich; Ruffing, Kai: Die Wirtschaft des Römischen Reiches (1.-3. Jahrhundert). Eine Einführung. Akademie Verlag, Berlin, 2002.
76. Drinkwater 1987: Drinkwater, J. F.: The Gallic Empire. Separatism and Continuity in the North-western Provinces of the Roman Empire A.D. 260-274. In: *Historia* 52, 1987.
77. Duncan-Jones 1978: Duncan-Jones, Richard: Pay and Numbers in Diocletian's Army. In: *Chiron* 8, 1978, 541 – 560.
78. Duncan-Jones 1990: Duncan-Jones, Richard: Structure and Scale in the Roman Economy. Cambridge University Press, Cambridge, 1990.
79. Duncan-Jones 1994: Duncan-Jones, Richard: Money and Government in the Roman Empire. Cambridge University Press, New York, 1994.
80. Ehling 2008: Ehling, Kay: VI.2 Das Münzwesen. In: Johnes, Klaus-Peter; Hartmann, Udo; Gerhardt, Thomas eds.: Die Zeit der Soldatenkaiser. Krise und Transformation des Römischen Reiches im 3. Jahrhundert n. Chr. (235-284). Band II. 2008, 843 – 860.

81. Ehrendorfer 1955: Ehrendorfer, Friedrich: Der Denar des Aurelian. In: NZ 76, 1955, 12 – 15.

82. Elliot 2014: Elliot, Colin P.: The Acceptance and Value of Roman Silver Coinage in the Second and Third Centuries AD. In: NC 174, 2014, 129 – 152.

83. Elks 1972: Elks, K. J. J.: Reattribution fo the Milan Coins of Trajan Decius to the Rome Mint. In: NC 12, 1972, 111 – 115.

84. Elsen 2005: Elsen, Jean: Le système pondéral romano-byzantin (fin 3e siècle - fin 8e siècle). In: Bulletin du Cercled'Études Numismatiques 42.1, 2005, 101 – 113.

85. Erim et al. 1970: Erim, Kenan T.; Reynolds, Joyce: The Copy of Diocletian´s Edict on Maximum Prices from Aphrodisias in Caria. In: JRS 60, 1970, 120 – 141.

86. Erim et al. 1971: Erim, Kenan T.; Reynolds, Joyce; Crawford, Michael: Diocletian´s Currency Reform; A new Inscription. In: JRS 61, 1971, 171 – 177.

87. Ermatinger 1990: Ermatinger, James: The Circulation Pattern of Diocletian´s Nummus. In: ANJ 2, 1990, 107 – 117.

88. Estiot 1987: Estiot, Sylviane: Ripostiglio della Venera. Nuovo Catalogo Illustrato. Volume 2.2. Tacito e Floriano. Verona. 1987.

89. Estiot 1995: Estiot, Sylviane: Ripostiglio della Venera. Nuovo Catalogo Illustrato. Volume 2.1. Aureliano. Roma. 1995.

90. Estiot 1996: Estiot, Sylviane: Le troisième siècle et la monnaie: crises et mutations. In: Le 3^e siècle en Gaule Naronnaise. Données regionales sur la crise de l'Empire. Sophia Antipolis, 1996, 33 – 70.

91. Estiot 2007: Estiot, Sylviane: Une „émission fantome“ de l'atelier de Cyzique au début du règne de Carus. In: RN 163, 2007, 197 – 211.

92. Estiot 2010: Estiot, Sylviane: A propos d'un médaillon inédit de l'usurpateur Julien (284-285 AD): son règne et son monnayage. In: RN 166, 2010, 397 – 418.
93. Estiot 2011: Estiot, Sylviane: Le trésor d'or romain de Lava, Corse (terminus 272/273 de n. è.). In: TMon 24, 2011, 91 – 152.
94. Estiot 2012: Estiot, Sylviane: The Later Third Century. In: Metcalf, William ed.: The Oxford Handbook of Greek and Roman Coinage, 2012, 538 – 561.
95. Estiot et al. 2014: Estiot, Sylviane; Zanchi, Pierre: L'ouverture de l'atelier de Trèves à l'époque tétrarchique et ses 1res émissions : monnaie radiée et monnaie d'or (293-295 ap. J.-C.). RN 171, 2014, 297 – 316.
96. Esty 1991: Esty, Warren W.: The Contribution of Surface-Silvering of Silver Content. In: NC 151, 1991, 226 – 228.
97. Esty 1993: Esty, Warren W.; Equall, Nancy; Smith, Richard J.: The Alloy of the 'XI' Coins of Tacitus. In: NC 153, 1993, 201 – 204.
98. Fitz 1992: Fitz, Jenö: Geldumlauf und Geldversorgung in Pannonien im 3. Jahrhundert. In: LNV 4, 1992, 65 – 75.
99. Fleischhacker 2012: Fleischhacker, Johann: Imperator, Caesar und Dominus noster: Zur Entwicklung der römischen Kaisertitulatur im 4 Jh. u. Z. nach den Münzen und lateinischen Inschriften. Obhájená nepublikovaná diplomová práce. Wien, 2012.
100. Fulford 1996: Fulford, Michael: Economic Hotspots and Provincial Backwaters: modelling the late Roman Economy. In: SFMA 10, 1996, 153 – 177.
101. Gambacorta 2014: Gambacorta, Federico: Stříbrné mincovnictví pozdní doby římské (Od doby Arcadia a Honoria do konce 5. století n. l.). Obhájená nepublikovaná disertační práce. Praha. 2014.

102. Giacchero 1974: Giacchero, Marta: Il valore delle monete Dioclezianee dopa la riforma del 301 e i prezzi dell'oro e dell'argento nei nuovi frammenti di Aezani dell'*Edictum de pretiis*. In.: RIN 22, 1974, 145 – 154.
103. Geissen 1976: Geissen, A.: Numismatische Bemerkung zu dem Aufstand des L. Domitius Domitianus. In: ZPE 22, 1976, 280 – 286.
104. Giard 1995: Giard, Jean-Baptiste: Ripostiglio della Venera. Nuovo Catalogo Illustrato. Volume 1. Gordiano III – Quintillo. Roma. 1995.
105. Gricourt 2000: Gricourt, Daniel: Ripostiglio della Venera. Nuovo Catalogo Illustrato. Volume 4. Caro – Diocleziano. Verona 2000.
106. Grierson 1960: Grierson, P.: Review of State and Currency in the Roman Empire to 300 A.D. by Sture Bolin. In: JRS 50, 1960, 266 – 268.
107. Guest 2005: Guest, P. S. W.: The late Roman Gold and Silver Coins from the Hoxne Treasure. London, 2005.
108. Guillemain 2009: Guillemain, Jean: Ripostiglio della Venera. Nuovo Catalogo Illustrato. Volume 3.1. La monetazione di Probo a Roma. Roma. 2009.
109. Günther 1938: Günther, Klaus: Studien über die Münzporträts der tetrarchischen und der constantinischen Kaiser. In: DJN 1, 1938, 23 – 38.
110. Hahn 2005: Hahn, Wolfgang: Zur Metrologie des römischen Pfundes. Die Evidenz des langobardenzeitlichen Schatzfundes von Aldrans (1991). In: NZ 113/114, 2005, 279 – 282.
111. Haley 1989: Haley, Evan: The Roman Coinage in Britain and Monetary History from A.D. 293 to 305. In: ANJ 1, 1989, 89 – 116.

112. Harl 1985: Harl, Kenneth W.: Marks of Value on Tetrarchic Nummi and Diocletian's Monetary Policy. In: *Phoenix* 39.3, 1985, 263 – 270.
113. Harl 1996: Harl, Kenneth W.: *Coinage in the Roman Economy. 300 B. C. to A. D. 700*. Baltimore, 1996.
114. Harris 2008: Harris, W. V. ed.: *The Monetary Systems of the Greeks and Romans*. New York, 2008.
115. Hartmann 2008: Hartmann, Udo: II.3 Claudius Gothicus und Aurelianus. In: *Johne et al. 2008a*, 2008, 297 – 323.
116. Heesch 2002: van Heesch, Johan: Mints and Roman Army from Augustus to Diocletian. In: *Limes* 18. Proceedings of the 18th International Congress of Roman Frontier Studies held in Amman, Jordan (September 2000). *BAR International Series* 1084 (I), 2002, 35 – 42.
117. Heesch 2006: van Heesch, Johan: Transport of Coins in the Later Roman Empire. In: *RBN* 152, 2006, 51 – 61.
118. Heichelheim 1933: Heichelheim, Fritz: Zur Währungskrisis des römischen Imperiums im 3. Jahrhundert n. Chr. In: *Klio* 26, 1933, 96 – 113.
119. Hendy 1972: Hendy, Michael F.: Mint and Fiscal Administration under Diocletian, his Colleagues and his Successors A.D. 305-24. In: *JRS* 62, 1972, 75 – 82.
120. Hilliger 1939: Hilliger, Benno: Der Pseudoantoninianus Aurelians und die Münzreform Diocletians. In: *DJN* 2, 1939, 102 – 116.
121. Hopkins 1980: Hopkins, Keith: Taxes and Trade in the Roman Empire (200 B.C. – A.D. 400). In: *JRS* 70, 1980, 101 – 125.

122. Howgego 1996: Howgego, Christopher: The Circulation of Silver Coins, Models of the Roman Economy, and Crisis in the third Century A. D.: Some Numismatic Evidence. In: SFMA 10, 1996, 219 – 236.
123. Howgego 2000: Howgego, Christopher: Geld in der Antiken Welt. Was Münzen über Geschichte verraten. Darmstadt, 2000.
124. Humer et al. 2004: Humer, Franz; Gazdac, Cristian: Ein Schatzfund in einem Wohnhaus der Zivilstadt Carnuntum – Hinweis auf ein alltägliches Unglück. In: NZ 111/112, 2004, 107 – 136.
125. Christiansen 2004: Christiansen, Erik: Coinage in Roman Egypt. The Hoard Evidence. Aarhus, 2004.
126. Jahn 1975: Jahn, Joachim: Zur Geld- und Wirtschaftspolitik Diokletians. In: JNG 25, 1975, 91 – 105.
127. Jahn 1979: Jahn, Joachim: Folles in Lederrollen. In: JNG 28/29, 1978/1979, 21 – 25.
128. Jahn 1983: Jahn, Joachim: Der Sold römischer Soldaten im 3. Jh. n. Chr.: Bemerkungen zu CHLA 446, 473 und 495. In: ZPE 53, 1983, 217 – 227.
129. Jeločnik 1961: Jeločnik, Aleksander: Najdba argenteusov zgodnje tetrahije v Sisku. The Sisak Hoard of Argentei of the early Tetrarchy. In: Situla 3, 1961, 1 – 90.
130. Jeločnik 1967: Jeločnik, Aleksander: Les multiples d'or de Magence découverts à Emona. In RN 9, 1967, 209 – 235.
131. Johne et al. 2008a: Johne, Klaus-Peter; Hartmann, Udo; Gerhardt, Thomas: Die Zeit der Soldatenkaiser. Krise und Transformation des Römischen Reiches im 3. Jahrhundert n. Chr. (235-284), Band I, Band II. Akademie Verlag, Berlin, 2008.

132. Johne et al. 2008b: Johne, Klaus-Peter; Hartmann, Udo: IX. Krise und Transformation des Reiches im 3. Jahrhundert. In: Johne et al. 2008a, 2008, 1025 – 1053.
133. Jones 1959: Jones, A. H. M.: The Origin and Early History of Follis. In: JRS 49, 1959, 34 – 38.
134. Jones 1974: Jones, A. H. M.: The Roman Economy: Studies in Ancient Economic and Administrative History. Edited by P. A. Brunt. Oxford, 1974.
135. Jungck 1976: Jungck, Christoph: Die neuen Funde zum Preisedikt Diokletians. In: SM 26, 1976, 25 – 32.
136. Katsari 2003: Katsari, Constantina: Bimetallism and the Circulation of Gold Coins during the third and fourth centuries AD. In: MBAH 22, 1/2003, 48 – 67.
137. Kienast 1959: Kienast, Dietmar: Die Rückoberung Britanniens im Jahre 297 und die Trierer Follesprägung. In: JNG 10, 1959/1960, 71 – 78.
138. Kienast 1962: Kienast, Dietmar: Der Münzfund von Ankara (270-310 n. Chr.). Studien zu Besonderheiten des Geldumlaufes im Ostteil und Westteil des Imperiums. In: JNG 12, 1962, 65 – 112.
139. Kienast 1974: Kienast, Dietmar: Die Münzreform Aurelians. In: Chiron 4, 1974, 547 – 565.
140. Kienast 1996: Kienast, Dietmar: Römische Kaisertabelle. Grunzüge einer römischen Kaiserchronologie. 1. Auflage. Studienausgabe (= 2., durchgesehene und erweiterte Auflage). Darmstadt 1996.
141. King 1978: King, C. E.: Denarii and Quinarii, A.D. 253-295. In: Scripta Nummaria Romana: Essays presented to Humphrey Sutherland, 1978, 75 – 104.

142. King 1981: King, C. E.: The Circulation of Coin in the western Provinces A.D. 260 – 295. In: BAR 109.1, 1981, 89 – 126.
143. King 1984: King, C. E.: The Eastern Issues of Probus. 2. An Alternative View. In: NC 144, 1984, 214 – 227.
144. King 1993: King, C. E.: The Role of Gold in the Later third Century A.D. In: RIN 95, 1993, 439 – 451.
145. King 1996: King, C. E.: Roman Copies. In: SFMA 10, 1996, 237 – 263.
146. Kleiner 1992: Kleiner, Diana E. E.: Roman Sculpture. New Haven, London, 1992.
147. Kolb 1987: Kolb, Frank: Diocletian und die Erste Tetrarchie. Improvisation oder Experiment in der Organisation monarchischer Herrschaft? Berlin, New York, 1987.
148. Kränzl 1996: Kränzl, Katharina: Versuch einer Rekonstruktion des Münzlaufes des Prinzipats bis zum Ende der Antoninianprägung in Noricum – eine Auswertung des FMRÖ. In: SFMA 10, 1996, 265 – 272.
149. Kreucher 2003: Kreucher, Gerald: Der Kaiser Marcus Aurelius Probus und seine Zeit. In: Historia 174, 2003.
150. Kreucher 2008: Kreucher, Gerald: II.7 Probus und Carus. In: Johne et al. 2008, 395 – 423.
151. Leiner et al. 1980: Leiner, Gabriele; Leiner, Wolfgang: Kleinmünzen und ihre Werte nach dem Preisedikt Diokletians. Ein Lösungsvorschlag auf statistischer Basis. In: Historia 29.2, 1980, 219 – 241.
152. Lo Cascio 1996: Lo Cascio, Elio: How did the Romans view their Coinage and its Function? In: SFMA 10, 1996, 273 – 287.

153. Lo Cascio 2005a: Lo Cascio, Elio: General Developments. In: CAH 12, Chapter 6, The Emperor and his Administration, 131 – 136.
154. Lo Cascio 2005b: Lo Cascio, Elio: The new State of Diocletian and Constantine: From the Tetrarchy to the Reunification of the Empire. In: CAH 12, Chapter 6, The Emperor and his Administration, 170 – 183.
155. Lo Cascio 2008: Lo Cascio, Elio: The Function of Gold Coinage in the Monetary Economy of the Roman Empire. In: Harris, W. V. ed.: The Monetary Systems of the Greeks and Romans. 2008, 160 – 173.
156. López Sánchez 2007: López Sánchez, Fernando: *Virtus Probi*: Payments for the Battle Cavalry during the Rule of Probus (A.D. 277-278). In: The Impact of the Roman Army (200 BC – AD 476), 2007, 563 – 582.
157. L'Orange 1984: L'Orange, Hans Peter: Das Spätantike Herrscherbild von Diokletian bis zu den Konstantin-Söhnen 284-361 n. Chr. Berlin, 1984.
158. Lužický 2007: Lužický, David: Čtyři mince vojenských císařů ze sbírky antických mincí Univerzity Karlovy v Praze. In: Numismatický sborník 22, 2007, 141 – 150.
159. Lužický 2012: Lužický, David: Římské císařské mincovny třetího století (235-294) 1. Maximinus Thrax – Aemilianus (235-253). In: Numismatické listy 67, 2012, 17 – 36.
160. MacDonald 1974: MacDonald, David J.: Aphrodisias and the Currency in the East, A.D. 259-305. In: AJA 78, 1974, 279 – 286.
161. Margetić 2012: Margetić, Davor: *PRAESIDIA PVBLIC* and the last Emission of Antoniniani at the Mint of Siscia. In: VAMZ 45, 2012, 359 – 368.

162. Mattingly 1927: Mattingly, H.: Sestertius and Denarius under Aurelian. In: NC 7, 1927, 219 – 232.
163. Mattingly 1946: Mattingly, H.: The Monetary Systems of the Roman Empire from Diocletian to Theodosius I. In: NC 6, 3/4, 1946, 111 – 120.
164. Mattingly 1951: Mattingly, H.: The Clash of Coinages circa 270-296. In: Studies in Roman Economic and Social History in Honour of A. C. Johnson, 1951, 275 – 289.
165. Mattingly 1959: Mattingly, H.: Review of State and Currency in the Roman Empire to 300 A.D. by Sture Bolin. In: NC 19, 1959, 232 – 234.
166. McAlee 2007: McAlee, Richard: The Coins of Roman Antioch. Lancaster, 2007.
167. Metcalf 2012: Metcalf, William. The Oxford Handbook of Greek and Roman Coinage. New York, 2012.
168. Michell 1947: Michell, H.: The Edict of Diocletian: A Study of Price Fixing in the Roman Empire. In: The Canadian Journal of Economics and Political Science 13.1, 1947, 1 – 12.
169. MIR 14 = Woytek, Bernhard: Die Reichsprägung des Kaisers Traianus (98-117). Textband, Tafelband. Wien 2010.
170. MIR 36, 43, 44 = Göbl 2000: Göbl, Robert: MIR 36, 43, 44. Die Münzprägung der Kaiser Valerianus I./ Gallienus/ Saloninus (253/268), Ragalianus (260) und Macrianus/ Quietus (260/262). Textband, Tafelband. Wien, 2000.
171. MIR 47 = Göbl 1993: Göbl, Robert: MIR 47. Die Münzprägung des Kaisers Aurelianus (270/275). Textband, Tafelband. Wien, 1993.

172. Mirnik 1981: Mirnik, I. A.: Coin Hoards in Yugoslavia. In: BAR 95, 1981.
173. Morrisson et al. 1985: Morrisson, Cecile; Brenot, Claude; Callu, Jean-Pierre; Barrandon, Noël; Poirier, Jacques; Halleux, Robert: L'or monnaie 1: Purification et alterations de Rome a Byzance. Paris, 1985.
174. Morrisson et al. 1987: Morrisson, Cecile; Barrandon, Jean-Noël; Brenot, Claude: Composition and Technology of Ancient and Medieval Coinages: A Reassessment of Analytical Results. In: ANSMN 32, 1987, 181 – 209.
175. Oberländer-Târnoveanu et al. 1996: Oberländer-Târnoveanu, E.; Zoran, V.; Bordea, Gheorghe Poenaru; Trache, Livius; Iacob, Eugen; Lukanc, Ivo; Popescu, Ciortea, Constantin; Adrian; Ninel, Nica: Analyses atomiques et nucléaires des monnaies romaines en or frappées entre 253 et 364. In: Cercetări Numismatice 7, 1996, 49 – 73.
176. Odahl 2004: Odahl, Charles Matson: Constantine and the Christian Empire. London, New York, 2004.
177. Oliva 1955: Oliva, Pavel: Počátky krise otrokářského řádu v římské říši. In: Sborník historický 3, 1955, 34 – 63.
178. Overbeck 2009: Overbeck, Bernhard: Das spätrömische Kastell Vermania bei Isny II. Ein Schatzfund von Münzen aus der Zeit des Probus. München, 2009.
179. Pekáry 1959: Pekáry, Thomas: Studien zur römischen Währungs- und Finanzgeschichte von 161 bis 235 n. Chr. In: Historia 8, 1959, 443 – 489.
180. Pfisterer 2004: Pfisterer, Matthias: Zu Robert Göbls Emissionsdatierungen für Valerianus I. und Gallienus. In: NZ 111/112, 2004, 103 – 106.

181. Pink 1930: Pink, Karl: Die Silberprägung der Diocletianischen Tetrarchie. In: NZ 23, 1930, 9 – 38.
182. Pink 1931: Pink, Karl: Die Goldprägung des Diocletianus und seiner Mitregenten. In: NZ 64, 1931, 1 – 59.
183. Pink 1935a: Pink, Karl: Antioch or Viminacium?. In: NC 15, 1935, 94–113.
184. Pink 1935b: Pink, Karl: Der Aufbau der römischen Münzprägung in der Kaiserzeit. 3 Von Alexander Severus bis Philippus. In: NZ 28, 1935, 12 – 34.
185. Pink 1936: Pink, Karl: Der Aufbau der römischen Münzprägung in der Kaiserzeit. 4 Von Decius bis Aemilianus. In: NZ 29, 1936, 10 – 28.
186. Pink 1949: Pink, Karl: Der Aufbau der römischen Münzprägung in der Kaiserzeit. 6.1 Probus. In: NZ 73, 1949, 13 – 74.
187. Pink 1951: Pink, Karl: XI, IA und XII auf Antoninian. In: NZ 74, 1951, 46 – 49.
188. Pink 1961: Pink, Karl: Magnia Urbica. In: NZ 79, 1961, 5 – 9.
189. Pink 1963: Pink, Karl: Der Aufbau der römischen Münzprägung in der Kaiserzeit. 6.2 Carus und Söhne. In: NZ 80, 1963, 5 – 67.
190. Ponting 2010: Ponting, Matthew J.: Chemical Analysis of „Aureliani“ from the Gloucester Hoard issued both before and after the Reform of AD 274; Improvement or Standardisation? In: CHRB 13, 2010, 114 – 128.
191. Potter 2004: Potter, David S.: The Roman Empire at Bay. AD 180-395. London, New York, 2004.

192. Rathbone 1996: Rathbone, Dominic: Monetisation, not price-inflation, in third-century A.D. Egypt? In: SFMA 1996, 321 – 339.
193. Reece 1967: Reece, Richard: Roman Coinage in Southern France. In: NC 7, 1967, 91 – 105.
194. Reece 1968: Reece, Richard: Analyses of Some Early Third Century Roman Silver Coins. In: NC 8, 1968, 111 – 113.
195. Reece 1971: Reece, Richard: Roman Coinage in Northern Italy. In: NC 11, 1971, 167 – 179.
196. Reece 1972: Reece, Richard: Roman Coins in Northern France and the Rhine Valley. In: NC 12, 1972, 159 – 165.
197. Reece 1981: Reece, Richard: Coinage and Currency in the Third Century. In: BAR 109.1, 1981, 79 – 88.
198. RIC 4.1 = Mattingly, Harold; Sydenham, Edward A.: The Roman Imperial Coinage. Vol. 4.1. London, 1936.
199. RIC 4.2 = Mattingly, Harold; Sydenham, Edward A.; Sutherland, C. H. V.: The Roman Imperial Coinage. Vol. 4.2. London, 1938.
200. RIC 4.3 = Mattingly, Harold; Sydenham, Edward; Sutherland, C. H. V.: The Roman Imperial Coinage. Vol. 4.3. London, 1949.
201. RIC 5.1 = Webb, Percy H.: The Roman Imperial Coinage. Vol. 5.1. London 1927.
202. RIC 5.2 = Webb, Percy H.: The Roman Imperial Coinage. Vol. 5.2. London, 1933.

203. RIC 6 = Sutherland, C. H. V.: The Roman Imperial Coinage. Vol. 6. From Diocletian's Reform (A.D. 294) to the Death of Maximinus (A.D. 313). London 1967.
204. RIC 7 = Bruun, Patrick: The Roman Imperial Coinage. Vol. 7. Constantine and Licinius A.D. 313-337. London, 1966.
205. Richardson 1992: Richardson L. jr.: A New Topographical Dictionary of Ancient Rome. London, 1992.
206. Ruffing 2008: Ruffing, Kai: VI.1 Die Wirtschaft. In: Die Zeit der Soldatenkaiser. Band II. 2008, 817 – 841
207. Ruschenbusch 1977: Ruschenbusch, Eberhard: Diokletians Währungsreform vom 1.9.301. In: ZPE 26, 1977, 193 – 210.
208. Ruske 2005: Ruske, Alexander: Ein östlicher Hortfund des 3. Jahrhunderts und die 2. Emission des Probus aus Antiochia. In: NZ 113/114, 2005, 153 – 175.
209. Ruske 2009: Ruske, Alexander: Der Fund spätrömischer Silbermünzen in Enns (1906). In: Festschrift Herbert Kneiffel zum 100. Geburtstag. Mitteilungen des Museumvereines Lauriacum – Enns 46, 2009, 183 – 218.
210. SBME = Hendy 1985: Hendy, Michael F.: Studies in the Byzantine Monetary Economy c. 300-1450. Cambridge, 1985.
211. SFMA 1996 = King et al. 1996: King, E. E.; Wigg-Wolf, D.: Coin Finds and Coin Use in the Roman World. The 13th Oxford Symposium on Coinage and Monetary History, 25. – 27. 3. 1993. A NATO Advanced Research Workshop. SFMA. Berlin 1996.
212. Shiel 1977: Shiel, Norman: The Episode of Carausius and Allectus: the Literary and Numismatic Evidence. In: BAR 40, 1977.

213. Schubert 1992: Schubert, Helmut: Das Verhältnis von Denar zu Antoninian in den Münzschatzen der ersten Hälfte des 3. Jahrhunderts n. Chr. In: LNV 4, 1992, 259 – 280.
214. Schulten 1974: Schulten, Peter N.: Die römische Münzstätte Trier von der Wiederaufnahme ihrer Tätigkeit unter Diocletian bis zum Ende der Folles-Prägung. Frankfurt am Main, 1974.
215. Schulzki 1996: Schulzki, Heinz-Joachim: Die Antoninianprägung der Gallischen Kaiser von Postumus bis Tetricus (AGK). Typenkatalog der regulären und nachgeprägten Münzen. Bonn, 1996.
216. Sironen 1992: Sironen, Erkki: The Edict of Diocletian and a Theodosian Regulation at Corinth. In: *Hesperia* 61.2, 1992, 223 – 226.
217. Sondermann 2010: Sondermann, Sebastian: Neue Aurei, Quinare und Abschläge der gallischen Kaiser von Postumus bis Tetricus. Bonn, 2010.
218. Speidel 1992: Speidel, Alexander M.: Roman Army Pay Scales. In: *JRS* 82, 1992, 87 – 106.
219. Sperber 1966: Sperber, Daniel: Denarii and Aurey in the Time of Diocletian. In: *JRS* 56, 1966, 190 – 195.
220. Sperber 1974: Sperber, Daniel: Moneta Bicharacta – Disgnim. In: *The Classical Quarterly* 24.1, 1974, 134 – 136.
221. Strobel 1989: Strobel, Karl: Inflation und monetäre Wirtschaftsstrukturen im 3. Jh. n. Chr. Zu Daniel Sperbers Bild der wirtschafts- und währungsgeschichtlichen Krise. In: *MBAH* 8, 1989, 10 – 31.
222. Sutherland 1955: Sutherland, C. H. V.: Diocletian's Reform of the Coinage: A Chronological Note. In: *JRS* 45, 1955, 116 – 118.

223. Sutherland 1961a: Sutherland, C. H. V.: The Silver Content of Diocletian's Early Post-reform Copper Coins. In: *Archaeometry* 4, 1961, 56 – 61.
224. Sutherland 1961b: Sutherland, C. H. V.: Denarius and Sestertius in Diocletian's Coinage Reform. In: *JRS* 51, 1961, 94 – 97.
225. Sydenham 1919: Sydenham, E. A.: The Roman Monetary System. Part II. In: *NC* 19, 1919, 34 – 90.
226. Szaivert 1983: Szaivert, Wolfgang: Der Beginn der Antoninianprägung in Viminacium. In: *LNV* 2, 1983, 61 – 67.
227. Tylor 1972: Tylor, Philip: Analyses of mid-third-century Roman Antoniniani as Historical Evidence. In: *Methods of Chemical and Metallurgical Investigation of Ancient Coinage*, 1972, 249 – 260.
228. Varbanov et al. 2011: Varbanov; Gancheva 2011: Varbanov, V.; Gancheva, S.: A Hoard of Antoniniani from Durostorum (Silistra, Bulgaria). In: *Studii si Cercetari de Numismatica, serie novă, II (XIV)*, 2011, 37 – 63.
229. Voetter 1899a: Voetter, Otto: Die Kupferprägungen der Diocletianischen Tetrarchie I. Die Münzen Diocletianus im Anschlusse an jene des Numerianus und Carinus bis zur Ernennung des Herculius zum Mitkaiser. In: *NZ* 31, 1899, 1 – 34.
230. Voetter 1899b: Voetter, Otto: Die Kupferprägungen der Diocletianischen Tetrarchie II. Die Münzen der gemeinschaftlichen Regierung des Diocletianus und Maximianus Herculius (1. Mai 285 bis 1. März 293) und die Münzen der I. Tetrarchie bis zur Münzreform. In: *NZ* 31, 1899, 233 – 310.
231. Voetter 1917: Voetter, Otto: Die Kupferprägungen der Diocletianischen Tetrarchie: Antiochia und Lugdunum. In: *NZ* 50, 1917, 11 – 32.

232. Voetter 1918: Voetter, Otto: Die Kupferprägungen der Diocletianischen Tetrarchie: Treviri. In: NZ 51, 1918, 181 – 190.
233. Voetter 1920: Voetter, Otto: Die Kupferprägungen der Diocletianischen Tetrarchie: Siscia. In: NZ 53, 1920, 101 – 110.
234. Voetter 1925: Voetter, Otto: Die Kupferprägungen der Diocletianischen Tetrarchie: Roma. In: NZ 58, 1925, 1 – 26.
235. Walker 1978: Walker, D. R.: The Metrology of the Roman Silver Coinage. Part 3. From Pertinax to Uranius Antoninus. In: BAR Supplementary Series 40, 1978, 1 – 159.
236. Wassink 1991: Wassink, Alfred: Inflation and Financial Policy under the Roman Empire to the Price Edict of 301 A.D. In: *Historia* 40, 1991, 465 – 493.
237. Watson 1999: Watson, Alaric: Aurelian and the third Century. London, 1999.
238. Webb 1919: Webb, Percy H.: The Reform of Aurelian. In: NC 19, 1919, 235 – 243.
239. Weder 1984: Weder, Marcus: The Eastern Issues of Probus. 1. Theory and Practice of Third-Century Mint-Attribution. In: NC 144, 1984, 202 – 213.
240. West 1941a: West, Luis, C.: Gold and Silver Coin Standards in the Roman Empire. In: ANSNNM 94, 1941, 1 – 197.
241. West 1941b: West, Louis, C.: The Roman Gold Standard and the Ancient Sources. In: AJP 62, 3, 1941, 289 – 301.

242. West 1957: West, Louis, C.: The Relation of Subsidiary Coinage to Gold under Valerian and Gallienus. In: ANSMN 7, 1957, 95 – 123.
243. Williams 1985: Williams, Stephen: Diocletian and the Roman Recovery. New York, 1985.
244. Wolters 1999: Wolters, Reinhard: Nummi Signati. Untersuchungen zur römischen Münzprägung und Geldwirtschaft. Vestigia 49. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1999.
245. Wolters 2001: Wolters, Reinhard: Bronze, Silver or Gold? Coin Finds and the Pay of the Roman Army. In: Zephyrus 53-54, 2000-2001, 579 – 588.
246. Zschucke 1993: Zschucke, Carl-Friedrich: Die römische Münzstätte Köln. (Ihre Entstehung, Entwicklung und Bedeutung für die Geldgeschichte des gallischen Sonderreichers; ihre stilistischen Besonderheiten, die Berücksichtigung ihrer Neugründungen Mailand und Trier).

ANTICKÉ ZDROJE

247. Cassius, Dio Cocceianus: Historia Romana.
http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cassius_Dio/home.html
248. SHA = Scriptores historiae Augustae. V českém překladu J. Buriana a B. Mouchové, Praha, 1982.
249. Zosimos: Nea Historia. V českém překladu Stesky posledního římana od A. Hartmanna, Praha, 1983.

DEPOTY

250. Blackmoor = Bland, Roger: The Blackmoor Hoard. In: CHRB 3, 1982.

251. Çanakkale = Pflaum, H.-G.; Bastien, P.: La trouvaille de Çanakkale (Turquie). Deniers et antoniniani émis de 261 á 284. Wetteren, 1969.
252. Cunetio = Besley et al. 1983: Besley, Edward; Bland, Roger: The Cunetio Treasure. Roman Coinage of the Third Century AD. London, 1983.
253. Gloucester = Abdy et al. 2010a: Abdy, R.; Besley, E.; Lopez-Sanchez, F.: Gloucester, Gloucestershire. 54 Copper Alloy Denarii and 15322 Radiates to AD 296. In: CHRB 13, 2010, 21 – 113.
254. Maltby = Carradice, I. A.: Maltby, South Yorkshire Treasure Trove (1978). In: CHRB 2, 1981, 27 – 47.
255. Milbrook = Walton, Philippa; Flynn, Henry: Milbrook, Hampshire. In: CHRB 13, 2010, 140 – 141.
256. Monkton Farleigh = Carradice, I. A.: The Monkton Farleigh, Wilts., Hoard. In: CHRB 5, 1984, 61 – 88.
257. Normanby = Bland et al. 1988: Bland, Roger; Burnett, Andrew: The Normanby Hoard and other Roman Coin Hoards. In: CHRB 8, 1988, 114 – 215.
258. Overbeck 2009: Overbeck, Bernhard: Das spätrömische Kastell Vermania bei Isny II. Ein Schatzfund von Münzen aus der Zeit des Probus. München, 2009.
259. Tattershall Thorpe = Besley, Edward; Bland, Roger: The Tattershall Thorpe, Lincs., Hoard. In: CHRB 4, 1984, 105 – 137.

INTERNETOVÉ ZDROJE

<https://www.academia.edu/>
<http://www.acsearch.info/home.html>
<http://www.engcoins.com/>
<http://www.coinarchives.com/>
<http://ethos.bl.uk/>
<http://www.forumancientcoins.com/notinric/>
<http://oxrep.classics.ox.ac.uk/>
<http://www.ric.mom.fr/en/home>
<http://wildwinds.com/coins/ric/>

AUKČNÍ KATALOGY

A. Tkalec AG
Argenor Numismatique S.A.
ArtCoins Roma s.r.l.
Astarte S.A.
Auctiones GmbH
Auktionshaus H. D. Rauch GmbH
Baldwin's Auctions Ltd
Bruun Rasmussen
CGB.fr
Classical Numismatic Group, Inc. (CNG)
Dr. Busso Peus Nachfolger
Forvm Ancient Coins
Frank Sternberg AG
Fritz Rudolf Künker GmbH & Co. KG
Gemini, LLC
Gerhard Hirsch Nachfolger
Gitbud & Naumann
Gorny & Mosch Giessener Münzhandlung
Heritage Auctions, Inc.
Hess Divo AG
iNumis
Ira & Larry Goldberg Coins & Collectibles, Inc.
Jean Elsen & ses Fils S.A.
Leu Numismatik AG
LHS Numismatik AG
Maison Palombo
Münzen & Medaillen AG Basel
Neville Numismatics Ltd
Nomos AG
Nudelman Numismatica
Numismatica Ars Classica NAC AG
Numismatica Genevensis SA
Numismatik Lanz München
Ponterio & Associates
Roma Numismatics Limited
Spink
The New York Sale
UBS Gold & Numismatics
Warszawskie Centrum Numizmatyczne

**CATALOGUE FO THE ROMAN IMPERIAL COINS IN THE
CHARLES UNIVERSITY COLLECTION (284 - 337 A.D.)**

INTRODUCTION

The Institute for Greek and Latin studies has in its possession one of the largest public collections of Classical coins in the Czech Republic. Although this collection was being continually extended from the middle of the 18th century⁵²⁶, it was not published until 1985. Only then, 287 Roman republican coins were published by the Doc. PhDr. Václav Marek, CSc. in his *The Roman Republican Coins in the Collection of the Charles University*. Although the original intention was to subsequently publish the entire collection, further work on the collection was only done in 2006, when as part of the Masters dissertation of the author, coins from the so-called Period of Military Anarchy, i.e. from 235 - 284 AD⁵²⁷, were documented. This work was to be extended in the doctoral thesis of the author to catalogue the coins from the period of the First Tetrarchy, i.e. 284 - 305 AD. Considering the relatively low number of coins representing this period, the catalogue was extended to 337 AD⁵²⁸. Hence, 1183 coins were selected and documented from the collection up to 2010, and these are published here.

Federico Gambacorta followed upon this work in his doctoral thesis *Catalogue of the Late Roman, Byzantine and Barbaric Coins in the Charles University Collection (364 – 1092)*, where a collection of 243 Late Classical coins was published in 2013. Further work on the collection should cover the period of 337 – 364 AD, with which the documenting of the Late Imperial mints should be completed.

⁵²⁶ Marek, Václav: *The Roman Republican Coins in the Collection of the Charles University*, p. 7, Praha 1985.

⁵²⁷ Work on this part of the catalogue was realised with the financial support of the Grant Agency of the Charles University in Prague No. 257503 – *Coins from the Period of Military Anarchy* (in the numismatic collection of the Charles University). Partial results were published by Lužický, David: *Čtyři mince vojenských císařů ze sbírky antických mincí Univerzity Karlovy v Praze* (Four coins of the Period of Military Anarchy from the Charles University in Prague collection of Classical coins), *Numismatický sborník* 22, p. 141–150, Praha 2007 and Lužický, David: *Mince římských vojenských císařů ve sbírce Univerzity Karlovy* (Coins from the Period of Military Anarchy in the Charles University collection), *Numismatické listy* 63, p. 49–81, Praha 2008.

⁵²⁸ Work on this part of the catalogue was realised with the financial support of the Grant Agency of the Charles University No. 258140 – *Coins of the Tetrarchy* (in numismatic collection of the Charles University). Partial results were published in Lužický, David: *Římské císařské mince ve sbírce Univerzity Karlovy a muzea v České Lípě* (Roman Imperial coins in the collection of the Charles University and Museum in Česká Lípa), *Numismatický sborník* 26/2, p. 197 – 200, Praha 2012.

The main source, which was used in the process of cataloguing the collection of coins, is *The Roman Imperial Coinage (RIC)*. For this reason, the bibliography for the majority of coins features the RIC reference first. Considering the fact that some volumes of RIC are outdated, in our case particularly RIC 5.1 and 5.2., the coins were classified using some more recent literature, e.g. MIR, La Venéra, MER-RIC, The Cunetio Treasure, Normanby Hoard, etc.⁵²⁹ For the coins in the presented catalogue where there was no more recent literature available and they could be determined only on the basis of RIC, these coins were assessed with respect to Pink's Aufbau, i.e. the corrections RIC 6 and 7, which are published on the internet pages Not in RIC.⁵³⁰ Similar approach was applied with regard to the dating. The years of reign of particular rulers and members of their families were based on Kienast's tables.⁵³¹

Among the 1183 published coins we find many of those that feature minor variations from the RIC. These coins are marked at the end of the citation with the abbreviation var. – variant. We can specifically note the coins with catalogue number 11, 89, 120, 183, 339, 723 and especially 1031. As for the preservation and frequency of occurrence, the coins from the middle of the third and fourth centuries were typically minted using common metals and their preservation is average, sometimes below average. That is also the case with the coins catalogued here. The most frequent mintage is that of common metals⁵³², which are often poorly preserved, sometimes hardly legible; silver coins are less frequent but mostly better preserved. In the presented catalogue there are no gold coins.

Least but not last, I would like to thank: my friend and colleague Mgr. Libor Grmela for the initial impulse, which led to the cataloguing of the coins from the Period of Military Anarchy, to doc. PhDr. Václav Marek, CSc., for his patience and warm, welcoming and friendly attitude, that accompanied me throughout my entire research on the collection, to my friend and colleague Dott. Federico Gambacorta not only for the photographs and other assistance, and to my colleagues from Vienna from the Institut für Numismatik und Geldgeschichte

⁵²⁹ For more details see Abbreviations and Bibliography

⁵³⁰ For more details see Bibliography

⁵³¹ Kienast, Dietmar: *Römische Kaisertabelle. Grunzüge einer römischen Kaiserchronologie*. 1. Auflage. Studienausgabe (= 2., durchgesehene und erweiterte Auflage). Darmstadt 1996.

⁵³² These coins were minted using an alloy of copper with another metal.

Universität Wien for their friendly attitude and help during my visits to their library. I am grateful to Ao. Univ.-Prof. Dr. Hubert Emmerig M. A. and MMag. Dr. Alexander Ruske from the Österreichische Akademie der Wissenschaften Wien for valuable advice and consultations. I would like to especially thank my parents for their support of my studies and my wife Lenka for her great patience which she had with me when I was working on the collection.

NOTE TO THE CATALOGUE

The present catalogue of Roman Imperial coins includes 1183 coins, which were minted in the period of 235 – 337 AD. Out of this number, it was possible to identify 155 coins in the inventory books of the old Czech collection.⁵³³ Although this catalogue represents a result of two dissertations - Masters and Doctoral - this fact is not reflected in its structure. The catalogue is published as a single unit, however, with respect to the grant project it is necessary to mention that out of the 1183 coins, 564 is from the Period of Military Anarchy (235 – 284 AD), whilst the other 619 is from the period of the Late Roman Empire, specifically from 284 – 337 AD.

The coins in the catalogue are ordered according to the following criteria. Primarily they are ordered on the basis of their chronology, i.e. the minting emperors and members of their families. Secondly the ordering follows the geographic criterion, i.e. respects the location of the mint. The individual mints are ordered from west to east, i.e. from the mint in London to that of Rome and Cyzic to Alexandria. Furthermore, the coins from individual mints are ordered by the emissions, from the earliest to the latest. Wherever the collection features several coins of one emission and type, these coins are then ordered from the highest nominal value to the lowest. In short, we can summarize the system as follows: emperor – mint – emission – nominal value.

From a technical point of view, the measurements of coins are given in millimetres. The coins were measured on their axes on the twelfth and third hour; the weight is given in grams.

⁵³³ These relate to the inventory numbers 15.03 – 953.

SYMBOLS AND ABBREVIATIONS

□	reinstatement of letter(s) or word(s)
/	new line
—	division of text or legend
— — —//—	in field left, centre, right // in exergue
inv.	inverted
A.D.	<i>Anno Domini</i>
g.	grams
mm.	millimetres
h.	hours
inv. n.	inventory number
Obv.	obverse
Rev.	reverse
Lit.	Literature
BMC Rom Med	<i>Roman Medallions in the British Museum</i>
HCC	<i>Roman Imperial Coins in the Hunter Coin Cabinet</i>
LV	<i>Ripostiglio della Venèra: nuovo catalogo illustrato</i>
MAR	<i>La monetazione di Aquileia romana</i>
RIC	<i>The Roman Imperial Coinage</i>

Part 2.

From Diocletian to Constantine

A.D. 284-337

DIOCLETIANUS
(284 - 305 A.D.)

Pre-reform period

Lugdunum

c. 2nd half of November – Beginning of December 285 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **PROVIDENTIA AVG**. Providentia standing left, holding ears of corn in right hand and cornucopiae in left hand, at foot modius.

— — C//—

Lit.: LV 4, 4432-4445; Bastien II., p. 116, 13; RIC 5.2, p. 228, Lugdunum 77

565. AE; 4,12 g.; 21,4 x 21,7 mm.; 12 h.; inv. n. 1852. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **PROVIDENTIA AVG**; — — C//—)

End of March – First half of April 286 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **IOVI CONSERVAT AVGG**. Jupiter standing front, head turned left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand.

A — —//—

Lit.: LV 4, 4485; Bastien II., p. 125, 50; RIC 5.2, p. 225, Lugdunum 43

566. AE; 3,96 g.; 20,2 x 20,7 mm.; 6 h.; inv. n. 1853. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **IOVI CONSERVAT AVGG**; A — —//—)

567. AE; 3,87 g.; 21,7 x 20,9 mm.; 6 h.; inv. n. 1854. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **IOVI CONSERVAT AVGG**; A — —//—)

Autumn of 287 – Autumn of 289 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C DIOCLETIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **IOVI TVTATORI AVGG**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — —//P

Lit.: Bastien II., p. 144, 143; RIC 5.2, p. 226, Lugdunum 53

568. AE; 3,35 g.; 21,5 x 22,4 mm.; 12 h.; inv. n. 1855. (Obv. **IMP C DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **IOVI TVTATO-RI AVGG**; — — —//P)

Spring of 290 – 291 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI AVGG**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — —//A

Lit.: Bastien II., p. 173, 314; RIC 5.2, p. 224, Lugdunum 28

569. AE; 3,47 g.; 22,2 x 22,5 mm.; 7 h.; inv. n. 1856. (Obv. **IMP DIOCLETIANV[S A]VG**; Rev. **IOVI A-VGG**; — — —//A)

Antoninianus

Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **IOVI AVGG**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — —//A

Lit.: Bastien II., p. 173, 315; RIC 5.2, p. 224, Lugdunum 28

570. AE; 3,57 g.; 22,8 x 21,5 mm.; 12 h.; inv. n. 1857. (Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **IOVI A-VGG**; — — —//A)

Antoninianus

Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SALVS AVGG**. Salus standing right, feeding snake held in right hand from patera held in left hand.

— — —//C

Lit.: Bastien II., p. 187, 398; RIC 5.2, p. 229, Lugdunum 89

571. AE; 3,45 g.; 22,3 x 21,8 mm.; 7 h.; inv. n. 1858. (Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **[S]ALVS AVGG**; — — —//C)

Begining - March 293 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG.** Helmeted and radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **PAX AVGG.** Minerva standing left, holding olive-branch in right hand and long vertical spear and shield which rests on ground in left hand.

* — —//A

Lit.: Bastien II., p. 200, 471; RIC 5.2, p. 227, Lugdunum 63

572. AE; 4,04 g.; 23,2 x 22,4 mm.; 12 h.; inv. n. 1859. (Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG;** Rev. **PAX - AVGG;** * — —//A)

Ticinum

November 285 - March 286 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG.** Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVAT.** Jupiter standing front, head turned left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand.

— — —//TXXIT

Lit.: LV 4, 5357-5426; RIC 5.2, p. 243, Ticinum 222

573. AE; 3,89 g.; 22,2 x 22,7 mm.; 6 h.; inv. n. 341. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG;** Rev. **IOVI CONS-ERVAT;** — — —//TXXIT)

December 286 - March 287 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C VAL DIOCLETIANVS AVG.** Radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVAT.** Jupiter standing front, head turned left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand.

— — —//(P - T)XXIT

Lit.: LV 4, 6076-6202 or 6377-6416 or 6693-6776; RIC 5.2, p. 243, Ticinum 225

574. AE; 3,85 g.; 20,9 x 22,1 mm.; 12 h.; inv. n. 1860. (Obv. **IMP C VAL DIOCLETIANVS[S AV]G**; Rev. **IOVI [C]ON-S-ERV[AT]**; — — —//[**(P - T)XXIT**])

Antoninianus

Obv. **IMP C VAL DIOCLETIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **HERCVLI CONSERVAT**. Hercules standing right, hand resting on hip, left hand holding lion's skin and club which rests on rock.

— — —//[**(P - T)XXIT**]

Lit.: LV 4, 6295-6309 or 6597-6607 or 6906-6916; RIC 5.2, p. 242, Ticinum 215

575. AE; 3,95 g.; 20,5 x 22,1 mm.; 12 h.; inv. n. 1861. (Obv. [**IMP**] **C VAL DIOCLETIANVS AVG**; Rev. [**H**] **HERCVLI CONSERVAT**; — — —//[**(P - T)XXIT**])

292 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C VAL DIOCLETIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **HERCVLI CONSERVAT**. Hercules standing left, holding branch in right hand and club and lion's skin in left hand.

Γ — —//XXIT

Lit.: RIC 5.2, p. 242, Ticinum 218

576. AE; 4,37 g.; 22,7 x 22,6 mm.; 11 h.; inv. n. 18.39. (Obv. **IMP C VAL DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **HERCVL-I CONSERVAT**; **Γ — —//XXIT**)

Roma

February – March 286 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **IOVI CONSERVAT AVG**. Jupiter standing front, head turned left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand.

— — —//[**XXII**]

Lit.: LV 4, 7269-7295; RIC 5.2, p. 236, Rome 161 var.

577. AE; 2,85 g.; 21,9 x 21,7 mm.; 12 h.; inv. n. 1862. (Obv. **IMP
DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **IOVI CONSER-VAT AVG**; — — —
//XXII)

Antoninianus

Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **IOVI CONSERVAT AVG**. Jupiter standing front, head turned left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand.

— — —//XXIε

Lit.: LV 4, 7326-7345; RIC 5.2, p. 236, Rome 161 var.

578. AE; 3,4 g.; 26,0 x 22,6 mm.; 6 h.; inv. n. 1863. (Obv. **IMP
DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **IOVI CO-NSER-VAT AVG**; — — —
//XXIε)

March - April 286 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **IOVI CONSERVAT AVGG**. Jupiter standing front, head turned left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand.

— — —//XXIA

Lit.: LV 4, 7417-7433; RIC 5.2, p. 236, Rome 162

579. AE; 2,54 g.; 22,6 x 21,5 mm.; 6 h.; inv. n. 1864. (Obv. **IMP
DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **IOVI CONSERVAT AVGG**; — — —
//XXIA)

Antoninianus

Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **IOVI CONSERVAT AVGG**. Jupiter standing front, head turned left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand.

— — —//XXIB

Lit.: LV 4, 7435-7453; RIC 5.2, p. 236, Rome 162

580. AE; 2,92 g.; 22,4 x 24,4 mm.; 6 h.; inv. n. 1865. (Obv. **IMP
DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **[IOVI CONS]ER-VAT AVGG**; — — —
//[XX]IB)

Antoninianus

Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **IOVI CONSERVAT AVGG**. Jupiter standing front, head turned left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand.

— — —//XXIA

Lit.: LV 4, 7489-7512; RIC 5.2, p. 236, Rome 162

581. AE; 3,16 g.; 24,6 x 21,4 mm.; 6 h.; inv. n. 18.40. (Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **IOVI CONSE[R]-VAT AVGG**; — — —//XXIA)

Siscia

293 - 295 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **CONCORDIA MILITVM**. Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— B —//XXI

Lit.: RIC 5.2, p. 246, Siscia 256

582. AE; 1,92 g.; 18,5 x 20,6 mm.; 12 h.; inv. n. 1866. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — B —//XXI)

Heraclea

291 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **CONCORDIA MILITVM**. Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— Δ —//●XXI●

Lit.: RIC 5.2, p. 249, Heraclea 284

583. AE; 3,81 g.; 22,2 x 21,2 mm.; 12 h.; inv. n. 1867. (Obv. [IMP C C] VAL DIOCLETIANVS P F AVG; Rev. CONCORDIA MIL-ITVM; — Δ — //●XXI●)

292 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **CONCORDIA MILITVM**. Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— Hε —//●XXI●

Lit.: RIC 5.2, p. 249, Heraclea 284

584. AE; 3,14 g.; 21,4 x 22,9 mm.; 11 h.; inv. n. 1868. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MIL-ITVM**; — Hε — //●XXI●)

Cyzicus

286 – 287? A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **CONCORDIA MILITVM**. Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— A —//XXI

Lit.: RIC 5.2, p. 253, Cyzicus 306 var.

585. AE; 3,66 g.; 23,1 x 21,6 mm.; 6 h.; inv. n. 1869. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — A —//XXI)

586. AE; 3,78 g.; 19,7 x 21,2 mm.; 7 h.; inv. n. 1870. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — A —//XXI)

Post-reform period

Londinium

303 - 1. 5. 305 A.D.

Follis

Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG.** Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//—

Lit.: RIC 6, p. 125, Londinium 28a

587. AE; 8,21 g.; 27,4 x 28,0 mm.; 6 h.; inv. n. 1871. (Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG;** Rev. **GENIO POPV-LI ROMANI;** — — —//—)

Augusta Treverorum

295 A.D.

Follis

Obv. **IMP DIOCLETIANVS P AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

B — —//TR

Lit.: RIC 6, p. 180, Augusta Treverorum 152a

588. AE; 10,05 g.; 28,3 x 27,8 mm.; 6 h.; inv. n. 1872. (Obv. **IMP DIOCLETIANVS P AVG;** Rev. **GENIO POPV-LI ROMANI;** **B — —//TR**)

296 - 297 A.D.

Follis

Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

B — Γ//TR

Lit.: RIC 6, p. 181, Augusta Treverorum 170a

589. AE; 10,07 g.; 25,2 x 26,8 mm.; 6 h.; inv. n. 1873. (Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG;** Rev. **GENIO POPV-LI ROMANI;** **B — Γ//TR**)

Follis

Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

B — Γ//TR

Lit.: RIC 6, p. 182, Augusta Treverorum 172a

590. AE; 8,54 g.; 25,7 x 26,2 mm.; 12 h.; inv. n. 1874. (Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **GENIO POPV-LI ROMANI**; **B — Γ//TR**)

301 A.D.

Follis

Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **MONETA S AVGG ET CAESS NN**. Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand.

— — *//IITR

Lit.: RIC 6, p. 194, Augusta Treverorum 496a

591. AE; 6,74 g.; 25,4 x 26,1 mm.; 12 h.; inv. n. 1875. (Obv. **IMP D[I]OCLETIANVS P F AVG**; Rev. **M[O]NETA S AVGG ET CAESS NN**; **— — [*]//IITR**)

Lugdunum

303 - 305 A.D.

Follis

Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking left, seen from front.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — *//PLG

Lit.: RIC 6, p. 253, Lugdunum 177a

592. AE; 9,41 g.; 27,8 x 26,7 mm.; 12 h.; inv. n. 1876. (Obv. **IMP DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **GENIO POP-VLI ROMANI**; **— — *//PLG**)

Ticinum

304 - 305 A.D.

Follis

Obv. **IMP C DIOCLETIANVS P F AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR.** Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand.

— — *//TT

Lit.: RIC 6, p. 286, Ticinum 47a

593. AE; 9,08 g.; 26,5 x 26,2 mm.; 6 h.; inv. n. 1877. (Obv. **IMP C DIOCLETIANVS P F AVG;** Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR;** — — *//TT)

Aquileia

297 - 298 A.D.

Follis

Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLIROMANI.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//AQS

Lit.: RIC 6, p. 314, Aquileia 25a; MAR p. 14, 11

594. AE; 8,17 g.; 25,6 x 25,5 mm.; 6 h.; inv. n. 342. (Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG;** Rev. **GENIO POPV-LI-ROMANI;** — — —//AQS)

301 A.D.

Follis

Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR.** Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand.

— — V//AQP

Lit.: RIC 6, p. 315, Aquileia 31a; MAR p. 14, 15

595. AE; 10,2 g.; 27,5 x 25,9 mm.; 6 h.; inv. n. 1878. (Obv. **IMP
DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS
NOSTR**; — — **V//AQP**)

596. AE; 8,16 g.; 27,0 x 26,2 mm.; 6 h.; inv. n. 1879. (Obv. **IMP
DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS
NOSTR**; — — **V//AQP**)

Follis

Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SACR MONET AVGG ET CAESS NOSTR**. Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand.

— — **V//AQS**

Lit.: RIC 6, p. 315, Aquileia 33a; MAR p. 15, 16

597. AE; 7,88 g.; 26,1 x 25,7 mm.; 6 h.; inv. n. 1880. (Obv. **[I]MP
DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **SACR MONET AVGG ET CAESS
NOSTR**; — — **V//AQS**)

Roma

302 - 303 A.D.

Follis

Obv. **IMP C DIOCLETIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SACRA MON VRB AVGG ET CAESS NN**. Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand.

— — ***//RP**

Lit.: RIC 6, p. 362, Roma 103a

598. AE; 8,56 g.; 28,7 x 27,4 mm.; 11 h.; inv. n. 18.38. (Obv. **IMP C
DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **SACRA MON VRB AVGG ET CAESS
NN**; — — ***//RP**)

Carthago

299 - 303 A.D.

Follis

Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SALVIS AVGG ET CAESS FEL KART**. Carthago standing facing, head left, in long robe, holding fruits in both hands.

— — —//A

Lit.: RIC 6, p. 427, Carthago 31a

599. AE; 10,57 g.; 26,8 x 29,5 mm.; 6 h.; inv. n. 1881. (Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **SALVIS AVGG ET C[AE]SS FEL KART**; — — —//A)

Siscia

295 A.D.

Argenteus

Obv. **DIOCLETIANVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **VIRTVS MILITVM**. The four princes sacrificing over tripod before archway in six-turreted enclosure.

— — —//*SIS

Lit.: RIC 6, p. 461, Siscia 60a

600. AR; 3,09 g.; 18,0 x 18,2 mm.; 6 h.; inv. n. 1882. (Obv. **DIOCLETIANVS AVG**; Rev. **VIRTVS - MILITVM**; — — —//*SIS)

296 A.D.

Follis

Obv. **IMP C DIOCLETIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — B//*SIS

Lit.: RIC 6, p. 466, Siscia 95a

601. AE; 9,07 g.; 26,6 x 27,9 mm.; 6 h.; inv. n. 1883. (Obv. **IMP C DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **GENIO POP-VLI ROMANI**; — — B//*SIS)

302 A.D.

Follis

Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR.** Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand.

* — A//*SIS

Lit.: RIC 6, p. 469, Siscia 136a

602. AE; 7,81 g.; 26,0 x 25,8 mm.; 6 h.; inv. n. 1884. (Obv. **IMP DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOS[TR]**; * — A//*SIS)

Thessalonica

302 - 303 A.D.

Follis

Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — Γ//●TS●

Lit.: RIC 6, p. 513, Thessalonica 25a

603. AE; 8,61 g.; 26,7 x 26,4 mm.; 6 h.; inv. n. 1885. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **[GENI]O [POPV]-L-I ROMANI**; — — Γ//[●T]S[●])

Heraclea

295 - 296 or 297 - 298 A.D.

Radiatus

Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG.** Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **CONCORDIA MILITVM.** Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— HB —//—

Lit.: RIC 6, p. 531, Heraclea 13 or p. 532, Heraclea 21

604. AE; 2,8 g.; 20,7 x 21,8 mm.; 6 h.; inv. n. 1886. (Obv. **[IMP C C] VAL DIOCLETIANVS P F [AVG]**; Rev. **CONCORDIA MILI-TVM**; — HB — //—)

605. AE; 3,05 g.; 21,1 x 19,7 mm.; 12 h.; inv. n. 1887. (Obv. **[IM]P C C VAL DIOCLET[IA]NVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MILI-TVM**; — HB — //—)
606. AE; 2,5 g.; 20,1 x 20,0 mm.; 12 h.; inv. n. 1888. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **[C]ONCORDIA MILI-TVM**; — HB — //—)
607. AE; 2,42 g.; 20,7 x 21,3 mm.; 6 h.; inv. n. 1889. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MILI-TVM**; — HΓ — //—)
608. AE; 2,87 g.; 21,3 x 20,8 mm.; 6 h.; inv. n. 1890. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MILI-TVM**; — HΔ — //—)
609. AE; 3,59 g.; 20,8 x 21,0 mm.; 11 h.; inv. n. 340. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLE[TI]ANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MIL-ITVM**; — HΔ — //—)
610. AE; 3,01 g.; 20,5 x 20,3 mm.; 12 h.; inv. n. 1891. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORD[IA] MILI-TVM**; — HΔ — //—)
611. AE; 3,42 g.; 20,1 x 20,4 mm.; 6 h.; inv. n. 1892. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA [MILI-TVM]**; — Hε — //—)

297 - 298 A.D.

Follis

Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — //HTA

Lit.: RIC 6, p. 531, Heraclea 19a

612. AE; 9,97 g.; 26,5 x 27,2 mm.; 6 h.; inv. n. 1893. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **GENIO POPV-L-I ROMANI**; — — — //HTA)

613. AE; 9,65 g.; 27,0 x 28,1 mm.; 6 h.; inv. n. 15.05. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG**; Rev. **GENIO POPV-L-I ROMANI**; — — — //HTB)

Nicomedia

295 - 296 A.D.

Argenteus

Obv. **DIOCLETIANVS AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **VICTORIAE SARMATICAE.** Camp gate with wide open doors, four turrets; star on gate.

— — —//SMNT

Lit.: RIC 6, p. 556, Nicomedia 25a

614. AR; 3,09 g.; 19,6 x 18,7 mm.; 12 h.; inv. n. 1894. (Obv. **DIOCLETIANVS AVG;** Rev. **VICTORIAE - [S]ARMATICAE;** — — —//SMNT)

Cyzicus

295 - 299 A.D.

Radiatus

Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG.** Radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **CONCORDIA MILITVM.** Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— ΚΓ —//—

Lit.: RIC 6, p. 581, Cyzicus 15a

615. AE; 2,6 g.; 20,0 x 22,2 mm.; 6 h.; inv. n. 1895. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG;** Rev. **CONCORDIA MI-LITVM;** — ΚΓ —//—)

616. AE; 2,93 g.; 20,1 x 21,0 mm.; 6 h.; inv. n. 1896. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG;** Rev. **CONCORDIA MIL-ITVM;** — ΚΓ —//—)

617. AE; 2,22 g.; 22,7 x 22,0 mm.; 12 h.; inv. n. 1897. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG;** Rev. **CONCORDIA MIL-ITVM;** — ΚΓ —//—)

297 - 299 A.D.

Follis

Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//ΚΓ

Lit.: RIC 6, p. 580, Cyzicus 12a

618. AE; 7,81 g.; 27,1 x 27,8 mm.; 6 h.; inv. n. 1898. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AV[G]**; Rev. **GENIO POPV-[LI ROM]ANI; — — —//KΓ**)

619. AE; 8,7 g.; 28,2 x 27,3 mm.; 6 h.; inv. n. 343. (Obv. **IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AV[G]**; Rev. **GENI[O] POPV-LI ROMANI; — — —//KΓ**)

Alexandria

c. Earlier - Mid of 308 A.D.

Laureatus

Obv. **D N DIOCLETIANO FELICIS**. Laureated bust of emperor in imperial mantle looking right, right hand raised.

Rev. **PROVIDENTIA DEORVM**. Providentia standing right, extending right hand to Quies standing left, holding branch in right hand and vertical sceptre in left hand.

— **B** —//**ALE**

Lit.: RIC 6, p. 676, Alexandria 93a

620. AE; 3,51 g.; 19,5 x 20,0 mm.; 6 h.; inv. n. 327. (Obv. **D N DIOCLETIANO FELICIS**; Rev. **PROVIDENTIA DEORVM; — B —//ALE**)

MAXIMIANUS HERCULIUS

(285 - 310 A.D.)

Pre-reform period

Lugdunum

Autumn of 289 – Beginning of 290 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C MAXIMIANVS P F AV[G]**. Radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **PAX AVGG**. Pax standing left, holding Victoriola in right hand and transverse sceptre in left hand.

— — —//**S**

Lit.: Bastien II., p. 167, 277; RIC 5.2, p. 266, Lugdunum 396

621. AE; 4,28 g.; 23,0 x 22,4 mm.; 7 h.; inv. n. 1899. (Obv. **IMP C MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **PA-X - A-VGG**; — — —//S)

Antoninianus

Obv. **IMP C MAXIMIANVS P AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **PAX AVGG**. Pax standing left, holding Victoriola in right hand and transverse sceptre in left hand.

— — —//S

Lit.: Bastien II., p. 167, 280; RIC 5.2, p. 267, Lugdunum 402

622. AE; 3,8 g.; 22,0 x 23,9 mm.; 12 h.; inv. n. 1900. (Obv. **IMP C MAXIMIANVS P AVG**; Rev. **PA-X - A-VGG**; — — —//S)

Spring of 290 - 291 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **PAX AVGG**. Pax standing left, holding Victoriola in right hand and transverse sceptre in left hand.

— — —//B

Lit.: Bastien II., p. 183, 373; RIC 5.2, p. 266, Lugdunum 398

623. AE; 4,15 g.; 22,6 x 22,3 mm.; 6 h.; inv. n. 1901. (Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **P[A]-X - A-VGG**; — — —//B)

Antoninianus

Obv. **IMP MAXIMIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **PAX AVGG**. Pax standing left, holding Victoriola in right hand and transverse sceptre in left hand.

— — —//B

Lit.: Bastien II., p. 184, 380; RIC 5.2, p. 267, Lugdunum 399

624. AE; 3,53 g.; 20,9 x 22,2 mm.; 6 h.; inv. n. 1902. (Obv. **IMP MAXIMIANVS AVG**; Rev. **PAX - A-VGG**; — — —//B)

625. AE; 4,09 g.; 22,4 x 21,9 mm.; 12 h.; inv. n. 1903. (Obv. **IMP MAXIMIANVS AVG**; Rev. **PA[X] - A-VGG**; — — —//B)

626. AE; 3,66 g.; 21,6 x 23,0 mm.; 12 h.; inv. n. 337. (Obv. **IMP MAXIMIANVS AVG**; Rev. **PAX - A-VGG**; — — —//B)

627. AE; 3,49 g.; 21,8 x 23,0 mm.; 12 h.; inv. n. 1904. (Obv. **IMP MAXIMIANVS AVG**; Rev. **PAX - A-VGG**; — — —//B)

Antoninianus

Obv. **IMP MAXIMIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in imperial mantle looking left, holding eagle-tipped sceptre in right hand.

Rev. **SALVS AVGG**. Salus standing right, feeding snake held in right hand from patera held in left hand.

— — —//O

Lit.: Bastien II., p. 192, 430; RIC 5.2, -

628. AE; 3,84 g.; 21,8 x 21,9 mm.; 1 h.; inv. n. 1905. (Obv. **IMP MAXIMIANVS AVG**; Rev. **SA[LV-S] AVGG**; — — —//O)

Roma

January 287 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVAT AVGG**. Jupiter standing front, head turned left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand.

— — —//XXI(A - Z)

Lit.: LV 4, 7588-7589 or 7598 or 7599-7600; RIC 5.2, p. 278, Rome 506

629. AE; 2,07 g.; 23,4 x 21,1 mm.; 12 h.; inv. n. 1906. (Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **[IO]VI CONSER-VAT AVG[G]**; — — — //XXI(A - Z))

Antoninianus

Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVAT AVGG**. Jupiter standing front, head turned left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand.

— — —//XXIε

Lit.: LV 4, 7598; RIC 5.2, p. 278, Rome 506

630. AE; 4,19 g.; 21,4 x 21,6 mm.; 12 h.; inv. n. 1907. (Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **IOVI [CO]NSER-VAT AVGG**; — — — //XXIε])

290 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **VIRTVS AVGVSTORVM**. Hercules standing right, with right hand leaning on club, holding bow in left hand and lion's skin over left arm.

— — —//XXII

Lit.: RIC 5.2, p. 279, Rome 516

631. AE; 2,37 g.; 21,2 x 22,0 mm.; 1 h.; inv. n. 1908. (Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **VIRTVS AVGVSTORV[M]**; — — —//XXII)

Siscia

290 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C M A VAL MAXIMIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor looking right.

Rev. **CONSERVATOR AVGG**. Emperor holding vertical sceptre in left hand and Hercules, with left hand leaning on club, standing face to face, sacrificing at altar.

— — Γ//XXIAI

Lit.: RIC 5.2, p. 287, Siscia 580 var.

632. AE; 3,66 g.; 22,8 x 22,6 mm.; 6 h.; inv. n. 1909. (Obv. **IMP C M A VAL MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONSERVATOR AVGG**; — — Γ//XXIAI)

293 - 295 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **IOVI ET HERCVLI CONS AVGG**. Jupiter standing right, holding sceptre, receiving Victory from Hercules standing left, holding club.

— Γ —//XXI

Lit.: RIC 5.2, p. 288, Siscia 584 var.

633. AE; 3,48 g.; 21,7 x 21,4 mm.; 6 h.; inv. n. 1910. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS AVG**; Rev. **IOVI ET HERCVLI CONS AVGG**; — Γ — //XXI)

Cyzicus

293 A.D.

Antoninianus

Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **CONCORDIA MILITVM ●**. Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— ε —//XXI●

Lit.: RIC 5.2, p. 291, Cyzicus 607 var.

634. AE; 3,22 g.; 21,6 x 21,4 mm.; 6 h.; inv. n. 1911. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS AVG**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM ●**; — ε —//XXI●)

Post-reform period

Londinium

300 - 303 A.D.

Follis

Obv. **IMP C MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GENIO POPV-LI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//—

Lit.: RIC 6, p. 125, Londinium 17

635. AE; 9,44 g.; 28,1 x 27,3 mm.; 6 h.; inv. n. 1912. (Obv. **IMP C MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **GENIO POPV-LI ROMANI**; — — —//—)

636. AE; 8,78 g.; 24,6 x 24,7 mm.; 6 h.; inv. n. 1913. (Obv. **IMP C MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **GENIO POPV-LI ROMANI**; — — —//—)

Augusta Treverorum

296 - 297 A.D.

Follis

Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

C — Γ//TR

Lit.: RIC 6, p. 181, Augusta Treverorum 170b

637. AE; 10,8 g.; 28,3 x 27,3 mm.; 12 h.; inv. n. 18.41. (Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **GENIO POPV-LI ROMANI**; **C — Γ//TR**)

Ticinum

300 - 303 A.D.

Follis

Obv. **IMP C MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR**. Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand.

— — —//TT●

Lit.: RIC 6, p. 286, Ticinum 45b

638. AE; 7,21 g.; 27,7 x 27,8 mm.; 6 h.; inv. n. 1914. (Obv. **IMP C MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR**; **— — —//TT●**)

Aquileia

300 A.D.

Follis

Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR**. Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand.

— — —//AQP

Lit.: RIC 6, p. 315, Aquileia 29b; MAR p. 21, 35

639. AE; 9,56 g.; 24,8 x 26,9 mm.; 6 h.; inv. n. 336. (Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **SACRA MONET AVGG - ET CAESS NOSTR**; — — —//AQP)

640. AE; 9,62 g.; 27,3 x 27,4 mm.; 12 h.; inv. n. 1915. (Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR**; — — —//AQS; MAR p. 21, 36)

301 A.D.

Follis

Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR**. Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand.

— — V//AQS

Lit.: RIC 6, p. 315, Aquileia 31b; MAR p. 22, 37

641. AE; 7,98 g.; 25,9 x 26,2 mm.; 12 h.; inv. n. 1916. (Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR**; — — V//AQS)

Roma

297 - 298 A.D.

Radiatus

Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **VOT/XX**. Inscription in two lines in wreath.

— Γ—//—

Lit.: RIC 6, p. 359, Roma 76b

642. AE; 2,89 g.; 19,8 x 20,1 mm.; 12 h.; inv. n. 1917. (Obv. **IMP C M [A MAXI]MIANVS P F A[VG]**; **VOT/XX**; — Γ—//—)

643. AE; 2,25 g.; 18,9 x 19,9 mm.; 12 h.; inv. n. 1918. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; **VOT/●/XX**; — ε —//—)

Siscia

305 A.D.

Laureatus

Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//SIS

Lit.: RIC 6, p. 471, Siscia 146

644. AE; 2,32 g.; 17,3 x 18,6 mm.; 12 h.; inv. n. 1919. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; **GENIO POP-VLI ROMANI**; — — —//SIS)

Heraclea

295 - 296 or 297 - 298 A.D.

Radiatus

Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **CONCORDIA MILITVM**. Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— HA —//—

Lit.: RIC 6, p. 531, Heraclea 14 or p. 532, Heraclea 22

645. AE; 1,9 g.; 19,6 x 20,0 mm.; 1 h.; inv. n. 1920. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MILI-TVM**; — HA —//—)

646. AE; 2,84 g.; 19,1 x 19,2 mm.; 12 h.; inv. n. 1921. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MILI-TVM**; — HT —//—)

297 - 298 A.D.

Follis

Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//HTA

Lit.: RIC 6, p. 531, Heraclea 19b

647. AE; 10,24 g.; 26,4 x 27,1 mm.; 12 h.; inv. n. 1922. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **GENIO POPV-L-I ROMANI**; — — —//HTA)

648. AE; 10,64 g.; 25,6 x 28,1 mm.; 6 h.; inv. n. 1923. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **GENIO POPV-L-I ROMANI**; — — — //HTε)

Nicomedia

295 - 296 A.D.

Argenteus

Obv. **MAXIMIANVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **VICTORIAE SARMATICAE**. Camp gate with wide open doors, four turrets; star on gate.

— — —//SMNT

Lit.: RIC 6, p. 556, Nicomedia 25b

649. AR; 3,13 g.; 19,1 x 19,1 mm.; 12 h.; inv. n. 1924. (Obv. **MAXIMIANVS AVG**; Rev. **VICTORIAE - SARMATICAE**; — — —//SMNT)

Cyzicus

295 - 299 A.D.

Radiatus

Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **CONCORDIA MILITVM**. Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— **KB** —//—

Lit.: RIC 6, p. 581, Cyzicus 15b

650. AE; 2,87 g.; 21,1 x 22,8 mm.; 12 h.; inv. n. 273. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — **KB** —//—)

651. AE; 2,93 g.; 21,0 x 21,4 mm.; 12 h.; inv. n. 1925. (Obv. [**IMP C M A MA**]XIMIANVS P F AVG; Rev. **CONCORDIA MI-[LITVM]**; — **KΓ** —//—)

652. AE; 2,23 g.; 20,4 x 20,5 mm.; 12 h.; inv. n. 1926. (Obv. **IMP C M [A] MAXIMIANVS [P F AVG]**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — **KΔ** —//—)

653. AE; 2,94 g.; 18,8 x 20,1 mm.; 6 h.; inv. n. 1927. (Obv. **IM[P] C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — **Kε** —//—)

654. AE; 2,6 g.; 20,7 x 21,5 mm.; 11 h.; inv. n. 1928. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — Kε —//—)
655. AE; 2,85 g.; 20,6 x 21,2 mm.; 12 h.; inv. n. 1929. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — Kε —//—)
656. AE; 3,55 g.; 21,5 x 21,8 mm.; 12 h.; inv. n. 1930. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — Kε —//—)

Radiatus

Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **CONCORDIA MILITVM**. Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— KΔ —//—

Lit.: RIC 6, p. 581, Cyzicus 16b

657. AE; 2,89 g.; 20,1 x 21,2 mm.; 12 h.; inv. n. 1931. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — KΔ —//—)

658. AE; 3,43 g.; 23,3 x 21,5 mm.; 12 h.; inv. n. 18.42. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — KΔ —//—)

659. AE; 2,71 g.; 22,1 x 20,4 mm.; 12 h.; inv. n. 335. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — KΔ —//—)

297 - 299 A.D.

Follis

Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//Kε

Lit.: RIC 6, p. 580, Cyzicus 12b

660. AE; 9,47 g.; 28,5 x 27,8 mm.; 12 h.; inv. n. 1932. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **GENIO POPV-LI ROMANI**; — — —//Kε)

Alexandria

296 - 297 A.D.

Radiatus

Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **CONCORDIA MILITVM**. Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— **B** —//**ALE**

Lit.: RIC 6, p. 667, Alexandria 46b

661. AE; 2,58 g.; 18,6 x 20,1 mm.; 6 h.; inv. n. 1933. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MIL-ITVM**; — **B** —//**ALE**)

662. AE; 2,62 g.; 19,3 x 21,1 mm.; 6 h.; inv. n. 1934. (Obv. [**IMP C**] **M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MIL-ITVM**; — **B** —//**ALE**)

663. AE; 3,22 g.; 20,4 x 19,9 mm.; 12 h.; inv. n. 1935. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **CONCORDIA MIL-ITVM**; — **Δ** —//**ALE**)

301 A.D.

Follis

Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPV-L-I ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

XX — **B/I**//**ALE**

Lit.: RIC 6, p. 665, Alexandria 32b

664. AE; 9,37 g.; 25,9 x 27,4 mm.; 11 h.; inv. n. 1936. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **GENIO POPV-L-I ROMANI**; **XX** — **B/I**//**ALE**)

304 - 305 A.D.

Follis

Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **HERCVLI VICTORI**. Hercules standing facing, head left, right hand leaning on club, left hand holding apples and with lion's skin dropping from elbow.

S — **P/B**//**ALE**

Lit.: RIC 6, p. 666, Alexandria 38 var.

665. AE; 3,69 g.; 24,7 x 26,3 mm.; 12 h.; inv. n. 328. (Obv. **IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **HERCVLI - VICTORI; S — P/B//ALE**)

CONSTANTIUS I.

(Caesar 293 – 305 A.D., Augustus 305 – 306 A.D.)

Pre-reform period

As Caesar

Lugdunum

20. November – End of 293 A.D.

Antoninianus

Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB C.** Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **PROVIDENT DEOR.** Providentia seated left, holding baton in right hand and sceptre in left hand, at foot globe.

— — —//II

Lit.: Bastien II., p. 217, 558; RIC 5.2, p. 298, Lugdunum 636

666. AE; 2,64 g.; 21,2 x 22,6 mm.; 12 h.; inv. n. 1937. (Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **PROVIDE-N-T DEOR; — — —//II**)

294 A.D.

Antoninianus

Obv. **CONSTANTIVS NOB C.** Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SECVRIT AVGG.** Securitas standing front, legs crossed, head left, right hand raised to head, leaning on column with left elbow.

— — —//B

Lit.: Bastien II., p. 234, 649; RIC 5.2, p. 298, Lugdunum 644 var.

667. AE; 3,54 g.; 23,1 x 22,6 mm.; 1 h.; inv. n. 18.44. (Obv. **CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **SECVR-IT AVGG; — — —//B**)

Post-reform period

As Caesar

Londinium

300 - 303 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTIVS NOB C.** Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//—

Lit.: RIC 6, p. 125, Londinium 22

668. AE; 8,5 g.; 26,8 x 26,6 mm.; 6 h.; inv. n. 330. (Obv. **CONSTANTIVS NOB C;** Rev. **GENIO POP[V-LI ROMANI];** — — —//B)

Augusta Treverorum

296 - 297 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTIVS NOB CAES.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

A — Γ//TR

Lit.: RIC 6, p. 183, Augusta Treverorum 213a

669. AE; 9,02 g.; 25,2 x 26,5 mm.; 11 h.; inv. n. 1938. (Obv. **CON[STA]NTIVS NOB CAES;** Rev. **GENIO POPV-LI R[O]MANI;** A — Γ//TR)

Roma

296 - 297 A.D.

Follis

Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB C.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

R — —//Γ

Lit.: RIC 6, p. 358, Roma 66a

670. AE; 10,33 g.; 25,3 x 26,9 mm.; 12 h.; inv. n. 1939. (Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GENIO POP-VLI ROMANI**; R — //Γ)

Siscia

294 A.D.

Follis

Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

S — Γ//—

Lit.: RIC 6, p. 464, Siscia 81a

671. AE; 9,69 g.; 26,7 x 26,8 mm.; 7 h.; inv. n. 18.43. (Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GENIO POP-VLI ROMANI**; S — Γ//—)

296 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTIVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — Γ//*SIS

Lit.: RIC 6, p. 464, Siscia 98a

672. AE; 7,81 g.; 26,3 x 28,0 mm.; 6 h.; inv. n. 1940. (Obv. **CONSTANTIVS NOB CAES**; Rev. **GENIO POP-VLI ROMANI**; — — Γ//*SIS)

300 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTIVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR**. Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand.

— — A//*SIS

Lit.: RIC 6, p. 469, Siscia 133a

673. AE; 9,85 g.; 28,7 x 26,5 mm.; 6 h.; inv. n. 1941. (Obv. **CONSTANTIVS NOB CAES**; Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR**; — — A//[*]SI[S])

Cyzicus

297 - 299 A.D.

Follis

Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO AVGG ET CAESARVM NN**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//KB

Lit.: RIC 6, p. 580, Cyzicus 11a

674. AE; 6,62 g.; 25,7 x 25,8 mm.; 12 h.; inv. n. 1942. (Obv. **[FL] VAL CONSTANTIV[S NOB CAES]**; Rev. **[GENIO AV]GG ET - CAESARVM NN**; — — —//KB)

Antiochia

296 A.D.

Argenteus

Obv. **CONSTANTIVS CAESAR**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **VIRTVS MILITVM**. Camp gate with three turrets, no doors.

— — H//ANT

Lit.: RIC 6, p. 617, Antiochia 36

675. AR; 3,19 g.; 19,3 x 18,7 mm.; 12 h.; inv. n. 1943. (Obv. **CONSTANTIVS CAESAR**; Rev. **VIRTVS - MILITVM**; — — H//ANT)

300 - 301 A.D.

Follis

Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

K — Z//V//ANT

Lit.: RIC 6, p. 620, Antiochia 55a

676. AE; 9,5 g.; 25,6 x 26,6 mm.; 12 h.; inv. n. 307. (Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB CAES**; Rev. **GENIO POPV-LI ROMANI; K — Z/V//ANT**)

Alexandria

301 A.D.

Follis

Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

XX — ε/I//ALE

Lit.: RIC 6, p. 665, Alexandria 33a

677. AE; 9,2 g.; 25,7 x 28,6 mm.; 11 h.; inv. n. 1944. (Obv. **[FL VAL] CONSTANTIVS NOB CAES**; Rev. **GENIO POPV-L-I ROMA[NI]; XX — ε/I//[ALE]**)

As Augustus

Ticinum

306 A.D.

Follis

Obv. **IMP C CONSTANTIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **FIDES MILITVM**. Fides seated left, holding standard in each hand.

— — —//P-TT

Lit.: RIC 6, p. 289, Ticinum 59a

678. AE; 6,65 g.; 25,1 x 25,2 mm.; 11 h.; inv. n. 1945. (Obv. **IMP C CONSTANTIVS P F AVG**; Rev. **[FIDE]S MI-LITVM; — — —//[P-TT]**)

Siscia

305 - 306 A.D.

¼ Follis

Obv. **IMP C CONSTANTIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//SIS

Lit.: RIC 6, p. 475, Siscia 167

679. AE; 2,18 g.; 18,9 x 18,5 mm.; 12 h.; inv. n. 1946. (Obv. **IMP C CONSTANTIVS P F AVG**; Rev. **GENIO POP-VLI ROMANI**; — — —//SIS)

¼ Follis

Obv. **CONSTANTIVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//SIS

Lit.: RIC 6, p. 475, Siscia 169a

680. AE; 2,03 g.; 17,8 x 17,4 mm.; 12 h.; inv. n. 1947. (Obv. **CONSTANTIVS AVG**; Rev. **GENIO POP-VLI ROM[ANI]**; — — —//SIS)

Cyzicus

305 - 306 A.D.

Follis

Obv. **IMP C FL VAL CONSTANTIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//K ζ

Lit.: RIC 6, p. 582, Cyzicus 21a

681. AE; 5,77 g.; 25,5 x 26,6 mm.; 12 h.; inv. n. 1948. (Obv. **IM[P C FL] VAL CONSTANTIVS P [F AVG]**; Rev. **[GENIO] POPV-LI ROMANI**; — — —//K ζ)

Posthumous coinage

Augusta Treverorum

Autumn of 307 - End of 308 A.D.

Follis

Obv. **DIVO CONSTANTIO PIO**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, partially veiled, seen from front.

Rev. **MEMORIA FELIX**. Altar with flame above and girland; on either side eagle.

— — —//PTR

Lit.: RIC 6, p. 218, Augusta Treverorum 789 var.; HCC 5, p. 47, Augusta Treverorum 4

682. AE; 6,43 g.; 24,8 x 25,3 mm.; 6 h.; inv. n. 1949. (Obv. **DIVO CONSTANTIO PIO**; Rev. **MEMORIA FELIX**; — — —//PTR)

Aquileia

Autumn of 307 - 309/310 A.D.

Follis

Obv. **DIVO CONSTANTIO AVG**. Veiled bust right.

Rev. **MEMORIA DIVI CONSTANTII**. Eagle seated facing on square, two-doored altar enclosure.

— — —//AQS

Lit.: RIC 6, p. 326, Aquileia 127 var.; HCC 5, p. 48, Aquileia 8 var.; MAR p. 33, 79

683. AE; 6,4 g.; 24,2 x 26,1 mm.; 7 h.; inv. n. 1950. (Obv. **DIVO CONSTANTIO AV[G]**; Rev. **MEMORIA DIV-I CONSTANTII**; — — —//AQS)

Constantinus the Great for Constantius I.

Arelate

318 A.D.

Follis

Obv. **DIVO CONSTANTIO PIO PRIN**. Laureated and veiled bust right.

Rev. **REQVIES OPTIMOR MERIT**. Emperor seated left, raising right hand and holding sceptre in left hand.

— — —//ART

Lit.: RIC 7, p. 252, Arelate 175

684. AE; 1,33 g.; 15,1 x 14,4 mm.; 1 h.; inv. n. 1951. (Obv. [D]IV[O]
CONS[T]ANTIO PIO PRIN; Rev. REQVIES O-P-[TI]MOR [MERIT];
— — —//ART)

GALERIUS

(Caesar 293 – 305 A.D., Augustus 305 – 311 A.D.)

Pre-reform period

As Caesar

Lugdunum

20. November – End of 293 A.D.

Antoninianus

Obv. GAL VAL MAXIMIANVS NOB C. Radiated bust of emperor in
cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. PROVIDENT DEOR. Providentia seated left, holding baton in right
hand and sceptre in left hand, at foot globe.

— — —//II

Lit.: Bastien II., p. 217, 559; RIC 5.2, p. 305, Lugdunum 690 var.

685. AE; 3,72 g.; 24,9 x 23,6 mm.; 7 h.; inv. n. 1952. (Obv. GAL VAL
MAXIMIANVS NOB C; Rev. PROVIDE-N-T DEOR; — — —//II)

Post-reform period

As Caesar

Augusta Treverorum

296 – 297 A.D.

Follis

Obv. MAXIMIANVS NOB CAES. Laureated bust of emperor looking left.

Rev. GENIO POPVLI ROMANI. Genius standing left, holding patera in
right hand and cornucopiae in left hand.

C — I//TR

Lit.: RIC 6, p. 183, Augusta Treverorum 220b

686. AE; 11,25 g.; 27,2 x 28,2 mm.; 12 h.; inv. n. 1953. (Obv. **MAXIMIANVS NOB CAES**; Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**; C — **Γ//TR**)

Lugdunum

303 - 305 A.D.

Follis

Obv. **MAXIMIANVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking left, seen from front.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera over altar in right hand and cornucopiae in left hand.

— — ***//PLG**

Lit.: RIC 6, p. 253, Lugdunum 180b

687. AE; 8,27 g.; 27,8 x 28,0 mm.; 6 h.; inv. n. 1954. (Obv. **MAXIMIANVS NOB C**; Rev. **GENIO POP-VLI ROMANI**; — — ***//PLG**)

Ticinum

300 - 303 A.D.

Follis

Obv. **MAXIMIANVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SACRA MONET AVGG ET CAESS NOSTR**. Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand.

— — **—//PT●**

Lit.: RIC 6, p. 286, Ticinum 44b

688. AE; 8,95 g.; 25,9 x 25,4 mm.; 6 h.; inv. n. 1955. (Obv. **MAXIMIANVS NOB CAES**; Rev. **SACRA MONET AVGG - ET CAESS NOSTR**; — — **—//PT●**)

Aquileia

299 A.D.

Follis

Obv. **MAXIMIANVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera over altar in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//AQT

Lit.: RIC 6, p. 315, Aquileia 28b; MAR p. 37, 88

689. AE; 11,83 g.; 26,5 x 27,0 mm.; 6 h.; inv. n. 18.46. (Obv. **MAXIMIANVS NOB CAES**; Rev. **GENIO POPV-LI - ROMANI**; — — —//AQT)

Roma

297 - 298 A.D.

Radiatus

Obv. **MAXIMIANVS NOB CAES**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **VOT/XX**. Inscription in two lines in wreath.

— ⊖ —//—

Lit.: RIC 6, p. 360, Roma 88b

690. AE; 2,72 g.; 17,5 x 19,2 mm.; 12 h.; inv. n. 334. (Obv. **MAXIMIA[NVS NOB CAE]S**; Rev. **VOT/XX**; — ⊖ —//—)

691. AE; 3,16 g.; 19,1 x 19,6 mm.; 5 h.; inv. n. 1956. (Obv. **MAXIM[IANVS NOB CAE]S**; Rev. **VOT/XX**; — [A-Δ, Z-⊖] —//—)

302 - 303 A.D.

Follis

Obv. **MAXIMIANVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SAC MON VRB AVGG ET CAESS NN**. Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand.

— — */RQ

Lit.: RIC 6, p. 362, Roma 106b

692. AE; 11,07 g.; 27,5 x 28,9 mm.; 12 h.; inv. n. 18.07. (Obv. **MAXIMIANVS NOB CAES**; Rev. **SAC MON VRB AVGG ET CAESS NN**; — — */RQ)

Siscia

296 A.D.

Follis

Obv. **MAXIMIANVS NOB CAES.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — **A//*SIS**

Lit.: RIC 6, p. 466, Siscia 98b

693. AE; 9,56 g.; 26,2 x 27,3 mm.; 6 h.; inv. n. 1957. (Obv. **MAXIMIANVS NOB CAES;** Rev. **GENIO POP-VLI ROMANI;** — — **A//*SIS**)

694. AE; 10,22 g.; 28,0 x 26,1 mm.; 12 h.; inv. n. 338. (Obv. **MAXIMIANVS NOB CAES;** Rev. **GENIO POP-V-LI ROMANI;** — — **A//*SIS**)

695. AE; 7,69 g.; 27,4 x 26,3 mm.; 6 h.; inv. n. 1958. (Obv. **MAXIMIANVS NOB CAES;** Rev. **GENIO POP-VLI ROMANI;** — — **Γ//*SIS**)

Thessalonica

302 - 303 A.D.

Follis

Obv. **GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — **Γ//TS**

Lit.: RIC 6, p. 512, Thessalonica 24b

696. AE; 7,83 g.; 26,3 x 27,5 mm.; 12 h.; inv. n. 1959. (Obv. **GAL VAL MAXIMIANV[S] NOB CAES;** Rev. **[GENI]O POPV-LI ROMANI;** — — **Γ//TS**)

Heraclea

295 - 296 A.D.

Radiatus

Obv. **GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES.** Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **CONCORDIA MILITVM**. Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— HA —//—

Lit.: RIC 6, p. 531, Heraclea 16

697. AE; 3,5 g.; 20,1 x 21,7 mm.; 6 h.; inv. n. 275. (Obv. **GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES**; Rev. **CONCORDIA MILI-TVM**; — HA —//—)

Cyzicus

295 - 299 A.D.

Radiatus

Obv. **GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **CONCORDIA MILITVM**. Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— KA —//—

Lit.: RIC 6, p. 581, Cyzicus 19b

698. AE; 2,62 g.; 19,2 x 19,5 mm.; 1 h.; inv. n. 1960. (Obv. **GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — KA —//—)

699. AE; 3,12 g.; 19,7 x 20,1 mm.; 5 h.; inv. n. 1961. (Obv. **GAL VAL [MAXI]MIANVS NOB CAES**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — KA —//—)

700. AE; 2,19 g.; 20,1 x 21,9 mm.; 6 h.; inv. n. 1962. (Obv. **GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — KA —//—)

701. AE; 2,68 g.; 19,2 x 20,4 mm.; 7 h.; inv. n. 1963. (Obv. **GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES**; Rev. **CONCORDIA MI-LITVM**; — KA —//—)

702. AE; 3,05 g.; 21,2 x 20,6 mm.; 6 h.; inv. n. 1964. (Obv. **GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES**; Rev. **CONCORDIA MI-●-LITVM**; — KA —//—)

Alexandria

296 - 297 A.D.

Radiatus

Obv. **GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **CONCORDIA MILITVM**. Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand.

— **B** —//**ALE**

Lit.: RIC 6, p. 667, Alexandria 48b

703. AE; 2,88 g.; 19,7 x 19,7 mm.; 12 h.; inv. n. 18.08. (Obv. **GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES**; Rev. **CONCORDIA MIL-ITVM**; — **B** —//**ALE**)

As Augustus

Augusta Treverorum

Autumn of 307 - End of 308 A.D.

Follis

Obv. **IMP C VAL MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GENIO POP ROM**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

S — **A**//**PTR**

Lit.: RIC 6, p. 217, Augusta Treverorum 768

704. AE; 5,97 g.; 25,8 x 26,4 mm.; 6 h.; inv. n. 1965. (Obv. **IMP C VAL MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **GENIO - POP ROM**; **S** — **A**//**PTR**)

Aquileia

305 - 306 A.D.

Follis

Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **FIDES MILITVM AVGG ET CAESS NN**. Fides standing left holding vertical standard in each hand.

— — —//**AQP**

Lit.: RIC 6, p. 319, Aquileia 60b; MAR p. 41, 104

705. AE; 9,67 g.; 26,8 x 28,4 mm.; 6 h.; inv. n. 1966. (Obv. **IMP MAXIMIANVS P F AVG**; Rev. **FIDES MILITVM AVGG ET CAESS NN; — — —//AQP**)

Serdica

Late of 307 - 308 A.D.

Follis

Obv. **GAL MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **VIRTVTI EXERCITVS**. Mars walking right, holding transverse spear in right hand and trophy over left shoulder in left hand.

* — **B//SMSD**

Lit.: RIC 6, p. 500, Serdica 44

706. AE; 4,51 g.; 24,9 x 25,7 mm.; 12 h.; inv. n. 1967. (Obv. **GAL MAX[I]MIANVS P F AVG**; Rev. **[VIRTVTI E-XERCI]TVS; [*] — B//SMSD**)

Antiochia

Earlier or Mid of 308 A.D.

Follis

Obv. **IMP C GAL VAL MAXIMIANVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO IMPERATORIS**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — **A-I//ANT**

Lit.: RIC 6, p. 627, Antiochia 82

707. AE; 5,73 g.; 23,4 x 23,3 mm.; 6 h.; inv. n. 1968. (Obv. **IMP C GAL VAL MA[XIMIANVS] P F [AVG]**; Rev. **GENIO IMP-[ERATORIS]; — — [A-I]//ANT**)

VALERIA

Daughter of Diocletianus, wife of Galerius
(Augusta 308 - 314 A.D)

Alexandria

Earlier of 311 A.D.

Follis

Obv. **GAL(ER) VALERIA AVG.** Draped bust of empress looking right.

Rev. **VENERI VICTRICI.** Venus standing left, holding apple in right hand and raising drapery with left hand.

crescent/K — Γ/P//ALE

Lit.: RIC 6, p. 680, Alexandria 128A or 129

708. AE; 5,21 g.; 23,5 x 24,8 mm.; 12 h.; inv. n. 1969. (Obv. [**GAL(ER) VALERIA AVG**]; Rev. **VENERI V-[I]CTRICI**; **crescent/K — Γ/P//ALE**)

SEVERUS

(Caesar 305 – 306 A.D., Augustus 306 – 307 A.D.)

As Caesar

Siscia

305 – 306 A.D.

¼ Follis

Obv. **SEVERVS NOB C.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//SIS

Lit.: RIC 6, p. 475, Siscia 171a

709. AE; 2,34 g.; 18,0 x 17,9 mm.; 12 h.; inv. n. 1970. (Obv. **SEVERVS NOB C**; Rev. **GENIO POP-[VLI] ROMANI**; **— — —//SIS**)

MAXENTIUS

Son of Maximianus Herculus
(306 – 312 A.D.)

Ticinum

308 – 309/310 A.D.

Follis

Obv. **IMP MAXENTIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CONSERV VRB SVAE**. Roma seated facing in tetrastyle temple is crowned by Victory standing left.

— — —//ST

Lit.: RIC 6, p. 296, Ticinum 108

710. AE; 6,68 g.; 24,0 x 25,2 mm.; 6 h.; inv. n. 333. (Obv. **IMP MAXENTIVS P F AVG**; Rev. **CONSERV - VRB SVAE**; — — —//ST)

Aquileia

Autumn of 307 - 309/310 A.D.

Follis

Obv. **IMP C MAXENTIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CONSERV VRB SVAE**. Roma seated facing in hexastyle temple.

— — —//AQP

Lit.: RIC 6, p. 326, Aquileia 121a; MAR p. 58, 165

711. AE; 5,67 g.; 24,7 x 22,2 mm.; 6 h.; inv. n. 1971. (Obv. **IMP C MAXENTIVS P F AVG**; Rev. **CONSERV - VRB SVAE**; — — —//AQP)

Roma

Autumn of 307 A.D.

Follis

Obv. **IMP C MAXENTIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CONSERVATORES VRB SVAE**. Roma seated facing in hexastyle temple.

— — —//R*P or T

Lit.: RIC 6, p. 376, Roma 198a

712. AE; 5,53 g.; 23,7 x 25,3 mm.; 6 h.; inv. n. 15.28. (Obv. **IMP C MAXENTIVS P F AVG**; Rev. **CONSERVATO-RES VRB SVAE**; — — —//R*[P or T])

308 - 310 A.D.

Follis

Obv. **IMP C MAXENTIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CONSERV VRB SVAE**. Roma seated facing in hexastyle temple.

— — —//RBS

Lit.: RIC 6, p. 378, Roma 210

713. AE; 6,99 g.; 22,9 x 24,6 mm.; 12 h.; inv. n. 1972. (Obv. **IMP C MAXENTIVS P F AVG**; Rev. **CONSERV - VRB SVAE**; — — —//RBS)

Ostia

Late of 309 - October 312 A.D.

Follis

Obv. **IMP C MAXENTIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **AETERNITAS AVG N**. Castor and Pollux standing facing each other, each leaning on sceptre with outer arm and holding bridled horse with inner arm.

— — —//MOSTS

Lit.: RIC 6, p. 404, Ostia 35

714. AE; 5 g.; 25,1 x 25,0 mm.; 12 h.; inv. n. 1973. (Obv. **IMP C MAX[EN]TIVS P F AVG**; Rev. **AETE-RNITAS - AVG N**; — — —//MOSTS)

MAXIMINUS DAIA

(Caesar 305 – 310 A.D., Augustus 310 – 313 A.D.)

As Caesar

Siscia

305 – 306 A.D.

¼ Follis

Obv. **GAL VAL MAXIMINVS NOB C**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//SIS

Lit.: RIC 6, p. 475, Siscia 170b

715. AE; 2,25 g.; 17,4 x 18,1 mm.; 6 h.; inv. n. 1974. (Obv. **GAL VAL MAXIMINVS NOB C**; Rev. **GENIO POP-VLI ROMANI**; — — —//SIS)

Thessalonica

December 308 – May 310 A.D.

Follis

Obv. **GAL VAL MAXIMINVS NOB C**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO CAESARIS**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

* — Δ//●SM●TS●

Lit.: RIC 6, p. 514, Thessalonica 31a

716. AE; 5,02 g.; 24,2 x 25,5 mm.; 12 h.; inv. n. 1975. (Obv. **GAL VAL MAXIMINVS NOB C**; Rev. **GENIO CA-ESARIS**; * — Δ//●SM●TS[●])

Cyzicus

308 – 309 A.D.

Follis

Obv. **GAL VAL MAXIMINVS NOB C**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO CAESARIS**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

Γ — —//MKV

Lit.: RIC 6, p. 586, Cyzicus 43

717. AE; 4,86 g.; 26,3 x 26,5 mm.; 12 h.; inv. n. 302. (Obv. **GAL VAL MAXIMINVS NOB C**; Rev. **GENIO CA-E-SARIS**; Γ — —//MKV)

Alexandria

Late of 308 – 310 A.D.

Follis

Obv. **GAL VAL MAXIMINVS NOB CAES.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO CAESARIS.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

K — A/P//ALE

Lit.: RIC 6, p. 678, Alexandria 100a

718. AE; 5,57 g.; 22,4 x 23,8 mm.; 6 h.; inv. n. 1976. (Obv. **GAL VAL MAXIMINVS NOB CAES;** Rev. **GENIO CA-ESARIS; K — A/P//ALE**)

719. AE; 6,39 g.; 23,6 x 24,1 mm.; 12 h.; inv. n. 1977. (Obv. **GAL VAL MAXIMINVS NOB CAES;** Rev. **GENIO CA-ESARIS; K — ε/P//ALE**)

As Augustus

Londinium

Mid of 310 - Late of 312 A.D.

Follis

Obv. **IMP MAXIMINVS P F AVG.** Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GENIO POP ROM.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — *//PLN

Lit.: RIC 6, p. 136, Londinium 209b

720. AE; 4,51 g.; 21,8 x 22,2 mm.; 7 h.; inv. n. 271?a. (Obv. **IMP MAXIMINVS P F AVG;** Rev. **GENIO - POP ROM; — — *//PLN**)

721. AE; 3,7 g.; 22,3 x 23,0 mm.; 7 h.; inv. n. 274?. (Obv. **IMP MAXIMINVS P F AVG;** Rev. **GENIO - POP ROM; — — *//PLN**)

Augusta Treverorum

310 - 313 A.D.

Follis

Obv. **IMP MAXIMINVS P F AVG.** Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GENIO POP ROM.** Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

T — F//PTR

Lit.: RIC 6, p. 226, Augusta Treverorum 845a

722. AE; 4,15 g.; 22,7 x 24,2 mm.; 6 h.; inv. n. 271?b. (Obv. **IMP MAXIMINVS P F AVG**; Rev. **GENIO - POP ROM; T - F//PTR**)
723. AE; 4,38 g.; 22,8 x 23,1 mm.; 6 h.; inv. n. 216. (Obv. **IMP MAXIMI[NVS] P F AVG**; Rev. **GENIO - POP ROM; T - F//PTR**)

Nicomedia

310 - 311 A.D.

Follis

Obv. **IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO AVGVSTI CMH**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//SMNS

Lit.: RIC 6, p. 565, Nicomedia 66c

724. AE; 5,73 g.; 24,2 x 25,0 mm.; 6 h.; inv. n. 18.48. (Obv. **IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG**; Rev. **GENIO AV-GVSTI CMH; — — —//SMNS**)

Cyzicus

May 310 A.D.

Follis

Obv. **GAL VAL MAXIMINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO CAESARIS**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

Γ — —//MKV

Lit.: RIC 6, -; HCC 5, -; Cohen 7, -

- 725.⁵³⁴ AE; 6,63 g.; 25,8 x 25,0 mm.; 12 h.; inv. n. 18.47. (Obv. **GAL VAL MAXIMINVS P F AVG**; Rev. **GENIO CA-E-SARIS; Γ — —//MKV**)

534 This is a hybrid coinage, for which an older reverse coining die was used – RIC 6, p. 586 Cyzicus 43 from the years 308 – 309 AD with a later avers coining die used since May 310 AD. – RIC 6, p. 588 ff. For more details see Lužický, David: Římské císařské mince ve sbírce Univerzity Karlovy a Muzea

Antiochia

312 A.D.

Follis

Obv. **IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO AVGVSTI**. Genius standing left, holding head of Sol in right hand and cornucopiae in left hand.

* — Γ//ANT

Lit.: RIC 6, p. 643, Antiochia 164b

726. AE; 4,61 g.; 21,9 x 20,3 mm.; 5 h.; inv. n. 18.49. (Obv. **IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG**; Rev. **GENIO - AVGVSTI**; * — Γ//ANT)

313 A.D.

Follis

Obv. **IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **HERCVLI VICTORI**. Hercules standing right, hand resting on hip, left hand holding lion's skin and club which rests on rock.

inv. Γ — —//ANT*

Lit.: RIC 6, p. 644, Antiochia 170b

727. AE; 6,09 g.; 22,0 x 20,9 mm.; 11 h.; inv. n. 1978. (Obv. **IMP C GAL VAL MA[XIMINVS P F AVG]**; Rev. **HERCVLI - VICTORI**; inv. Γ — —//ANT[*])

Alexandria

Late of 308 - 310 A.D.

Follis

Obv. **IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

v České Lípě (Roman Imperial coins in the collection of the Charles University and Museum in Česká Lípa). In: NS 26/2 str. 197-200. Praha 2012

Rev. **GENIO IMPERATORIS**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

K — B/P//ALE

Lit.: RIC 6, p. 678, Alexandria 107c

728. AE; 6,15 g.; 24,3 x 24,8 mm.; 6 h.; inv. n. 1979. (Obv. **IMP C [G]A[L] VAL MAXIMINVS P F AVG**; Rev. **G[E]NIO IMP-ERATORIS**; **K — B/P//ALE**)

LICINIUS I.

(308 - 324 A.D.)

Londinium

313 - 314 A.D.

Follis

Obv. **IMP LICINIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GENIO POP ROM**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

S — F//PLN

Lit.: RIC 7, p. 97, London 3

729. AE; 2,27 g.; 20,5 x 20,8 mm.; 6 h.; inv. n. 1980. (Obv. **IMP LICINIVS P F AVG**; Rev. **GENIO - POP ROM**; **S — F//PLN**)

Augusta Treverorum

316 A.D.

Follis

Obv. **IMP LICINIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GENIO POP ROM**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

T — F//ATR

Lit.: RIC 7, p. 173, Augusta Treverorum 121

730. AE; 2,86 g.; 20,0 x 19,5 mm.; 6 h.; inv. n. 311. (Obv. **IMP LICINIVS P F AVG**; Rev. **[G]ENIO - POP ROM**; **T — F//ATR**)

731. AE; 3,22 g.; 20,2 x 19,9 mm.; 12 h.; inv. n. 1981. (Obv. **IMP LICINIUS P F AVG**; Rev. **GENIO - POP ROM; T — F//ATR**)

Arelate

321 A.D.

Follis

Obv. **IMP LICINIUS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **D N LICINI AVGVSTI**. In laurel wreath **VOT/XX**.

— — —//S, crescent with *, A

Lit.: RIC 7, p. 260, Arelate 240

732. AE; 2,95 g.; 17,7 x 19,3 mm.; 12 h.; inv. n. 1982. (Obv. **IMP LICINIUS P F AVG**; Rev. **D [N] L[I]CINI AVGVSTI; VOT/XX ; — — —//S, crescent with *, A**)

Ticinum

314 A.D.

Follis

Obv. **IMP LICINIUS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

* — —//TT●

Lit.: RIC 7, p. 361, Ticinum 17

733. AE; 2,9 g.; 18,8 x 18,8 mm.; 12 h.; inv. n. 1983. (Obv. **IMP LICINIUS P F AVG**; Rev. **SOLI INVI-C-TO COMITI; * — —//TT●**)

Roma

314 A.D.

Follis

Obv. **IMP LICINIUS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

R — F//R*P

Lit.: RIC 7, p. 298, Rome 23

734. AE; 3,33 g.; 20,9 x 21,9 mm.; 6 h.; inv. n. 1984. (Obv. **[I]MP LICINIVS P F AVG**; Rev. **S[OLI IN]-V-ICTO COMITI; R — F//R*P**)
735. AE; 2,1 g.; 20,5 x 19,2 mm.; 6 h.; inv. n. 1985. (Obv. **[IMP] LICINIVS P F AVG**; Rev. **SO[LI INVI]-CTO COMITI; [R] — F//R*Q**)

314 - 315 A.D.

Follis

Obv. **IMP LICINIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

R/X — F//RP

Lit.: RIC 7, p. 299, Rome 30

736. AE; 3,41 g.; 19,5 x 19,0 mm.; 6 h.; inv. n. 1986. (Obv. **IMP LICINIVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV[ICTO] CO[MI]TI; R/X — F//RP**)

315 A.D.

Follis

Obv. **IMP LICINIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

S — F//RQ

Lit.: RIC 7, p. 300, Rome 36

737. AE; 3,52 g.; 18,5 x 17,4 mm.; 6 h.; inv. n. 1987. (Obv. **[I]MP LICINIVS P F AVG**; Rev. **SOLI IN-VI-C-TO COMITI; S — F//RQ**)

Ostia

312 - 313 A.D.

Follis

Obv. **IMP LICINIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GENIO POP ROM**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//MOSTQ

Lit.: RIC 6, p. 408, Ostia 75b

738. AE; 3,72 g.; 20,3 x 23,0 mm.; 6 h.; inv. n. 1988. (Obv. **IMP LICINIVS P F AVG**; Rev. **GENIO P-OP ROM**; — — —//**MOSTQ**)

Siscia

313 - 315 A.D.

Follis

Obv. **IMP LIC LICINIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — **A//SIS**

Lit.: RIC 7, p. 423, Siscia 8

739. AE; 2,95 g.; 19,6 x 23,6 mm.; 7 h.; inv. n. 1989. (Obv. **IMP LIC LICINIVS P F AVG**; Rev. **IOVI CON-SER[VA]TORI**; — — **A//SIS**)

740. AE; 2,34 g.; 19,6 x 19,6 mm.; 12 h.; inv. n. 1990. (Obv. **IMP LIC LICINIVS P F AVG**; Rev. **IOVI CON-SERVATORI**; — — **B//SIS**)

Follis

Obv. **IMP LICINIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — **A//SIS**

Lit.: RIC 7, p. 423, Siscia 11

741. AE; 3,64 g.; 21,7 x 20,1 mm.; 12 h.; inv. n. 1991. (Obv. **IMP LICINIVS P F AVG**; Rev. **IOVI CON-SERVATORI**; — — **A//SIS**)

315 - 316 A.D.

Follis

Obv. **IMP LIC LICINIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — **Γ//●SIS●**

Lit.: RIC 7, p. 424, Siscia 17

742. AE; 3,5 g.; 22,0 x 20,0 mm.; 6 h.; inv. n. 15.29. (Obv. **IMP LIC LICINIUS P F AVG**; Rev. **IOVI CON-SERVATORI**; — — **Γ//●SIS●**)

Thessalonica

320 A.D.

Follis

Obv. **IMP LICINIUS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **D N LIC LICINI AVGVSTI**. In laurel wreath **VOT/XX**.

— — **—//TSAVI**

Lit.: RIC 7, p. 510, Thessalonica 102

743. AE; 2,31 g.; 18,1 x 18,3 mm.; 6 h.; inv. n. 1992. (Obv. **IMP LIC-[INIVS AVG]**; Rev. **D N LIC LICINI AVGVSTI**; **VOT/XX** ; — — **—//[TSAVI]**)

Heraclea

310 - 311 A.D.

Follis

Obv. **IMP C VAL LIC LICINIUS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO IMPERATORIS**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — **crescent//HTε**

Lit.: RIC 6, p. 538, Heraclea 53b

744. AE; 6,06 g.; 24,8 x 25,7 mm.; 12 h.; inv. n. 308. (Obv. **IMP C VAL LIC LICINIUS P F AV[G]**; Rev. **GENIO IMP-E-RATORIS**; **VOT/XX** ; — — **crescent//HTε**)

313 - 314 A.D.

Follis

Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — **Δ//SMHT**

Lit.: RIC 7, p. 542, Heraclea 6

745. AE; 3,59 g.; 20,4 x 20,7 mm.; 6 h.; inv. n. 1993. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG**; Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG**; — — Δ //SMHT)

321 - 324 A.D.

Follis

Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak, to right captive.

— — **X/III//SMHA**

Lit.: RIC 7, p. 548, Heraclea 52

746. AE; 2,79 g.; 20,4 x 19,6 mm.; 12 h.; inv. n. 1994. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMHA**)

747. AE; 3,04 g.; 19,6 x 18,9 mm.; 12 h.; inv. n. 1995. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMHA**)

748. AE; 3,39 g.; 20,9 x 19,9 mm.; 12 h.; inv. n. 1996. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMHA**)

Nicomedia

317 - 320 A.D.

Follis

Obv. **IMP LICINIUS AVG**. Laureated bust of emperor in imperial mantle looking left, holding mappa in right hand, globe and sceptre in left hand.

Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG**. Jupiter standing right, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand.

— — **S//SMN**

Lit.: RIC 7, p. 604, Nicomedia 24

749. AE; 3,34 g.; 18,4 x 18,7 mm.; 12 h.; inv. n. 15.31. (Obv. **IMP LICINIUS AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI AVGG**; — — **S//SMN**)

321 - 324 A.D.

Follis

Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak, to right captive.

— — **X/III//SMNA**

Lit.: RIC 7, p. 607, Nicomedia 44

750. AE; 2,81 g.; 19,1 x 19,3 mm.; 12 h.; inv. n. 1997. (Obv. **IMP C VAL LICI[N L]ICINIV[S P F AVG]**; Rev. **IOVI [CONS]-ERVATORI**; — — **X/III//SMNA**)

751. AE; 3,86 g.; 19,0 x 20,0 mm.; 5 h.; inv. n. 1998. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMNB**)

752. AE; 3,39 g.; 19,0 x 19,4 mm.; 6 h.; inv. n. 1999. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMNB**)

753. AE; 2,59 g.; 19,0 x 19,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2000. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMNA**)

754. AE; 2,84 g.; 18,3 x 18,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2001. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMNA**)

755. AE; 3,15 g.; 18,0 x 20,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2002. (Obv. **[IM]P C VAL LICIN LICINIVS P F AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMNA**)

Cyzicus

Mid of 311 A.D.

Follis

Obv. **VAL LICINNIANVS LICINNIVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO AVGVSTI CMH**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — **—//MKVT**

Lit.: RIC 6, p. 591, Cyzicus 76

756. AE; 5,53 g.; 21,1 x 22,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2003. (Obv. **VAL LICINNIANVS LICINNIVS P F AVG**; Rev. **G[E]NIO AV-GVSTI CMH**; — — **—//MKVT**)

317 - 320 A.D.

Follis

Obv. **IMP LICINIUS AVG.** Laureated bust of emperor in imperial mantle looking left, holding mappa in right hand, globe and sceptre in left hand.

Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG.** Jupiter standing right, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand.

wreath — ε//SMK

Lit.: RIC 7, p. 644, Cyzicus 9

757. AE; 2,92 g.; 16,5 x 17,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2004. (Obv. **[I]MP LICINIUS AVG** Rev. **[IOVI] CONS-ERVATORI A[V]GG; wreath — ε//SMK**)

321 - 324 A.D.

Follis

Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG.** Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI.** Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak, to right captive.

— — X/III//SMKA

Lit.: RIC 7, p. 645, Cyzicus 15

758. AE; 2,61 g.; 19,5 x 19,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2005. (Obv. **IMP C VAL [LI]CIN LICINIUS P F AVG;** Rev. **IOVI [CON]S-ERVATORI; — — X/III//SMKA**)

759. AE; 3,4 g.; 20,5 x 20,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2006. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG;** Rev. **IOVI CONS-ERVATORI; — — X/III//SMKB**)

760. AE; 3,01 g.; 20,4 x 19,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2007. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG;** Rev. **IOVI CONS-ERVATORI; — — X/III//SMKB**)

761. AE; 3,4 g.; 18,4 x 19,0 mm.; 12 h.; inv. n. 2008. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG;** Rev. **IOVI CONS-ERVATORI; — — X/III//SMKI**)

Antiochia

313 - 314 A.D.

Follis

Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG.** Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — **wreath/A/III//ANT**

Lit.: RIC 7, p. 676, Antioch 8

762. AE; 2,51 g.; 20,0 x 19,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2009. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG;** Rev. **IOVI CONS[ER]-VATORI AVGG;** — — **wreath/A/III//ANT**)

315 - 316 A.D.

Follis

Obv. **IMP LIC LICINIVS P F AVG.** Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG NN.** Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — **A//ANT**

Lit.: RIC 7, p. 678, Antioch 17

763. AE; 3,57 g.; 22,0 x 23,2 mm.; 7 h.; inv. n. 309. (Obv. **IMP L[I]C LICINIVS P F A[VG];** Rev. **IOVI CONSER[VATO]RI AVGG NN;** — — **A//ANT**)

321 - 323 A.D.

Follis

Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG.** Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI.** Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak, to right captive.

— — **X/III//SMANTA**

Lit.: RIC 7, p. 682, Antioch 35

764. AE; 3,08 g.; 18,8 x 18,6 mm.; 12 h.; inv. n. 2010. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG;** Rev. **IOVI CONS-ERVATORI;** — — **X/III//SMANTA**)

Alexandria

315 A.D.

¼ Follis

Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — **wreath/H/N//ALE**

Lit.: RIC 7, p. 705, Alexandria 10

765. AE; 3,8 g.; 18,2 x 19,0 mm.; 6 h.; inv. n. 310. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG**; Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG**; — — **wreath/H/N//ALE**)

321 - 324 A.D.

Follis

Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG**. Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak, to right captive.

— — **X/III//SMALB**

Lit.: RIC 7, p. 708, Alexandria 28

766. AE; 3,62 g.; 18,9 x 19,1 mm.; 11 h.; inv. n. 15.30. (Obv. **IMP C VAL LICIN LICINIUS P F AVG**; Rev. **IOVI CONSERVATORI**; — — **X/III//SMALB**)

LICINIUS II.

Son of Licinius I.

(Caesar 317 - 324 A.D.)

Arelate

317 A.D.

Follis

Obv. **VAL LICINIUS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing front, head turned left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand.

R — S//TARL

Lit.: RIC 7, p. 246, Arelate 125

767. AE; 2,77 g.; 17,0 x 17,4 mm.; 6 h.; inv. n. 15.33. (Obv. **VAL LIC[INIVS] NOB CAES**; Rev. **IOVI CON-S-ERVAT[ORI]**; **R — S//[TARL]**)

Heraclea

321 - 324 A.D.

Follis

Obv. **D N VAL LICIN LICINIVS NOB C**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder and shield on left arm, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak, to right captive.

— — **X/III//SMHI**

Lit.: RIC 7, p. 548, Heraclea 54 var.

768. AE; 2,11 g.; 18,3 x 19,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2011. (Obv. **D N VAL LICIN LICINIVS NOB C**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMHI**)

Nicomedia

321 - 324 A.D.

Follis

Obv. **D N VAL LICIN LICINIVS NOB C**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder and shield on left arm, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak, to right captive.

— — **X/III//SMNI**

Lit.: RIC 7, p. 608, Nicomedia 49 var.

769. AE; 3,23 g.; 18,6 x 18,8 mm.; 6 h.; inv. n. 2012. (Obv. **D N [VAL LIC]IN LICINIVS NOB C**; Rev. **IOVI CO[NS]-ERVATORI**; — — **X/III//SMNI**)

Cyzicus

321 - 324 A.D.

Follis

Obv. **D N VAL LICIN LICINIUS NOB C**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder and shield on left arm, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak, to right captive.

— — **X/III//SMKA**

Lit.: RIC 7, p. 646, Cyzicus 18

770. AE; 2,35 g.; 20,5 x 19,0 mm.; 12 h.; inv. n. 2013. (Obv. **D N VAL LICIN LICINIUS NOB C**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMKA**)

771. AE; 2,54 g.; 18,7 x 21,0 mm.; 12 h.; inv. n. 15.32. (Obv. **D N VAL LICIN LICINIUS NOB C**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMKB**)

772. AE; 3,48 g.; 20,4 x 19,2 mm.; 12 h.; inv. n. 2014. (Obv. **D N VAL LICIN LICINIUS NOB C**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMKI**)

773. AE; 2,25 g.; 19,8 x 18,9 mm.; 12 h.; inv. n. 2015. (Obv. **D N VAL LICIN LICINIUS NOB C**; Rev. **IOVI CO[NS]-ERVATORI**; — — **X/III//SMKI**)

Antiochia

317 - 320 A.D.

Follis

Obv. **D N VAL LICIN LICINIUS NOB C**. Laureated bust of emperor in imperial mantle looking left, holding mappa in right hand, globe and sceptre in left hand.

Rev. **IOVI CONSERVATORI CAESS**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left captive.

— — **A//SMANT**

Lit.: RIC 7, p. 680, Antioch 29

774. AE; 2,05 g.; 17,8 x 18,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2016. (Obv. **D N VAL LICIN LICINIUS NOB C**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI CAESS**; — — **A//SMANT**)

775. AE; 3,25 g.; 20,0 x 19,6 mm.; 12 h.; inv. n. 2017. (Obv. **D N VAL LICIN LICINIUS NOB C**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI CAESS**; — — **Z//SMANT**)

Uncertain

321 - 324 A.D.

Follis

Obv. **D N VAL LICIN LICINIUS NOB C**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder and shield on left arm, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak, to right captive.

— — **X/III//SM(...)**

Lit.: RIC 7, p. 548, Heraclea 54; RIC 7, p. 608, Nicomedia 49; RIC 7, p. 646, Cyzicus 18; RIC 7, p. 682 Antioch 36 or RIC 7, p. 708, Alexandria 30 or 33.

776. AE; 2,32 g.; 17,4 x 19,6 mm.; 7 h.; inv. n. 2018. (Obv. **D N VAL LI[CIN LICI]NIVS NOB C**; Rev. **IOVI CONS-ERVATOR[I]**; — — **X/III//SM[...]**)

CONSTANTINUS THE GREAT

Son of Constantius I.

(306 - 337 A.D.)

Londinium

Mid of 310 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

T — F//PLN

Lit.: RIC 6, p. 133, Londinium 121a

777. AE; 4,01 g.; 22,1 x 22,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2019. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; T — **F//PLN**)

778. AE; 4,58 g.; 23,4 x 23,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2020. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; T — **F//PLN**)

312 - 313 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

* — —//PLN

Lit.: RIC 6, p. 140, Londinium 280

779. AE; 2,54 g.; 19,9 x 20,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2021. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV-IC-TO COMITI**; * — —//PLN)

Uncertain date

Follis

Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. (**SOLI INVICTO**). Sol standing left, holding globe in right hand and whip in left hand.

— — F or *//PLN

Lit.: RIC 6, -; RIC 7, -

780. AE; 2,9 g.; 21,4 x 21,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2022. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. [**SOLI IN - VICTO**]; — — F or *//PLN)

313 - 314 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

S — F//PLN

Lit.: RIC 7, p. 98, London 10

781. AE; 2,73 g.; 19,7 x 20,3 mm.; 5 h.; inv. n. 2023. (Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**; Rev. **[SOLI INV]-IC-[TO COMITI]**; **[S] — [F]//PLN**)

782. AE; 3,23 g.; 20,3 x 20,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2024. (Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**; Rev. **SOLI INV-IC-TO COMITI**; **S — F//PLN**)

783. AE; 3,68 g.; 20,4 x 20,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2025. (Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**; Rev. **SOLI INV-IC-TO COMITI**; **S — F//PLN**)

314 - 315 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

S — F//MLL

Lit.: RIC 7, p. 99, London 27

784. AE; 2,5 g.; 20,7 x 21,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2026. (Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; **S — F//MLL**)

319 - 320 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Helmeted and laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP**. Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— — —//PLN

Lit.: RIC 7, p. 107, London 161

785. AE; 3,49 g.; 16,7 x 17,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2027. . (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **VIC[T]ORIAE LAETAE PRINC PERP**; **V[O]T/P[R]**; **— — —//PLN**)

786. AE; 3,32 g.; 17,9 x 18,1 mm.; 7 h.; inv. n. 2028. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP; VOT/PR; — — —//PLN**)

321 - 322 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in imperial mantle looking right, holding eagle-tipped sceptre in right hand.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VOT/IS/XX**; above, three stars.

— — —//PLON

Lit.: RIC 7, p. 111, London 224

787. AE; 2,88 g.; 19,4 x 20,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2029. (Obv. **CONSTANT-[I]NVS AVG**; Rev. **BEATA TRA-NQVILLITAS; VOT/IS/XX; — — —//PLON**)

Augusta Treverorum

Autumn of 307 – End of 308 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **MARTI PATRI PROPVGNATORI**. Mars walking right, holding transverse spear in right hand and shield in left hand.

S — A//PTR

Lit.: RIC 6, p. 218, Augusta Treverorum 776

788. AE; 7,2 g.; 28,4 x 26,4 mm.; 6 h.; inv. n. 15.34. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **MARTI P[A]TRI PROPVGNATORI; S — A//PTR**)

310 - 313 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

T — F//PTR

Lit.: RIC 6, p. 227, Augusta Treverorum 870

789. AE; 3,57 g.; 21,2 x 22,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2030. (Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; T — F//PTR)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

T — F//PTR

Lit.: RIC 6, p. 227, Augusta Treverorum 873

790. AE; 4,24 g.; 21,5 x 23,1 mm.; 5 h.; inv. n. 2031. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV-IC-TO COMITI**; T — F//PTR)

791. AE; 3,86 g.; 24,3 x 22,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2032. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; T — F//PTR)

310 - 311 A.D.

½ Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **MARTI CONSERV**. Mars standing right, holding vertical spear in right hand and shield which rests on ground in left hand.

— — —//PTR

Lit.: RIC 6, p. 227, Augusta Treverorum 897

792. AE; 1,26 g.; 15,8 x 17,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2033. (Obv. **CONSTAN[TI]NVS AV[G]**; Rev. **MARTI - CONSERV**; — — —//PTR)

793. AE; 1,72 g.; 18,6 x 18,4 mm.; 12 h.; inv. n. 2034. (Obv. **CONSTANTINVS AV[G]**; Rev. **MARTI - [C]ONSERV**; — — —//PTR)

½ Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

— — —//PTR

Lit.: RIC 6, p. 228, Augusta Treverorum 899

794. AE; 2,11 g.; 17,3 x 17,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2035. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **SOLI IN-VICTO**; — — —//PTR)
795. AE; 1,74 g.; 17,0 x 17,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2036. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **SOLI I-N-VICT[O]**; — — —//PTR)

313 - 315 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

T — F//PTR

Lit.: RIC 7, p. 168, Augusta Treverorum 42

796. AE; 3,66 g.; 19,6 x 19,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2037. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMI[TI]**; **T — F//PT[R]**)

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing right, head turned left, raising right hand, globe in left hand.

T — F//PTR

Lit.: RIC 7, p. 168, Augusta Treverorum 44 var.

797. AE; 3,42 g.; 20,7 x 20,6 mm.; 11 h.; inv. n. 2038. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; **T — F//PTR**)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **MARTI CONSERVATORI**. Mars standing right, holding vertical spear in right hand and shield which rests on ground in left hand.

T — F//PTR

Lit.: RIC 7, p. 168, Augusta Treverorum 53

798. AE; 5,2 g.; 22,6 x 22,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2039. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **MARTI CON-SERVATORI**; T — F//PTR)

316 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

T — F//ATR

Lit.: RIC 7, p. 172, Augusta Treverorum 102

799. AE; 3,16 g.; 19,7 x 19,8 mm.; 12 h.; inv. n. 2040. (Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; T — F//ATR)

800. AE; 3,06 g.; 18,4 x 19,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2041. (Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; T — F//BTR)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

T — F//ATR

Lit.: RIC 7, p. 173, Augusta Treverorum 105

801. AE; 2,68 g.; 20,1 x 20,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2042. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; T — F//ATR)

802. AE; 2,8 g.; 18,5 x 19,7 mm.; 12 h.; inv. n. 2043. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMIT[I]**; T — F//BTR)

803. AE; 3,3 g.; 18,9 x 19,2 mm.; 12 h.; inv. n. 2044. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; T — F//BTR)

317 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing right, head turned left, raising right hand, globe in left hand.

T — F//BTR

Lit.: RIC 7, p. 174, Augusta Treverorum 132

804. AE; 3,25 g.; 18,1 x 19,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2045. (Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; **T — F//BTR**)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

T — F//●ATR

Lit.: RIC 7, p. 174, Augusta Treverorum 135

805. AE; 3,07 g.; 20,6 x 19,3 mm.; 6 h.; inv. n. 300. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; **T — F//●ATR**)

806. AE; 3,36 g.; 19,3 x 20,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2046. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; **T — F//●ATR**)

807. AE; 2,7 g.; 18,9 x 2,02 mm.; 6 h.; inv. n. 2047. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; **T — F//●ATR**)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing right, head turned left, raising right hand, globe in left hand.

T — F//BTR

Lit.: RIC 7, p. 174, Augusta Treverorum 135

808. AE; 4 g.; 20,1 x 19,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2048. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; **T — F//BTR**)

809. AE; 3,47 g.; 18,2 x 19,3 mm.; 7 h.; inv. n. 2049. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; **T — F//BTR**)

317 - 318 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

F — T//●ATR

Lit.: RIC 7, p. 176, Augusta Treverorum 161

810. AE; 2,79 g.; 18,5 x 20,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2050. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVICTO COMIT[I]**; **F — T//[●]ATR**)

318 - 319 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder, seen from front.

Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP**. Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— — —//PTR

Lit.: RIC 7, p. 181, Augusta Treverorum 208A

811. AE; 3,15 g.; 16,8 x 16,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2051. (Obv. **[IMP CONSTANTINVS AVG]**; Rev. **VICT[ORIAE LAETAE PRINC PERP]**; **[VOT/PR]**; **— — —//PTR**)

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder, seen from front.

Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP**. Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— — —//PTR

Lit.: RIC 7, p. 181, Augusta Treverorum 208A, n. 208A

812. AE; 2,46 g.; 17,6 x 17,9 mm.; 6 h.; inv. n. 2052. (Obv. **IMP CONSTANTINVS**; Rev. **VICTOR[IAE LAET]AE PRIN[C PERP]**; **[VOT/PR]**; **— — —//PTR**)

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS MAX AVG**. Helmeted and laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP**. Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— — —//STR

Lit.: RIC 7, p. 181, Augusta Treverorum 209

813. AE; 2,61 g.; 17,4 x 17,2 mm.; 12 h.; inv. n. 2053. (Obv. **IMP [C]ONSTAN-TINVS [MAX] AVG**; Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP; VOT/PR; — — —//STR**)

319 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Helmeted and laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **VICTORIAE LAET PRINC PERP**. Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— * on altar —//●STR

Lit.: RIC 7, p. 183, Augusta Treverorum 222

814. AE; 2,97 g.; 16,6 x 16,8 mm.; 12 h.; inv. n. 2054. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **VIC[TORIAE LAET PRI]NC PERP; VOT/PR; — * on altar —//●STR**)

320 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **VIRTVS EXERCIT**. Standard inscribed **VOT/XX** with captive seated on ground on either side.

* — —//●PTR

Lit.: RIC 7, p. 186, Augusta Treverorum 254

815. AE; 2,33 g.; 18,3 x 18,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2055. (Obv. **[CONSTA]-NTINVS A[VG]**; Rev. **VIRTVS - EXERCIT; VOT/XX; * — —//[●PTR]**)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **VIRTVS EXERCIT**. Standard inscribed **VOT/XX** with captive seated on ground on either side.

— — —//●PTR

Lit.: RIC 7, p. 187, Augusta Treverorum 266

816. AE; 3,06 g.; 18,9 x 19,0 mm.; 1 h.; inv. n. 2056. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **VIRTVS - EXERCIT**; **VOT/XX**; — — —//●PTR)

321 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in imperial mantle looking right, holding eagle-tipped sceptre in right hand.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//STR

Lit.: RIC 7, p. 191, Augusta Treverorum 305

817. AE; 3,08 g.; 19,5 x 20,9 mm.; 7 h.; inv. n. 2057. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **BEATA TRAN-[QVI]LL[ITAS]**; **[VO/TIS/XX]**; — — —//STR)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in imperial mantle looking right, holding eagle-tipped sceptre in right hand.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//PTR

Lit.: RIC 7, p. 191, Augusta Treverorum 318

818. AE; 3,24 g.; 18,1 x 19,6 mm.; 1 h.; inv. n. 2058. (Obv. **CONSTANTIN[VS A]VG**; Rev. **BEA[TA T]RAN-Q[VIL]LITAS**; **VO/TIS/XX**; — — —//PTR)

322 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//PTR●

Lit.: RIC 7, p. 194, Augusta Treverorum 341

819. AE; 2,97 g.; 17,8 x 18,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2059. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **[BEATA TR]AN-QVILLITAS; VO/TIS/XX; — — — //PTR●**)

322 - 323 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//●STR●

Lit.: RIC 7, p. 197, Augusta Treverorum 368

820. AE; 2,33 g.; 18,3 x 19,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2060. (Obv. **[CO]NSTANTINVS AVG**; Rev. **BEATA TRA[N]-QVILLITAS; VO/TIS/XX; — — — //●STR●**)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in imperial mantle looking right, holding eagle-tipped sceptre in right hand.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//●STR●

Lit.: RIC 7, p. 197, Augusta Treverorum 369

821. AE; 1,94 g.; 18,3 x 19,4 mm.; 7 h.; inv. n. 2061. (Obv. **CONSTANTINV[S] AVG**; Rev. **[BEA]TA TRAN-QVILLITAS; VO/TIS/XX; — — —//●STR●**)

323 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//●PTR crescent

Lit.: RIC 7, p. 199, Augusta Treverorum 389

822. AE; 3,29 g.; 17,9 x 19,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2062. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **BEATA TRAN-QVILLITAS; VO/TIS/XX; — — — //●PTR crescent**)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in imperial mantle looking right, holding eagle-tipped sceptre in right hand.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//●STR crescent

Lit.: RIC 7, p. 199, Augusta Treverorum 390

823. AE; 3,3 g.; 19,3 x 19,7 mm.; 7 h.; inv. n. 2063. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **B[E]ATA - [TRANQVILLITAS]; VO/TIS/XX; — — — //●STR crescent**)

321 - 323 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//●STR

Lit.: RIC 7, p. 200, Augusta Treverorum 416 var.

824. AE; 2,91 g.; 18,3 x 18,4 mm.; 12 h.; inv. n. 2064. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **BEATA TRAN-QVILLITAS; VO/TIS/XX; — — — //●STR**)

324 - 325 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//PTR

Lit.: RIC 7, p. 205, Augusta Treverorum 449

825. AE; 2,51 g.; 18,2 x 17,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2065. (Obv. **[CONSTANTI]NVS AV[G]**; Rev. **PROV[IDEN]-TIAE AVG[G]; — — —//PTR**)

326 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG.** Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//PTR ●/crescent

Lit.: RIC 7, p. 209, Augusta Treverorum 475

826. AE; 3,47 g.; 18,1 x 18,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2066. (Obv. **CONSTANTINVS AVG;** Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG;** — — —//PTR ●/crescent)

827. AE; 2,25 g.; 18,3 x 19,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2067. (Obv. **CONSTANTINVS [AVG];** Rev. **PROVID[EN-T]IAE AVGG;** — — —//PTR ●/crescent)

327 - 328 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG.** Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//PTRE

Lit.: RIC 7, p. 212, Augusta Treverorum 504

828. AE; 2,7 g.; 19,5 x 18,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2068. (Obv. **CONSTANTINVS AVG;** Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG;** — — —//PTRE)

829. AE; 3,06 g.; 18,1 x 18,4 mm.; 7 h.; inv. n. 2069. (Obv. **CONSTANTINVS [AVG];** Rev. **PROVIDEN-[TIAE] AVGG;** — — —//STRE)

830. AE; 2,86 g.; 18,4 x 18,8 mm.; 5 h.; inv. n. 2070. (Obv. **CONSTANTINVS AVG;** Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG;** — — —//[P or S]T[R]E)

330 - 331 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG.** Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS.** Two soldiers, between them two standards.

— — —//TRS●

Lit.: RIC 7, p. 215, Augusta Treverorum 525

831. AE; 2,12 g.; 16,1 x 17,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2071. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG;** Rev. **GLOR-[IA E]XERC-ITVS;** — — —//TRS●)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//TRP●

Lit.: RIC 7, p. 215, Augusta Treverorum 526

832. AE; 2,42 g.; 17,6 x 17,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2072. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//TRP●)

333 - 334 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— wreath —//TR(P-S)

Lit.: RIC 7, p. 218, Augusta Treverorum 549

833. AE; 2,24 g.; 17,5 x 16,5 mm.; 12 h.; inv. n. 294. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — wreath —//[TRP-S])

834. AE; 1,94 g.; 16,8 x 16,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2073. (Obv. [**CONSTANTI-NVS MAX AVG**]; Rev. [**GLOR**]-IA EXERC-ITVS; — wreath —//[TRP-S])

335 - 337 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//●TRP●

Lit.: RIC 7, p. 223, Augusta Treverorum 590

835. AE; 1,21 g.; 14,1 x 14,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2074. (Obv. **CONSTANTI-NVS] MAX A[VG**]; Rev. [**GLOR**]-IA EXERC-ITVS; — — —//[●]TRP●)

Lugdunum

Autumn of 308 - Spring of 309 A.D.

Follis

Obv. **IMP C CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **MARTI PATRI PROPVGNATORI**. Mars walking right, holding transverse spear in right hand and shield in left hand.

CI — H/S//PLG

Lit.: RIC 6, p. 264, Lugdunum 295 var.

836. AE; 6,59 g.; 25,8 x 26,7 mm.; 1 h.; inv. n. 2075. (Obv. **IMP C CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **MARTI PATRI PROPVGNATORI**; **CI — [H]/S//PLG**)

309 - 310 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

F — T//PLG

Lit.: RIC 6, p. 265, Lugdunum 310

837. AE; 3,68 g.; 21,3 x 23,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2076. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVI-C-TO COMITI**; **F — T//PLG**)

838. AE; 4,85 g.; 22,1 x 23,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2077. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVI-C-TO COMITI**; **F — T//PLG**)

839. AE; 4,04 g.; 23,4 x 25,4 mm.; 12 h.; inv. n. 2078. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVI-CTO COMITI**; **F — T//PLG**)

840. AE; 4,11 g.; 22,7 x 22,5 mm.; 12 h.; inv. n. 15.36. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI [I]N[V]IC-TO COMITI ●**; **F — T//PLG**)

313 - 314 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

S — F//PLG

Lit.: RIC 7, p. 122, Lugdunum 1

841. AE; 3,79 g.; 21,6 x 21,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2079. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; **S — F//PLG**)

842. AE; 2,19 g.; 21,3 x 22,8 mm.; 12 h.; inv. n. 2080. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI [IN]VIC-TO COMITI**; **[S] — F//[PLG]**)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

S — F//PLG

Lit.: RIC 7, p. 122, Lugdunum 5

843. AE; 3,75 g.; 21,8 x 22,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2081. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVI-CTO COMITI**; **S — F//PLG**)

315 - 316 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

TF — *//PLG

Lit.: RIC 7, p. 124, Lugdunum 32

844. AE; 3,39 g.; 19,5 x 18,7 mm.; 1 h.; inv. n. 2082. (Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**; Rev. **SOLI INVIC-TO COMITI**; **TF — *//PLG**)

845. AE; 2,07 g.; 18,2 x 18,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2083. (Obv. **[IMP CON]STANTIN[V]S AVG**; Rev. **[SOLI INV]IC-TO COMITI**; **[T]F — *//PLG**)

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

TF — *//PLG

Lit.: RIC 7, p. 124, Lugdunum 33

846. AE; 1,79 g.; 18,3 x 19,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2084. (Obv. **IMP CONS[TA]NTINVS A[V]G**; Rev. **SOLI [I]NVIC-TO COMIT[I]**; **TF — *//PLG**)

319 - 320 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **VICTORIAE LAET PRINC PERP**. Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— — —//two captives

Lit.: RIC 7, p. 126, Lugdunum 65

847. AE; 3,15 g.; 17,7 x 19,0 mm.; 1 h.; inv. n. 283. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **VICTORIAE LAET PRINC PERP**; **VOT/PR**; **— — —//two captives**)

321 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

C—R//PLG

Lit.: RIC 7, p. 131, Lugdunum 126

848. AE; 3,45 g.; 18,0 x 17,6 mm.; 6 h.; inv. n. 297. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **BEATA [TRAN]QVILLITAS**; **VO/TIS/XX**; **C—R//PLG**)

322 - 323 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **BEATA RANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**;
above, three stars.

C—R//PLG

Lit.: RIC 7, p. 132, Lugdunum 153 var.

849. AE; 2,67 g.; 18,7 x 18,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2085. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **BEATA RAN-QVILLITAS; VO/TIS/XX; C—R//PLG**)

Arelate

Early of 316 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

T/* — F//PARL

Lit.: RIC 7, p. 241, Arelate 80

850. AE; 3,44 g.; 20,1 x 19,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2086. (Obv. **IMP CONSTANTINVS [P F] AVG**; Rev. **SOLI INV-I-CTO COMITI; T/* — F//PARL**)

851. AE; 3,5 g.; 19,4 x 20,2 mm.; 12 h.; inv. n. 2087. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV-I-C[TO C]OMITI; T/* — F//SARL**)

852. AE; 4,01 g.; 19,7 x 20,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2088. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI IN-VI-CTO COMITI; T/* — F//TARL**)

Late of 316 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

M — F//ARLA

Lit.: RIC 7, p. 242, Arelate 100

853. AE; 2,8 g.; 18,0 x 19,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2089. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV-I-CTO COMITI**; **M — F//ARLA**)

317 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing right, head turned left, raising right hand, globe in left hand.

R — S//PARL

Lit.: RIC 7, p. 247, Arelate 139

854. AE; 2,98 g.; 18,9 x 18,2 mm.; 12 h.; inv. n. 2090. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV[-I-CTO] COMITI**; **R — S//PARL**)

319 A.D.

Follis

Obv. **[IMP CONS]TA-NTINVS AVG**. Helmeted and laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP**. Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— — —//TARL

Lit.: RIC 7, p. 255, Arelate 191 or 194

855. AE; 2,49 g.; 16,4 x 16,9 mm.; 12 h.; inv. n. 2091. (Obv. **[IMP CONS]TA-NTINVS AVG**; Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP**; **VOT/PR**; **— — —//TARL**)

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder, seen from front.

Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP**. Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— — —//TARL

Lit.: RIC 7, p. 255, Arelate 195

856. AE; 3,62 g.; 19,7 x 19,8 mm.; 1 h.; inv. n. 2092. (Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**; Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP; VOT/PR; — — —//TARL**)

322 - 323 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.
Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**. In laurel wreath **VOT/●/XX**
— — —//P*AR

Lit.: RIC 7, p. 261, Arelate 252

857. AE; 3,7 g.; 18,9 x 19,4 mm.; 12 h.; inv. n. 15.08. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG; VOT/●/XX; — — —//P*AR**)

328 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Diademed bust of emperor looking right.
Rev. **VIRTVS AVGG**. Camp gate with wide open doors, four turrets; star above.

S — F//SCONST

Lit.: RIC 7, p. 269, Arelate 321

858. AE; 2,65 g.; 19,6 x 21,2 mm.; 12 h.; inv. n. 2093. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **VI[R]TV-S AVGG; S — [F]//SCONS[T]**)

Ticinum

314 - 315 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.
Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

*** — —//P●T**

Lit.: RIC 7, p. 362, Ticinum 20

859. AE; 2,85 g.; 19,2 x 19,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2094. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVI-C-TO COMITI**; * — — //P●T)

317 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

— — —//ST

Lit.: RIC 7, p. 370, Ticinum 62

860. AE; 2,95 g.; 19,8 x 20,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2095. (Obv. **[IM]P CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INVI-C-TO COMITI**; — — —//ST)

319 - 320 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **VIRTVS EXERCIT**. Standard inscribed **VOT/XX** with captive seated on ground on either side.

— — —//PT

Lit.: RIC 7, p. 376, Ticinum 114

861. AE; 2,96 g.; 18,1 x 19,4 mm.; 1 h.; inv. n. 2096. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **VIRTVS - EXERCIT; VOT/XX**; — — —//PT)

320 - 321 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**. In laurel wreath **VOT/●/XX**

— — —//PT

Lit.: RIC 7, p. 379, Ticinum 140

862. AE; 2,31 g.; 18,4 x 18,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2097. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG; VOT/●/XX**; — — —//PT)

863. AE; 2,7 g.; 17,9 x 18,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2098. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**; **VOT/●/XX**; — — —//ST)

864. AE; 2,56 g.; 16,8 x 17,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2099. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**; **VOT/[●]/XX**; — — —//ST)

322 - 325 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**. In laurel wreath **VOT/●/XX**

— crescent —//PT

Lit.: RIC 7, p. 381, Ticinum 167

865. AE; 3,41 g.; 19,3 x 17,6 mm.; 12 h.; inv. n. 285. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**; **VOT/●/XX**; — crescent —//PT)

326 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//P crescent T

Lit.: RIC 7, p. 386, Ticinum 198

866. AE; 1,95 g.; 17,7 x 17,8 mm.; 12 h.; inv. n. 2100. (Obv. **[CONSTANTINVS AVG]**; Rev. **D N CONSTANTIN[I MAX AVG]**; — — —//P crescent T)

Roma

312 - 313 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **GENIO POPVLI ROMANI**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//RS

Lit.: RIC 6, p. 387, Roma 293a

867. AE; 3,66 g.; 20,6 x 20,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2101. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **GENIO POPV-LI ROMANI**; — — — //RS)

313 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

R — F//RP

Lit.: RIC 7, p. 296, Rome 2

868. AE; 2,05 g.; 20,8 x 22,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2102. (Obv. **IMP C[O]NSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV-I-CTO COMITI**; R — F//RP)

314 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

R — F//R*P

Lit.: RIC 7, p. 298, Rome 19

869. AE; 2,93 g.; 21,0 x 22,0 mm.; 1 h.; inv. n. 2103. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV-I-[CTO COMITI]**; R — F//R*P)

870. AE; 3,38 g.; 20,5 x 21,3 mm.; 7 h.; inv. n. 281. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV-I-CTO COMITI**; R — F//R*P)

314 - 315 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

R/X — F//RP

Lit.: RIC 7, p. 299, Rome 27

871. AE; 3,11 g.; 19,2 x 21,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2104. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV-[I-C]TO COMITI**; R/X — F//RP)

872. AE; 3,56 g.; 18,9 x 19,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2105. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI IN[V-I]-CTO COMITI**; R/X — F//RP)

873. AE; 2,41 g.; 18,9 x 20,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2106. (Obv. **IMP CONSTA[NTINVS] P F AVG**; Rev. **SOLI INV-I-CTO COMITI**; R/X — F//RS)

874. AE; 1,87 g.; 18,6 x 19,9 mm.; 6 h.; inv. n. 2107. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV[ICTO COM]ITI**; R/X — F//RT)

875. AE; 3,22 g.; 19,2 x 18,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2108. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV-I-CTO COMITI**; R/X — F//RT)

876. AE; 2,69 g.; 19,2 x 20,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2109. (Obv. **[IMP] CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV-[I]-CTO COMITI**; R/X — F//RQ)

877. AE; 2,1 g.; 18,3 x 19,7 mm.; 12 h.; inv. n. 2110. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F [AVG]**; Rev. **[SOLI IN]-V-ICTO COMITI**; R/X — F//R [P - Q])

315 - 316 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

C — S//RS

Lit.: RIC 7, p. 300, Rome 40

878. AE; 3,75 g.; 18,7 x 18,3 mm.; 11 h.; inv. n. 2111. (Obv. **IMP CONSTAN[TINVS] P F AVG**; Rev. **SOLI IN[VIC]TO COMITI**; C — S//RS)

316 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICT COM D N**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

* — crescent//RP

Lit.: RIC 7, p. 302, Rome 49

879. AE; 3,36 g.; 19,3 x 19,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2112. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SO[LI] INV-I-CT COM D N**; * — crescent//RP)

316 - 317 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

— — —//RT

Lit.: RIC 7, p. 303, Rome 57

880. AE; 3,13 g.; 18,3 x 19,8 mm.; 6 h.; inv. n. 2113. (Obv. **[IMP] CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI IN-[VI]-CTO COMITI**; — — —//RT)

881. AE; 4,39 g.; 19,3 x 20,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2114. (Obv. **[IMP] CONST]ANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI INV-I-CTO COMITI**; — — —//RQ)

882. AE; 3,16 g.; 18,1 x 18,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2115. (Obv. **[IM]P CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **SOLI IN-[VI]-CTO COMITI**; — — —//RQ)

321 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**. In laurel wreath **VOT/●/XX**

— — —//RS

Lit.: RIC 7, p. 321, Rome 237

883. AE; 2,55 g.; 18,5 x 19,2 mm.; 12 h.; inv. n. 2116. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **[D] N CONSTANTINI MAX AVG**; **VOT/●/XX**; — — —//RS)

884. AE; 2,73 g.; 18,9 x 18,9 mm.; 12 h.; inv. n. 2117. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**; **VOT/●/XX**; — — —//RT)

885. AE; 2,52 g.; 19,3 x 19,8 mm.; 6 h.; inv. n. 2118. (Obv. **CON[STAN]TINVS AVG**; Rev. **[D N CON]STANTINI MAX AVG**; **VOT/●/XX**; — — —//RQ)

326 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//R wreath P

Lit.: RIC 7, p. 330, Rome 287

886. AE; 2,42 g.; 18,1 x 18,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2119. (Obv. **[CONS]TAN[TI]NVS AVG**; Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG**; — [—] —//R wreath P)

Siscia

Early of 313 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — ε//SIS

Lit.: RIC 6, p. 484, Siscia 231b

887. AE; 3,8 g.; 20,7 x 21,4 mm.; 12 h.; inv. n. 2120. (Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERVATOR[I]**; — — ε//SIS)

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG NN**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — Δ//SIS

Lit.: RIC 6, p. 484, Siscia 232b

888. AE; 3,32 g.; 21,7 x 24,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2121. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERV[ATO]RI AVGG NN; — — Δ//SIS**)

313 - 315 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — ε//SIS

Lit.: RIC 7, p. 423, Siscia 5

889. AE; 2,95 g.; 21,1 x 19,5 mm.; 7 h.; inv. n. 2122. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI; — — ε//SIS**)

315 - 316 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — A//●SIS●

Lit.: RIC 7, p. 424, Siscia 15

890. AE; 2,76 g.; 20,8 x 21,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2123. (Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **IOVI CON-SER[VATOR]I; — — A//●SIS●**)

891. AE; 3,5 g.; 21,1 x 21,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2124. (Obv. **[I]MP CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **IOVI CON-SERVATORI; — — Δ//●SIS●**)

319 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder and shield on left arm, seen from front.

Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP**. Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— — —//TSIS●

Lit.: RIC 7, p. 433, Siscia 61

892. AE; 3,11 g.; 18,5 x 20,2 mm.; 7 h.; inv. n. 2125. (Obv. **IMP CONSTANT-INVS AVG; VICTORIAE LAETAE PRINC PERP; VOT/PR; — — —//TSIS●**)

893. AE; 2,51 g.; 18,5 x 18,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2126. (Obv. **[IMP] CO[NSTA]-NTINVS AVG; VICTORIAE LAET[AE PRINC PERP]; VOT/PR; — — —//εSIS●**)

320 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **VIRTVS EXERCIT**. Standard inscribed **VOT/XX** with captive seated on ground on either side.

S — F//ASIS*

Lit.: RIC 7, p. 438, Siscia 109

894. AE; 3,62 g.; 19,0 x 19,9 mm.; 7 h.; inv. n. 2127. (Obv. **CONSTANTINVS A[VG]; VIRTVS - EXERCIT; VOT/XX; S — F//ASIS***)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**. In laurel wreath **VOT/XX**.

— — —//ΔSIS

Lit.: RIC 7, p. 443, Siscia 148

895. AE; 2,65 g.; 19,6 x 19,1 mm.; 7 h.; inv. n. 2128. (Obv. **CONSTANTINVS AVG; D N CONSTANTINI MAX AVG; VOT/XX; — — —//ΔSIS**)

320 - 321 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**. In laurel wreath **VOT/●/XX**.

— — —//ASIS*

Lit.: RIC 7, p. 444, Siscia 159

896. AE; 2,94 g.; 19,0 x 18,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2129. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CO[N]STA[N]TIN[I] M[A]X AVG; VOT/●/XX; — — —//ASIS***)

897. AE; 3,35 g.; 18,4 x 19,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2130. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG; VOT/●/XX; — — —//εSIS***)

320 - 324 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**. In laurel wreath **VOT/XX**.

— — —//SIS

Lit.: -

898. AE; 2,76 g.; 19,5 x 18,6 mm.; 7 h.; inv. n. 2131. (Obv. **CO[N]STANTINVS**] **AVG**; Rev. **[D N CONSTANTINI MAX AVG]; [V]OT/[X]X; — — —//SIS**)

326 - 327 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//●ASIS●

Lit.: RIC 7, p. 449, Siscia 200

899. AE; 2,54 g.; 18,1 x 18,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2132. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **[PROVIDEN]-TIAE AVGG; — — —//●ASIS●**)

328 - 329 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//ASIS double crescent

Lit.: RIC 7, p. 452, Siscia 214

900. AE; 2,65 g.; 17,4 x 18,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2133. (Obv. **CONSTAN-
[TINV]S AVG**; Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG**; — — —//ASIS double
crescent)

901. AE; 2,98 g.; 18,4 x 18,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2134. (Obv. **CONSTAN-
TINVS AVG**; Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG**; — — —//ASIS double
crescent)

902. AE; 3,44 g.; 18,6 x 19,0 mm.; 1 h.; inv. n. 2135. (Obv. **CONSTAN-
TINVS AVG**; Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG**; — — —//TSIS double
crescent)

330 - 333 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass
and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//ASIS

Lit.: RIC 7, p. 453, Siscia 219

903. AE; 2,42 g.; 17,9 x 18,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2136. (Obv. **CONSTANTI-
[NVS M]AX AVG**; Rev. **GLOR-[IA] EXE[RC]-ITVS**; — — —//ASIS)

334 - 335 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass
and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//●ASIS●

Lit.: RIC 7, p. 455, Siscia 235

904. AE; 1,77 g.; 17,0 x 16,6 mm.; 6 h.; inv. n. 296. (Obv. **CONSTANTI-
NVS MAX AVG**; Rev. **[GL]OR-IA EXER[C]-ITVS**; — — —//●ASIS●)

905. AE; 2,22 g.; 16,7 x 17,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2137. (Obv. **CONSTANTI-
NVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITV[S]**; — — —//[●]ASIS●)

906. AE; 1,94 g.; 17,0 x 18,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2138. (Obv. **[C]ONST[A]NTI-[NVS MAX AVG]**; Rev. **GLOR-[IA EXERC]-ITVS**;
— — —//●ASIS●)

907. AE; 1,82 g.; 16,6 x 17,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2139. (Obv. **CONSTANTI-
NVS M[AX AVG]**; Rev. **[G]LOR-IA EX[ERC]-ITVS**; — — —//●ASIS●)

908. AE; 1,69 g.; 17,4 x 17,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2140. (Obv. **CONSTANTI-
[NVS MAX] AVG**; Rev. **[G]LOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//[●]TSIS●)

337 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//**ASIS***

Lit.: RIC 7, p. 459, Siscia 261

909. AE; 1,85 g.; 16,6 x 16,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2141. (Obv. **CONST[AN]TI-NVS [M]AX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//**ASIS***)

Sirmium

324 - 325 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **SARMATIA DEVICTA**. Victory walking right, holding trophy in right hand, palm in left hand, spurning captive seated on ground to right.

— — —//**SIRM**

Lit.: RIC 7, p. 475, Sirmium 48

910. AE; 2,2 g.; 17,5 x 16,8 mm.; 4 h.; inv. n. 2142. (Obv. **[CONSTAN]-TINVS AVG**; Rev. **[SARMATIA] - DEVICTA**; — — —//**SIRM**)

911. AE; 3,47 g.; 18,6 x 18,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2143. (Obv. **CONSTAN-TINVS AVG**; Rev. **[SARMA]TIA - DEVICT[A]**; — — —//**SIRM**)

912. AE; 2,87 g.; 18,8 x 18,8 mm.; 12 h.; inv. n. 289. (Obv. **CONSTAN-TINVS AVG**; Rev. **SARMATIA - DEVICTA**; — — —//**SIRM**)

Thessalonica

311 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS]P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG**. Jupiter standing left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak.

— — Δ//●SM●TS●

Lit.: RIC 6, p. 517, Thessalonica 47b

913. AE; 3,8 g.; 23,5 x 22,8 mm.; 7 h.; inv. n. 301. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **IOVI CONSERV-ATORI AVG[G]**;
— — Δ//[●]SM[●]TS[●])

324 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**. In laurel wreath **VOT/●/XX**.

— — —//TSAVI

Lit.: RIC 7, p. 513, Thessalonica 123 or RIC 7, p. 510, Thessalonica 101

914. AE; 3,13 g.; 18,1 x 18,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2144. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**; **VOT/●/XX**; — — —//TSAVI)

915. AE; 3,21 g.; 17,4 x 19,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2145. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**; **VOT/●/XX**; — — —//TSAVI)

916.⁵³⁵ AE; 3,01 g.; 18,8 x 19,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2146. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTA[NTINI MAX] AVG**; **VOT/●/XX**; — — —//TSIVI)

917.⁵³⁶ AE; 2,34 g.; 17,5 x 18,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2147. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**; **VOT/[●]/XX**; — — —//TSIVI)

918. AE; 2,98 g.; 18,6 x 18,6 mm.; 5 h.; inv. n. 2148. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**; **VOT/●/XX**; — — —//TSεVI)

326 - 328 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

⁵³⁵ For more details regarding the classification of the coin see RIC 7, p. 510, Thessalonica 101, note 101.

⁵³⁶ For more details regarding the classification of the coin see RIC 7, p. 510, Thessalonica 101, note 101.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — ●//SMTSΓ

Lit.: RIC 7, p. 518, Thessalonica 153

919. AE; 3,33 g.; 19,6 x 19,3 mm.; 5 h.; inv. n. 299. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG**; — — ●//SMTSΓ)

920. AE; 1,98 g.; 17,7 x 18,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2149. (Obv. **CON[S]TANTINVS AVG**; Rev. **[PROV]IDEN-TIAE [AVG]G**; — — [●]//—SMTSΓ)

921. AE; 2,92 g.; 18,7 x 19,0 mm.; 12 h.; inv. n. 2150. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **PROVIDE[N]-TIAE AVGG**; — — ●//SMTSΓ)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — ●//SMTSA

Lit.: RIC 7, p. 518, Thessalonica 154

922. AE; 2,75 g.; 18,2 x 19,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2151. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG**; — — ●//SMTSA)

330 - 333 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//SMTSA

Lit.: RIC 7, p. 524, Thessalonica 183

923. AE; 2,61 g.; 18,1 x 17,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2152. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//SMTSA)

924. AE; 1,69 g.; 18,4 x 18,5 mm.; 7 h.; inv. n. 2153. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **[G]LOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//SMTSA)

335 - 336 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//SMTSA

Lit.: RIC 7, p. 526, Thessalonica 198

925. AE; 2,07 g.; 17,2 x 18,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2154. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLORI-A EXER-CITVS**; — — —//SMTSA)

336 - 337 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//SMTSA

Lit.: RIC 7, p. 529, Thessalonica 222

926. AE; 2,25 g.; 17,3 x 18,7 mm.; 12 h.; inv. n. 293. (Obv. **[CO]NSTANTI]-NVS MAX AVG**; Rev. **GLORI-A EXER-[CI]TVS**; — — —//SMTSA)

Heraclea

324 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**. In laurel wreath **VOT/●/XX**.

— — —//SMHA

Lit.: RIC 7, p. 549, Heraclea 56

927. AE; 2,34 g.; 17,7 x 18,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2155. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**; **VOT/●/XX**; — — —//SMHA)

327 - 329 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Diademed bust of emperor looking right.

Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**. In laurel wreath **VOT/XXX**.

— — —//●SMHB

Lit.: RIC 7, p. 553, Heraclea 90

928. AE; 2,82 g.; 17,6 x 17,9 mm.; 12 h.; inv. n. 2156. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**; **VOT/XXX**; — — **—//●SMHB**)

330 - 333 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — **—//●SMHB**

Lit.: RIC 7, p. 558, Heraclea 116

929. AE; 2,41 g.; 17,0 x 17,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2157. (Obv. **[CONSTANTI]NVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-IT[VS]**; — — **—//●SMHB**)

Constantinopolis

327 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Soldier standing left, looking right, holding long spear in right hand, left hand on shield set on ground.

Γ — —//CONS

Lit.: RIC 7, p. 572, Constantinople 16

930. AE; 2,76 g.; 18,6 x 18,3 mm.; 5 h.; inv. n. 2158. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **[G]LORIA - EXERCITVS**; **Γ — —//CONS**)

328 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **CONSTANTINIANA DAFNE**. Victory seated left on cippus, holding palm in each hand; trophy in front, at foot captive.

A — —//CONS

Lit.: RIC 7, p. 574, Constantinople 35

931. AE; 2,34 g.; 19,4 x 19,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2159. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **CONSTANTINI-ANA DAFNE; A — —//CONS**)

330 - 333 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//CONSA

Lit.: RIC 7, p. 579, Constantinople 59

932. AE; 1,89 g.; 17,0 x 18,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2160. (Obv. **[C]ONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-[IA EXERC]-ITVS; — — —//CONSA**)

933. AE; 1,86 g.; 17,6 x 18,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2161. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS; — — —//CONSB**)

934. AE; 2,37 g.; 17,2 x 17,6 mm.; 12 h.; inv. n. 2162. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS; — — —//CONSA**)

935. AE; 2,5 g.; 16,7 x 17,3 mm.; 11 h.; inv. n. 2163. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS; — — —//CONSH**)

336 - 337 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERC-ITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//CONSA

Lit.: RIC 7, p. 589, Constantinople 137

936. AE; 1 g.; 15,4 x 16,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2164. (Obv. **[CONSTA]N[TI]NVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-[IA] EXERC-ITVS; — — —//CONSA**)

Nicomedia

313 - 317 A.D.

Follis

Obv. **IMP C FL VAL CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — **N/Z//SMN**

Lit.: RIC 7, p. 601, Nicomedia 14

937. AE; 3,89 g.; 22,3 x 23,0 mm.; 12 h.; inv. n. 278. (Obv. **IMP C FL VAL CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **N/Z//SMN**)

324 - 325 A.D.

Miliarense

Obv. **No legend**. Haed with plain diadem looking upward.

Rev. **CONSTANTINVS AVG**. Four standards.

— — **—//SMN**

Lit.: RIC 7, p. 614, Nicomedia 86

938. AR; 4,24 g.; 22,0 x 23,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2165. (Obv. **No legend**; Rev. **CONSTANTINVS AVG**; — — **—//SMN**)

325 - 326 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — **—//MNA**

Lit.: RIC 7, p. 620, Nicomedia 121

939. AE; 2,15 g.; 17,9 x 18,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2166. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **PROVID[EN]-TIAE AVGG**; — — **—//MNA**)

End of 326 - 327 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — **—//NA**

Lit.: RIC 7, p. 623, Nicomedia 144

940. AE; 2,46 g.; 19,1 x 18,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2167. (Obv. [CON]STANTINVS AVG; Rev. [PROVIDEN]-TIAE AVGG; — — —//NA)

328 - 329 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG**. Diademed bust of emperor looking right.
Rev. **PROVIDENTIAE AVGG**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//SMNA

Lit.: RIC 7, p. 625, Nicomedia 153

941. AE; 2,25 g.; 18,7 x 17,8 mm.; 12 h.; inv. n. 2168. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG**; — — —//SMNA)

330 - 335 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//SMNB

Lit.: RIC 7, p. 633, Nicomedia 188

942. AE; 2,18 g.; 16,7 x 17,2 mm.; 12 h.; inv. n. 2169. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//SMNB)

943. AE; 1,7 g.; 17,9 x 17,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2170. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//SMNA)

944. AE; 2,04 g.; 17,2 x 16,9 mm.; 6 h.; inv. n. 2171. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-[IT]VS**; — — —//SMN[A-ς])

945. AE; 2,31 g.; 17,0 x 17,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2172. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-IT[VS]**; — — —//SMN[A-ς])

Cyzicus

Mid of 311 A.D.

Follis

Obv. **IMP C FL VAL CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO AVGVSTI CMH**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — —//MKV(A-ς)

Lit.: RIC 6, p. 591, Cyzicus 77b

946. AE; 6,42 g.; 21,1 x 22,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2173. (Obv. **IMP C FL VAL CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **GENIO AV-GVSTI CMH**; — — — // [MKVA-ς])

312 - 313 or 313 - 315 A.D.

Follis

Obv. **IMP C FL VAL CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **GENIO AVGVSTI CMH**. Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.

— — A//SMK

Lit.: RIC 6, p. 594, Cyzicus 103 or RIC 7, p. 643, Cyzicus 1

947. AE; 3,81 g.; 22,9 x 21,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2174. (Obv. **IMP C FL VAL CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **GENIO AV-G-VSTI CMH**; — — A//SMK)

948. AE; 2,66 g.; 20,0 x 20,9 mm.; 12 h.; inv. n. 280. (Obv. **IMP C FL VAL CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. **G[E]NIO AV-GVSTI CMH**; — — ς//SMK)

317 - 320 A.D.

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**. Laureated bust of emperor in imperial mantle looking left, holding mappa in right hand, globe and sceptre in left hand.

Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG**. Jupiter standing right, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand.

wreath — Γ//SMK

Lit.: RIC 7, p. 644, Cyzicus 8

949. AE; 3,14 g.; 17,2 x 16,9 mm.; 12 h.; inv. n. 286. (Obv. **IMP CONSTANTINVS AVG**; Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG**; wreath — Γ//SMK)

950. AE; 3,39 g.; 18,5 x 19,4 mm.; 12 h.; inv. n. 2175. (Obv. **IMP CO[NSTA-NT]INVS AVG**; Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG**; wreath — Γ//SMK)

324 - 325 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG.** Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//SMKΔ

Lit.: RIC 7, p. 647, Cyzicus 24

951. AE; 2,53 g.; 18,9 x 18,3 mm.; 1 h.; inv. n. 2176. (Obv. **CONSTANTINVS AVG.**; Rev. **PROVIDENTIAE AVGG.**; — — —//SMKΔ)

325 - 326 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG.** Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//SMKB●

Lit.: RIC 7, p. 648, Cyzicus 34

952. AE; 2,93 g.; 18,3 x 17,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2177. (Obv. **CONSTANTINVS AVG.**; Rev. **[P]ROVIDENTIAE AVGG.**; — — —//SMKB●)

953. AE; 3,13 g.; 18,5 x 19,3 mm.; 1 h.; inv. n. 2178. (Obv. **CONSTANTINVS AVG.**; Rev. **PROVIDENTIAE AVGG.**; — — —//SMKζ●)

328 - 329 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG.** Diademed bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG.** Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//SMKε●

Lit.: RIC 7, p. 652, Cyzicus 55

954. AE; 2,95 g.; 18,4 x 18,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2179. (Obv. **CONSTANTINVS AVG.**; Rev. **PROVIDENTIAE AVGG.**; — — —//SMKε●)

331, 333 - 334 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG.** Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS.** Two soldiers, between them two standards.

— — —//SMKA

Lit.: RIC 7, p. 655, Cyzicus 78

955. AE; 2,67 g.; 17,2 x 17,1 mm.; 6 h.; inv. n. 295. (Obv. **CONSTANTINVS AVG.**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS.**; — — —//SMKA)

Antiochia

313 - 314 A.D.

Follis

Obv. **IMP C FL VAL CONSTANTINVS P F AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG.** Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — wreath/ΔI/III//ANT

Lit.: RIC 7, p. 676, Antioch 7

956. AE; 2,57 g.; 19,1 x 19,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2180. (Obv. **IMP C FL VAL CONSTANTINVS P F AVG.**; Rev. **IOVI CONSERVATORI AVGG.**; — — wreath/ΔI/III//ANT)

324 - 325 A.D.

Follis

Obv. **No legend.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CONSTAN/TINVS/AVG.** Inscription in three lines; wreath above.

— — —//SMANTS, A/●

Lit.: RIC 7, p. 687, Antioch 57

957. AE; 2,18 g.; 17,7 x 16,9 mm.; 5 h.; inv. n. 284. (Obv. **No legend.**; Rev. **CONSTAN/TINVS/AVG.**; — — —//SMANTS, A/●)

325 - 326 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS AVG.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE AVGG.** Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//SMANTA

Lit.: RIC 7, p. 688, Antioch 63

958. AE; 3,43 g.; 18,4 x 19,2 mm.; 11 h.; inv. n. 2181. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG**; — — —//SMANTA)

959. AE; 3,47 g.; 19,4 x 18,5 mm.; 11 h.; inv. n. 15.09. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG**; — — —//SMANTB)

960. AE; 3,16 g.; 17,8 x 19,4 mm.; 5 h.; inv. n. 2182. (Obv. **CONSTANTINVS AVG**; Rev. **PROVIDEN-TIAE AVGG**; — — —//SMANTε)

335 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//SMANB

Lit.: RIC 7, p. 693, Antioch 86

961. AE; 2,43 g.; 17,0 x 17,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2183. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-[IA EXERC-ITV]S**; — — —//SMANB)

962. AE; 2,93 g.; 19,0 x 18,2 mm.; 12 h.; inv. n. 2184. (Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//SMANB)

335 - 337 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//SMANB

Lit.: RIC 7, p. 697, Antioch 108

963. AE; 1,41 g.; 15,9 x 17,4 mm.; 11 h.; inv. n. 2185. (Obv. **[CONS]TANTI-NVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//SMANB)

Uncertain

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS P F AVG**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing right, head turned left, raising right hand, globe in left hand.

(?) — F//illegible

Lit.: -

964. AE; 2,38 g.; 16,7 x 18,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2186. (Obv. [**IMP CONSTANTINVS**]S P F AVG; Rev. [**SOLI INV-IC-TO**] COM[ITI]; [?] — F//illegible)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**. Obscure.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

T — F//illegible

Lit.: -

965. AE; 2,62 g.; 20,3 x 20,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2187. (Obv. **CONSTANTINVS P F AVG**; Rev. [**SO**]LI INV[**I-C**]TO COMITI; [T] — F//illegible)

Follis

Obv. **IMP CONSTANTINVS AV-G**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder and shield on left arm, seen from front.

Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP**. Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— — —//illegible

Lit.: -

966. AE; 3,46 g.; 19,0 x 20,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2188. (Obv. [**IMP CONSTAN**]TI-NVS AV-G; Rev. [**VICTORIAE LAETAE PRINC PERP**]; [**VOT/PR**]; — — —//illegible)

Follis

Obv. **CONSTNTNVS AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. (?)NRVSIDON CAESS (sic!). In laurel wreath **VOT/●/X**.

— ✕ ✕ —//crescent T

Lit.: -

967. AE; 3,27 g.; 18,8 x 20,2 mm.; 1 h.; inv. n. 15.12. (Obv. **CONSTN-TNV[S AVG]**; Rev. **[?]NRVSI DON CAESS** (sic!); **VOT/●/X**; — **✠X ✠** — //crescent T)

Follis

Obv. Illegible. Obscure.

Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**. In laurel wreath **VOT/XX**.

— — —//illegible

Lit.: -

968. AE; 2,33 g.; 18,1 x 17,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2189. (Obv. **Illegible**; Rev. **D N CONSTANTINI MAX AVG**; **[VOT/XX]**; — — —//illegible)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//illegible

Lit.: -

969. AE; 1,74 g.; 15,3 x 16,0 mm.; 12 h.; inv. n. 2190. (Obv. **CONSTANTI-NVS MAX [AVG]**; Rev. **[GLOR]-IA EXERC-ITVS**; — — —//illegible)

970. AE; 2,37 g.; 17,4 x 16,7 mm.; 11 h.; inv. n. 2191. (Obv. **[CONSTA]NTI-NVS MAX AVG**; Rev. **[G]LOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//illegible)

971. AE; 2,02 g.; 17,0 x 16,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2192. (Obv. **CONSTANTI-NVS MAX AVG**; Rev. **[GLOR]-IA EXERC-ITVS**; — — —//illegible)

972. AE; 3,34 g.; 17,9 x 17,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2193. (Obv. **CONSTANTI-NVS MAX AVG**; Rev. **GLOR-[IA EXERC-ITVS]**; — — —//[??]P)

973. AE; 2,48 g.; 16,3 x 17,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2194. (Obv. **CONSTANTI-[N]VS MAX AVG**; Rev. **[G]LORI-A EXER-CITVS**; — — —//illegible)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS MAX AVG**. Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//illegible

Lit.: -

974. AE; 1,64 g.; 14,3 x 14,1 mm.; 5 h.; inv. n. 2195. (Obv. **CONSTANTI-NVS MAX AVG**; Rev. **[G]LOR-IA EXERC-I[TVS]**; — — —//illegible)

CRISPUS

Son of Constantinus the Great
(Caesar 317 - 326 A.D.)

Augusta Treverorum

317 A.D.

Follis

Obv. **FL CL CRISPVS NOB CAES.** Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **PRINCIPI IVVENTVTIS.** Emperor standing left, holding transverse spear in right hand and globe in left hand.

T — F//●ATR

Lit.: RIC 7, p. 175, Augusta Treverorum 139 var.

975. AE; 3,27 g.; 17,9 x 18,5 mm.; 7 h.; inv. n. 2196. (Obv. **[F]L CL CRISPVS NOB CAES;** Rev. **PRINCIPI I-[V]VENTVTIS; T — F//●ATR**)

321 A.D.

Follis

Obv. **IVL CRISPVS NOB CAES.** Laureated bust of emperor in cuirass looking left with spear pointing forward and shield on left arm, seen from front.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS.** Globe set on altar inscribed **VOT/IS/XX;** above, three stars.

— — —//P or STR

Lit.: RIC 7, p. 191, Augusta Treverorum 308

976. AE; 2,93 g.; 19,4 x 20,0 mm.; 11 h.; inv. n. 2197. (Obv. **[I]VL CRISPVS NOB CAES;** Rev. **BEATA TRAN-QVILLITAS; VOT/IS/XX; — — —//[P or STR]**)

322 - 323 A.D.

Follis

Obv. **IVL CRISPVS NOB CAES.** Laureated bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder and shield on left arm, seen from front.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//●PTR●

Lit.: RIC 7, p. 197, Augusta Treverorum 372

977. AE; 3,16 g.; 18,3 x 19,1 mm.; 12 h.; inv. n. 303. (Obv **IVL CRISPVS NOB CAES**; Rev. **BE[ATA TRAN-Q]VILLITAS; VO/TIS/XX; — — —//●PTR●**)

324 - 325 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//STR

Lit.: RIC 7, p. 205, Augusta Treverorum 451

978. AE; 3,1 g.; 17,4 x 17,8 mm.; 6 h.; inv. n. 2198. (Obv **FL IVL CRISPVS NOB CAES**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS; — — —//STR**)

326 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//PTR ●/crescent

Lit.: RIC 7, p. 209, Augusta Treverorum 477

979. AE; 2,2 g.; 19,0 x 19,5 mm.; 6 h.; inv. n. 306. (Obv **FL IVL CRISPVS NOB CAES**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS; — — —//PTR ●/crescent**)

Lugdunum

322 - 323 A.D.

Follis

Obv. **CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

C—R//PLG

Lit.: RIC 7, p. 133, Lugdunum 166 var.

980. AE; 2,47 g.; 17,7 x 17,2 mm.; 7 h.; inv. n. 2199. (Obv **CRISPVS - NOB CAES**; Rev. **BEATA TRAN-Q[VILLITA]S; VO/TIS/XX; C—R//PLG**)

323 A.D.

Follis

Obv. **D N CRISPO NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **BEATA TRAN QVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VOT/IS/XX**; above, [three stars].

— — —//PLG

Lit.: RIC 7, p. 134, Lugdunum 203 var.

981. AE; 4,36 g.; 17,7 x 19,6 mm.; 6 h.; inv. n. 304. (Obv **D N CRISPO - NOB CAES**; Rev. **BEATA TR[AN - QVILLI]TAS; VOT/IS/XX; — — —//PLG**)

324 - 325 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//PLG

Lit.: RIC 7, p. 136, Lugdunum 228

982. AE; 2,87 g.; 19,7 x 19,2 mm.; 6 h.; inv. n. 262. (Obv **FL IVL CRISPVS NOB CAES**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS; — — —//PLG**)

Arelate

321 A.D.

Follis

Obv. **CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**. In laurel wreath **VOT/V**.

— — —//AR

Lit.: RIC 7, p. 259, Arelate 225

983. AE; 1,92 g.; 16,8 x 16,7 mm.; 11 h.; inv. n. 2200. (Obv **CRISPVS - [NOB CAES]**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM; [VOT/V]**; — — —//AR)

Follis

Obv. **CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**. In laurel wreath **VOT/●/X**.

— — —//T */crescent A

Lit.: RIC 7, p. 260, Arelate 244 var.

984. AE; 2,68 g.; 18,0 x 19,6 mm.; 1 h.; inv. n. 2201. (Obv **CRISPVS - NOB CAES**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM; VOT/●/X**; — — —//T */crescent A)

Ticinum

320 - 321 A.D.

Follis

Obv. **CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **DOMINOR ● NOSTROR ● CAESS**. In laurel wreath **VOT/X**.

— — —//TT

Lit.: RIC 7, p. 380, Ticinum 156

985. AE; 2,72 g.; 18,6 x 19,0 mm.; 12 h.; inv. n. 2202. (Obv **CRISPVS NOB CAES**; Rev. **DOMINOR ● NOSTROR ● CAESS; VOT/X**; — — —//TT)

322 - 325 A.D.

Follis

Obv. **CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **DOMINOR ● NOSTROR ● CAESS**. In laurel wreath **VOT/●/X**.

— X/crescent —//PT

Lit.: RIC 7, p. 381, Ticinum 170

986. AE; 2,75 g.; 17,1 x 17,6 mm.; 12 h.; inv. n. 2203. (Obv **CRISPVS - NOB CAES**; Rev. **DOMINOR • NOSTROR • CAESS**; **VOT/●/X**; — **X/crescent —//P[T]**)

Aquileia

320 A.D.

Follis

Obv. **CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass looking left with spear pointing forward and shield on left arm, seen from front.

Rev. **VIRTVS EXERCIT**. Standard inscribed **VOT/XX** with captive seated on ground on either side.

S — F//AQT

Lit.: RIC 7, p. 400, Aquileia 53; MAR p. 93, 292

987. AE; 2,46 g.; 18,0 x 18,6 mm.; 5 h.; inv. n. 265. (Obv **CRISPVS NOB CAES**; Rev. **VIRTVS - EXERCIT**; **VOT/XX**; **S — F//AQT**)

Roma

321 A.D.

Follis

Obv. **CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**. In laurel wreath **VOT/●/X**.

— — —//RS

Lit.: RIC 7, p. 321, Rome 240

988. AE; 2,29 g.; 17,9 x 18,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2204. (Obv **CRISPVS - [NOB CAES]**; Rev. **CAESA[RVM] NOSTRORVM**; **[V]OT/●/X**; — — — **//RS**)

Siscia

318 - 319 A.D.

Follis

Obv. **CRISPVS NOB CAESAR**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP.** Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— — —//εSIS or A-εSIS●

Lit.: RIC 7, p. 432, Siscia 57 or RIC 7, p. 433, Siscia 66

989. AE; 2,84 g.; 18,5 x 20,8 mm.; 12 h.; inv. n. 2205. (Obv **CRISPVS NOB CA[ESAR]**; Rev. **[VICTORI]AE LAETAE PRINC PERP; [VOT/PR]**; — — —//[εSIS or A-εSIS●])

319 A.D.

Follis

Obv. **IVL CRISPVS NOB C.** Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **VICT ● LAETAE PRINC PERP.** Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— — —//●A - εSIS●

Lit.: RIC 7, p. 435, Siscia 87

990. AE; 2,79 g.; 18,1 x 18,8 mm.; 1 h.; inv. n. 2206. (Obv **IVL CRI-SPVS NOB C**; Rev. **VICT ● [L]AETAE PRINC PERP; VOT/PR**; — — —//[●A - ε]SIS●)

320 - 321 A.D.

Follis

Obv. **IVL CRISPVS NOB C.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM.** In laurel wreath **VOT/●/V.**

— — —//ASIS*

Lit.: RIC 7, p. 444, Siscia 161

991. AE; 2,54 g.; 18,1 x 19,4 mm.; 6 h.; inv. n. 15.40. (Obv **IVL CRIS-PVS NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM; VOT/●/V**; — — —//ASIS*)

992. AE; 3,1 g.; 17,9 x 18,1 mm.; 7 h.; inv. n. 2207. (Obv. **IVL CRIS-PVS NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM; VOT/●/V** — — —//ΔSIS*)

321 - 324 A.D.

Follis

Obv. **IVL CRISPVS NOB C.** Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM.** In laurel wreath **VOT/●/X.**

— — —//ASIS radiatus

Lit.: RIC 7, p. 446, Siscia 181

993. AE; 1,94 g.; 18,5 x 19,4 mm.; 1 h.; inv. n. 2208. (Obv. **IVL CRIS-[PV]S NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORV[M]; VOT/●/X**; — — —//ASIS radiatus)

994. AE; 3,26 g.; 18,9 x 19,1 mm.; 7 h.; inv. n. 2209. (Obv. **IVL CRIS-PVS NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM; VOT/●/X**; — — —//TSIS radiatus)

995. AE; 3,37 g.; 19,1 x 20,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2210. (Obv. **IVL CRIS-PVS NOB C**; Rev. **CAESAR[V]M NOSTRORVM; VOT/●/X**; — — —//TSIS radiatus)

996. AE; 2,65 g.; 17,6 x 18,1 mm.; 1 h.; inv. n. 2211. (Obv. **IVL CRIS-PVS NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORV[M]; VOT/●/X**; — — —//εSIS radiatus)

Heraclea

317 A.D.

Follis

Obv. **D N FL IVL CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in imperial mantle looking left, holding mappa in right hand, globe and sceptre in left hand.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with three turrets, no doors.

— — —//MHTI

Lit.: RIC 7, p. 545, Heraclea 18

997. AE; 2,78 g.; 17,1 x 18,1 mm.; 11 h.; inv. n. 2212. (Obv. **D N FL IVL CRISPVS NOB CAES**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//MHT[Γ])

318 - 320 A.D.

Follis

Obv. **D N FL IVL CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in imperial mantle looking left, holding mappa in right hand, globe and sceptre in left hand.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with three turrets, no doors.

— — —//●SMHT

Lit.: RIC 7, p. 547, Heraclea 44

998. AE; 2,34 g.; 16,7 x 17,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2213. (Obv. **D N FL IVL CRISPVS NOB CAES**; Rev. **PROVIDEN-[T]IAE CAESS**; — — — //●SMHT)

325 - 326 A.D.

Follis

Obv. **CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//SMHT

Lit.: RIC 7, p. 551, Heraclea 75

999. AE; 2,53 g.; 17,2 x 18,4 mm.; 11 h.; inv. n. 15.41. (Obv. **CRISPVS - NOB CAES**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//SMHT)

1000. AE; 2,4 g.; 18,0 x 18,8 mm.; 12 h.; inv. n. 2214. (Obv. **CRISPVS - NOB CAES**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//[S]MHT)

Nicomedia

317 - 320 A.D.

Follis

Obv. **D N FL IVL CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Jupiter standing right, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand.

♣— ●/A//SMN

Lit.: RIC 7, p. 604, Nicomedia 32

1001. AE; 3,43 g.; 18,2 x 19,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2215. (Obv. **D N FL IVL CRISPVS NOB CAES**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; ♣— ●/A//SMN)

Cyzicus

321 - 324 A.D.

Follis

Obv. **D N FL IVL CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak, to right captive.

— — **X/III//SMKB**

Lit.: RIC 7, p. 645, Cyzicus 17

1002. AE; 3,19 g.; 19,6 x 20,7 mm.; 6 h.; inv. n. 305. (Obv. **D N FL IVL CRISPVS NOB CAES**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMKB**)

1003. AE; 2,86 g.; 20,2 x 19,9 mm.; 6 h.; inv. n. 2216. (Obv. **D N FL IVL CRISPVS NOB CAES**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMKB**)

Antiochia

326 - 327 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CRISPVS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//**SMANTZ**

Lit.: RIC 7, p. 688, Antioch 64

1004. AE; 3,34 g.; 18,9 x 19,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2217. (Obv. **FL IVL CRISPVS NOB CAES**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//**SMANTZ**)

CONSTANTINUS II.

Son of Constantinus the Great

(Caesar 317 – 337 A.D., Augustus 337 – 340 A.D.)

As Caesar

Londinium

318 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN N C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **SOLI INVICTO COMITI**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

crescent — —//PLN

Lit.: RIC 7, p. 105, London 147

1005. AE; 3,05 g.; 19,3 x 19,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2218. (Obv. **CONSTANTINVS IVN N C**; Rev. **SOLI INVICTO COMITI**; **crescent — —//PLN**)

Lugdunum

320 A.D.

Follis

Obv. **D N CONSTANTINO IVN N C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **VIRTVS EXERCIT**. Standard inscribed **VOT/XX** with captive seated on ground on either side.

A — S//PLG

Lit.: RIC 7, p. 130, Lugdunum 111

1006. AE; 3,57 g.; 18,8 x 19,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2219. (Obv. **D N CONSTANTINO IVN N C**; Rev. **VIRTVS - EXERCIT; VOT/XX; A — S//PLG**)

321 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN N C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

C — R//PLG

Lit.: RIC 7, p. 132, Lugdunum 148 var.

1007. AE; 2,18 g.; 16,9 x 17,6 mm.; 12 h.; inv. n. 2220. (Obv. **CONSTANTINVS IVN N C**; Rev. **BEATA TRANQVILLITAS; VO/TIS/XX; C — R//PLG**)

330 - 331 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//●PLG

Lit.: RIC 7, p. 138, Lugdunum 244

1008. AE; 1,87 g.; 15,4 x 15,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2221. (Obv. **CONSTANTIN[VS IVN N]OB C**; Rev. **GLO[R-IA EXER-CI]TVS**; — — —//●PLG)

332 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//crescent PLG

Lit.: RIC 7, p. 138, Lugdunum 249

1009. AE; 2,47 g.; 15,7 x 16,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2222. (Obv. **CONSTA[NTI]NVS [IVN] NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXER[C-ITVS]**; — — —//crescent PLG)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//●/crescent PLG

Lit.: RIC 7, p. 138, Lugdunum 254

1010. AE; 2,41 g.; 15,6 x 15,9 mm.; 12 h.; inv. n. 291. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLOR-[IA] EXERC-ITVS**; — — —//●/crescent PLG)

333 - 334 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//*P or SLG

Lit.: RIC 7, p. 139, Lugdunum 263

1011. AE; 2,33 g.; 16,2 x 16,4 mm.; 11 h.; inv. n. 2223. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLO[R-IA] E[XER]C-ITV[S]**; — — —//*[P or S]LG)

Augusta Treverorum

321 - 323 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in paludamentum looking left, holding Victory on globe in right hand, mappa in left hand, seen from front.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//STR

Lit.: RIC 7, p. 191, Augusta Treverorum 312, or p. 192, Augusta Treverorum 327, or p. 194, Augusta Treverorum 353, or p. 198, Augusta Treverorum 382, or p. 200, Augusta Treverorum 410

1012. AE; 2,41 g.; 18,8 x 18,6 mm.; 12 h.; inv. n. 2224. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **BEATA TRAN-[QVILLITA]S**; — — —//ST[R])

321 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in imperial mantle looking right, holding eagle-tipped sceptre in right hand.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//PTR

Lit.: RIC 7, p. 192, Augusta Treverorum 328

1013. AE; 2,49 g.; 17,4 x 17,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2225. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **BEATA TRAN-QVILLITAS; VO/TIS/XX**; — — —//PTR)

322 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in paludamentum looking left, holding Victory on globe in right hand, mappa in left hand, seen from front.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VOT/IS/XX**; above, three stars.

— — —//STR●

Lit.: RIC 7, p. 194, Augusta Treverorum 353 var.

1014. AE; 2,63 g.; 17,5 x 17,7 mm.; 6 h.; inv. n. 277. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **BEATA TRAN-QVILLITAS**; **VOT/IS/XX**; — — —//STR●)

322 - 323 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in paludamentum looking left, holding Victory on globe in right hand, sceptre in left hand, seen from front.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//●PTR●

Lit.: RIC 7, p. 198, Augusta Treverorum 382 var.

1015. AE; 2,54 g.; 18,6 x 20,8 mm.; 6 h.; inv. n. 2226. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **BEATA TRAN-[Q]VILLITAS**; **VO/TIS/XX**; — — —//●PTR●)

323 - 324 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**. In laurel wreath **VOT/X**.

— — —//STR crescent

Lit.: RIC 7, p. 202, Augusta Treverorum 441 var.

1016. AE; 2,5 g.; 17,5 x 17,5 mm.; 11 h.; inv. n. 2227. (Obv. **CONSTANTIN[VS IVN] NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**; **VOT/X**; — — —//STR crescent)

324 - 325 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//PTR

Lit.: RIC 7, p. 205, Augusta Treverorum 455

1017. AE; 2,69 g.; 18,1 x 18,6 mm.; 6 h.; inv. n. 298. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//PTR)

327 - 328 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//STRE

Lit.: RIC 7, p. 212, Augusta Treverorum 505

1018. AE; 3 g.; 18,5 x 18,6 mm.; 12 h.; inv. n. 2228. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//STRE)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//●STRE

Lit.: RIC 7, p. 213, Augusta Treverorum 512

1019. AE; 2,7 g.; 18,0 x 19,8 mm.; 6 h.; inv. n. 276. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//●STRE)

330 - 331 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//TRS

Lit.: RIC 7, p. 214, Augusta Treverorum 520

1020. AE; 1,37 g.; 13,4 x 13,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2229. (Obv. **[CONSTANTINVS IV]N NOB C**; Rev. **[GLOR-IA EXERC]-ITVS**; — — —//TRS)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//TRP●

Lit.: RIC 7, p. 215, Augusta Treverorum 527

1021. AE; 2,21 g.; 16,7 x 15,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2230. (Obv. **[CON]STANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLOR-[IA] EXERC-ITVS**; — — —//TRP●)

332 - 333 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//TR●S

Lit.: RIC 7, p. 216, Augusta Treverorum 539

1022. AE; 1,94 g.; 16,2 x 17,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2231. (Obv. **CONSTA[NTINV]S IVN NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//TR●S)

335 - 337 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN N C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//●TRS●

Lit.: RIC 7, p. 223, Augusta Treverorum 591

1023. AE; 1,6 g.; 15,0 x 16,0 mm.; 6 h.; inv. n. 290. (Obv. **CONSTANTI-NVS IVN N C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//●TRS●)

1024. AE; 1,59 g.; 15,2 x 14,4 mm.; 12 h.; inv. n. 2232. (Obv. **CONSTANTI-NVS IVN [N C]**; Rev. **[GLOR]-IA EXERC-ITVS**; — — —//[●]TRS●)

Roma

321 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**. In laurel wreath **VOT/V**.

— — —//RS

Lit.: RIC 7, p. 321, Rome 236

1025. AE; 2,49 g.; 18,3 x 18,5 mm.; 11 h.; inv. n. 2233. (Obv. **CO[NS]TANTINVS IV[N NOB C]**; Rev. **[CA]ESARVM NOSTRORVM; VOT/V**; — — —//RS)

326 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//R wreath T

Lit.: RIC 7, p. 330, Rome 289

1026. AE; 2,68 g.; 17,6 x 17,4 mm.; 5 h.; inv. n. 2234. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB [C]**; Rev. **PROVIDEN-[TIAE] CA[E]SS**; — — —//[R] wreath T)

330 - 331 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//RBS

Lit.: RIC 7, p. 336, Rome 336

1027. AE; 1,95 g.; 15,9 x 16,1 mm.; 7 h.; inv. n. 2235. (Obv. [CONSTANTINVS IVN NOB C]; Rev. [GLORIA EXERC]-ITVS; — — —//RBS)

1028. AE; 1,6 g.; 17,6 x 17,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2236. (Obv. CO[NSTAN]TINV[S IV]N [N]OB C; Rev. [GLORIA EXERC-ITVS]; — — —//RBS)

333 - 335 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//R wreath S

Lit.: RIC 7, p. 339, Rome 351

1029. AE; 1,92 g.; 17,3 x 16,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2237. (Obv. [C]ONSTANTINVS IVN NOB C; Rev. GLOR-[I]A EXER[C-I]TVS; — — —//[R] wreath S)

335 - 336 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//R*S

Lit.: RIC 7, p. 341, Rome 364

1030. AE; 1,62 g.; 17,1 x 16,6 mm.; 12 h.; inv. n. 2238. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. [G]LOR-IA EXER[C-IT]VS; — — —//R*S)

336 A.D.

Miliarensis

Obv. **No legend**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Four standards.

— — —//PR

Lit.: RIC 7, -; HCC 5, -; BMC Rom Med., -; Cohen 7, -.

1031.⁵³⁷ AR; 5,13 g.; 24,7 x 24,7 mm.; 11 h.; inv. n. 2239. (Obv **No legend**;
Rev. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; — — —//PR)

Siscia

320 - 321 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**. In laurel wreath **VOT/V**.

— — —//ASIS*

Lit.: RIC 7, p. 444, Siscia 163

1032. AE; 2,7 g.; 18,2 x 18,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2240. (Obv **CONSTANTINVS IVN [NOB C]**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**;
[V]OT/V; — — —//ASIS*)

1033. AE; 2,83 g.; 18,7 x 19,1 mm.; 1 h.; inv. n. 282. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**;
VOT/V — — —//TSIS*)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**. In laurel wreath **VOT/●/X**.

— — —//TSIS*

Lit.: RIC 7, p. 444, Siscia 166

1034. AE; 2,41 g.; 18,2 x 18,0 mm.; 12 h.; inv. n. 2241. (Obv. **CONST[AN]TINVS IVN NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**;
VOT/●/X; — — —//TSIS*)

1035. AE; 3,28 g.; 19,1 x 18,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2242. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**;
VOT/●/X; — — —//ASIS*)

1036. AE; 3,33 g.; 18,6 x 18,2 mm.; 7 h.; inv. n. 2243. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**;
VOT/X; — — —//ASIS*)

⁵³⁷ So far unknown type of a miliarensis of Constantine junior.

1037. AE; 2,68 g.; 18,7 x 18,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2244. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM; VOT/X; — — —//εSIS***)

321 - 324 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**. In laurel wreath **VOT/X**.

— — —//εSIS#

Lit.: RIC 7, p. 445, Siscia 176

1038. AE; 2,85 g.; 17,9 x 18,2 mm.; 7 h.; inv. n. 2245. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM; VOT/X; — — —//εSIS#**)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**. In laurel wreath **VOT/X**.

— — —//ASIS radiatus

Lit.: RIC 7, p. 446, Siscia 182

1039. AE; 2,59 g.; 16,9 x 17,8 mm.; 6 h.; inv. n. 2246. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM; VOT/X; — — —//ASIS radiatus**)

326 - 327 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//●εSIS●

Lit.: RIC 7, p. 450, Siscia 202

1040. AE; 2,72 g.; 18,1 x 17,9 mm.; 2 h.; inv. n. 2247. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS; — — —//●εSIS●**)

1041. AE; 2,91 g.; 18,3 x 19,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2248. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//●εSIS●)

330 - 333 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//εSIS

Lit.: RIC 7, p. 453, Siscia 220

1042. AE; 1,72 g.; 17,6 x 16,9 mm.; 12 h.; inv. n. 2249. (Obv. **CONS[TAN]TINVS [IVN N]OB C**; Rev. **GLO[R-IA] EXERC-[I]TVS**; — — —//εSIS)

334 - 335 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//●εSIS●

Lit.: RIC 7, p. 455, Siscia 236

1043. AE; 2,43 g.; 18,1 x 18,0 mm.; 1 h.; inv. n. 2250. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//●εSIS●)

1044. AE; 2,46 g.; 17,9 x 17,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2251. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//●εSIS●)

Thessalonica

318 - 319 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. In laurel wreath **VOT ● V ●/MVLX ●/CAESS**

— — —//●TS●B●

Lit.: RIC 7, p. 504, Thessalonica 44

1045. AE; 2,95 g.; 18,4 x 18,5 mm.; 1 h.; inv. n. 944. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **VOT ● V ●/MVL T ● X ●/CAESS**;
— — —//●TS●B●)

324 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**. In laurel wreath **VOT/●/X**

— — —//TSBVI

Lit.: RIC 7, p. 513, Thessalonica 128

1046. AE; 2,48 g.; 17,7 x 17,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2252. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **CA[ES]ARVM NOST[RO]RVM**;
VOT/●/X; — — —//TSBVI)

1047. AE; 2,02 g.; 18,5 x 18,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2253. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**;
V[O]T/●/X; — — —//TSBVI)

330 - 333 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//SMTSB

Lit.: RIC 7, p. 524, Thessalonica 184

1048. AE; 2,28 g.; 18,3 x 18,9 mm.; 5 h.; inv. n. 2254. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —
//SMTSB)

Heraclea

325 - 326 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS.** Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//SMHε

Lit.: RIC 7, p. 551, Heraclea 77

1049. AE; 2,64 g.; 18,8 x 19,9 mm.; 6 h.; inv. n. 2255. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//SMHε)

330 - 333 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C.** Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS.** Two soldiers, between them two standards.

— — —//●SMHA

Lit.: RIC 7, p. 558, Heraclea 117

1050. AE; 2,81 g.; 16,7 x 16,9 mm.; 12 h.; inv. n. 2256. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLOR-[I]A EXERC-ITVS**; — — —//●SMHA)

Constantinopolis

330 - 335 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C.** Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS.** Two soldiers, between them two standards.

— — —//CONS(A, Γ, ζ, Θ, I)

Lit.: RIC 7, p. 579, Constantinople 60

1051. AE; 2,31 g.; 17,0 x 16,8 mm.; 7 h.; inv. n. 2257. (Obv. **CONS[TAN]TINVS IVN NOB C**; Rev. **[G]LOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//CONS[A, Γ, ζ, Θ, I])

Nicomedia

336 - 337 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//SMN(A-Γ or ς)

Lit.: RIC 7, p. 635, Nicomedia 200

1052. AE; 1,5 g.; 16,2 x 15,8 mm.; 12 h.; inv. n. 2258. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//SMN[A-Γ or ς])

Cyzicus

321 - 324 A.D.

Follis

Obv. **D N FL CL CONSTANTINVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak, to right captive.

— — **X/III//SMKA**

Lit.: RIC 7, p. 646, Cyzicus 19

1053. AE; 3,58 g.; 20,5 x 20,1 mm.; 1 h.; inv. n. 279. (Obv. **D N FL CL CONSTANTINVS NOB C**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMKA**)

1054. AE; 3,7 g.; 19,6 x 19,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2259. (Obv. **D N FL CL CONSTANTINVS NOB C**; Rev. **IOVI CONS-ERVATORI**; — — **X/III//SMKA**)

325 - 326 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//SMKA●

Lit.: RIC 7, p. 649, Cyzicus 37

1055. AE; 2,37 g.; 18,0 x 17,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2260. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//SMKA●)

1056. AE; 2,64 g.; 17,4 x 17,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2261. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **PROVIDEN-[TIA]E CAESS**; — — —//SMKΔ●)

330, 334 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//SMKA●

Lit.: RIC 7, p. 653, Cyzicus 67

1057. AE; 2,23 g.; 18,0 x 16,7 mm.; 5 h.; inv. n. 2262. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLOR-IA E[XERC]-ITVS**; — — —//SMKA●)

331, 333 - 334 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//SMKA

Lit.: RIC 7, p. 655, Cyzicus 81

1058. AE; 2,77 g.; 15,9 x 17,9 mm.; 5 h.; inv. n. 2263. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLOR-IA EX[ERC]-ITVS**; — — —//SMKA)

1059. AE; 2,25 g.; 17,0 x 18,3 mm.; 1 h.; inv. n. 2264. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-[I]TVS**; — — —//SMKΓ)

1060. AE; 2,39 g.; 18,3 x 17,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2265. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLOR-[IA E]XERC-ITVS**; — — —//SMKε)

336 - 337 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//SMK(A - ζ)

Lit.: RIC 7, p. 659, Cyzicus 123 or 136

1061. AE; 1,45 g.; 15,4 x 14,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2266. (Obv. [C]ONSTANTIN[VS I]VN NOB C; Rev. GLOR-[IA EXERC-ITVS]; — — —//SMK[A - ζ])

Alexandria

333 - 335 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//SMALA

Lit.: RIC 7, p. 711, Alexandria 59

1062. AE; 2,31 g.; 16,9 x 17,7 mm.; 11 h.; inv. n. 2267. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//SMALA)

Uncertain

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAES**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//illegible

Lit.: -

1063. AE; 3,41 g.; 19,0 x 18,9 mm.; 12 h.; inv. n. 2268. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAES**; — — —//illegible)

Follis

Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//illegible

Lit.: -

1064. AE; 1,58 g.; 17,2 x 16,8 mm.; 6 h.; inv. n. 2269. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **[GLORI-A EXER-CITVS]**; — — —//illegible)

1065. AE; 1,72 g.; 16,0 x 16,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2270. (Obv. **CONS[TANTINVS] IVN NOB C**; Rev. **GLOR-[IA] EXER[C-ITVS]**; — — —//illegible PR?)

1066. AE; 1,24 g.; 15,7 x 14,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2271. (Obv. **CONSTANTINVS IVN NOB C**; Rev. **[GLOR]-IA EXERC-ITVS**; — — —//illegible)

CONSTANTIUS II.

Son of Constantinus the Great
(Caesar 324 – 337 A.D., Augustus 337 – 361 A.D.)

As Caesar

Augusta Treverorum

326 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//PTR ●/crescent

Lit.: RIC 7, p. 209, Augusta Treverorum 480

1067. AE; 2,59 g.; 17,6 x 18,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2272. (Obv. **FL I[VL C]ONSTANTIVS [N]OB C**; Rev. **PR[OVIDEN-T]IAE CAESS**; — — —//PTR ●/crescent)

1068. AE; 3 g.; 18,1 x 18,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2273. (Obv. **FL IVL CONSTANTIV[S NOB C]**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//STR ●/crescent)

327 – 328 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in paludamentum looking left, holding shield in left hand, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS.** Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//PTRE

Lit.: RIC 7, p. 212, Augusta Treverorum 507

1069. AE; 2,79 g.; 18,1 x 18,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2274. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//PTRE)

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C.** Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS.** Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//●STRE

Lit.: RIC 7, p. 213, Augusta Treverorum 514

1070. AE; 2,79 g.; 18,2 x 20,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2275. (Obv. **[F]L IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **PROVIDEN-[TIAE CAESS]**; — — —//●STR[E])

332 - 333 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C.** Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS.** Two soldiers, between them two standards.

— — —//TRS*

Lit.: RIC 7, p. 217, Augusta Treverorum 546

1071. AE; 1,67 g.; 15,9 x 16,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2276. (Obv. **[FL IVL] CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//TRS*)

333 - 334 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C.** Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS.** Two soldiers, between them two standards.

— ♣—//TRS

Lit.: RIC 7, p. 218, Augusta Treverorum 558 var.

1072. AE; 2,12 g.; 17,4 x 16,9 mm.; 6 h.; inv. n. 2277. (Obv. **FL IVL CONSTANT[IV]S NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — ~~—~~//TRS)

335 - 337 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//●TRP●

Lit.: RIC 7, p. 223, Augusta Treverorum 592

1073. AE; 1,32 g.; 17,1 x 15,2 mm.; 7 h.; inv. n. 2278. (Obv. **[FL IV]L CONST[A]NTIVS NOB C**; Rev. **[GLOR-IA EXE]RC-ITVS**; — — —//●TRP●)

1074. AE; 2 g.; 14,9 x 14,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2279. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GLOR-[IA EXER]C-ITVS**; — — —//●TRS●)

Lugdunum

330 - 331 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//●PLG

Lit.: RIC 7, p. 138, Lugdunum 245

1075. AE; 1,93 g.; 15,9 x 16,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2280. (Obv. **FL I[VL] CON[S]TANTIVS NOB C**; Rev. **[GLOR-IA EXERC-I]TVS**; — — —//●PLG)

Arelate

324 - 325 A.D.

Follis

Obv. **FL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS.** Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//Q*AR

Lit.: RIC 7, p. 263, Arelate 276

1076. AE; 2,64 g.; 16,9 x 19,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2281. (Obv. **FL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//Q*AR)

327 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C.** Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **VIRTVS CAESS.** Camp gate with wide open doors, four turrets; star above.

S — F//ARLQ

Lit.: RIC 7, p. 268, Arelate 316

1077. AE; 2,25 g.; 18,6 x 19,0 mm.; 12 h.; inv. n. 2282. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **VIRTVS - C[AESS]**; **S — [F]//ARL[Q]**)

1078. AE; 2,95 g.; 18,6 x 20,0 mm.; 12 h.; inv. n. 2283. (Obv. **FL IVL CONSTANTIV[S] NOB C**; Rev. **VIRTVS - C[AESS]**; **S — F//ARLQ**)

336 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C.** Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS.** Two soldiers, between them one standard with ✠.

— — —//SCONST

Lit.: RIC 7, p. 276, Arelate 396

1079. AE; 1,3 g.; 15,8 x 17,8 mm.; 12 h.; inv. n. 2284. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GLOR-[IA] EXERC-ITVS**; — — —//SCONST)

Roma

324 - 325 A.D.

Follis

Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//RQ

Lit.: RIC 7, p. 325, Rome 269

1080. AE; 1,87 g.; 17,9 x 18,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2285. (Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **PROVIDEN-[TIAE] CAESS**; — — —//RQ)

326 A.D.

Follis

Obv. **FL VAL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//R wreath T or Q

Lit.: RIC 7, p. 330, Rome 290

1081. AE; 2,54 g.; 18,0 x 17,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2286. (Obv. **FL VAL CONSTAN[TIV]S NOB C**; Rev. **[PROVIDEN-[TIAE] CAESS]**; — — —//[R] wreath [T or Q])

Siscia

328 - 329 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//ΔSIS double crescent

Lit.: RIC 7, p. 452, Siscia 217

1082. AE; 2,82 g.; 18,3 x 18,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2287. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//ΔSIS double crescent)

330 - 333 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//ΔSIS

Lit.: RIC 7, p. 453, Siscia 221

1083. AE; 2,33 g.; 18,5 x 18,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2288. (Obv. **[FL] IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GLOR-IA E[XERC-I]TVS**; — — —//ΔSIS)

1084. AE; 2,15 g.; 17,7 x 19,0 mm.; 7 h.; inv. n. 2289. (Obv. **FL IVL CONS[TANTIVS NOB C]**; Rev. **GLO[R]-IA EX[ERC-ITVS]**; — — —//ΔSIS)

334 - 335 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//●SIS●

Lit.: RIC 7, p. 456, Siscia 237

1085. AE; 2,27 g.; 18,4 x 18,7 mm.; 1 h.; inv. n. 2290. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//●SIS●)

1086. AE; 2,11 g.; 17,0 x 17,2 mm.; 1 h.; inv. n. 2291. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//●ΔSIS●)

337 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front. Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//SIS*

Lit.: RIC 7, p. 460, Siscia 263

1087. AE; 1,53 g.; 15,2 x 15,8 mm.; 1 h.; inv. n. 2292. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — — //TSIS[*])

Thessalonica

326 - 328 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//SMTSB

Lit.: RIC 7, p. 519, Thessalonica 158

1088. AE; 2,28 g.; 17,2 x 17,8 mm.; 5 h.; inv. n. 2293. (Obv. **FL IVL CONS[TANTIVS] NOB C**; Rev. **PROVIDEN-[TIAE] CAESS**; — — — //SMTSB)

335 - 336 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//SMTST

Lit.: RIC 7, p. 526, Thessalonica 200

1089. AE; 2,27 g.; 18,0 x 18,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2294. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GLORI-A EXER-CITVS**; — — — //SMTST)

1090. AE; 1,38 g.; 17,3 x 18,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2295. (Obv. **FL IVL CONSTANTIV[S] NOB C**; Rev. **GLORI-A EXER-CITVS**; — — — //SMTST)

Heraclea

325 - 326 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//SMHT

Lit.: RIC 7, p. 551, Heraclea 78

1091. AE; 2,69 g.; 17,6 x 18,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2296. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — —//SMHT)

Constantinopolis

330 - 333 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//CONSA

Lit.: RIC 7, p. 579, Constantinople 61

1092. AE; 1,15 g.; 16,1 x 16,4 mm.; 12 h.; inv. n. 2297. (Obv. **[FL] IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **[G]LOR-IA EXERC-[ITVS]**; — — —//CONSA[Δ])

1093. AE; 2,71 g.; 18,8 x 18,5 mm.; 11 h.; inv. n. 2298. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//CONSA[ς])

Nicomedia

325 - 326 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — //MN[ς]

Lit.: RIC 7, p. 620, Nicomedia 124

1094. AE; 3,45 g.; 18,3 x 17,0 mm.; 12 h.; inv. n. 2299. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAESS**; — — //MN[ς])

328 - 329 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAES** ●. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//SMNϚ

Lit.: RIC 7, p. 626, Nicomedia 158

1095. AE; 2,99 g.; 18,3 x 20,0 mm.; 12 h.; inv. n. 2300. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **PROVIDEN-TIAE CAES** ●; — — —//SMNϚ)

Cyzicus

332 - 333, 335 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//●SMK(A, Γ-Ϛ)

Lit.: RIC 7, p. 657, Cyzicus 99

1096. AE; 1,55 g.; 17,7 x 17,4 mm.; 12 h.; inv. n. 2301. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//●SMK[A, Γ-Ϛ])

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//●SMK(A, Γ or ε)

Lit.: RIC 7, p. 657, Cyzicus 100

1097. AE; 1,87 g.; 16,1 x 18,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2302. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. [**GLOR-IA EXERC-ITVS**]; — — —//●SMK[A, Γ or ε])

Antiochia

325 - 326 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//SMANTH

Lit.: RIC 7, p. 688, Antioch 66

1098. AE; 2,91 g.; 17,5 x 18,0 mm.; 5 h.; inv. n. 2303. (Obv. **[F]L IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **[PROVIDEN-TIAE CAE]SS**; — — —//SMANTH)

335 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//SMANZ

Lit.: RIC 7, p. 693, Antioch 88

1099. AE; 2,16 g.; 17,7 x 16,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2304. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//SMANZ)

1100. AE; 2,11 g.; 16,7 x 17,0 mm.; 11 h.; inv. n. 2305. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//SMANH)

Uncertain

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **PROVIDENTIAE CAESS**. Camp gate with two turrets, no doors; star above.

— — —//illegible

Lit.: -

1101. AE; 3,6 g.; 18,1 x 19,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2306. (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **[PROVIDEN-TIAE CAESS]**; — — — //illegible)

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — — //illegible

Lit.: -

1102. AE; 1,63 g.; 16,1 x 16,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2307. (Obv. **[FL I]VL CONSTANTI[VS] NOB C**; Rev. **GLOR-[IA EX]ERC-ITVS**; — — — //illegible)

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — — //illegible

Lit.: -

1103. AE; 1,41 g.; 17,4 x 16,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2308 (Obv. **FL IVL CONSTANTIVS NOB C**; Rev. **[GLOR-IA EXERC-ITVS]**; — — — //illegible)

CONSTANS

Son of Constantinus the Great

(Caesar 333 – 337 A.D., Augustus 337 – 350 A.D.)

As Caesar

Augusta Treverorum

333 – 334 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— ✂ — //TRP

Lit.: RIC 7, p. 218, Augusta Treverorum 560

1104. AE; 2,62 g.; 15,7 x 14,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2309. (Obv. [FL IVL CO]NSTANS NOB CAES; Rev. GLOR-IA E[XERC-ITVS]; — ✎ — //TRP)

335 - 337 A.D.

Follis

Obv. FL IVL CONSTANS NOB CAES. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. GLORIA EXERCITVS. Two soldiers, between them one standard.

— — —//●TRP●

Lit.: RIC 7, p. 223, Augusta Treverorum 593

1105. AE; 1,67 g.; 15,6 x 16,3 mm.; 1 h.; inv. n. 2310. (Obv. [FL IVL] CONSTANS N[OB CAES]; Rev. [GLO]R-IA EXER[C-ITVS]; — — — // [●]TRP●)

Arelate

333 - 334 A.D.

Follis

Obv. FL IVL CONSTANS NOB ● C. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear.

Rev. GLORIA EXERCITVS. Two soldiers, between them two standards.

— wreath with dot —//SCONST

Lit.: RIC 7, p. 274, Arelate 378

1106. AE; 2,74 g.; 15,8 x 17,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2311. (Obv. FL IVL CO[NSTA]NS NOB ● C; Rev. [GLOR]-IA EXERC-ITVS; — wreath with dot —//[S]CONST)

Siscia

334 - 335 A.D.

Follis

Obv. FL CONSTANTIS BEA C. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. GLORIA EXERCITVS. Two soldiers, between them two standards.

— — —//●ΔSIS●

Lit.: RIC 7, p. 456, Siscia 238

1107. AE; 1,76 g.; 18,0 x 16,9 mm.; 1 h.; inv. n. 2312. (Obv. **FL CONSTANTIS BEA C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-[ITVS]**; — — —//●ΔSIS●)

Thessalonica

335 - 336 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//SMTSΔ

Lit.: RIC 7, p. 526, Thessalonica 201

1108. AE; 2 g.; 16,8 x 18,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2313. (Obv. **CONSTANS NOB CAES**; Rev. **GLORI-A EX[ER-CITVS]**; — — —//SMTS[Δ])

Heraclea

336 - 337 A.D.

Follis

Obv. **FL I CONSTANS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//SMH(A, B, Δ, ε)

Lit.: RIC 7, p. 561, Heraclea 154

1109. AE; 1,15 g.; 15,5 x 16,6 mm.; 12 h.; inv. n. 2314. (Obv. **FL I CONSTANS NOB CAES**; Rev. **G[L]OR-[I]A E[X]ERC-ITVS**; — — —//[S]MH[A, B, Δ, ε])

Constantinopolis

336 - 337 A.D.

Follis

Obv. **FL CONSTANS NOB CAES**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS** ●. Two soldiers, between them one standard.

— — —//CONSA or IIA

Lit.: RIC 7, p. 590, Constantinople 152

1110. AE; 1,43 g.; 15,6 x 16,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2315. (Obv. **FL C[ONSTAN]S NOB [C]AE[S]**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS** ●; — — —//CONS[Δ or IIA])

Cyzicus

335 - 336 A.D.

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//*SMKA

Lit.: RIC 7, p. 658, Cyzicus 114

1111. AE; 2,27 g.; 18,7 x 17,7 mm.; 11 h.; inv. n. 2316. (Obv. **FL IVL CONSTANS NOB C**; Rev. **GLOR-IA EXERC-ITVS**; — — —//*SMKA)

Uncertain

Follis

Obv. **FL IVL CONSTANS NOB C**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them one standard.

— — —//illegible

Lit.: -

1112. AE; 1,7 g.; 14,7 x 14,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2317. (Obv. **FL IVL CONSTANS NOB C**; Rev. **[GLOR-IA] EXERC-ITV[S]**; — — —//illegible)

FAUSTA

Daughter of Maximianus Herculius, wife of Constantinus the Great
(Augusta 325 - 326 A.D.)

Roma

326 A.D.

Follis

Obv. **FL MAX FAVSTA AVG**. Draped bust of empress looking right.

Rev. **SPES REIPUBLICAE**. Spes standing to front, holding two children in her arms.

— — —//—**R wreath P or T**

Lit.: RIC 7, p. 330, Rome 292

1113. AE; 1,19 g.; 16,4 x 15,9 mm.; 12 h.; inv. n. 2318. (Obv. **FL MA[X FA-VSTA] AVG**; Rev. **SPES REI-PUBLICAE**; — — —//—**[R wreath P or T]**)

Uncertain

Follis

Obv. **FLAV MAXFAVSTA AVG**. Draped bust of empress looking right.

Rev. **SALVS REI PVBLICAE**. Salus (empress) standing left, holding two children in her arms.

— — —//**illegible**

Lit.: -

1114. AE; 2,64 g.; 18,8 x 19,0 mm.; 11 h.; inv. n. 15.39. (Obv. **FLAV MAX-FAVSTA AVG**; Rev. **[S]ALVS REI - [PVB]LICAE**; — — —//**illegible**)

HELENA

Consort of Constantius I., mother of Constantinus the Great
(Augusta 325 - 329 A.D.)

Augusta Treverorum

324 - 325 A.D.

Follis

Obv. **FL HELENA AVGVSTA**. Diademed and mantled bust of the empress with necklace looking right.

Rev. **SECVRITAS REIPUBLICAE**. Securitas standing left, holding branch in right hand, raising pallium with left hand.

— — —//**STR**

Lit.: RIC 7, p. 205, Augusta Treverorum 458

1115. AE; 2,94 g.; 17,7 x 16,9 mm.; 6 h.; inv. n. 2319. (Obv. **FL HELENA - [AVGVSTA]**; Rev. **SECVRITAS - REI[PVBLICE]**; — — —//STR)

1116. AE; 2,59 g.; 17,2 x 17,4 mm.; 11 h.; inv. n. 2320. (Obv. **F[L HELENA - AV]GVSTA**; Rev. **SECVRI[TAS] - REI[PVBLICE]**; — — —//STR)

325 - 326 A.D.

Follis

Obv. **FL HELENA AVGVSTA**. Diademed and mantled bust of the empress with necklace looking right.

Rev. **SECVRITAS REIPVBLICE**. Securitas standing left, holding branch in right hand, raising pallium with left hand.

— — —//STR **crescent**

Lit.: RIC 7, p. 206, Augusta Treverorum 465

1117. AE; 3,06 g.; 16,7 x 18,9 mm.; 6 h.; inv. n. 2321. (Obv. **FL HELENA - AVGVSTA**; Rev. **SECVRITAS - REIPVBLICE**; — — —//STR)

Sirmium

324 - 325 A.D.

Follis

Obv. **FL HELENA AVGVSTA**. Diademed and mantled bust of the empress with necklace looking right.

Rev. **SECVRITAS REIPVBLICE**. Securitas standing left, holding branch in right hand, raising pallium with left hand.

— — —//SIRM

Lit.: RIC 7, p. 475, Sirmium 54

1118. AE; 2,85 g.; 18,4 x 18,9 mm.; 12 h.; inv. n. 2322. (Obv. **FL HELENA - AVGVSTA**; Rev. **SECVRITAS - REIPVBLICE**; — — —//SIRM)

Thessalonica

326 - 328 A.D.

Follis

Obv. **FL HELENA AVGVSTA**. Diademed and mantled bust of the empress with necklace looking right.

Rev. **SECVRITAS REIPVBLICE**. Securitas standing left, holding branch in right hand, raising pallium with left hand.

— — —//SMTSB

Lit.: RIC 7, p. 519, Thessalonica 159

1119. AE; 3,41 g.; 18,6 x 19,1 mm.; 5 h.; inv. n. 2323. (Obv. **FL HELENA - AVGVSTA**; Rev. **SECVRITAS - REIPVBLICE**; — — —//S[MT]SB)

1120. AE; 1,96 g.; 17,9 x 18,2 mm.; 11 h.; inv. n. 2324. (Obv. **FL HELENA - [A]VG[V]STA**; Rev. **SECVRITAS - REIPVBLICE**; — — —//SMTSΓ)

1121. AE; 2,48 g.; 18,4 x 18,8 mm.; 12 h.; inv. n. 272. (Obv. **[FL HE]LENA - AVGVSTA**; Rev. **SECVRITAS - REIPVBLICE**; — — —//SMTS[A - ε])

Heraclea

327 - 329 A.D.

Follis

Obv. **FL HELENA AVGVSTA**. Diademed and mantled bust of the empress with necklace looking right.

Rev. **SECVRITAS REIPVBLICE**. Securitas standing left, holding branch in right hand, raising pallium with left hand.

— — —//●SMHε

Lit.: RIC 7, p. 554, Heraclea 95

1122. AE; 3,2 g.; 18,2 x 19,4 mm.; 12 h.; inv. n. 18.45. (Obv. **FL HELENA - AVGVSTA**; Rev. **SECVRITAS - REIPVBLICE**; — — —//●SMHε)

URBS ROMA

Augusta Treverorum

330 - 331 A.D.

Follis

Obv. **VRBS ROMA**. Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak.

Rev. **No legend**. She-wolf standing left suckling twins; above, two stars.

— — —//TRP●

Lit.: RIC 7, p. 215, Augusta Treverorum 529

1123. AE; 2,7 g.; 17,1 x 17,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2325. (Obv. **VRBS - ROM[A]**; Rev. **No legend**; — — —//TRP●)

332 - 333 A.D.

Follis

Obv. **VRBS ROMA**. Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak.

Rev. **No legend**. She-wolf standing left suckling twins; above, two stars.

— — —//TR●S

Lit.: RIC 7, p. 217, Augusta Treverorum 542

1124. AE; 1,71 g.; 16,1 x 16,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2326. (Obv. **VRB[S] - ROM[A]**; Rev. **No legend**; — — —//TR●S)

1125. AE; 1,69 g.; 15,7 x 15,8 mm.; 6 h.; inv. n. 2327. (Obv. **VRBS - ROMA**; Rev. **No legend**; — — —//TR●S)

Follis

Obv. **VRBS ROMA**. Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak.

Rev. **No legend**. She-wolf standing left suckling twins; above, two stars.

— — —//TRP*

Lit.: RIC 7, p. 217, Augusta Treverorum 547

1126. AE; 2,12 g.; 16,8 x 16,4 mm.; 12 h.; inv. n. 2328. (Obv. **VRBS - ROMA**; Rev. **No legend**; — — —//TRP*)

1127. AE; 2,09 g.; 15,4 x 16,0 mm.; 12 h.; inv. n. 15.10. (Obv. **VRBS - RO[MA]**; Rev. **No legend**; — — —//TRS*)

333 - 334 A.D.

Follis

Obv. **VRBS ROMA**. Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak.

Rev. **No legend**. She-wolf standing left suckling twins; above, two stars.

— wreath —//TRP

Lit.: RIC 7, p. 218, Augusta Treverorum 553

1128. AE; 1,89 g.; 16,5 x 15,7 mm.; 5 h.; inv. n. 2329. (Obv. **VRBS - [ROMA]**; Rev. **No legend**; — wreath —//TRP)

1129. AE; 2,21 g.; 16,1 x 15,9 mm.; 12 h.; inv. n. 2330. (Obv. **VRBS - ROMA**; Rev. **No legend**; —wreath—//TRP)

1130. AE; 2,89 g.; 16,9 x 16,0 mm.; 6 h.; inv. n. 15.37. (Obv. **VRBS - ROMA**; Rev. **No legend**; —wreath—//TRS)

1131. AE; 1,72 g.; 16,1 x 16,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2331. (Obv. **VRB[S] - ROMA**]; Rev. **No legend**; —wreath—//TRS)

Follis

Obv. **VRBS ROMA**. Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak.
Rev. **No legend**. She-wolf standing left suckling twins; above, two stars.
— † —//TRS

Lit.: RIC 7, p. 218, Augusta Treverorum 561

1132. AE; 2,1 g.; 17,0 x 16,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2332. (Obv. **[V]RBS - [ROMA]**; Rev. **No legend**; — † —//TRS)

Arelate

336 A.D.

Follis

Obv. **VRBS ROMA**. Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak.
Rev. **No legend**. She-wolf standing left suckling twins; above, two stars.
— † —//SCONST

Lit.: RIC 7, p. 277, Arelate 400

1133. AE; 1,53 g.; 16,2 x 16,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2333. (Obv. **[V]RBS - ROMA**; Rev. **No legend**; — † —//SCONST)

Roma

333 - 335 A.D.

Follis

Obv. **VRBS ROMA**. Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak.
Rev. **No legend**. She-wolf standing left suckling twins; above, two stars.
— — —//R wreath Q

Lit.: RIC 7, p. 339, Rome 354

1134. AE; 1,95 g.; 17,7 x 18,3 mm.; 11 h.; inv. n. 2334. (Obv. **VRBS - ROMA**; Rev. **No legend**; — — —//R wreath Q)

337 A.D.

Follis

Obv. **VRBS ROMA**. Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak.
Rev. **No legend**. She-wolf standing left suckling twins; above, two stars.
— — —//R leaf Q

Lit.: RIC 7, p. 346, Rome 406

1135. AE; 2,49 g.; 16,2 x 16,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2335. (Obv. **VRBS - ROMA**;
Rev. **No legend**; — — —//R leaf [Q])

Siscia

334 - 335 A.D.

Follis

Obv. **VRBS ROMA**. Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak.

Rev. **No legend**. She-wolf standing left suckling twins; above, two stars.

— — —//●ASIS●

Lit.: RIC 7, p. 456, Siscia 240

1136. AE; 2,36 g.; 17,4 x 18,2 mm.; 12 h.; inv. n. 2336. (Obv. **VRBS - ROMA**;
Rev. **No legend**; — — —//●ASIS●)

1137. AE; 2,17 g.; 17,7 x 17,7 mm.; 6 h.; inv. n. 15.38. (Obv. **VRBS - ROMA**;
Rev. **No legend**; — — —//●ΓSIS●)

Thessalonica

330 - 333 or 336 - 337 A.D.

Follis

Obv. **VRBS ROMA**. Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak.

Rev. **No legend**. She-wolf standing left suckling twins; above, two stars.

— — —//SMTSε

Lit.: RIC 7, p. 524, Thessalonica 187 or RIC 7, p. 530, Thessalonica 229

1138. AE; 1,99 g.; 18,7 x 18,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2337. (Obv. **VRBS - ROMA**;
Rev. **No legend**; — — —//SMTSε)

1139. AE; 1,81 g.; 17,5 x 16,8 mm.; 12 h.; inv. n. 2338. (Obv. **[V]RBS - ROMA**;
Rev. **No legend**; — — —//SMT[Sε])

Cyzicus

331, 333 - 334 A.D.

Follis

Obv. **VRBS ROMA**. Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak.

Rev. **No legend**. She-wolf standing left suckling twins; above, two stars.

— — —//SMKζ

Lit.: RIC 7, p. 655, Cyzicus 90

1140. AE; 1,9 g.; 16,5 x 17,1 mm.; 6 h.; inv. n. 287. (Obv. **VRBS - [R]OMA**;
Rev. **No legend**; — — —//SMKζ)
1141. AE; 2,62 g.; 18,3 x 17,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2339. (Obv. **VRBS - ROMA**;
Rev. **No legend**; — — —//SMKΔ)
1142. AE; 2,4 g.; 16,2 x 16,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2340. (Obv. **VRBS - ROMA**;
Rev. **No legend**; — — —//SMKε)

Uncertain

Follis

Obv. **VRBS ROMA**. Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak.
Rev. **No legend**. She-wolf standing left suckling twins; above, two stars.
— — —//illegible
Lit.: -

1143. AE; 2,18 g.; 13,8 x 11,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2341. (Obv. **VRBS - ROMA**;
Rev. **No legend**; — — —//illegible)
1144. AE; 1,64 g.; 14,4 x 13,8 mm.; 5 h.; inv. n. 2342. (Obv. **VRBS - ROM[A]**;
Rev. **No legend**; — — —//illegible)
1145. AE; 1,88 g.; 18,1 x 17,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2343. (Obv. **VRBS - ROMA**;
Rev. **No legend**; — — —//illegible)
1146. AE; 2,13 g.; 16,7 x 16,7 mm.; 12 h.; inv. n. 2344. (Obv. **VRBS - ROMA**;
Rev. **No legend**; — — —//illegible)

CONSTANTINOPOLIS

Augusta Treverorum

330 - 331 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLIS**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.
Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.
— — —//TRP●
Lit.: RIC 7, p. 215, Augusta Treverorum 530

1147. AE; 1,69 g.; 16,8 x 17,0 mm.; 6 h.; inv. n. 2345. (Obv. **CONSTANTINOPOLIS**;
Rev. **No legend**; — — —//TRP●)

1148. AE; 1,62 g.; 16,9 x 16,5 mm.; 6 h.; inv. n. 2346. (Obv. **CONSTAN-
[TI]NOPOLIS**; Rev. **No legend**; — — —//TRP●)

332 - 333 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLIS**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//TR●P

Lit.: RIC 7, p. 217, Augusta Treverorum 543

1149. AE; 1,11 g.; 16,4 x 17,4 mm.; 5 h.; inv. n. 2347. (Obv. **CONSTAN-
TINOP[OLIS]**; Rev. **No legend**; — — —//TR●P)

1150. AE; 2,21 g.; 17,1 x 18,1 mm.; 6 h.; inv. n. 2348. (Obv. **CONSTAN-
TINOPOLIS**; Rev. **No legend**; — — —//TR●P)

Follis

Obv. **CONSTAN-TINOPOLIS**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//TRP*

Lit.: RIC 7, p. 217, Augusta Treverorum 548

1151. AE; 2,09 g.; 16,2 x 16,9 mm.; 6 h.; inv. n. 2349. (Obv. **CONSTAN-
TINOPOLIS**; Rev. **No legend**; — — —//TRP*)

1152. AE; 2,38 g.; 16,5 x 17,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2350. (Obv. **CONSTAN-
TINOPOLI[S]**; Rev. **No legend**; — — —//TRS*)

333 - 334 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLIS**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

♯ — —//TRP

Lit.: RIC 7, p. 218, Augusta Treverorum 563

1153. AE; 2,69 g.; 15,7 x 15,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2351. (Obv. **[CONSTAN-
T]INOPOLIS**; Rev. **No legend**; ♯ — —//TRP)

1154. AE; 1,4 g.; 16,5 x 16,3 mm.; 6 h.; inv. n. 2352. (Obv. **CONSTANTINOPOLIS**; Rev. **No legend**; #— —//TRP)

Lugdunum

330 - 331 or 335 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLIS**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//PLG

Lit.: RIC 7, p. 138, Lugdunum 241 or RIC 7, p. 140, Lugdunum 273

1155. AE; 1,09 g.; 14,3 x 14,9 mm.; 10 h.; inv. n. 2353. (Obv. [**CONSTANTINOPOLIS**]; Rev. **No legend**; — — —//PL[G])

1156. AE; 2,41 g.; 15,9 x 16,1 mm.; 12 h.; inv. n. 2354. (Obv. **CONSTANTINOPOLIS**; Rev. **No legend**; — — —//PLG)

332 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLIS**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//●/crescent P[LG]

Lit.: RIC 7, p. 138, Lugdunum 256

1157. AE; 1,98 g.; 17,2 x 17,1 mm.; 5 h.; inv. n. 2355. (Obv. **CONSTANTINOPOLIS**; Rev. **No legend**; — — —//●/crescent P[LG])

After 330 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLIS**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//LVG

Lit.: -

1158. AE; 1,71 g.; 14,4 x 15,4 mm.; 12 h.; inv. n. 2356. (Obv. **CONSTANT-[INOPO]LIS**; Rev. **No legend**; — — —//LVG)

Arelate

335 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLIS**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

^/^ — —//PCONST

Lit.: RIC 7, p. 276, Arelate 393

1159. AE; 2,17 g.; 18,1 x 17,8 mm.; 12 h.; inv. n. 288. (Obv. **CONSTANTINOPOLIS**; Rev. **No legend**; ^/^ — —//PCONST)

Roma

330 - 331 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLIS**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//RBε

Lit.: RIC 7, p. 336, Rome 339

1160. AE; 2,32 g.; 16,9 x 16,9 mm.; 6 h.; inv. n. 2357. (Obv. **CONSTANTINOPOLIS**; Rev. **No legend**; — — —//RBε)

Thessalonica

330 - 333 or 336 - 337 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLIS**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend.** Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//SMTS ϵ or Δ

Lit.: RIC 7, p. 524, Thessalonica 188 or RIC 7, p. 530, Thessalonica 230

1161. AE; 2 g.; 18,1 x 17,9 mm.; 12 h.; inv. n. 2358. (Obv. **CONSTANTINOPOLIS**; Rev. **No legend**; — — —//SMTS[ϵ or Δ])

Heraclea

330 - 333 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLI.** Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend.** Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//SMH Δ

Lit.: RIC 7, p. 557, Heraclea 115

1162. AE; 2,24 g.; 18,2 x 18,6 mm.; 1 h.; inv. n. 2359. (Obv. **CONSTANTINOPOLI**; Rev. **No legend**; — — —//SMH Δ)

Constantinopolis

330 - 333 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLI.** Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend.** Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//CONSZ

Lit.: RIC 7, p. 579, Constantinople 63

1163. AE; 2,01 g.; 17,2 x 20,9 mm.; 11 h.; inv. n. 2360. (Obv. **CONSTANTINOP[OLI]**; Rev. **No legend**; — — —//CONSZ)

1164. AE; 2,23 g.; 18,4 x 18,7 mm.; 12 h.; inv. n. 2361. (Obv. **CONSTANTINOPOLI**; Rev. **No legend**; — — —//[CO]NSZ)

Cyzicus

331, 333 - 334 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLI**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//SMKB

Lit.: RIC 7, p. 656, Cyzicus 92

1165. AE; 2,37 g.; 18,7 x 17,9 mm.; 1 h.; inv. n. 2362. (Obv. **CONSTANTINOPOLI**; Rev. **No legend**; — — —//SMKB)

1166. AE; 1,7 g.; 16,9 x 16,9 mm.; 6 h.; inv. n. 2363. (Obv. **CONSTANTINOPOLI**]; Rev. **No legend**; — — —//SMKΔ)

335 - 336 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLI**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//*SMKΔ

Lit.: RIC 7, p. 658, Cyzicus 120

1167. AE; 2,52 g.; 17,4 x 18,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2364. (Obv. **CONST[A]N[TI]NOPOLI**; Rev. **No legend**; — — —//*SMKΔ)

Antiochia

335 - 337 A.D.

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLIS**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//SMANI

Lit.: RIC 7, p. 693, Antioch 92 or RIC 7, p. 697, Antioch 114

1168. AE; 2,46 g.; 16,7 x 17,3 mm.; 5 h.; inv. n. 2365. (Obv. **CONSTANTINOPOLIS**; Rev. **No legend**; — — —//SMANI)

Uncertain

Follis

Obv. **CONSTANTINOPOLIS**. Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear.

Rev. **No legend**. Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand.

— — —//illegible

Lit.: -

1169. AE; 0,93 g.; 15,3 x 16,2 mm.; 6 h.; inv. n. 2366. (Obv. **[CONSTANTINOPOLIS]**; Rev. **No legend**; — — —//illegible)

1170. AE; 1,97 g.; 17,4 x 17,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2367. (Obv. **CONSTANTINOPOLIS**; Rev. **No legend**; — — —//illegible)

1171. AE; 1,89 g.; 16,2 x 18,1 mm.; 5 h.; inv. n. 2368. (Obv. **[CONSTANTINOPOLIS]**; Rev. **No legend**; — — —//illegible)

1172. AE; 1,81 g.; 15,1 x 16,3 mm.; 12 h.; inv. n. 2369. (Obv. **[C]ONSTA[N-TI]NOPOLIS**; Rev. **No legend**; — — —//illegible)

1173. AE; 1,5 g.; 16,9 x 17,2 mm.; 12 h.; inv. n. 2370. (Obv. **CONSTANTINOPOLIS**; Rev. **No legend**; — — —//illegible)

1174. AE; 1,27 g.; 15,4 x 15,2 mm.; 12 h.; inv. n. 2371. (Obv. **CONSTANTINOPOLIS**; Rev. **No legend**; — — —//illegible)

1175. AE; 1,55 g.; 12,9 x 13,2 mm.; 1 h.; inv. n. 2372. (Obv. **CONSTANTINOPO[LI]**; Rev. **No legend**; — — —//illegible)

LICINIUS I. OR CONSTANTINUS THE GREAT

Siscia

315 - 316 A.D.

Follis

Obv. **Illegible**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **IOVI CONSERVATORI**. Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle.

— — **illegible//●SIS●**

Lit.: RIC 7, p. 424, Siscia 15 - 17

1176. AE; 2,66 g.; 20,2 x 20,5 mm.; 12 h.; inv. n. 2373. (Obv. **Illegible**; Rev. **[I]OVI CON-[SERVATORI]**; — — **illegible//●SIS[●]**)

UNCERTAIN

Follis

Obv. **Illegible**. Obscure.

Rev. **Illegible**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

— — —//illegible

Lit.: -

1177. AE; 1,82 g.; 12,7 x 18,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2374. (Obv. **Illegible**; Rev. **Illegible**; — — —//illegible)

Follis

Obv. **Illegible**. Obscure.

Rev. **Illegible**. Sol standing left, raising right hand, globe in left hand.

— — —//illegible

Lit.: -

1178. AE; 3,4 g.; 20,2 x 20,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2375. (Obv. **Illegible**; Rev. **Illegible**; — — —//illegible)

Follis

Obv. **Illegible**. Helmeted bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **VICTORIAE LAETAE PRINC PERP**. Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed **VOT/PR** in two lines on altar.

— — —//illegible

Lit.: -

1179. AE; 2,38 g.; 16,3 x 16,6 mm.; 6 h.; inv. n. 2376. (Obv. **Illegible**; Rev. **[VICTORIAE LAETAE PRINC PERP]; [VOT/PR]**; — — —//illegible)

Follis

Obv. **Illegible**. Obscure.

Rev. **BEATA TRANQVILLITAS**. Globe set on altar inscribed **VO/TIS/XX**; above, three stars.

— — —//illegible

Lit.: -

1180. AE; 2,35 g.; 18,6 x 18,7 mm.; 6 h.; inv. n. 2377. (Obv. **Illegible**; Rev. **BEATA TRANQVILLITAS; [VO/TIS/XX]**; — — —//illegible)

Follis

Obv. **Illegible**. Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**. In laurel wreath **VOT/●/V**.

— — —//illegible

Lit.: -

1181. AE; 1,61 g.; 18,1 x 18,8 mm.; 6 h.; inv. n. 2378. (Obv. **Illegible**; Rev. **[CAESARVM NOSTRORVM]**; **[VOT/●/]V**; — — —//illegible)

Follis

Obv. **Illegible**. Laureated bust of emperor looking right.

Rev. **CAESARVM NOSTRORVM**. In laurel wreath **VOT/V** or **X**.

— — —//illegible

Lit.: -

1182. AE; 1,85 g.; 17,0 x 17,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2379. (Obv. **Illegible**; Rev. **[CAESARVM] NOSTRO[RVM]**; **[VOT/V** or **X]**; — — —//illegible)

Follis

Obv. **CONSTANT-(...)**. Diademed bust of emperor in cuirass looking right, seen from front.

Rev. **GLORIA EXERCITVS**. Two soldiers, between them two standards.

— — —//illegible

Lit.: -

1183. AE; 2,74 g.; 16,2 x 16,4 mm.; 6 h.; inv. n. 2380. (Obv. **CONSTANT-[...]**; Rev. **[GLORI-A EXER-CITVS]**; — — —//illegible)

INDEXES

AUTHORITIES

Constans – nn. 1104 – 1112
Constantinopolis – nn. 1147 – 1175
Constantinus the Great – nn. 777 – 974
Constantinus II. – nn. 1005 – 1066
Constantius I. – nn. 666 – 684
Constantius II. – 1067 – 1103
Crispus – nn. 975 – 1004
Diocletianus – nn. 565 – 620
Fausta – nn. 1113 – 1114
Galerius – nn. 685 – 707
Helena – nn. 1115 – 1122
Licinius I. – nn. 729 – 766
Licinius I. or Constantinus the Great – n. 1176
Licinius II. – nn. 767 – 776
Maxentius – nn. 710 – 714
Maximianus Herculus – nn. 621 – 665
Maximinus Daia – nn. 715 – 728
Severus – n. 709
Urbs Roma – nn. 1123 – 1146
Valeria – n. 708
Uncertain – nn. 1177 – 1183

MINTS

Alexandria – nn. 620, 661 – 665, 677, 703, 708, 718, 719, 728, 765, 766, 1062
Antiochia – nn. 675, 676, 707, 726, 727, 762 – 764, 774, 775, 956 – 963, 1004, 1098 – 1100, 1168
Aquileia – nn. 594 – 597, 639 – 641, 683, 689, 705, 711, 987
Arelate – nn. 684, 732, 767, 850 – 858, 983, 984, 1076 – 1079, 1106, 1133, 1159
AugustaTreverorum – nn. 588 – 591, 637, 682, 686, 704, 722, 723, 730, 731, 788 – 835, 975 – 979, 1012 – 1024, 1067 – 1074, 1104, 1105, 1115 – 1117, 1123 – 1132, 1147 – 1154
Carthago – n. 599
Constantinopolis – nn. 930 – 936, 1051, 1092, 1093, 1110, 1163, 1164
Cyzicus – nn. 585, 586, 615 – 619, 634, 650 – 660, 674, 681, 698 – 702, 717, 725, 756 – 761, 770 – 773, 946 – 955, 1002, 1003, 1053 – 1061, 1096, 1097, 1111, 1140 – 1142, 1165 – 1167
Heraclea – nn. 583, 584, 604 – 613, 645 – 648, 697, 744 – 748, 768, 927 – 929, 997 – 1000, 1049, 1050, 1091, 1109, 1122, 1162
Londinium – nn. 587, 635, 636, 668, 720, 721, 729, 777 – 787, 1005
Lugdunum – nn. 565 – 572, 592, 621 – 628, 666, 667, 685, 687, 836 – 849, 980 – 982, 1006 – 1011, 1075, 1155 – 1158
Nicomedia – nn. 614, 649, 724, 749 – 755, 769, 937 – 945, 1001, 1052, 1094, 1095
Ostia – nn. 714, 738
Roma – nn. 577 – 581, 598, 629 – 631, 642, 643, 670, 690 – 692, 712, 713, 734 – 737, 867 – 886, 988, 1025 – 1031, 1080, 1081, 1113, 1134, 1135, 1160
Serdica – nn. 706
Sirmium – nn. 910 – 912, 1118
Siscia – nn. 582, 600 – 602, 632, 633, 644, 671 – 673, 679 – 680, 693 – 695, 709, 715, 739 – 742, 887 – 909, 989 – 996, 1032 – 1044, 1082 – 1087, 1107, 1136, 1137, 1176
Thessalonica – nn. 603, 696, 716, 743, 913 – 926, 1045 – 1048, 1088 – 1090, 1108, 1119 – 1121, 1138, 1139, 1161
Ticinum – nn. 573 – 576, 593, 638, 678, 688, 710, 733, 859 – 866, 985, 986
Uncertain – nn. 776, 964 – 974, 1063 – 1066, 1101 – 1103, 1112, 1114, 1143 – 1146, 1169 – 1175, 1177 – 1183

DENOMINATIONS

½ Follis – nn. 792 – 795

¼ Follis – nn. 679, 680, 709, 715, 765

Antoninianus – nn. 565 – 586, 621 – 634, 666, 667, 685

Argenteus – nn. 600, 614, 649, 675

Follis – nn. 587 – 599, 601 – 603, 612, 613, 618, 619, 635 –
641, 647, 648, 660, 664, 665, 668 – 674, 676 – 678, 681 – 684, 686 – 689, 692
– 696, 704 – 708, 710 – 714, 716 – 764, 766 – 791, 796 – 937, 939 –
1030, 1032 – 1183

Laureatus – nn. 620, 644

Miliarensis – nn. 938, 1031

Radiatus – nn. 604 – 611, 615 – 617, 642, 643, 645, 646, 650 – 659, 661 –
663, 690, 691, 697 – 703

OBSERVE LEGENDS

- CONSTANS NOB CAES – n.
 1108
 CONSTANT[...] – n. 1183
 CONSTANTINOPOLI – nn.
 1162 – 1167, 1175
 CONSTANTINOPOLIS – nn.
 1147 – 1161, 1168 – 1174
 CONSTANTINVS AVG – nn.
 785 – 787, 792 – 795, 815 –
 830, 847, 849, 857, 858, 861 –
 866, 883 – 886, 894 – 902, 910 –
 912, 914 – 922, 927, 928, 939 –
 941, 951 – 955, 958 – 960
 CONSTANTINVS IVN N C –
 nn. 1005, 1007, 1023, 1024
 CONSTANTINVS IVN NOB C
 – nn. 1008 – 1022, 1025 –
 1030, 1032 – 1052, 1055 – 1066
 CONSTANTINVS MAX AVG –
 nn. 814, 831 – 835, 903 – 909, 923
 – 926, 929 – 936, 942 – 945, 961 –
 963, 969 – 974
 CONSTANTINVS P F AVG –
 nn. 780, 790, 791, 796, 798, 801 –
 803, 805 – 810, 843, 848, 913, 965
 CONSTANTIVS AVG – n. 680
 CONSTANTIVS CAESAR – n.
 675
 CONSTANTIVS NOB C – nn.
 667, 668
 CONSTANTIVS NOB CAES –
 nn. 669, 672, 673
 CONSTNTNVS AVG – n. 967
 CRISPVS NOB CAES – nn.
 980, 983 – 988, 999, 1000
 CRISPVS NOB CAESAR – n. 989
 D N CONSTANTINO IVN N C
 – n. 1006
 D N CRISPO NOB CAES – n.
 981
 D N DIOCLETIANO FELICIS –
 n. 620
 D N FL CL CONSTANTINVS
 NOB C – nn. 1053, 1054
 D N FL IVL CRISPVS NOB
 CAES – nn. 997, 998, 1001 – 1003
 D N VAL LICIN LICINIVS NOB
 C – nn. 768 – 776
 DIOCLETIANVS AVG – nn.
 600, 614
 DIVO CONSTANTIO AVG – n.
 683
 DIVO CONSTANTIO PIO – n.
 682
 DIVO CONSTANTIO PIO PRIN
 – n. 684
 FL CL CRISPVS NOB CAES – n.
 975
 FL CONSTANS NOB CAES – n.
 1110
 FL CONSTANTIS BEA C – n.
 1107
 FL CONSTANTIVS NOB C – n.
 1076
 FL HELENA AVGVSTA – nn.
 1115 – 1122
 FL I CONSTANS NOB CAES –
 n. 1109
 FL IVL CONSTANS NOB ● C –
 n. 1106
 FL IVL CONSTANS NOB C –
 nn. 1111, 1112
 FL IVL CONSTANS NOB CAES
 – nn. 1104, 1105
 FL IVL CONSTANTIVS NOB C
 – nn. 1067 – 1075, 1077 –
 1079, 1082 – 1103
 FL IVL CRISPVS NOB CAES –
 nn. 978, 979, 982, 1004
 FL MAX FAVSTA AVG – n. 1113
 FL VAL CONSTANTIVS NOB C
 – nn. 666, 670, 671, 1080, 1081
 FL VAL CONSTANTIVS NOB
 CAES – nn. 674, 676, 677

FLAV MAX FAVSTA AVG – n. 1114
 GAL MAXIMIANVS P F AVG – n. 706
 GAL VAL MAXIMIANVS NOB C – n. 685
 GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES – nn. 696 – 703
 GAL VAL MAXIMINVS NOB C – nn. 715 – 717
 GAL VAL MAXIMINVS NOB CAES – nn. 718, 719
 GAL VAL MAXIMINVS P F AVG – n. 725
 GAL(ER) VALERIA AVG – n. 708
 Illegible – nn. 968, 1176 – 1182
 IMP C C VAL DIOCLETIANVS AVG – nn. 582, 585, 586
 IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG – nn. 565 – 567, 573, 583, 584, 603 – 613, 615 – 619
 IMP C CONSTANTINVS P F AVG – n. 836
 IMP C CONSTANTIVS P F AVG – nn. 678, 679
 IMP C DIOCLETIANVS P F AVG – nn. 568, 593, 598, 601
 IMP C FL VAL CONSTANTINVS P F AVG – nn. 937, 946 – 948, 956
 IMP C FL VAL CONSTANTIVS P F AVG – n. 681
 IMP C GAL VAL MAXIMIANVS P F AVG – n. 707
 IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG – nn. 721, 724, 726 – 728
 IMP C M A MAXIMIANVS AVG – nn. 633, 634
 IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG – nn. 642 – 648, 650 – 665
 IMP C M A VAL MAXIMIANVS P F AVG – n. 632
 IMP C MAXENTIVS P F AVG – nn. 711 – 714
 IMP C MAXIMIANVS P AVG – n. 622
 IMP C MAXIMIANVS P F AVG – nn. 621, 635, 636, 638
 IMP C VAL DIOCLETIANVS AVG – nn. 574 – 576
 IMP C VAL LIC LICINIVS P F AVG – n. 744
 IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG – nn. 745 – 748, 750 – 755, 758 – 762, 764 – 766
 IMP C VAL MAXIMIANVS P F AVG – n. 704
 IMP CONSTANTINV – n. 812
 IMP CONSTANTINVS AVG – nn. 781 – 784, 789, 799, 800, 804, 811, 844 – 846, 855, 856, 887, 892, 893, 949, 950, 966
 IMP CONSTANTINVS MAX AVG – n. 813
 IMP CONSTANTINVS P F AVG – nn. 777 – 779, 788, 797, 837 – 842, 850 – 854, 859, 860, 867 – 882, 888 – 891, 964
 IMP DIOCLETIANVS AVG – nn. 569 – 572, 577 – 581, 587, 592
 IMP DIOCLETIANVS P AVG – n. 588
 IMP DIOCLETIANVS P F AVG – nn. 589 – 591, 594 – 597, 599, 602
 IMP LIC LICINIVS P F AVG – nn. 739, 740, 742, 763
 IMP LICINIVS AVG – nn. 743, 749, 757
 IMP LICINIVS P F AVG – nn. 729 – 738, 741
 IMP MAXENTIVS P F AVG – n. 710
 IMP MAXIMIANVS AVG – nn. 624 – 628
 IMP MAXIMIANVS P F AVG – nn. 623, 629 – 631, 637, 639 – 641, 705

IMP MAXIMINVS P F AVG – nn.
720 – 723

IVL CRISPVS NOB C – nn. 990 –
996

IVL CRISPVS NOB CAES – nn.
976, 977

MAXIMIANVS AVG – n. 649

MAXIMIANVS NOB C – n. 687

MAXIMIANVS NOB CAES – nn.
686, 689 – 696

No legend – nn. 938, 957, 1031

SEVERVS NOB C – n. 709

VAL LICINIVS NOB CAES – n.
767

VAL LICINNIANVS LICINNIVS
P F AVG – n. 756

VRBS ROMA – nn. 1123 – 1146

REVERSE LEGENDS

AETERNITAS AVG N – n. 714	GENIO AVGG ET CAESARVM NN – n. 674
BEATA TRANQVILLITAS – n. 849	GENIO AVGVSTI – n. 726
BEATA TRANQVILLITAS – nn. 787, 817 – 824, 848, 976, 977, 980, 981, 1007, 1012 – 1015, 1180	GENIO AVGVSTI CMH – nn. 724, 756, 946 – 948
CAESARVM NOSTRORVM – nn. 983, 984, 988, 991 – 996, 1016, 1025, 1032 – 1039, 1046, 1047, 1181, 1182	GENIO CAESARIS – nn. 716 – 719, 725
CONCORDIA MILITVM – n. 705	GENIO IMPERATORIS – nn. 707, 728, 744
CONCORDIA MILITVM – nn. 582 – 586, 604 – 611, 615 – 617, 645, 646, 650 – 659, 661 – 663, 697 – 703	GENIO POP ROM – nn. 704, 720 – 723, 729 – 731, 738
CONCORDIA MILITVM ● – n. 634	GENIO POPVLI ROMANI – nn. 587, 588, 589, 590, 592, 594, 601, 603, 612, 613, 618, 619, 635 –
CONSERV VRB SVAE – nn. 710, 711, 713	637, 644, 647, 648, 660, 664, 668 – 672, 676, 677, 679 –
CONSERVATOR AVGG – n. 632	681, 686, 689, 693 –
CONSERVATORES VRB SVAE – n. 712	696, 709, 715, 867
CONSTANTINIANA DAFNE – n. 931	GLORIA EXERCITVS – nn. 831 – 835, 903 – 909, 923 –
CONSTANTINVS AVG – n. 938, 957	926, 929, 930, 932 – 936, 942 –
CONSTANTINVS IVN NOB C – n. 1031	945, 955, 961 – 963, 969 – 974, 1008 – 1011, 1020 –
D N CONSTANTINI MAX AVG – nn. 857, 862 – 866, 883 – 885, 895 – 898, 914 – 918, 927, 928, 968	1024, 1027 – 1030, 1042 – 1044, 1048, 1050 – 1052, 1057 – 1062, 1064 – 1066, 1071 – 1075, 1079, 1083 –
D N LIC LICINI AVGVSTI – n. 743	1087, 1089, 1090, 1092, 1093, 109 6, 1097,
D N LICINI AVGVSTI – n. 732	1099, 1100, 1102 –
DOMINOR ● NOSTROR ● CAESS – nn. 985, 986	1109, 1111, 1112, 1183
FELICIT PVBLICA – n. 552	GLORIA EXERCITVS ● – n. 1110
FIDES MILITVM – n. 678	HERCVLI CONSERVAT – nn. 575, 576
FIDES MILITVM AVGG ET CAESS NN – n. 705	HERCVLI VICTORI – nn. 665, 727
	Illegible – nn. 1177, 1178
	IOVI AVGG – nn. 569, 570
	IOVI CONSERVAT – nn. 573, 574

IOVI CONSERVAT AVG – nn.
 577, 578
 IOVI CONSERVAT AVGG – nn.
 566, 567, 579 – 581, 629, 630
 IOVI CONSERVATORI – nn.
 739 – 742, 746 – 748, 750 –
 755, 758 – 761, 764, 766 –
 773, 776, 887, 889 –
 891, 937, 1002, 1003, 1053, 1054,
 1176
 IOVI CONSERVATORI AVGG –
 nn.
 745, 749, 757, 762, 765, 913, 949, 9
 50, 956
 IOVI CONSERVATORI AVGG
 NN – nn. 763, 888
 IOVI CONSERVATORI CAESS
 – nn. 774, 775
 IOVI ET HERCVLI CONS
 AVGG – n. 633
 IOVI TVTATORI AVGG – n.
 568
 MARTI CONSERV – nn. 792, 793
 MARTI CONSERVATORI – n.
 798
 MARTI PATRI
 PROPVGNATORI – nn. 788, 836
 MEMORIA DIVI CONSTANTII –
 n. 683
 MEMORIA FELIX – n. 682
 MONETA S AVGG ET CAESS
 NN – n. 591
 No legend – nn. 1045, 1123 – 1175
 NRVSIDON CAESS (sic!) – n. 967
 PAX AVGG – nn. 572, 621 – 627
 PRINCIPI IVVENTVTIS – n. 975
 PROVIDENT DEOR – nn.
 666, 685
 PROVIDENTIA AVG – n. 565
 PROVIDENTIA DEORVM –
 n. 620
 PROVIDENTIAE AVGG – nn.
 825 – 830, 886, 899 – 902, 919 –
 922, 939 – 941, 951 – 954, 958 –
 960
 PROVIDENTIAE CAES – n. 1063
 PROVIDENTIAE CAES ● – n.
 1095
 PROVIDENTIAE CAESS – nn.
 978, 979, 982, 997 –
 1001, 1004, 1017 –
 1019, 1026, 1040, 1041, 1049, 105
 5, 1056,
 1067 – 1070, 1076, 1080 –
 1082, 1088, 1091, 1094, 1098, 110
 1
 REQVIES OPTIMOR MERIT –
 n. 684
 SAC MON VRB AVGG ET
 CAESS NN – n. 692
 SACR MONET AVGG ET
 CAESS NOSTR – n. 597
 SACRA MON VRB AVGG ET
 CAESS NN – n. 598
 SACRA MONET AVGG ET
 CAESS NOSTR – nn.
 593, 595, 596, 602, 638 –
 641, 673, 688
 SALVIS AVGG ET CAESS FEL
 KART – n. 599
 SALVS AVGG – nn. 571, 627
 SALVS REI PVBLICAE – n. 1114
 SARMATIA DEVICTA – nn. 910
 – 912
 SECVRIT AVGG – n. 667
 SECVRITAS REIPVBLICE – nn.
 1115 – 1122
 SOLI INVICT COM D N – n.
 879
 SOLI INVICTO – nn. 780,
 794, 795
 SOLI INVICTO COMITI – nn.
 733 – 737, 777 – 779, 781 –
 784, 789 – 791, 796, 797, 799 –
 810, 837 – 839, 841 – 846, 850 –
 854, 859, 860, 868 – 878, 880 –
 882, 964, 965, 1005
 SOLI INVICTO COMITI ● – n.
 840
 SPES REIPVBLICAE – n. 1113

VENERI VICTRICI – n. 708
VICT ● LAETAE PRINC PERP –
n. 990
VICTORIAE LAET PRINC PERP
– nn. 814, 847
VICTORIAE LAETAE PRINC
PERP – nn. 785, 786, 811 –
813, 855, 856, 892, 893, 966, 989,
1179
VICTORIAE SARMATICAE –
nn. 614, 649

VIRTVS AVGG – n. 858
VIRTVS AVGVSTORVM – n.
631
VIRTVS CAESS – nn. 1077, 1078
VIRTVS EXERCIT – nn.
815, 816, 861, 894, 987, 1006
VIRTVS MILITVM – nn. 600, 675
VIRTVTI EXERCITVS – n. 706
VOT/●/XX – n. 643
VOT/XX – nn. 642, 690, 691

OBVERSE TYPES

Constantinopolis

Helmeted and laureated bust of Constantinopolis left, wearing imperial cloak, holding spear. – nn. 1147 – 1175

Diademed bust

Diademed bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front. – nn. 831, 833 – 835, 903 – 909, 922 – 926, 929, 931 – 936, 942 – 945, 955, 961 – 963, 967, 969 – 974

Diademed bust of emperor in cuirass looking right, seen from front. – nn. 1183

Diademed bust of emperor looking right. – nn. 858, 928, 941, 954

Haed with plain diadem looking upward. – n. 938

Empress

Diademed and mantled bust of the empress with necklace looking right. – nn. 1115 – 1122

Draped bust of empress looking right. – nn. 708, 1113, 1114

Helmeted bust

Helmeted bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder and shield on left arm, seen from front. – nn. 768 – 773, 776, 892, 893, 966

Helmeted bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder, seen from front. – nn. 811, 812, 856

Helmeted bust of emperor in cuirass looking right, seen from front. – nn. 815, 816, 819, 820, 822, 824, 847, 861, 894, 1179

Laureated bust

Helmeted and laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front. – nn. 785, 786, 813, 814, 855

Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking left, seen from front. – nn. 979, 982, 1004, 1017 – 1019, 1026, 1046, 1047, 1055, 1056, 1067, 1068, 1070, 1077, 1078, 1080 – 1082, 1091, 1094, 1095, 1098, 1101, 1109, 1110

Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front. – nn. 736, 763, 767, 779, 797, 810, 832, 846, 850 – 853, 860, 868 – 882, 975, 978, 989, 990, 999 – 1003, 1007, 1016, 1025, 1045, 1049, 1053, 1054, 1057, 1061, 1079, 1088 – 1090, 1092, 1093, 1096, 1102, 1104, 1107, 1108, 1111, 1112, 1181

Laureated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear. – nn. 836 – 845, 859, 1005, 1006, 1076, 1105, 1106

Laureated bust of emperor in cuirass looking left with spear across right shoulder and shield on left arm, seen from front. – n. 977

Laureated bust of emperor in cuirass looking left with spear pointing forward and shield on left arm, seen from front. – nn. 976, 987

Laureated bust of emperor in cuirass looking left, seen from front. – nn. 592, 687

Laureated bust of emperor in cuirass looking right, partially veiled, seen from front. – n. 682

Laureated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front. – nn. 587, 590, 591, 635, 636, 668, 704, 720 – 723, 729 – 731, 734, 735, 737, 738, 777, 778, 780 – 784, 788 – 796, 798 – 809, 848, 854, 964, 981, 985, 986, 1008 – 1011, 1020 – 1024, 1027 – 1030, 1042 – 1044, 1048, 1050 – 1052, 1058 – 1060, 1062 – 1066, 1071 – 1075, 1083 – 1087, 1097, 1099, 1100, 1103

Laureated bust of emperor in imperial mantle looking left, holding mappa in right hand, globe and sceptre in left hand. – nn. 749, 757, 774, 775, 949, 950, 997, 998

Laureated bust of emperor in imperial mantle looking right, holding eagle-tipped sceptre in right hand. – nn. 787, 817, 818, 821, 823, 1013

Laureated bust of emperor in imperial mantle looking right, right hand raised. – n. 620

Laureated bust of emperor in paludamentum looking left, holding shield in left hand, seen from front. – n. 1069

Laureated bust of emperor in paludamentum looking left, holding Victory on globe in right hand, mappa in left hand, seen from front. – n. 1012, 1014

Laureated bust of emperor in paludamentum looking left, holding Victory on globe in right hand, sceptre in left hand, seen from front. – n. 1015

Laureated bust of emperor in paludamentum looking right, seen from rear. – n. 867

Laureated bust of emperor looking left. – n. 686

Laureated bust of emperor looking right. – nn. 588, 589, 593 – 603, 612 – 614, 618, 619, 637 – 641, 644, 647 – 649, 660, 664, 665, 669 – 681, 688, 689, 692 – 696, 705 – 707, 709 – 719, 724 – 728, 732, 733, 739 – 745, 756, 762, 765, 825 – 830, 849, 857, 862 – 866, 883 – 891, 895 – 902, 910 – 921, 927, 930, 937, 939, 940, 946 – 948, 951 – 953, 956 – 960, 980, 983, 984, 988, 991 – 996, 1031 – 1041, 1176, 1182

Obscure

Obscure. – nn. 965, 968, 1177, 1178, 1180

Radiated bust

Helmeted and radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front. – nn. 572

Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from front. – nn. 569, 571, 573, 583, 584, 604 – 611, 623, 629 – 631, 642, 643, 657 – 659, 661 – 663, 666, 667, 685, 690, 691, 697 – 702, 703, 746 – 748, 750 – 755, 758 – 761, 764, 766

Radiated bust of emperor in cuirass and paludamentum looking right, seen from rear. – nn. 565 – 568, 577 – 582, 585, 586, 633, 634

Radiated bust of emperor in cuirass looking right, seen from front. – nn. 570, 574 – 576, 615 – 617, 621, 622, 624 – 627, 645, 646, 650 – 656

Radiated bust of emperor in imperial mantle looking left, holding eagle-tipped sceptre in right hand. – n. 628

Radiated bust of emperor looking right. – n. 632

Roma

Helmeted bust of Roma left, wearing imperial cloak. – nn. 1123 – 1146

Veiled bust

Veiled bust right. – n. 683

Laureated and veiled bust right. – nn. 684

REVERSE TYPES

Altar

Altar with flame above and girland; on either side eagle. – n. 682

Globe set on altar inscribed VO/TIS/XX; above, three stars. – nn. 817 – 824, 848, 849, 977, 980, 1007, 1012, 1013, 1015, 1180

Globe set on altar inscribed VOT/IS/XX; above, three stars. – nn. 787, 976, 981, 1014

Carthago

Carthago standing facing, head left, in long robe, holding fruits in both hands. – n. 599

Castor and Pollux

Castor and Pollux standing facing each other, each leaning on sceptre with outer arm and holding bridled horse with inner arm. – n. 714

Eagle

Eagle seated facing on square, two-doored altar enclosure. – n. 683

Emperor

Emperor holding vertical sceptre in left hand and Hercules, with left hand leaning on club, standing face to face, sacrificing at altar. – n. 632

Emperor seated left, raising right hand and holding sceptre in left hand. – n. 684

Emperor standing left, holding transverse spear in right hand and globe in left hand. – n. 975

Emperor standing right, holding transverse sceptre in left hand, receiving Victoriola from Jupiter, standing left, holding vertical sceptre in left hand. – nn. 582 – 586, 604 – 611, 615 – 617, 634, 645, 646, 650 – 659, 661 – 663, 697 – 703

Fides

Fides seated left, holding standard in each hand. – n. 678

Fides standing left holding vertical standard in each hand. – n. 705

Gate

Camp gate with two turrets, no doors; star above. – nn. 825 – 830, 866, 886, 899 – 902, 919 – 922, 939 – 941, 951 – 954, 958 – 960, 978, 979, 982, 999, 1000, 1004, 1017 – 1019, 1026, 1040, 1041, 1049, 1055, 1056, 1063, 1067, 1068, 1070, 1076, 1080 – 1082, 1088, 1091, 1094, 1095, 1098, 1101

Camp gate with three turrets, no doors. – nn. 675, 997, 998

Camp gate with wide open doors, four turrets; star above. – nn. 858, 1077, 1078

Camp gate with wide open doors, four turrets; star on gate. – nn. 614, 649

Genius

Genius standing left, holding head of Sol in right hand and cornucopiae in left hand. – n. 726

Genius standing left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand. – nn. 587 – 590, 592, 594, 601, 603, 612, 613, 618, 619, 635 – 637, 644, 647, 648, 660, 664, 668 – 672, 674, 676, 677, 679 – 681, 686, 693 – 696, 704, 707, 709, 715 – 725, 728 – 731, 738, 744, 756, 867, 946 – 948

Genius standing left, holding patera over altar in right hand and cornucopiae in left hand. – nn. 687, 689

Hercules

Hercules standing facing, head left, right hand leaning on club, left hand holding apples and with lion's skin dropping from elbow. – n. 665

Hercules standing left, holding branch in right hand and club and lion's skin in left hand. – n. 576

Hercules standing right, hand resting on hip, left hand holding lion's skin and club which rests on rock. – nn. 575, 727

Hercules standing right, with right hand leaning on club, holding bow in left hand and lion's skin over left arm. – n. 631

Inscription

Inscription in two lines in wreath. – nn. 642, 643, 690, 691

Inscription in three lines; wreath above. – n. 957

Jupiter

Jupiter standing front, head turned left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand. – nn. 566, 567, 573, 574, 577 – 581, 629, 630, 767

Jupiter standing left, holding thunderbolt in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak. – n. 913

Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left captive. – nn. 774, 775

Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle with wreath in beak, to right captive. – nn. 746 – 748, 750 – 755, 758 – 761, 764, 766, 768 – 773, 776, 1002, 1003, 1053, 1054

Jupiter standing left, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand; at feet to left eagle. – nn. 568 – 570, 739 – 742, 745, 762, 763, 765, 887 – 891, 937, 956, 1176

Jupiter standing right, holding sceptre, receiving Victory from Hercules standing left, holding club. – n. 633

Jupiter standing right, holding Victoriola in right hand and vertical sceptre in left hand. – nn. 749, 757, 949, 950, 1001

Mars

Mars standing right, holding vertical spear in right hand and shield which rests on ground in left hand. – nn. 792, 793, 798

Mars walking right, holding transverse spear in right hand and shield in left hand. – nn. 788, 836

Mars walking right, holding transverse spear in right hand and trophy over left shoulder in left hand. – n. 706

Minerva

Minerva standing left, holding olive-branch in right hand and long vertical spear and shield which rests on ground in left hand. – n. 572

Moneta

Moneta standing left, holding scales in right hand, cornucopiae in left hand. – nn. 591, 593, 595 – 598, 602, 638 – 641, 673, 688, 692

Pax

Pax standing left, holding Victoriola in right hand and transverse sceptre in left hand. – nn. 621 – 627

Providentia

Providentia seated left, holding baton in right hand and sceptre in left hand, at foot globe. – nn. 666, 685

Providentia standing left, holding ears of corn in right hand and cornucopiae in left hand, at foot modius. – n. 565

Providentia standing right, extending right hand to Quies standing left, holding branch in right hand and vertical sceptre in left hand. – n. 620

Roma

Roma seated facing in hexastyle temple. – nn. 711 – 713

Roma seated facing in tetrastyle temple is crowned by Victory standing left. – n. 710

Salus

Salus (empress) standing left, holding two children in her arms. – n. 1114

Salus standing right, feeding snake held in right hand from patera held in left hand. – nn. 571, 628

Securitas

Securitas standing front, legs crossed, head left, right hand raised to head, leaning on column with left elbow. – n. 667

Securitas standing left, holding branch in right hand, raising pallium with left hand. – nn. 1115 – 1122

Sol

Sol standing left, holding globe in right hand and whip in left hand. – n. 780

Sol standing left, raising right hand, globe in left hand. – nn. 733 – 737, 777 – 779, 781 – 784, 789 – 791, 794 – 796, 799 – 803, 805 – 807, 810, 837 – 846, 850 – 853, 859, 860, 868 – 882, 965, 1005, 1177, 1178

Sol standing right, head turned left, raising right hand, globe in left hand. – nn. 797, 804, 808, 809, 854, 964

Soldier

Soldier standing left, looking right, holding long spear in right hand, left hand on shield set on ground. – n. 930

Soldiers

Two soldiers, between them two standards. – nn. 831 – 834, 903 – 908, 923 – 925, 929, 932 – 935, 942 – 945, 955, 961, 962, 969 – 973, 1008 – 1011, 1020 –

1022, 1027 – 1030, 1042 – 1044, 1048, 1050, 1051, 1057 – 1060, 1062, 1064 – 1066, 1071, 1072, 1075, 1083 – 1086, 1089, 1090, 1092, 1093, 1096, 1097, 1099, 1100, 1102 – 1104, 1106 – 1108, 1111, 1183

Two soldiers, between them one standard. – nn. 835, 909, 926, 936, 963, 974, 1023, 1024, 1052, 1061, 1073, 1074, 1079, 1087, 1105, 1109, 1110, 1112

Spes

Spes standing to front, holding two children in her arms. – n. 1113

Standard

Four standards. – nn. 938, 1031

Standard inscribed VOT/XX with captive seated on ground on either side. – nn. 815, 816, 861, 894, 987, 1006

Tetrarchs

The four princes sacrificing over tripod before archway in six-turreted enclosure. – n. 600

Venus

Venus standing left, holding apple in right hand and raising drapery with left hand. – n. 708

Victories

Two Victories standing facing one other, together holding vota shield inscribed VOT/PR in two lines on altar. – nn. 785, 786, 811 – 814, 847, 855, 856, 892, 893, 966, 989, 990, 1179

Victory

Victory seated left on cippus, holding palm in each hand; trophy in front, at foot captive. – n. 931

Victory standing left on prow, holding transverse sceptre in right hand and shield in left hand. – nn. 1147 – 1175

Victory walking right, holding trophy in right hand, palm in left hand, spurning captive seated on ground to right. – nn. 910 – 912

Wolf

She-wolf standing left suckling twins; above, two stars. – nn. 1123 – 1146

Wreath

In laurel wreath VOT/V – nn. 983, 1025, 1032, 1033

In laurel wreath VOT/●/V – nn. 991, 992, 1181

In laurel wreath VOT●V●/MVLT ●X●/CAESS – n. 1045

In laurel wreath [VOT/V or X] – n. 1182

In laurel wreath VOT/X – nn. 985, 1016, 1036 – 1039

In laurel wreath VOT/●/X – nn. 967, 984, 986, 988, 993 – 996, 1034, 1035, 1046, 1047

In laurel wreath VOT/XX – nn. 732, 743, 895, 898, 968

In laurel wreath VOT/●/XX – nn. 857, 862 – 865, 883 – 885, 896, 897, 914 – 918, 927

In laurel wreath VOT/XXX – n. 928

CONCORDANCES

CATALOGUE NUMBER/INVENTORY NUMBER

565 - 1852	605 - 1887	645 - 1920
566 - 1853	606 - 1888	646 - 1921
567 - 1854	607 - 1889	647 - 1922
568 - 1855	608 - 1890	648 - 1923
569 - 1856	609 - 340	649 - 1924
570 - 1857	610 - 1891	650 - 273
571 - 1858	611 - 1892	651 - 1925
572 - 1859	612 - 1893	652 - 1926
573 - 341	613 - 15.05	653 - 1927
574 - 1860	614 - 1894	654 - 1928
575 - 1861	615 - 1895	655 - 1929
576 - 18.39	616 - 1896	656 - 1930
577 - 1862	617 - 1897	657 - 1931
578 - 1863	618 - 1898	658 - 18.42
579 - 1864	619 - 343	659 - 335
580 - 1865	620 - 327	660 - 1932
581 - 18.40	621 - 1899	661 - 1933
582 - 1866	622 - 1900	662 - 1934
583 - 1867	623 - 1901	663 - 1935
584 - 1868	624 - 1902	664 - 1936
585 - 1869	625 - 1903	665 - 328
586 - 1870	626 - 337	666 - 1937
587 - 1871	627 - 1904	667 - 18.44
588 - 1872	628 - 1905	668 - 330
589 - 1873	629 - 1906	669 - 1938
590 - 1874	630 - 1907	670 - 1939
591 - 1875	631 - 1908	671 - 18.43
592 - 1876	632 - 1909	672 - 1940
593 - 1877	633 - 1910	673 - 1941
594 - 342	634 - 1911	674 - 1942
595 - 1878	635 - 1912	675 - 1943
596 - 1879	636 - 1913	676 - 307
597 - 1880	637 - 18.41	677 - 1944
598 - 18.38	638 - 1914	678 - 1945
599 - 1881	639 - 336	679 - 1946
600 - 1882	640 - 1915	680 - 1947
601 - 1883	641 - 1916	681 - 1948
602 - 1884	642 - 1917	682 - 1949
603 - 1885	643 - 1918	683 - 1950
604 - 1886	644 - 1919	684 - 1951

685 - 1952	730 - 311	775 - 2017
686 - 1953	731 - 1981	776 - 2018
687 - 1954	732 - 1982	777 - 2019
688 - 1955	733 - 1983	778 - 2020
689 - 18.46	734 - 1984	779 - 2021
690 - 334	735 - 1985	780 - 2022
691 - 1956	736 - 1986	781 - 2023
692 - 18.07	737 - 1987	782 - 2024
693 - 1957	738 - 1988	783 - 2025
694 - 338	739 - 1989	784 - 2026
695 - 1958	740 - 1990	785 - 2027
696 - 1959	741 - 1991	786 - 2028
697 - 275	742 - 15.29	787 - 2029
698 - 1960	743 - 1992	788 - 15.34
699 - 1961	744 - 308	789 - 2030
700 - 1962	745 - 1993	790 - 2031
701 - 1963	746 - 1994	791 - 2032
702 - 1964	747 - 1995	792 - 2033
703 - 18.08	748 - 1996	793 - 2034
704 - 1965	749 - 15.31	794 - 2035
705 - 1966	750 - 1997	795 - 2036
706 - 1967	751 - 1998	796 - 2037
707 - 1968	752 - 1999	797 - 2038
708 - 1969	753 - 2000	798 - 2039
709 - 1970	754 - 2001	799 - 2040
710 - 333	755 - 2002	800 - 2041
711 - 1971	756 - 2003	801 - 2042
712 - 15.28	757 - 2004	802 - 2043
713 - 1972	758 - 2005	803 - 2044
714 - 1973	759 - 2006	804 - 2045
715 - 271?a	760 - 2007	805 - 300
716 - 274?	761 - 2008	806 - 2046
717 - 271?b	762 - 2009	807 - 2047
718 - 216	763 - 309	808 - 2048
719 - 1974	764 - 2010	809 - 2049
720 - 1975	765 - 310	810 - 2050
721 - 18.48	766 - 15.30	811 - 2051
722 - 302	767 - 15.33	812 - 2052
723 - 18.47	768 - 2011	813 - 2053
724 - 18.49	769 - 2012	814 - 2054
725 - 1976	770 - 2013	815 - 2055
726 - 1977	771 - 15.32	816 - 2056
727 - 1978	772 - 2014	817 - 2057
728 - 1979	773 - 2015	818 - 2058
729 - 1980	774 - 2016	819 - 2059

820 - 2060	865 - 285	910 - 2142
821 - 2061	866 - 2100	911 - 2143
822 - 2062	867 - 2101	912 - 289
823 - 2063	868 - 2102	913 - 301
824 - 2064	869 - 2103	914 - 2144
825 - 2065	870 - 281	915 - 2145
826 - 2066	871 - 2104	916 - 2146
827 - 2067	872 - 2105	917 - 2147
828 - 2068	873 - 2106	918 - 2148
829 - 2069	874 - 2107	919 - 299
830 - 2070	875 - 2108	920 - 2149
831 - 2071	876 - 2109	921 - 2150
832 - 2072	877 - 2110	922 - 2151
833 - 294	878 - 2111	923 - 2152
834 - 2073	879 - 2112	924 - 2153
835 - 2074	880 - 2113	925 - 2154
836 - 2075	881 - 2114	926 - 293
837 - 2076	882 - 2115	927 - 2155
838 - 2077	883 - 2116	928 - 2156
839 - 2078	884 - 2117	929 - 2157
840 - 15.36	885 - 2118	930 - 2158
841 - 2079	886 - 2119	931 - 2159
842 - 2080	887 - 2120	932 - 2160
843 - 2081	888 - 2121	933 - 2161
844 - 2082	889 - 2122	934 - 2162
845 - 2083	890 - 2123	935 - 2163
846 - 2084	891 - 2124	936 - 2164
847 - 283	892 - 2125	937 - 278
848 - 297	893 - 2126	938 - 2165
849 - 2085	894 - 2127	939 - 2166
850 - 2086	895 - 2128	940 - 2167
851 - 2087	896 - 2129	941 - 2168
852 - 2088	897 - 2130	942 - 2169
853 - 2089	898 - 2131	943 - 2170
854 - 2090	899 - 2132	944 - 2171
855 - 2091	900 - 2133	945 - 2172
856 - 2092	901 - 2134	946 - 2173
857 - 15.08	902 - 2135	947 - 2174
858 - 2093	903 - 2136	948 - 280
859 - 2094	904 - 296	949 - 286
860 - 2095	905 - 2137	950 - 2175
861 - 2096	906 - 2138	951 - 2176
862 - 2097	907 - 2139	952 - 2177
863 - 2098	908 - 2140	953 - 2178
864 - 2099	909 - 2141	954 - 2179

955 - 295	1000 - 2214	1045 - 944
956 - 2180	1001 - 2215	1046 - 2252
957 - 284	1002 - 305	1047 - 2253
958 - 2181	1003 - 2216	1048 - 2254
959 - 15.09	1004 - 2217	1049 - 2255
960 - 2182	1005 - 2218	1050 - 2256
961 - 2183	1006 - 2219	1051 - 2257
962 - 2184	1007 - 2220	1052 - 2258
963 - 2185	1008 - 2221	1053 - 279
964 - 2186	1009 - 2222	1054 - 2259
965 - 2187	1010 - 291	1055 - 2260
966 - 2188	1011 - 2223	1056 - 2261
967 - 15.12	1012 - 2224	1057 - 2262
968 - 2189	1013 - 2225	1058 - 2263
969 - 2190	1014 - 277	1059 - 2264
970 - 2191	1015 - 2226	1060 - 2265
971 - 2192	1016 - 2227	1061 - 2266
972 - 2193	1017 - 298	1062 - 2267
973 - 2194	1018 - 2228	1063 - 2268
974 - 2195	1019 - 276	1064 - 2269
975 - 2196	1020 - 2229	1065 - 2270
976 - 2197	1021 - 2230	1066 - 2271
977 - 303	1022 - 2231	1067 - 2272
978 - 2198	1023 - 290	1068 - 2273
979 - 306	1024 - 2232	1069 - 2274
980 - 2199	1025 - 2233	1070 - 2275
981 - 304	1026 - 2234	1071 - 2276
982 - 262	1027 - 2235	1072 - 2277
983 - 2200	1028 - 2236	1073 - 2278
984 - 2201	1029 - 2237	1074 - 2279
985 - 2202	1030 - 2238	1075 - 2280
986 - 2203	1031 - 2239	1076 - 2281
987 - 265	1032 - 2240	1077 - 2282
988 - 2204	1033 - 282	1078 - 2283
989 - 2205	1034 - 2241	1079 - 2284
990 - 2206	1035 - 2242	1080 - 2285
991 - 15.40	1036 - 2243	1081 - 2286
992 - 2007	1037 - 2244	1082 - 2287
993 - 2008	1038 - 2245	1083 - 2288
994 - 2009	1039 - 2246	1084 - 2289
995 - 2010	1040 - 2247	1085 - 2290
996 - 2011	1041 - 2248	1086 - 2291
997 - 2012	1042 - 2249	1087 - 2292
998 - 2013	1043 - 2250	1088 - 2293
999 - 15.41	1044 - 2251	1089 - 2294

1090 - 2295	1122 - 18.45	1154 - 2352
1091 - 2296	1123 - 2325	1155 - 2353
1092 - 2297	1124 - 2326	1156 - 2354
1093 - 2298	1125 - 2327	1157 - 2355
1094 - 2299	1126 - 2328	1158 - 2356
1095 - 2300	1127 - 15.10	1159 - 288
1096 - 2301	1128 - 2329	1160 - 2357
1097 - 2302	1129 - 2330	1161 - 2358
1098 - 2303	1130 - 15.37	1162 - 2359
1099 - 2304	1131 - 2331	1163 - 2360
1100 - 2305	1132 - 2332	1164 - 2361
1101 - 2306	1133 - 2333	1165 - 2362
1102 - 2307	1134 - 2334	1166 - 2363
1103 - 2308	1135 - 2335	1167 - 2364
1104 - 2309	1136 - 2336	1168 - 2365
1105 - 2310	1137 - 15.38	1169 - 2366
1106 - 2311	1138 - 2337	1170 - 2367
1107 - 2312	1139 - 2338	1171 - 2368
1108 - 2313	1140 - 287	1172 - 2369
1109 - 2314	1141 - 2339	1173 - 2370
1110 - 2315	1142 - 2340	1174 - 2371
1111 - 2316	1143 - 2341	1175 - 2372
1112 - 2317	1144 - 2342	1176 - 2373
1113 - 2318	1145 - 2343	1177 - 2374
1114 - 15.39	1146 - 2344	1178 - 2375
1115 - 2319	1147 - 2345	1179 - 2376
1116 - 2320	1148 - 2346	1180 - 2377
1117 - 2321	1149 - 2347	1181 - 2378
1118 - 2322	1150 - 2348	1182 - 2379
1119 - 2323	1151 - 2349	1183 - 2380
1120 - 2324	1152 - 2350	
1121 - 272	1153 - 2351	

INVENTORY NUMBER/CATALOGUE NUMBER

15.03 - 270	18.45 - 1122	299 - 919
15.05 - 613	18.46 - 689	300 - 805
15.08 - 857	18.47 - 723	301 - 913
15.09 - 959	18.48 - 721	302 - 722
15.10 - 1127	18.49 - 724	303 - 977
15.12 - 967	24.26 - 139	304 - 981
15.28 - 712	24.27 - 161	305 - 1002
15.29 - 742	24.28 - 174	306 - 979
15.30 - 766	48 - 162	307 - 676
15.31 - 749	87 - 121	308 - 744
15.32 - 771	216 - 718	309 - 763
15.33 - 767	248 - 118	310 - 765
15.34 - 788	253 - 453	311 - 730
15.36 - 840	262 - 982	327 - 620
15.37 - 1130	265 - 987	328 - 665
15.38 - 1137	271?a - 715	330 - 668
15.39 - 1114	271?b - 717	333 - 710
15.40 - 991	272 - 1121	334 - 690
15.41 - 999	273 - 650	335 - 659
18.06 - 66	274? - 716	336 - 639
18.07 - 692	275 - 697	337 - 626
18.08 - 703	276 - 1019	338 - 694
18.24 - 52	277 - 1014	340 - 609
18.25 - 72	278 - 937	341 - 573
18.26 - 337	279 - 1053	342 - 594
18.27 - 346	280 - 948	343 - 619
18.28 - 355	281 - 870	344 - 94
18.29 - 414	282 - 1033	381 - 225
18.30 - 474	283 - 847	866 - 153
18.31 - 478	284 - 957	897 - 207
18.32 - 467	285 - 865	898 - 208
18.33 - 488	286 - 949	900 - 222
18.34 - 536	287 - 1140	901 - 223
18.35 - 540	288 - 1159	902 - 224
18.36 - 537	289 - 912	903 - 167
18.37 - 564	290 - 1023	904 - 175
18.38 - 598	291 - 1010	905 - 178
18.39 - 576	293 - 926	906 - 172
18.40 - 581	294 - 833	907 - 170
18.41 - 637	295 - 955	908 - 199
18.42 - 658	296 - 904	909 - 196
18.43 - 671	297 - 848	910 - 197
18.44 - 667	298 - 1017	911 - 163

912 - 179	1372 - 20	1417 - 70
913 - 181	1373 - 21	1418 - 71
914 - 232	1374 - 22	1419 - 73
915 - 231	1375 - 23	1420 - 74
916 - 191	1376 - 24	1421 - 75
917 - 140	1377 - 25	1422 - 76
918 - 129	1378 - 26	1423 - 77
919 - 136	1379 - 27	1424 - 78
920 - 128	1380 - 28	1425 - 79
921 - 115	1381 - 29	1426 - 80
922 - 69	1382 - 30	1427 - 81
923 - 60	1383 - 31	1428 - 82
925 - 116	1384 - 32	1429 - 83
926 - 105	1385 - 33	1430 - 84
927 - 88	1386 - 34	1431 - 85
927 - 112	1387 - 35	1432 - 86
928 - 154	1388 - 36	1433 - 87
929 - 149	1389 - 37	1434 - 89
940 - 57	1390 - 38	1435 - 90
944 - 1045	1391 - 39	1436 - 91
947 - 375	1392 - 40	1437 - 92
948 - 402	1393 - 41	1438 - 93
950 - 364	1394 - 42	1439 - 95
951 - 403	1395 - 43	1440 - 96
952 - 404	1396 - 44	1441 - 97
953 - 366	1397 - 45	1442 - 98
1353 - 1	1398 - 46	1443 - 99
1354 - 2	1399 - 47	1444 - 100
1355 - 3	1400 - 48	1445 - 101
1356 - 4	1401 - 49	1446 - 102
1357 - 5	1402 - 50	1447 - 103
1358 - 6	1403 - 51	1448 - 104
1359 - 7	1404 - 53	1449 - 106
1360 - 8	1405 - 54	1450 - 107
1361 - 9	1406 - 55	1451 - 108
1362 - 10	1407 - 56	1452 - 109
1363 - 11	1408 - 58	1453 - 110
1364 - 12	1409 - 59	1454 - 111
1365 - 13	1410 - 61	1455 - 113
1366 - 14	1411 - 62	1456 - 114
1367 - 15	1412 - 63	1457 - 117
1368 - 16	1413 - 64	1458 - 119
1369 - 17	1414 - 65	1459 - 120
1370 - 18	1415 - 67	1460 - 122
1371 - 19	1416 - 68	1461 - 123

1462 - 124	1507 - 188	1552 - 245
1463 - 125	1508 - 189	1553 - 246
1464 - 126	1509 - 190	1554 - 247
1465 - 127	1510 - 192	1555 - 248
1466 - 130	1511 - 193	1556 - 249
1467 - 131	1512 - 194	1557 - 250
1468 - 132	1513 - 195	1558 - 251
1469 - 133	1514 - 198	1559 - 252
1470 - 134	1515 - 200	1560 - 253
1471 - 135	1516 - 201	1561 - 254
1472 - 137	1517 - 202	1562 - 255
1473 - 138	1518 - 203	1563 - 256
1474 - 141	1519 - 204	1564 - 257
1475 - 142	1520 - 205	1565 - 258
1476 - 143	1521 - 206	1566 - 259
1477 - 144	1522 - 209	1567 - 260
1478 - 145	1523 - 210	1568 - 261
1479 - 146	1524 - 211	1569 - 262
1480 - 147	1525 - 212	1570 - 263
1481 - 148	1526 - 213	1571 - 264
1482 - 150	1527 - 214	1572 - 265
1483 - 151	1528 - 215	1573 - 266
1484 - 152	1529 - 216	1574 - 267
1485 - 155	1530 - 217	1575 - 268
1486 - 156	1531 - 218	1576 - 269
1487 - 157	1532 - 219	1577 - 271
1488 - 158	1533 - 220	1578 - 272
1489 - 159	1534 - 221	1579 - 273
1490 - 160	1535 - 226	1580 - 274
1491 - 164	1536 - 227	1581 - 275
1492 - 165	1537 - 228	1582 - 276
1493 - 166	1538 - 229	1583 - 277
1494 - 168	1539 - 230	1584 - 278
1495 - 169	1540 - 233	1585 - 279
1496 - 171	1541 - 234	1586 - 280
1497 - 173	1542 - 235	1587 - 281
1498 - 176	1543 - 236	1588 - 282
1499 - 177	1544 - 237	1589 - 283
1500 - 180	1545 - 238	1590 - 284
1501 - 182	1546 - 239	1591 - 285
1502 - 183	1547 - 240	1592 - 286
1503 - 184	1548 - 241	1593 - 287
1504 - 185	1549 - 242	1594 - 288
1505 - 186	1550 - 243	1595 - 289
1506 - 187	1551 - 244	1596 - 290

1597 - 291	1642 - 336	1687 - 387
1598 - 292	1643 - 338	1688 - 388
1599 - 293	1644 - 339	1689 - 389
1600 - 294	1645 - 340	1690 - 390
1601 - 295	1646 - 341	1691 - 391
1602 - 296	1647 - 342	1692 - 392
1603 - 297	1648 - 343	1693 - 393
1604 - 298	1649 - 344	1694 - 394
1605 - 299	1650 - 345	1695 - 395
1606 - 300	1651 - 347	1696 - 396
1607 - 301	1652 - 348	1697 - 397
1608 - 302	1653 - 349	1698 - 398
1609 - 303	1654 - 350	1699 - 399
1610 - 304	1655 - 351	1700 - 400
1611 - 305	1656 - 352	1701 - 401
1612 - 306	1657 - 353	1702 - 405
1613 - 307	1658 - 354	1703 - 406
1614 - 308	1659 - 356	1704 - 407
1615 - 309	1660 - 357	1705 - 408
1616 - 310	1661 - 358	1706 - 409
1617 - 311	1662 - 359	1707 - 410
1618 - 312	1663 - 360	1708 - 411
1619 - 313	1664 - 361	1709 - 412
1620 - 314	1665 - 362	1710 - 413
1621 - 315	1666 - 363	1711 - 415
1622 - 316	1667 - 365	1712 - 416
1623 - 317	1668 - 367	1713 - 417
1624 - 318	1669 - 368	1714 - 418
1625 - 319	1670 - 369	1715 - 419
1626 - 320	1671 - 370	1716 - 420
1627 - 321	1672 - 371	1717 - 421
1628 - 322	1673 - 372	1718 - 422
1629 - 323	1674 - 373	1719 - 423
1630 - 324	1675 - 374	1720 - 424
1631 - 325	1676 - 376	1721 - 425
1632 - 326	1677 - 377	1722 - 426
1633 - 327	1678 - 378	1723 - 427
1634 - 328	1679 - 379	1724 - 428
1635 - 329	1680 - 380	1725 - 429
1636 - 330	1681 - 381	1726 - 430
1637 - 331	1682 - 382	1727 - 431
1638 - 332	1683 - 383	1728 - 432
1639 - 333	1684 - 384	1729 - 433
1640 - 334	1685 - 385	1730 - 434
1641 - 335	1686 - 386	1731 - 435

1732 - 436	1777 - 485	1822 - 531
1733 - 437	1778 - 486	1823 - 532
1734 - 438	1779 - 487	1824 - 533
1735 - 439	1780 - 489	1825 - 534
1736 - 440	1781 - 490	1826 - 535
1737 - 441	1782 - 491	1827 - 538
1738 - 442	1783 - 492	1828 - 539
1739 - 443	1784 - 493	1829 - 541
1740 - 444	1785 - 494	1830 - 542
1741 - 445	1786 - 495	1831 - 543
1742 - 446	1787 - 496	1832 - 544
1743 - 447	1788 - 497	1833 - 545
1744 - 448	1789 - 498	1834 - 546
1745 - 449	1790 - 499	1835 - 547
1746 - 450	1791 - 500	1836 - 548
1747 - 451	1792 - 501	1837 - 549
1748 - 452	1793 - 502	1838 - 550
1749 - 454	1794 - 503	1839 - 551
1750 - 455	1795 - 504	1840 - 552
1751 - 456	1796 - 505	1841 - 553
1752 - 457	1797 - 506	1842 - 554
1753 - 458	1798 - 507	1843 - 555
1754 - 459	1799 - 508	1844 - 556
1755 - 460	1800 - 509	1845 - 557
1756 - 461	1801 - 510	1846 - 558
1757 - 462	1802 - 511	1847 - 559
1758 - 463	1803 - 512	1848 - 560
1759 - 464	1804 - 513	1849 - 561
1760 - 465	1805 - 514	1850 - 562
1761 - 466	1806 - 515	1851 - 563
1762 - 468	1807 - 516	1852 - 565
1763 - 469	1808 - 517	1853 - 566
1764 - 470	1809 - 518	1854 - 567
1765 - 471	1810 - 519	1855 - 568
1766 - 472	1811 - 520	1856 - 569
1767 - 473	1812 - 521	1857 - 570
1768 - 475	1813 - 522	1858 - 571
1769 - 476	1814 - 523	1859 - 572
1770 - 477	1815 - 524	1860 - 574
1771 - 479	1816 - 525	1861 - 575
1772 - 480	1817 - 526	1862 - 577
1773 - 481	1818 - 527	1863 - 578
1774 - 482	1819 - 528	1864 - 579
1775 - 483	1820 - 529	1865 - 580
1776 - 484	1821 - 530	1866 - 582

1867 - 583	1912 - 635	1957 - 693
1868 - 584	1913 - 636	1958 - 695
1869 - 585	1914 - 638	1959 - 696
1870 - 586	1915 - 640	1960 - 698
1871 - 587	1916 - 641	1961 - 699
1872 - 588	1917 - 642	1962 - 700
1873 - 589	1918 - 643	1963 - 701
1874 - 590	1919 - 644	1964 - 702
1875 - 591	1920 - 645	1965 - 704
1876 - 592	1921 - 646	1966 - 705
1877 - 593	1922 - 647	1967 - 706
1878 - 595	1923 - 648	1968 - 707
1879 - 596	1924 - 649	1969 - 708
1880 - 597	1925 - 651	1970 - 709
1881 - 599	1926 - 652	1971 - 711
1882 - 600	1927 - 653	1972 - 713
1883 - 601	1928 - 654	1973 - 714
1884 - 602	1929 - 655	1974 - 719
1885 - 603	1930 - 656	1975 - 720
1886 - 604	1931 - 657	1976 - 725
1887 - 605	1932 - 660	1977 - 726
1888 - 606	1933 - 661	1978 - 727
1889 - 607	1934 - 662	1979 - 728
1890 - 608	1935 - 663	1980 - 729
1891 - 610	1936 - 664	1981 - 731
1892 - 611	1937 - 666	1982 - 732
1893 - 612	1938 - 669	1983 - 733
1894 - 614	1939 - 670	1984 - 734
1895 - 615	1940 - 672	1985 - 735
1896 - 616	1941 - 673	1986 - 736
1897 - 617	1942 - 674	1987 - 737
1898 - 618	1943 - 675	1988 - 738
1899 - 621	1944 - 677	1989 - 739
1900 - 622	1945 - 678	1990 - 740
1901 - 623	1946 - 679	1991 - 741
1902 - 624	1947 - 680	1992 - 743
1903 - 625	1948 - 681	1993 - 745
1904 - 627	1949 - 682	1994 - 746
1905 - 628	1950 - 683	1995 - 747
1906 - 629	1951 - 684	1996 - 748
1907 - 630	1952 - 685	1997 - 750
1908 - 631	1953 - 686	1998 - 751
1909 - 632	1954 - 687	1999 - 752
1910 - 633	1955 - 688	2000 - 753
1911 - 634	1956 - 691	2001 - 754

2002 - 755	2047 - 807	2092 - 856
2003 - 756	2048 - 808	2093 - 858
2004 - 757	2049 - 809	2094 - 859
2005 - 758	2050 - 810	2095 - 860
2006 - 759	2051 - 811	2096 - 861
2007 - 760	2052 - 812	2097 - 862
2008 - 761	2053 - 813	2098 - 863
2009 - 762	2054 - 814	2099 - 864
2010 - 764	2055 - 815	2100 - 866
2011 - 768	2056 - 816	2101 - 867
2012 - 769	2057 - 817	2102 - 868
2013 - 770	2058 - 818	2103 - 869
2014 - 772	2059 - 819	2104 - 871
2015 - 773	2060 - 820	2105 - 872
2016 - 774	2061 - 821	2106 - 873
2017 - 775	2062 - 822	2107 - 874
2018 - 776	2063 - 823	2108 - 875
2019 - 777	2064 - 824	2109 - 876
2020 - 778	2065 - 825	2110 - 877
2021 - 779	2066 - 826	2111 - 878
2022 - 780	2067 - 827	2112 - 879
2023 - 781	2068 - 828	2113 - 880
2024 - 782	2069 - 829	2114 - 881
2025 - 783	2070 - 830	2115 - 882
2026 - 784	2071 - 831	2116 - 883
2027 - 785	2072 - 832	2117 - 884
2028 - 786	2073 - 834	2118 - 885
2029 - 787	2074 - 835	2119 - 886
2030 - 789	2075 - 836	2120 - 887
2031 - 790	2076 - 837	2121 - 888
2032 - 791	2077 - 838	2122 - 889
2033 - 792	2078 - 839	2123 - 890
2034 - 793	2079 - 841	2124 - 891
2035 - 794	2080 - 842	2125 - 892
2036 - 795	2081 - 843	2126 - 893
2037 - 796	2082 - 844	2127 - 894
2038 - 797	2083 - 845	2128 - 895
2039 - 798	2084 - 846	2129 - 896
2040 - 799	2085 - 849	2130 - 897
2041 - 800	2086 - 850	2131 - 898
2042 - 801	2087 - 851	2132 - 899
2043 - 802	2088 - 852	2133 - 900
2044 - 803	2089 - 853	2134 - 901
2045 - 804	2090 - 854	2135 - 902
2046 - 806	2091 - 855	2136 - 903

2137 - 905	2182 - 960	2227 - 1016
2138 - 906	2183 - 961	2228 - 1018
2139 - 907	2184 - 962	2229 - 1020
2140 - 908	2185 - 963	2230 - 1021
2141 - 909	2186 - 964	2231 - 1022
2142 - 910	2187 - 965	2232 - 1024
2143 - 911	2188 - 966	2233 - 1025
2144 - 914	2189 - 968	2234 - 1026
2145 - 915	2190 - 969	2235 - 1027
2146 - 916	2191 - 970	2236 - 1028
2147 - 917	2192 - 971	2237 - 1029
2148 - 918	2193 - 972	2238 - 1030
2149 - 920	2194 - 973	2239 - 1031
2150 - 921	2195 - 974	2240 - 1032
2151 - 922	2196 - 975	2241 - 1034
2152 - 923	2197 - 976	2242 - 1035
2153 - 924	2198 - 978	2243 - 1036
2154 - 925	2199 - 980	2244 - 1037
2155 - 927	2200 - 983	2245 - 1038
2156 - 928	2201 - 984	2246 - 1039
2157 - 929	2202 - 985	2247 - 1040
2158 - 930	2203 - 986	2248 - 1041
2159 - 931	2204 - 988	2249 - 1042
2160 - 932	2205 - 989	2250 - 1043
2161 - 933	2206 - 990	2251 - 1044
2162 - 934	2207 - 992	2252 - 1046
2163 - 935	2208 - 993	2253 - 1047
2164 - 936	2209 - 994	2254 - 1048
2165 - 938	2210 - 995	2255 - 1049
2166 - 939	2211 - 996	2256 - 1050
2167 - 940	2212 - 997	2257 - 1051
2168 - 941	2213 - 998	2258 - 1052
2169 - 942	2214 - 1000	2259 - 1054
2170 - 943	2215 - 1001	2260 - 1055
2171 - 944	2216 - 1003	2261 - 1056
2172 - 945	2217 - 1004	2262 - 1057
2173 - 946	2218 - 1005	2263 - 1058
2174 - 947	2219 - 1006	2264 - 1059
2175 - 950	2220 - 1007	2265 - 1060
2176 - 951	2221 - 1008	2266 - 1061
2177 - 952	2222 - 1009	2267 - 1062
2178 - 953	2223 - 1011	2268 - 1063
2179 - 954	2224 - 1012	2269 - 1064
2180 - 956	2225 - 1013	2270 - 1065
2181 - 958	2226 - 1015	2271 - 1066

2272 - 1067	2317 - 1112	2362 - 1165
2273 - 1068	2318 - 1113	2363 - 1166
2274 - 1069	2319 - 1115	2364 - 1167
2275 - 1070	2320 - 1116	2365 - 1168
2276 - 1071	2321 - 1117	2366 - 1169
2277 - 1072	2322 - 1118	2367 - 1170
2278 - 1073	2323 - 1119	2368 - 1171
2279 - 1074	2324 - 1120	2369 - 1172
2280 - 1075	2325 - 1123	2370 - 1173
2281 - 1076	2326 - 1124	2371 - 1174
2282 - 1077	2327 - 1125	2372 - 1175
2283 - 1078	2328 - 1126	2373 - 1176
2284 - 1079	2329 - 1128	2374 - 1177
2285 - 1080	2330 - 1129	2375 - 1178
2286 - 1081	2331 - 1131	2376 - 1179
2287 - 1082	2332 - 1132	2377 - 1180
2288 - 1083	2333 - 1133	2378 - 1181
2289 - 1084	2334 - 1134	2379 - 1182
2290 - 1085	2335 - 1135	2380 - 1183
2291 - 1086	2336 - 1136	
2292 - 1087	2337 - 1138	
2293 - 1088	2338 - 1139	
2294 - 1089	2339 - 1141	
2295 - 1090	2340 - 1142	
2296 - 1091	2341 - 1143	
2297 - 1092	2342 - 1144	
2298 - 1093	2343 - 1145	
2299 - 1094	2344 - 1146	
2300 - 1095	2345 - 1147	
2301 - 1096	2346 - 1148	
2302 - 1097	2347 - 1149	
2303 - 1098	2348 - 1150	
2304 - 1099	2349 - 1151	
2305 - 1100	2350 - 1152	
2306 - 1101	2351 - 1153	
2307 - 1102	2352 - 1154	
2308 - 1103	2353 - 1155	
2309 - 1104	2354 - 1156	
2310 - 1105	2355 - 1157	
2311 - 1106	2356 - 1158	
2312 - 1107	2357 - 1160	
2313 - 1108	2358 - 1161	
2314 - 1109	2359 - 1162	
2315 - 1110	2360 - 1163	
2316 - 1111	2361 - 1164	

BIBLIOGRAPHY

BMC Rom Med.: Gruber, Herbert A., Roman Medallions in the British Museum. Order of the Trustees. London 1874.

Bruck: Bruck, Guido: Die spätrömische Kupferprägung. Ein Bestimmungsbuch für schlecht erhaltene Münzen. Graz 1961.

Cohen: Cohen, H., Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain VII. Akademische Druck- u. Verlagsanstalt. Photomechanischer Nachdruck, 2. Auflage. Graz 1955.

HCC 5: Robertson, Anne S.: Roman Imperial Coins in the Hunter Coin Cabinet 5. Diocletian (Reform) to Zeno. Alston 1982.

Kienast: Kienast, Dietmar: Römische Kaisertabelle. Grunzüge einer römischen Kaiserchronologie. 1. Auflage. Studienausgabe (= 2., durchgesehene und erweiterte Auflage). Darmstadt 1996.

Lužický 2012: Lužický, David: Římské císařské mince ve sbírce Univerzity Karlovy a Muzea v České Lípě. In: NS 26/2 str. 197-200. Praha 2012

MAR: Paolucci, Raffaele – Zub, Artur: La monetazione di Aquileia romana. The Roman imperial coinage of Aquileia. Padova 2000.

Marek: Marek, Václav: The Roman Republican Coins in the Collection of the Charles University. Praha 1985.

Mittag: Mittag, P. F.: Alte Köpfe in neuen Händen. Urheber und Funktion der Kontorniaten. Antiquitas 38. Bonn 1999.

RIC 6: Sutherland, C. H. V.: The Roman Imperial Coinage. Vol. VI. From Diocletian's reform (A. D. 294) to the death of Maximianus (A. D. 313). London 1967.

RIC 7: Bruun, Patrick M.: The Roman Imperial Coinage. Vol. VII. Constantine and Licinius. London 1966.

PŘÍLOHY DISERTAČNÍ PRÁCE

TABULKA 4

	AU	AR	AE	LON	TR	LUG	TIC	AQ	R	OST	K	SIS	SD	TS	HE	NIC	CYZ	ANT	ALE
294	9	10	24		1 2 1	2 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1			1 1 3			1 5 1	1 1 1	1 1 1	1 3 5	1 3 3
295	8	22	31		1 1 3	2 1 1 2	2 1 1 2	1 1 1 1	1 1 7 1			1 1 3			4 5 1	1 1 1	1 1 5	1 3 5	1 3 3
296	5	20	45		1 1 3	2 1 1 2	2 1 1 2	3 3 3	7 9 9		1 3 3	3 3 3			4 5 1	1 1 1	5 1 1	7 1 3	3 3 3
297	2	12	49		1 1 1 3	1 1 1 3	2 1 1 3	3 3 3	7 9 9		3 4 4	3 3 3			6 1 1		6 1 1	7 1 3	4 4 4
298	2	9	51		1 1 1 2	2 1 1 2	2 1 1 2	3 1 2 9	1 2 9		3 4 4	3 3 3			6 1 1		6 1 1	7 1 3	5 5 5
299	4	5	44		1 1 1 2	2 1 1 2	2 1 1 2	3 1 2 4	4 4 4		4 4 4	3 3 3					6 1 1	10 1 5	5 5 5
300	4	5	38		1 1 1 2	1 1 1 2	1 1 1 3	1 3 3	4 4 4		1 4 4	1 3 3					1 1 2	10 1 5	5 5 5
301	3	1	38		1 1 1 2	2 1 1 2	3 3 3	3 3 3	4 4 4		4 4 4	3 3 3					1 1 2	10 1 5	5 5 5
302	4	3	39		1 1 1 2	2 1 1 2	3 3 3	3 3 3	4 4 4		4 4 4	3 3 3					1 1 3	10 1 5	5 5 5
303	6	6	46		1 1 1 2	2 1 1 2	2 1 1 3	1 3 3	4 4 4		4 1 1	1 1 3	5 5 5				1 1 2	10 1 4	4 4 4
304	6	5	37		1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 3	3 1 3	4 4 4		4 1 1	3 3 3	5 5 5				1 1 2	10 1 5	5 5 5
305	12	6	53		1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 3	1 1 3	4 4 4		4 1 1	3 1 3	1 5 5				6 1 1	10 1 3	4 4 4
306	12	8	51		1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 3	1 2 3	4 4 4		1 1 4	3 1 3	1 2 5				6 1 1	10 1 3	4 4 4
307	10	8	48		1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 3	1 2 3	4 4 4		1 1 4	3 1 3	1 2 4				6 1 1	10 1 4	4 4 4
308	11	7	48		1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 3	3 1 2 4	4 4 4		1 1 1	1 1 3	4 1 4				4 1 1	10 1 6	6 6 6
309	9	7	53		1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 3	3 1 2 4	4 4 4		1 1 1	3 3 3	4 1 4				4 1 1	10 1 6	6 6 6
310	9	7	53		1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 3	3 1 2 4	4 4 4		1 1 1	6 6 6	4 1 4				4 1 1	10 1 1	1 1 1
311	9	5	56		1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 3	3 1 1 4	4 4 4		1 1 1	6 6 6	1 1 4				6 1 1	10 1 3	3 3 3
312	8	5	59		1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 3	3 1 1 4	4 4 4		1 1 1	6 6 6	1 1 4				3 1 1	15 1 5	5 5 5
313	8	5	66		1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 3	3 1 1 4	4 4 4		1 1 1	5 5 5	1 1 4				9 1 1	15 1 8	8 8 8

Tabulka 4, přehled emisí zlaťých, stříbrných a ostatních
mincí ražných v letech 294-313. Zdroj: RIC 6.

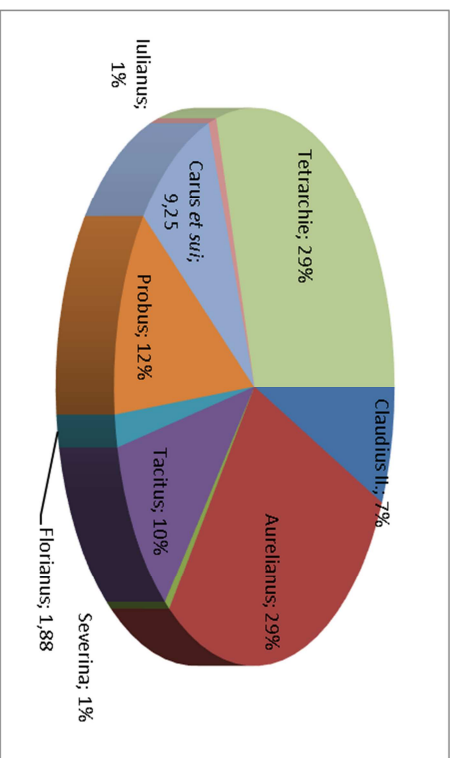
TABULKA 5

Mincovna	Rok	do t Severa	307/308	308	308/309	309	309/310	310 do května	310 po květnu	311 - do t Galerie	311 - po t Galerie	311/312	312 - začátek	312 - konec	312/313	313
H	Dílen	4	2	4		4		4	3	5			4	5		5
	CMH/ostatní	0	0	0		0		0	0	0			0	0		0
E	Vzácnost	5	R	CS		CS		CS	5	CS			C	5		SC
	Dílen	2	2	4		4		4	3	6			5	7		3
N	CMH/ostatní	0	1/3	4/4		4/4		4/4	1/2	1/2			0	0		0
	Vzácnost	SR	R	CS		CS		CS	SR	CS			SR	CR		SC
I	Dílen	6		4		4		6	6	6		6	6	3		9
	CMH/ostatní	0		0		0		0	0	0		1/3	1/3	1/3		4
Y	Vzácnost	R		R		CS		CS	5	CS		CS	SCR	R		SR
	Dílen	6		4		4		6	6	6		6	6	3		9
Z	CMH/ostatní	0		0		0		0	0	0		1/5	1/5	1/5		4
	Vzácnost	R		R		CS		CS	5	CS		CS	SCR	R		SR

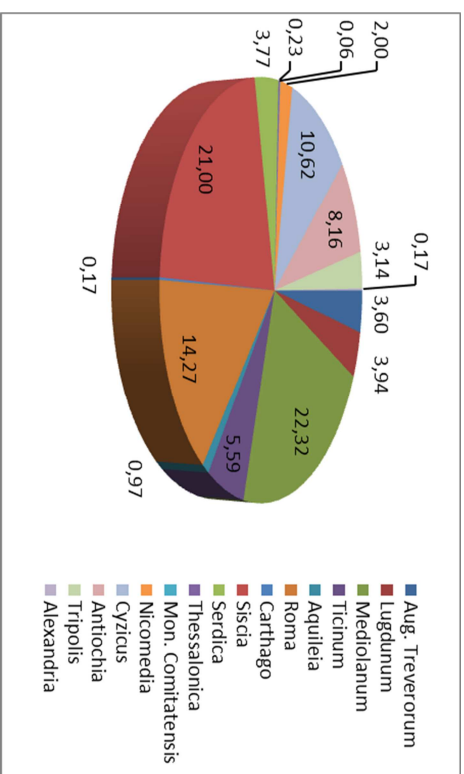
Tabulka 5, struktura ražby
nummu s ligaturou CMH.
Zdroj RIC 6.

	TREV	LUG	MED	TIC	AQUI	ROMA	CART	SIS	SERD	THES	MON COM	NIC	CYZ	ANT	TRIP	ALEX	Celkový součet
Claudius II			102			9		5					1	2			119
Aurelianus			289	23		21		103			1		5	4	52		498
Aurelianus and Severina				2		1							2				3
Severina				5		2		2					2				11
Tactus		19		12		1		95	38				7	10	2		184
Florianus				15		1		2	2				15				33
Probus				18		42		61	26				12	29	1		211
Carus		10		11				22					7	1			51
Numerianus		1				10		7					1	2			21
Carinus a Numerianus																	5
Carinus				5		18		31					2	5			61
Magna Urbica						17		4									23
Diyo Nigriniano		2				1											1
Iulianus								16									16
Diocletianus	12	10				51	2	9		3		17	87	33			231
Maximianus Herulius	24			2	5	58	1	7		1		9	42	27		3	179
Constantinus Chlorus	20			3	1	12		2				3	4	13			58
Galerius	7			1	5	6		4				6	1	17			47
Celkový součet	63	69	391	98	17	250	3	368	66	4	1	35	186	143	55	3	1752

Tabulka 6 Rozdělení zlatých mincí dle vládařů a mincoven

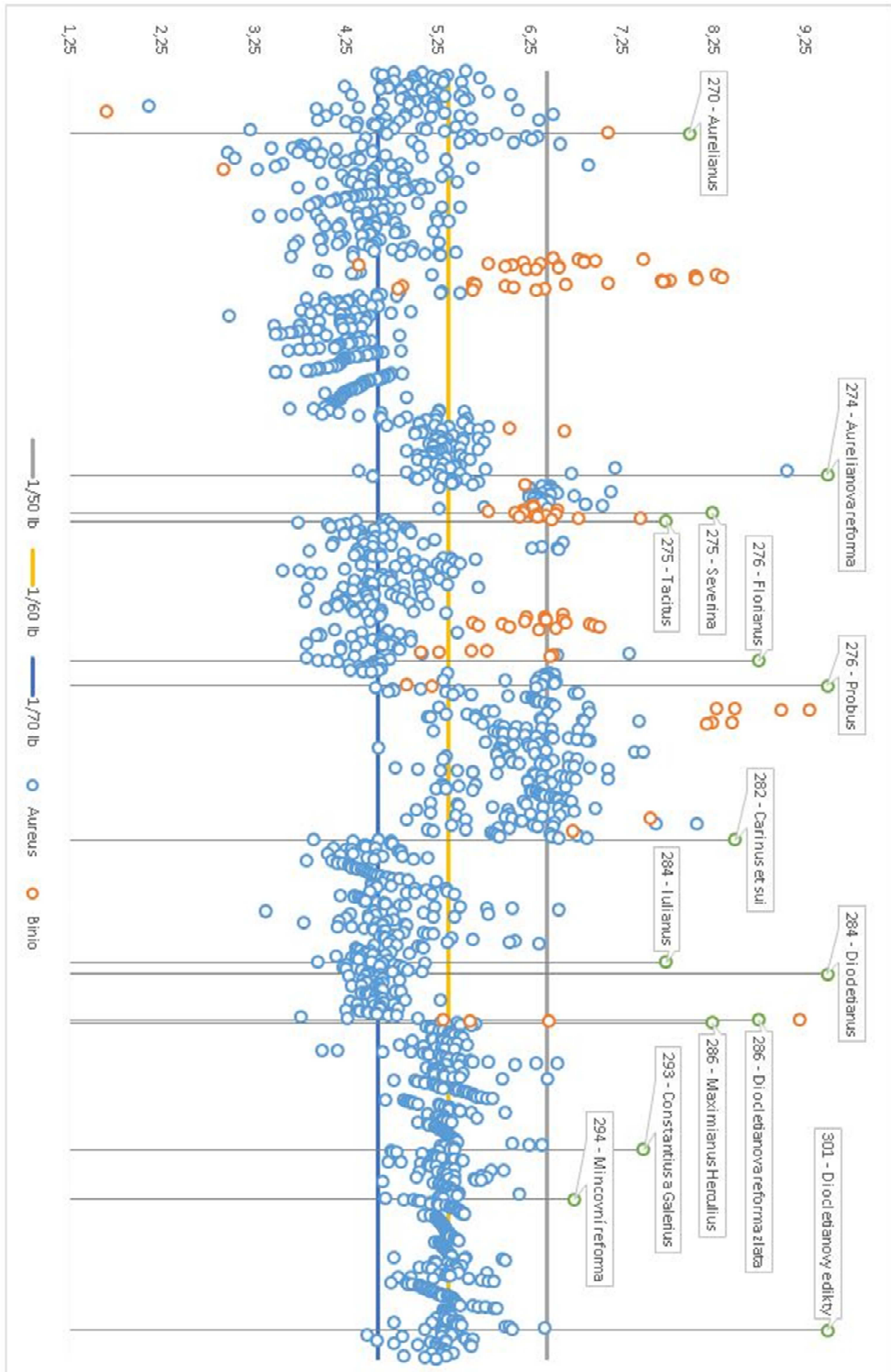


Graf 6 Procentuelní zastoupení vládařů ve zkoumaném materiálu



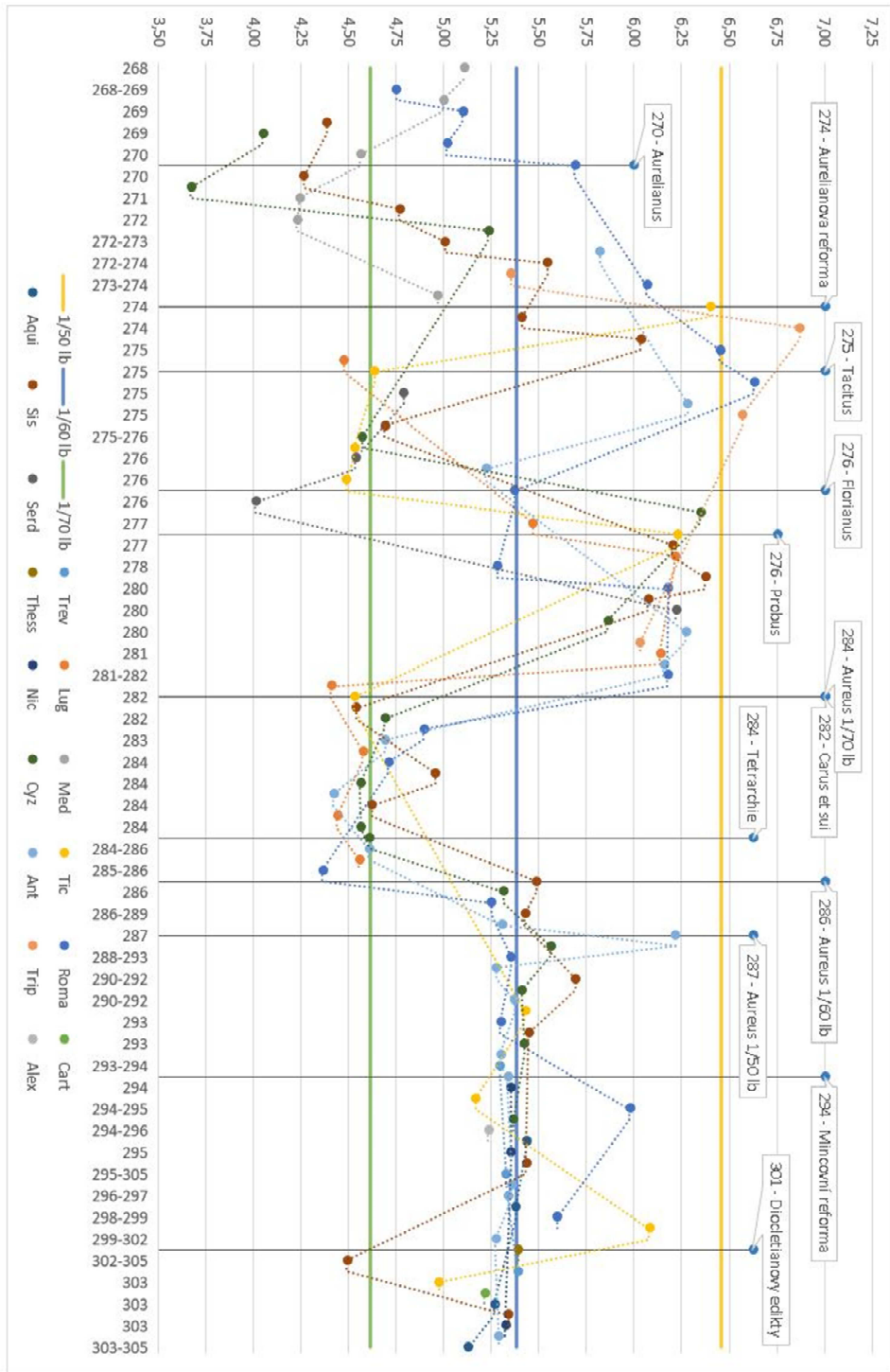
Graf 7 Procentuelní zastoupení mincoven ve zkoumaném materiálu

GRAF 8



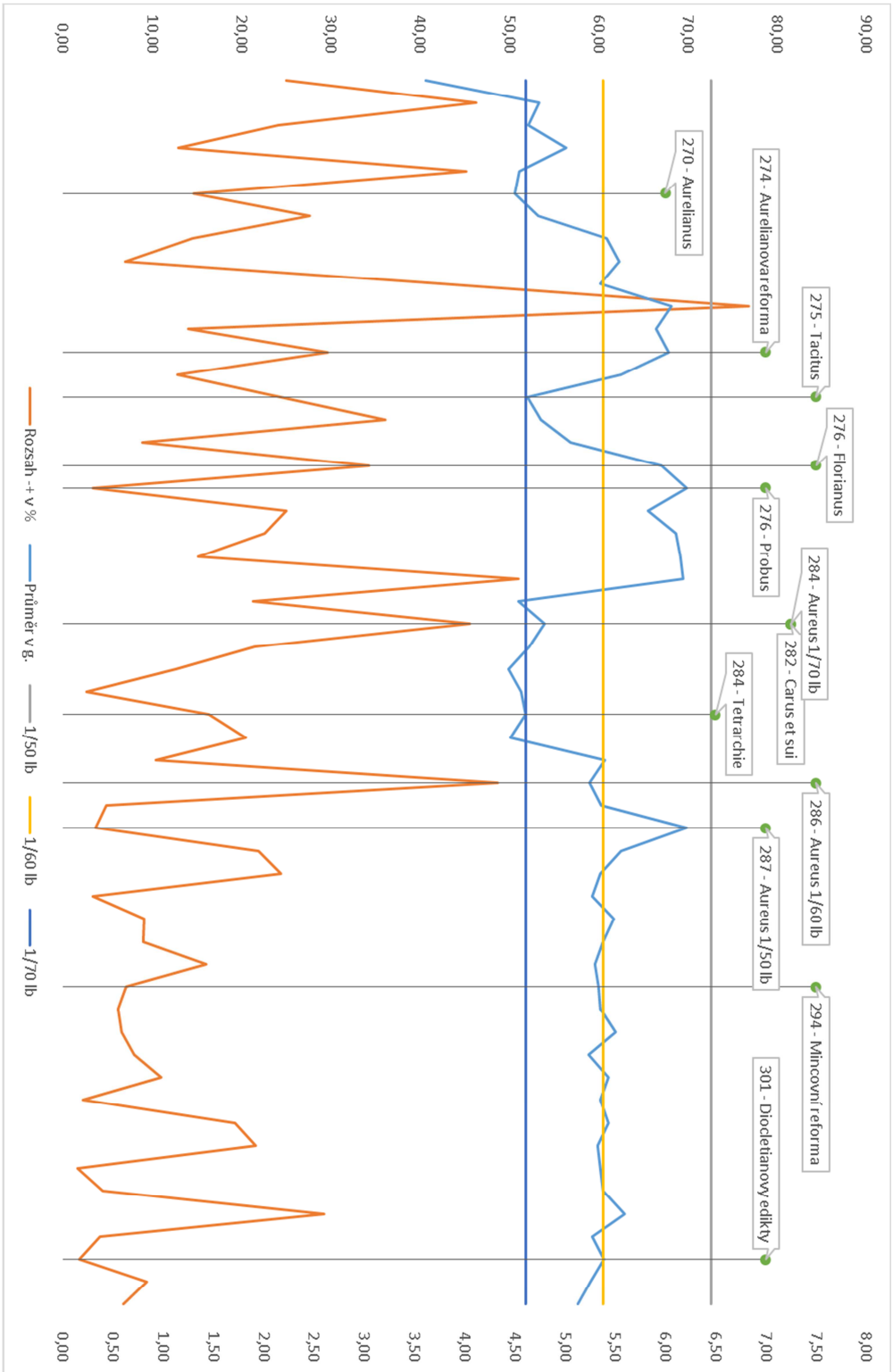
Graf 8 Váhy zpracovaných aureů a binii 268-305

GRAF 9



Graf 9 Trend vývoje zlatého standardu mezi roky 268-305 s rozpadem na mincovnu.

GRAF 10



Graf 10 Vývoj standardu včetně +/- rozsahu ražby.

**PŘEHLED MINIMÁLNÍCH, PRŮMĚRNÝCH A MAXIMÁLNÍCH VAH AUREŮ
S PROCENTUÁLNÍM ROZSAHEM MEZI MINIMÁLNÍ A MAXIMÁLNÍ
VÁHOU, V ROZPADU NA JEDNOTLIVÉ VLADAŘE A MINCOVNY**

Panovník	Rok	Mincovna	Min	Průměr	Max	Rozsah -+ v %	Počet ks
Claudius II							
Claudius II	268						
Claudius II	268	Mediolanum	4,25	5,11	6,06	35,46	46
Claudius II	268	Siscia	2,12	2,12	2,12	0,00	1
Claudius II	268 celkem		3,19	3,61	4,09	25,05	47
Claudius II	268-269						
Claudius II	268-269	Roma	3,94	4,75	6,14	46,33	6
Claudius II	268-269 celkem		3,94	4,75	6,14	46,33	6
Claudius II	269						
Claudius II	269	Mediolanum	3,96	5,00	6,52	51,25	20
Claudius II	269	Roma	5,10	5,10	5,10	0,00	1
Claudius II	269	Siscia	3,23	4,38	5,14	43,57	3
Claudius II	269	Cyzicus	4,05	4,05	4,05	0,00	1
Claudius II	269 celkem		4,09	4,63	5,20	24,13	25
Claudius II	270						
Claudius II	270	Roma	4,69	5,02	5,34	12,96	2
Claudius II	270 celkem		4,69	5,02	5,34	12,96	2
Aurelianus							
Aurelianus	270						
Aurelianus	270	Mediolanum	3,32	4,56	5,50	47,78	114
Aurelianus	270	Roma	4,48	5,69	6,60	37,27	14
Aurelianus	270	Siscia	2,98	4,26	6,90	91,96	34
Aurelianus	270	Cyzicus	3,67	3,67	3,67	0,00	1
Aurelianus	270 celkem		3,61	4,55	5,67	45,20	163
Aurelianus	271						
Aurelianus	271	Mediolanum	3,97	4,24	4,42	10,61	5
Aurelianus	271	Siscia	4,33	4,77	5,20	18,26	2
Aurelianus	271 celkem		4,15	4,50	4,81	14,66	7
Aurelianus	272						
Aurelianus	272	Mediolanum	3,00	4,23	4,97	46,58	153
Aurelianus	272	Cyzicus	4,85	5,24	5,50	12,42	4

Panovník	Rok	Mincovna	Min	Průměr	Max	Rozsah -+ v %	Počet ks
Aurelianus	272 celkem		3,93	4,73	5,24	27,68	157
Aurelianus	272-273						
Aurelianus	272-273	Siscia	4,00	5,01	5,58	31,57	22
Aurelianus	272-273	Antiochia	5,82	5,82	5,82	0,00	1
Aurelianus	272-273 celkem		4,91	5,41	5,70	14,60	23
Aurelianus	272-274						
Aurelianus	272-274	Siscia	5,31	5,54	5,70	7,04	3
Aurelianus	272-274 celkem		5,31	5,54	5,70	7,04	3
Aurelianus	273						
Aurelianus	273	Tripolis	4,92	5,35	7,19	42,40	50
Aurelianus	273 celkem		4,92	5,35	7,19	42,40	50
Aurelianus	273-274						
Aurelianus	273-274	Roma	4,40	6,07	9,06	76,83	6
Aurelianus	273-274 celkem		4,40	6,07	9,06	76,83	6
Aurelianus	274						
Aurelianus	274	Mediolanum	4,55	4,97	5,32	15,50	5
Aurelianus	274	Ticinum	5,27	6,40	7,14	29,22	24
Aurelianus	274	Siscia	5,02	5,41	5,70	12,57	9
Aurelianus	274	Tripolis	6,87	6,87	6,87	0,00	2
Aurelianus	274 celkem		5,43	5,91	6,26	14,04	40
Aurelianus	274-275						
Aurelianus	274-275	Siscia	5,27	6,03	7,06	29,67	3
Aurelianus	274-275 celkem		5,27	6,03	7,06	29,67	3
Aurelianus	275						
Aurelianus	275	Roma	6,45	6,45	6,45	0,00	1
Aurelianus	275 celkem		6,45	6,45	6,45	0,00	1
Tacitus							
Tacitus	275						
Tacitus	275	Lugdunum	3,75	4,47	4,97	27,27	19
Tacitus	275	Ticinum	4,45	4,63	5,23	16,83	9
Tacitus	275	Roma	6,63	6,63	6,63	0,00	1
Tacitus	275	Serdica	4,11	4,79	6,39	47,63	7
Tacitus	275	Antiochia	6,28	6,28	6,28	0,00	1
Tacitus	275	Tripolis	6,56	6,57	6,58	0,30	2
Tacitus	275 celkem		5,30	5,56	6,01	12,88	39
Tacitus	275-276						

Panovník	Rok	Mincovna	Min	Průměr	Max	Rozsah -+ v %	Počet ks
Tacitus	275-276	Siscia	3,58	4,69	5,70	45,20	84
Tacitus	275-276	Cyzicus	4,49	4,57	4,63	3,06	3
Tacitus	275-276 celkem		4,04	4,63	5,17	24,40	87
Tacitus	276						
Tacitus	276	Ticinum	4,53	4,53	4,53	0,00	1
Tacitus	276	Serdica	3,83	4,54	5,47	36,15	27
Tacitus	276	Antiochia	3,83	4,87	6,56	56,06	6
Tacitus	276 celkem		4,06	4,66	5,52	31,33	35
Florianus							
Florianus	276						
Florianus	276	Ticinum	4,17	4,49	4,65	10,70	15
Florianus	276	Roma	5,37	5,37	5,37	0,00	1
Florianus	276	Serdica	3,96	4,01	4,06	2,49	2
Florianus	276	Cyzicus	5,32	6,35	6,55	19,38	15
Florianus	276 celkem		4,71	5,05	5,16	8,95	33
Probus							
Probus	277						
Probus	277	Lugdunum	4,58	5,47	6,80	40,61	10
Probus	277	Ticinum	5,27	6,23	6,90	26,16	18
Probus	277	Siscia	5,16	6,20	7,45	36,94	42
Probus	277 celkem		5,00	5,97	7,05	34,31	70
Probus	277-278						
Probus	277-278	Lugdunum	6,09	6,21	6,30	3,38	3
Probus	277-278 celkem		6,09	6,21	6,30	3,38	3
Probus	278						
Probus	278	Roma	4,62	5,28	5,94	25,00	2
Probus	278	Siscia	5,90	6,37	7,50	25,10	9
Probus	278 celkem		5,26	5,83	6,72	25,06	11
Probus	280						
Probus	280	Roma	5,35	6,18	6,78	23,15	5
Probus	280	Siscia	5,32	6,07	6,51	19,59	3
Probus	280	Serdica	4,80	6,22	7,12	37,30	26
Probus	280	Cyzicus	5,24	5,86	6,66	24,23	12
Probus	280	Antiochia	5,03	6,27	6,97	30,94	26
Probus	280	Tripolis	6,03	6,03	6,03	0,00	1
Probus	280 celkem		5,30	6,11	6,68	22,66	73
Probus	281						
Probus	281	Lugdunum	5,19	6,14	6,75	25,42	7
Probus	281	Antiochia	6,08	6,16	6,39	5,04	3

Panovník	Rok	Mincovna	Min	Průměr	Max	Rozsah -+ v %	Počet ks
Probus	281 celkem		5,64	6,15	6,57	15,21	10
Probus	281-282						
Probus	281-282	Roma	4,93	6,17	8,08	51,01	25
Probus	281-282 celkem		4,93	6,17	8,08	51,01	25
Carus et sui							
Carus et sui	282						
Carus et sui	282	Lugdunum	3,91	4,41	4,76	19,29	4
Carus et sui	282	Ticinum	4,07	4,53	4,87	17,67	16
Carus et sui	282	Siscia	3,84	4,54	5,24	30,85	37
Carus et sui	282	Cyzicus	4,54	4,69	5,36	17,49	9
Carus et sui	282 celkem		4,09	4,54	5,06	21,31	66
Carus et sui	283						
Carus et sui	283	Roma	3,39	4,89	6,58	65,18	33
Carus et sui	283	Antiochia	4,27	4,69	5,45	25,14	7
Carus et sui	283 celkem		3,83	4,79	6,02	45,58	40
Carus et sui	284						
Carus et sui	284	Lugdunum	3,81	4,58	4,93	24,48	8
Carus et sui	284	Roma	4,18	4,71	5,21	21,88	12
Carus et sui	284	Siscia	4,38	4,95	6,37	40,17	27
Carus et sui	284	Cyzicus	4,56	4,56	4,56	0,00	1
Carus et sui	284	Antiochia	4,42	4,42	4,42	0,00	1
Carus et sui	284 celkem		4,27	4,64	5,10	17,83	49
Carus et	285						

Panovník	Rok	Mincovna	Min	Průměr	Max	Rozsah -+ v %	Počet ks
sui							
Carus et sui	285	Lugdunum	4,16	4,44	4,72	12,62	6
Carus et sui	285 celkem		4,16	4,44	4,72	12,62	6
Iulianus							
Iulianus	284						
Iulianus	284	Siscia	3,96	4,62	5,12	25,10	16
Iulianus	284 celkem		3,96	4,62	5,12	25,10	16
Tetrarchie							
Tetrarchie	284						
Tetrarchie	284	Cyzicus	4,52	4,56	4,64	2,63	3
Tetrarchie	284 celkem		4,52	4,56	4,64	2,63	3
Tetrarchie	284-286						
Tetrarchie	284-286	Cyzicus	4,30	4,61	5,29	21,48	33
Tetrarchie	284-286	Antiochia	4,31	4,60	4,83	11,29	11
Tetrarchie	284-286 celkem		4,31	4,61	5,06	16,39	44
Tetrarchie	285-286						
Tetrarchie	285-286	Lugdunum	4,26	4,56	4,82	12,29	10
Tetrarchie	285-286	Roma	3,77	4,36	5,04	29,11	3
Tetrarchie	285-286 celkem		4,02	4,46	4,93	20,52	13
Tetrarchie	286						
Tetrarchie	286	Siscia	5,29	5,49	5,67	6,93	6
Tetrarchie	286	Cyzicus	4,84	5,31	5,59	14,12	31
Tetrarchie	286 celkem		5,07	5,40	5,63	10,46	37
Tetrarchie	286-287						
Tetrarchie	286-287	Roma	4,00	5,25	6,56	48,76	18
Tetrarchie	286-287 celkem		4,00	5,25	6,56	48,76	18
Tetrarchie	286-289						
Tetrarchie	286-289	Siscia	5,36	5,43	5,49	2,40	2
Tetrarchie	286-289	Antiochia	5,14	5,30	5,53	7,35	9
Tetrarchie	286-289 celkem		5,25	5,36	5,51	4,85	11
Tetrarchie	287						
Tetrarchie	287	Antiochia	6,10	6,22	6,33	3,70	2
Tetrarchie	287 celkem		6,10	6,22	6,33	3,70	2
Tetrarchie	288-290						
Tetrarchie	288-290	Cyzicus	5,23	5,56	6,45	21,94	8

Panovník	Rok	Mincovna	Min	Průměr	Max	Rozsah -+ v %	Počet ks
Tetrarchie	288-290 celkem		5,23	5,56	6,45	21,94	8
Tetrarchie	288-293						
Tetrarchie	288-293	Roma	4,69	5,35	6,00	24,48	45
Tetrarchie	288-293 celkem		4,69	5,35	6,00	24,48	45
Tetrarchie	290						
Tetrarchie	290	Antiochia	5,16	5,28	5,34	3,41	6
Tetrarchie	290 celkem		5,16	5,28	5,34	3,41	6
Tetrarchie	290-292						
Tetrarchie	290-292	Siscia	5,69	5,69	5,69	0,00	1
Tetrarchie	290-292	Cyzicus	5,04	5,41	6,39	24,95	35
Tetrarchie	290-292	Antiochia	5,29	5,37	5,44	2,79	4
Tetrarchie	290-292 celkem		5,34	5,49	5,84	9,11	40
Tetrarchie	293						
Tetrarchie	293	Ticinum	5,40	5,43	5,45	0,92	2
Tetrarchie	293	Roma	4,67	5,30	5,98	24,73	43
Tetrarchie	293	Siscia	5,41	5,45	5,48	1,29	2
Tetrarchie	293	Cyzicus	5,21	5,42	6,15	17,34	16
Tetrarchie	293	Antiochia	5,27	5,30	5,33	1,13	3
Tetrarchie	293 celkem		5,19	5,38	5,68	9,04	66
Tetrarchie	293-294						
Tetrarchie	293-294	Augusta Treverorum	4,70	5,30	5,55	16,05	21
Tetrarchie	293-294 celkem		4,70	5,30	5,55	16,05	21
Tetrarchie	293-295						
Tetrarchie	293-295	Antiochia	5,11	5,33	5,49	7,12	35
Tetrarchie	293-295 celkem		5,11	5,33	5,49	7,12	35
Tetrarchie	294,00						
Tetrarchie	294,00	Nicomedia	5,23	5,35	5,56	6,16	22
Tetrarchie	294 celkem		5,23	5,35	5,56	6,16	22
Tetrarchie	294-295						
Tetrarchie	294-295	Ticinum	4,78	5,17	5,55	14,91	2
Tetrarchie	294-295	Roma	5,96	5,98	5,99	0,50	2
Tetrarchie	294-295	Cyzicus	5,23	5,37	5,52	5,40	8
Tetrarchie	294-295 celkem		5,32	5,50	5,69	6,60	12
Tetrarchie	294-296						

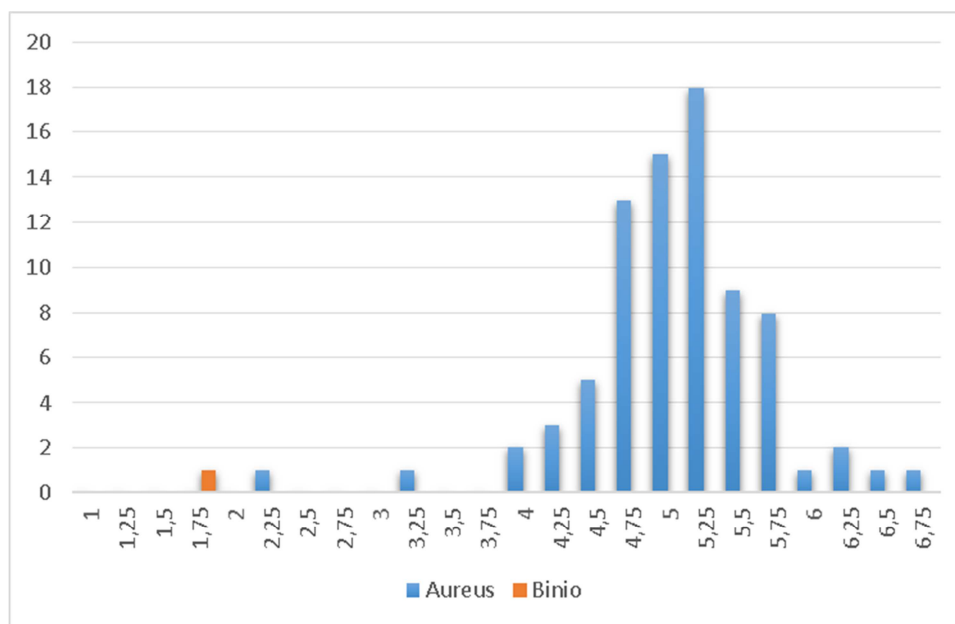
Panovník	Rok	Mincovna	Min	Průměr	Max	Rozsah -+ v %	Počet ks
Tetrarchie	294-296	Alexandria	5,06	5,23	5,48	8,03	3
Tetrarchie	294-296 celkem		5,06	5,23	5,48	8,03	3
Tetrarchie	294-303						
Tetrarchie	294-303	Aquileia	5,20	5,43	5,80	11,05	6
Tetrarchie	294-303 celkem		5,20	5,43	5,80	11,05	6
Tetrarchie	295						
Tetrarchie	295	Nicomedia	5,28	5,35	5,40	2,24	4
Tetrarchie	295 celkem		5,28	5,35	5,40	2,24	4
Tetrarchie	295-296						
Tetrarchie	295-296	Siscia	4,83	5,43	5,88	19,33	7
Tetrarchie	295-296 celkem		4,83	5,43	5,88	19,33	7
Tetrarchie	295-305						
Tetrarchie	295-305	Augusta Treverorum	4,76	5,33	5,91	21,58	36
Tetrarchie	295-305 celkem		4,76	5,33	5,91	21,58	36
Tetrarchie	296						
Tetrarchie	296	Antiochia	5,32	5,36	5,41	1,68	10
Tetrarchie	296 celkem		5,32	5,36	5,41	1,68	10
Tetrarchie	296-297						
Tetrarchie	296-297	Antiochia	5,34	5,34	5,34	0,00	1
Tetrarchie	296-297 celkem		5,34	5,34	5,34	0,00	1
Tetrarchie	296-299						
Tetrarchie	296-299	Aquileia	5,25	5,38	5,49	4,46	5
Tetrarchie	296-299 celkem		5,25	5,38	5,49	4,46	5
Tetrarchie	298-299						
Tetrarchie	298-299	Roma	4,79	5,60	6,43	29,30	9
Tetrarchie	298-299 celkem		4,79	5,60	6,43	29,30	9
Tetrarchie	299-300						
Tetrarchie	299-300	Ticinum	6,08	6,08	6,08	0,00	1
Tetrarchie	299-300 celkem		6,08	6,08	6,08	0,00	1
Tetrarchie	299-302						
Tetrarchie	299-302	Antiochia	5,13	5,27	5,35	4,17	4
Tetrarchie	299-302		5,13	5,27	5,35	4,17	4

Panovník	Rok	Mincovna	Min	Průměr	Max	Rozsah -+ v %	Počet ks
	celkem						
Tetrarchie	300-303						
Tetrarchie	300-303	Thessalonica	5,32	5,39	5,42	1,86	4
Tetrarchie	300-303 celkem		5,32	5,39	5,42	1,86	4
Tetrarchie	302-305						
Tetrarchie	302-305	Siscia	4,49	4,49	4,49	0,00	1
Tetrarchie	302-305 celkem		4,49	4,49	4,49	0,00	1
Tetrarchie	303						
Tetrarchie	303	Augusta Treverorum	4,88	5,39	5,65	14,29	5
Tetrarchie	303	Ticinum	4,60	4,98	5,35	15,08	2
Tetrarchie	303	Carthago	4,78	5,21	5,62	16,11	3
Tetrarchie	303	Aquileia	5,18	5,27	5,35	3,23	2
Tetrarchie	303	Siscia	5,05	5,34	5,63	10,86	2
Tetrarchie	303	Nicomedia	5,24	5,32	5,43	3,57	9
Tetrarchie	303	Antiochia	5,20	5,29	5,35	2,84	4
Tetrarchie	303 celkem		4,99	5,26	5,48	9,38	27
Tetrarchie	303-305						
Tetrarchie	303-305	Aquileia	4,90	5,13	5,25	6,83	4
Tetrarchie	303-305 celkem		4,90	5,13	5,25	6,83	4

CLAUDIUS II. 268-270

Váhy do v g.	Aureus	Binio	Zastoupení v % aureus
1	0	0	0,0
1,25	0	0	0,0
1,5	0	0	0,0
1,75	0	1	0,0
2	0	0	0,0
2,25	1	0	1,3
2,5	0	0	0,0
2,75	0	0	0,0
3	0	0	0,0
3,25	1	0	1,3
3,5	0	0	0,0
3,75	0	0	0,0
4	2	0	2,5
4,25	3	0	3,8
4,5	5	0	6,3
4,75	13	0	16,3
5	15	0	18,8
5,25	18	0	22,5
5,5	9	0	11,3
5,75	8	0	10,0
6	1	0	1,3
6,25	2	0	2,5
6,5	1	0	1,3
6,75	1	0	1,3

Tabulka 7 Četnost vah - Claudius II.

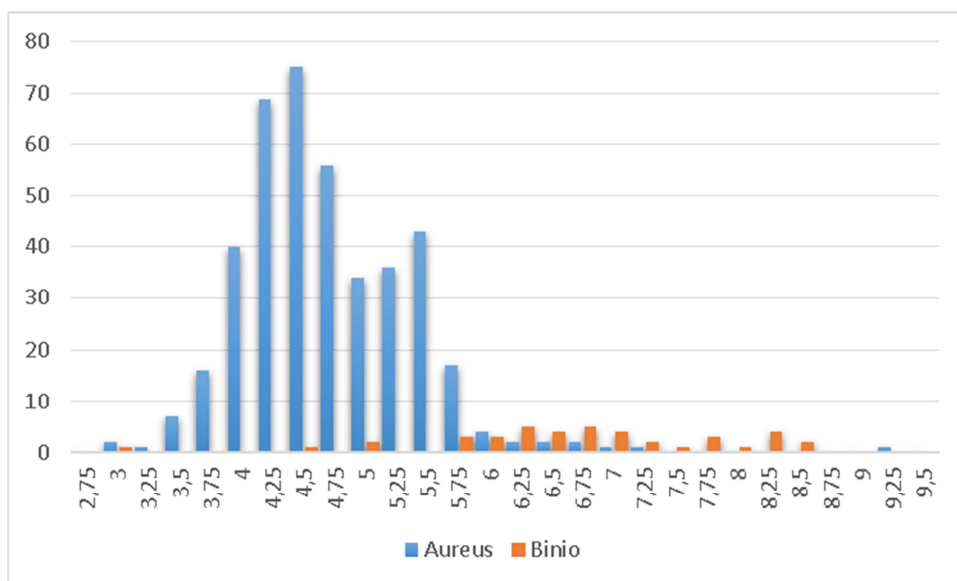


Graf 11 Četnost vah - Claudius II.

AURELIANUS 270-274 (DO MINCOVNÍ REFORMY)

Váhy do v g.	Aureus	Binio	Zastoupení v % - aureus	Zastoupení v % - binio
2,75	0	0	0,0	0,0
3	2	1	0,5	2,4
3,25	1	0	0,2	0,0
3,5	7	0	1,7	0,0
3,75	16	0	3,9	0,0
4	40	0	9,8	0,0
4,25	69	0	16,9	0,0
4,5	75	1	18,3	2,4
4,75	56	0	13,7	0,0
5	34	2	8,3	4,9
5,25	36	0	8,8	0,0
5,5	43	0	10,5	0,0
5,75	17	3	4,2	7,3
6	4	3	1,0	7,3
6,25	2	5	0,5	12,2
6,5	2	4	0,5	9,8
6,75	2	5	0,5	12,2
7	1	4	0,2	9,8
7,25	1	2	0,2	4,9
7,5	0	1	0,0	2,4
7,75	0	3	0,0	7,3
8	0	1	0,0	2,4
8,25	0	4	0,0	9,8
8,5	0	2	0,0	4,9
8,75	0	0	0,0	0,0
9	0	0	0,0	0,0
9,25	1	0	0,2	0,0
9,5	0	0	0,0	0,0

Tabulka 8 Četnost vah - Aurelianus 270-274 (do mincovní reformy)

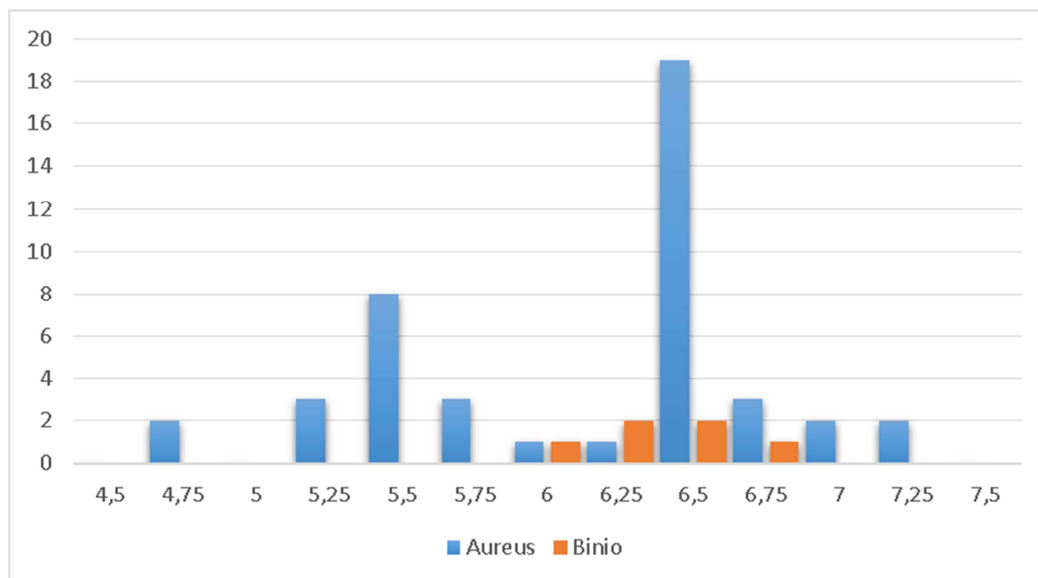


Graf 12 Četnost vah - Aurelianus 270-274 (do mincovní reformy)

AURELIANUS 274-275 (PO MINCOVNÍ REFORMĚ)

Váhy do v g.	Aureus	Binio	Zastoupení v % - aureus	Zastoupení v % - binio
4,5	0	0	0,0	0,0
4,75	2	0	4,5	0,0
5	0	0	0,0	0,0
5,25	3	0	6,8	0,0
5,5	8	0	18,2	0,0
5,75	3	0	6,8	0,0
6	1	1	2,3	16,7
6,25	1	2	2,3	33,3
6,5	19	2	43,2	33,3
6,75	3	1	6,8	16,7
7	2	0	4,5	0,0
7,25	2	0	4,5	0,0
7,5	0	0	0,0	0,0

Tabulka 9 Četnost vah - Aurelianus 270-274 (po mincovní reformě)

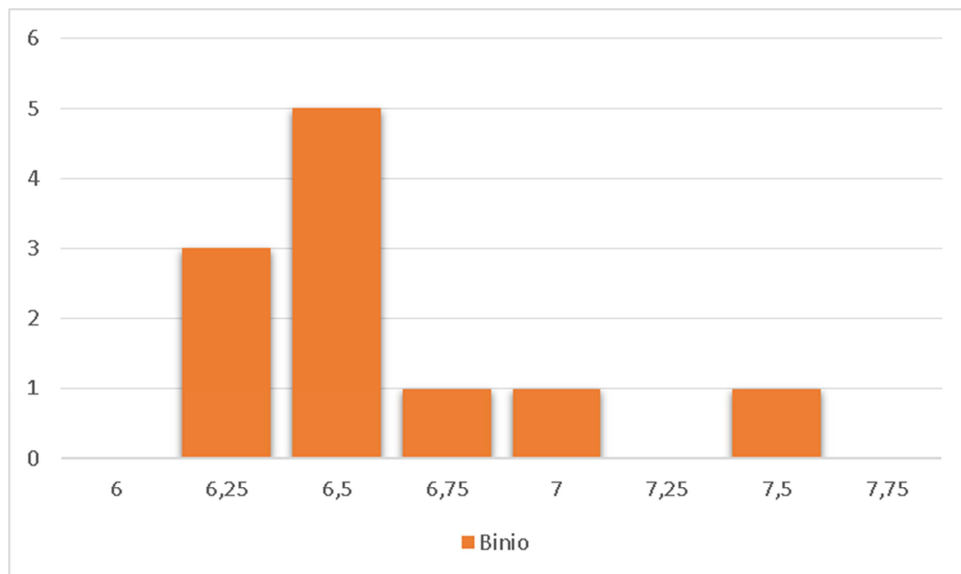


Graf 13 Četnost vah - Aurelianus 270-274 (po mincovní reformě)

SEVERINA 275

Váhy do v g.	Binio	Zastoupení v % - aureus
6	0	0,0
6,25	3	27,3
6,5	5	45,5
6,75	1	9,1
7	1	9,1
7,25	0	0,0
7,5	1	9,1
7,75	0	0,0

Tabulka 10 Četnost vah - Severina

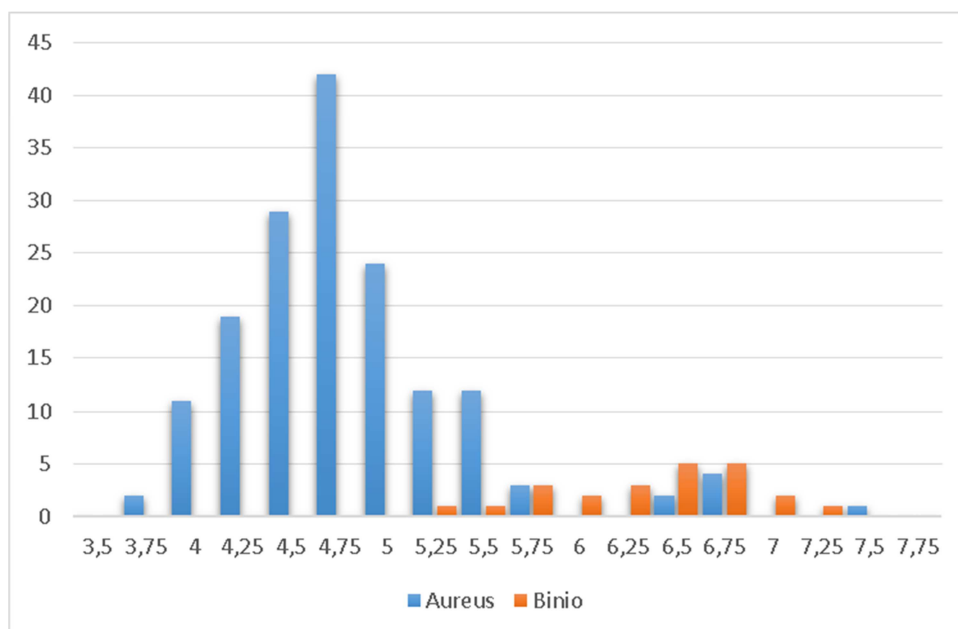


Graf 14 Četnost vah - Severina

TACITUS 275-276

Váhy do v g.	Aureus	Binio	Zastoupení v % - aureus	Zastoupení v % - binio
3,5	0	0	0,0	0,0
3,75	2	0	1,2	0,0
4	11	0	6,8	0,0
4,25	19	0	11,8	0,0
4,5	29	0	18,0	0,0
4,75	42	0	26,1	0,0
5	24	0	14,9	0,0
5,25	12	1	7,5	4,3
5,5	12	1	7,5	4,3
5,75	3	3	1,9	13,0
6	0	2	0,0	8,7
6,25	0	3	0,0	13,0
6,5	2	5	1,2	21,7
6,75	4	5	2,5	21,7
7	0	2	0,0	8,7
7,25	0	1	0,0	4,3
7,5	1	0	0,6	0,0
7,75	0	0	0,0	0,0

Tabulka 11 Četnost vah - Tacitus

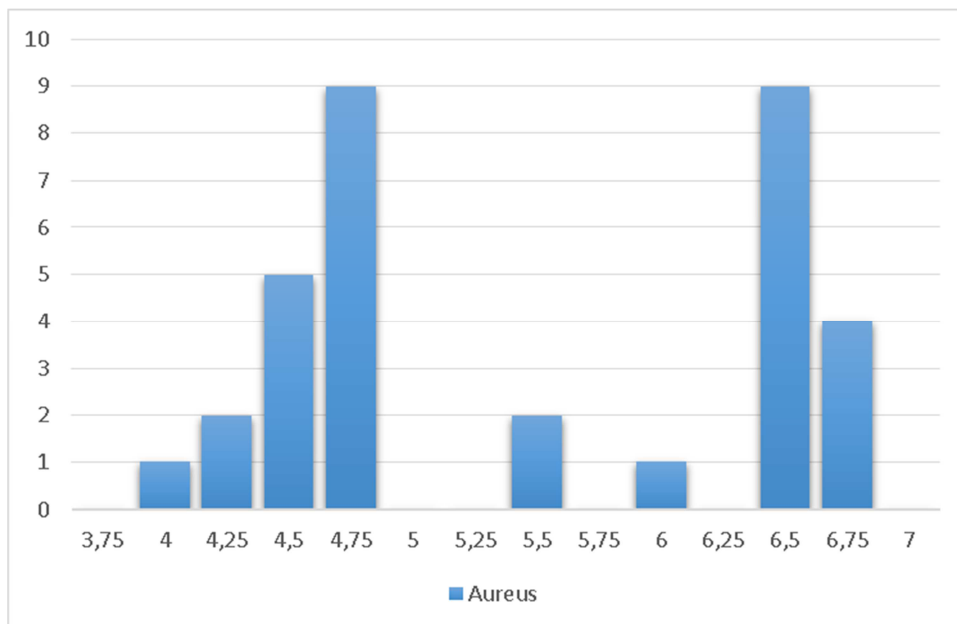


Graf 15 Četnost vah - Tacitus

FLORIANUS 276

Váhy do v g.	Aureus	Zastoupení v % - aureus
3,75	0	0,0
4	1	3,0
4,25	2	6,1
4,5	5	15,2
4,75	9	27,3
5	0	0,0
5,25	0	0,0
5,5	2	6,1
5,75	0	0,0
6	1	3,0
6,25	0	0,0
6,5	9	27,3
6,75	4	12,1
7	0	0,0

Tabulka 12 Četnost vah - Florianus

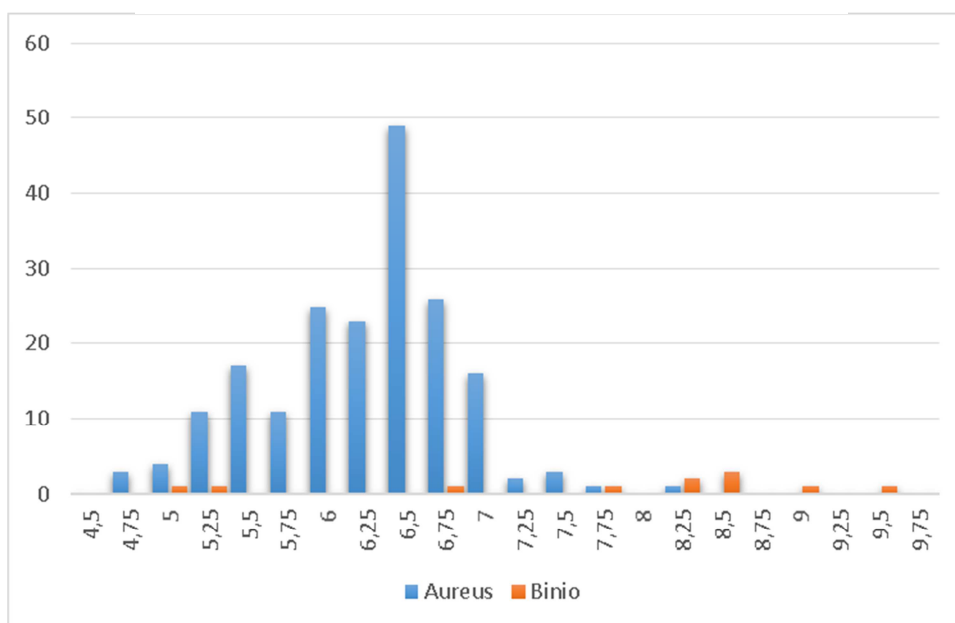


Graf 16 Četnost vah - Florianus

PROBUS 276-282

Váhy do v g.	Aureus	Binio	Zastoupení v % - aureus	Zastoupení v % - binio
4,5	0	0	0,0	0,0
4,75	3	0	1,6	0,0
5	4	1	2,1	9,1
5,25	11	1	5,7	9,1
5,5	17	0	8,9	0,0
5,75	11	0	5,7	0,0
6	25	0	13,0	0,0
6,25	23	0	12,0	0,0
6,5	49	0	25,5	0,0
6,75	26	1	13,5	9,1
7	16	0	8,3	0,0
7,25	2	0	1,0	0,0
7,5	3	0	1,6	0,0
7,75	1	1	0,5	9,1
8	0	0	0,0	0,0
8,25	1	2	0,5	18,2
8,5	0	3	0,0	27,3
8,75	0	0	0,0	0,0
9	0	1	0,0	9,1
9,25	0	0	0,0	0,0
9,5	0	1	0,0	9,1
9,75	0	0	0,0	0,0

Tabulka 13 Četnost vah - Probus

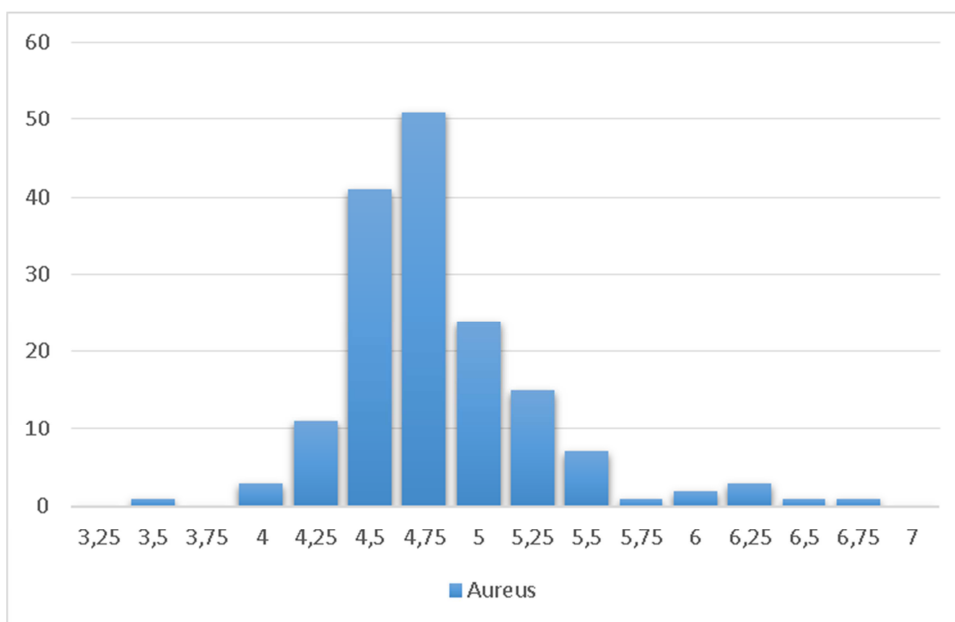


Graf 17 Četnost vah - Probus

CARUS ET SUI 282-285

Váhy do v g.	Aureus	Zastoupení v % - aureus
3,25	0	0,0
3,5	1	0,6
3,75	0	0,0
4	3	1,9
4,25	11	6,8
4,5	41	25,5
4,75	51	31,7
5	24	14,9
5,25	15	9,3
5,5	7	4,3
5,75	1	0,6
6	2	1,2
6,25	3	1,9
6,5	1	0,6
6,75	1	0,6
7	0	0,0

Tabulka 14 Četnost vah - Carus et sui

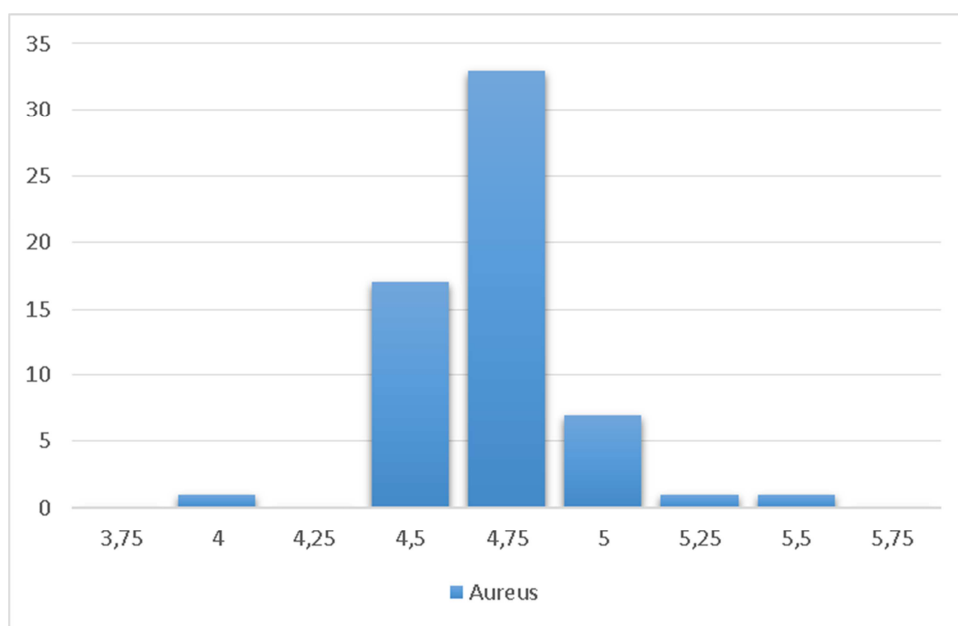


Graf 18 Četnost vah - Carus et sui

TETRARCHIE 284-286

Váhy do v g.	Aureus	Zastoupení v % - aureus
3,75	0	0,0
4	1	1,7
4,25	0	0,0
4,5	17	28,3
4,75	33	55,0
5	7	11,7
5,25	1	1,7
5,5	1	1,7
5,75	0	0,0

Tabulka 15 Četnost vah - Tetrarchie 284-286

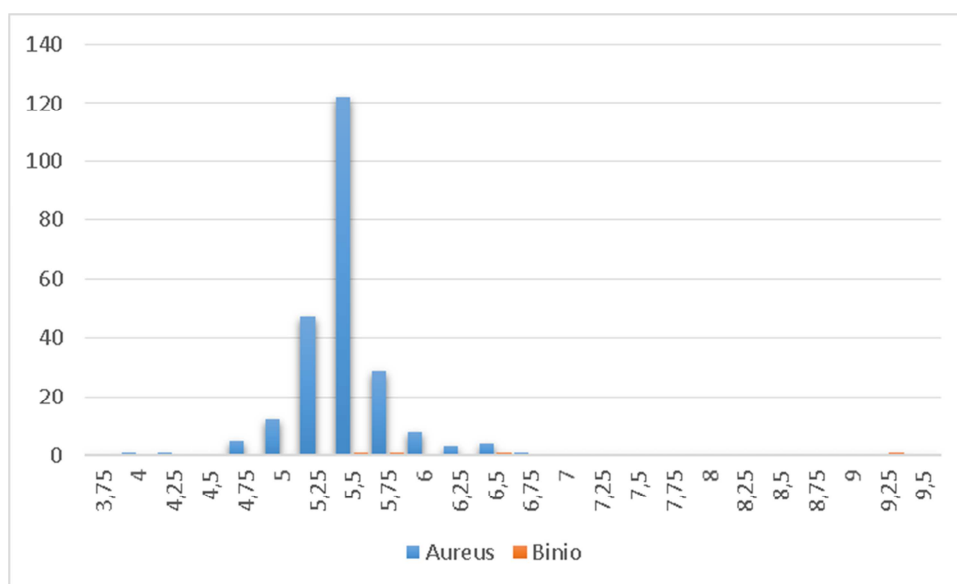


Graf 19 Četnost vah - Tetrarchie 284-286

TETRARCHIE 286-294 (DO MINCOVNÍ REFORMY)

Váhy do v g.	Aureus	Binio	Zastoupení v % - aureus	Zastoupení v % - binio
3,75	0	0	0,0	0,0
4	1	0	0,4	0,0
4,25	1	0	0,4	0,0
4,5	0	0	0,0	0,0
4,75	5	0	2,1	0,0
5	12	0	5,2	0,0
5,25	47	0	20,2	0,0
5,5	122	1	52,4	25,0
5,75	29	1	12,4	25,0
6	8	0	3,4	0,0
6,25	3	0	1,3	0,0
6,5	4	1	1,7	25,0
6,75	1	0	0,4	0,0
7	0	0	0,0	0,0
7,25	0	0	0,0	0,0
7,5	0	0	0,0	0,0
7,75	0	0	0,0	0,0
8	0	0	0,0	0,0
8,25	0	0	0,0	0,0
8,5	0	0	0,0	0,0
8,75	0	0	0,0	0,0
9	0	0	0,0	0,0
9,25	0	1	0,0	25,0
9,5	0	0	0,0	0,0

Tabulka 16 Tetrarchie 286-294 (do mincovní reformy)

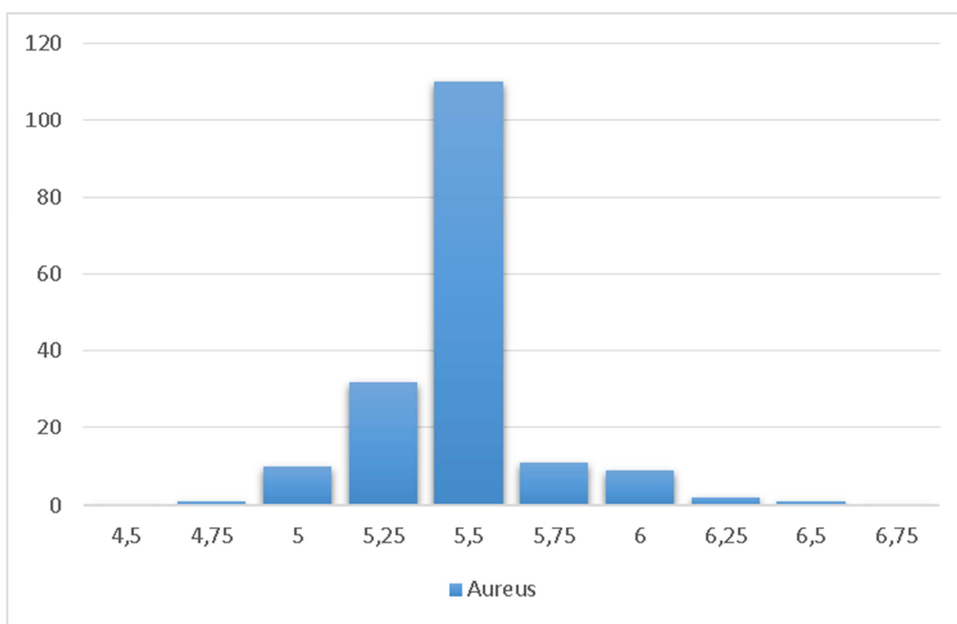


Graf 20 Tetrarchie 286-294 (do mincovní reformy)

TETRARCHIE 294-301 (OD MINCOVNÍ REFORMY PO EDIKTY)

Váhy do v g.	Aureus	Zastoupení v % - aureus
4,5	0	0,0
4,75	1	0,6
5	10	5,7
5,25	32	18,2
5,5	110	62,5
5,75	11	6,3
6	9	5,1
6,25	2	1,1
6,5	1	0,6
6,75	0	0,0

Tabulka 17 Tetrarchie 294-301
(od mincovní reformy po edikty)

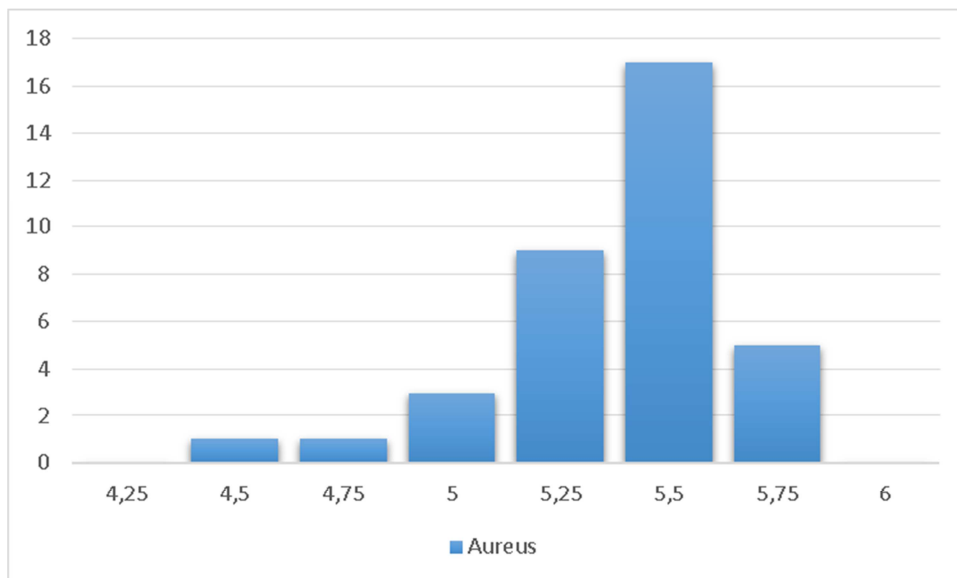


Graf 21 Tetrarchie 294-301 (od mincovní reformy po edikty)

TETRARCHIE 301-305

Váhy do v g.	Aureus	Zastoupení v % - aureus
4,25	0	0,0
4,5	1	2,8
4,75	1	2,8
5	3	8,3
5,25	9	25,0
5,5	17	47,2
5,75	5	13,9
6	0	0,0

Tabulka 18 Tetrarchie 301-305



Graf 22 Tetrarchie 301-305

SEZNAM ZPRACOVANÝCH ZLATÝCH RAŽEB 268-305

Tento seznam je uložený na přiloženém CD disku.